Noreen, Adolf
Utkast till forelasningar
Urgermansk Judlara

UTKAST TILL FÖRELÄSNINGAR

I

URGERMANSK JUDLÄRA

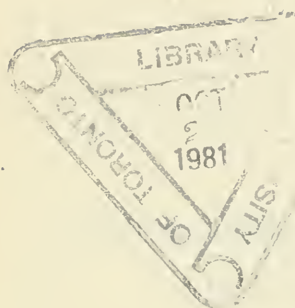
MED HUVUDSAKLIGT AVSEENDE PÅ DE NORDISKA SPRÅKEN
TILL DEN STUDERANDE UNGDOMENS TJÄNST

AV

ADOLF NOREEN.

UPSALA
W. SCHULTZ.

UPSALA 1890
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Innehåll:

Del. I. Sonanterna.

Kap. 1. Det indoeuropeiska sonantsystemet.

§ 1. Fonetisk översikt.

Det indoeuropeiska urspråket hade följande sonanter:

1. Vokaler: långa: *ī, ē, ā, ō, ū;* kårta: *i, e, a, o, u;* reduserad: *ə*.

2. »Liquidæ»: $\underset{\circ}{l}_1$, $\underset{\circ}{l}_2$, $\underset{\circ}{r}$.

3. Nasaler: $\underset{\circ}{m}$, $\underset{\circ}{n}_1$, (dentalt), $\underset{\circ}{n}_2$ (palatalt), $\underset{\circ}{n}_3$ (gutturalt).

Anm. 1. *e, ē* ock *o, ō* representera här snarast resp. *ä*- ock *å*-jud. Dåck är det mer än sannolikt, att såväl dessa tecken som *i, ī, a, ā* ock *u, ū* representera vartdera flera olika jud. Före år 1876 tillskrev man det indoeur. urspråket endast tre kvalitativt olika vokaler, de s. k. grundvokalerna *a, i, u* (*ā, ī, ū*). Tillvaron av *e* ock *o* antyddes visserligen redan av Bopp 1816 ock Benfey 1837, men denna tanke övergavs då för att åter 1874 i förbigående upptagas av Humperdinck (Die Vocale, s. 43) ock Amelung (Kuhns Zeitschrift für vergl. sprachforsch.[1] XXII, 369) för *e*:s vidkåmmande. Först 1876 ock i följd av »Vernerska lagens» upptäckt lyckades Brugmann (Curtii Studien IX, 367 ff.) bevisa tillvaron av indoeur. *e* ock *o* (av honom tecknade resp. a_1 ock a_2). Se härom Brugmann i Morphologische Untersuchungen[2] III, 94 f. ock Collitz i Bezzenbergers Beiträge[3] XI, 222 ff. Literatur i frågan anföres hos Brugmann, Grundriss der vergleichenden grammatik[4] I, 32 not.

---

1 Siteras i det följande med K. Z.

2 Siteras i det följande med M. U.

3 Siteras i det följande med Bezz. B.

4 Siteras i det följande med Brugmann, Grundr.

Anm. 2. *ə* är en vokal av obestämd klangfärj, troligen olika alltäfter olika ställning (jfr *e* i sv. *beröra, ville, söker*) ock ursprung. Den uppvisades först 1879 av Fick (Bezz. B. III, 157 ff.; jfr IV, 167 ff.), som benämde den »schwa indogermanicum». Den betecknas av några författare med *ä* eller *ɒ* i stället för *ə*.

Anm. 3. $\underset{\circ}{l}_1$ ock $\underset{\circ}{l}_2$ hållas i det följande icke åtsjilda i fråga om beteckningen, enär de sammanfallit uti ett ock samma *l*-jud i alla indoeur. språk utom de ariska, av vilka indiskan låter $\underset{\circ}{l}_1$ uppträda som $\underset{\circ}{l}$, men $\underset{\circ}{l}_2$ som $\underset{\circ}{r}$, under det att iranskan låtit båda sammanfalla med *r*. Vari sjillnaden i jud bestod mellan $\underset{\circ}{l}_2$ ock det, som det tyckes, ganska sällsynta l_1, är ännu icke utrett.

Anm. 4. $\underset{\circ}{n}_1$, $\underset{\circ}{n}_2$ ock $\underset{\circ}{n}_3$ hållas i det följande icke åtsjilda i fråga om beteckningen, emedan n_2 endast förekåmmer före palatala, $\underset{\circ}{n}_3$ endast före gutturala konsonanter, i vilka ställningar däremot $\underset{\circ}{n}_1$ aldrig uppträder. Förövrigt hava de i alla indoeur. språk en analåg utveckling ock återjivas i alla, utom sanskrit, med samma tecken (*n*).

Anm. 5. Tillvaron af indoeur. »liquida sonans» ock »nasalis sonans» antyddes 1874 av Humperdinck (anf. st.) ock 1876 av Osthoff (Paul-Braunes Beiträge[1] III, 1 ff.), men ådagalades utförligt först av Brugmann (Curtii Studien IX, 287 ff.) 1876. Jfr Collitz, Bezz. B. XI, 203 ff. Literatur anföres hos Brugmann, Grundr. I, 192 not.

Anm. 6. Saussure antog (Mémoire sur le système primitif des voyelles[2], s. 239 ff.) 1879, att det indoeur. urspråket även ägde långa $\underset{\circ}{l}$, $\underset{\circ}{r}$, $\underset{\circ}{m}$, $\underset{\circ}{n}$, en åsikt som sedan omfattats även av Osthoff, Kluge, v. Fierlinger, Hübschmann ock Brugmann, men som icke dästo mindre torde vara oriktig ock åtminstone är hittills alldeles otillräckligt motiverad. Literatur se Hübschmann, Das indogermanische Vocalsystem[3], s. 130 ff.; Brugmann, Griechische grammatik § 21 anm., § 23 anm.; Grundr. I, 208 f., 243 ff.

Anm. 7. De indoeur. judlagar, som röra sonanterna, d. v. s. lagarna för dessas inbördes väksling uti det indoeur. urspråket, kallas a v j u d s - lagar. För dessa, i den mån de

1 Siteras i det följande med Beitr.

2 Siteras i det följande med Saussure.

3 Siteras i det följande med Hübschmann, Voc.

äro av vikt för den urgermanska judläran, redojöres här först äfter framställningen av de urgermanska judlagarna för sonanterna.

§ 2. De indoeuropeiska sonanternas regelbundna representering i sanskrit, grekiska ock latin.[1]

1. *ī* = sskr., gr., lat. *ī*. T. e. sskr. *sīmán-* bena, gr. ἱμάς rem (isl. *síme*); gr. ϝίς kraft, lat. *vīs;* sskr. *jīvás* levande, lat. *vīvus*.

2. *i* = sskr., gr. *i*, lat. *i*, men *e* i slutjud ock före ett av *s* uppkåmmet *r*. T. e. sskr. *cid* vad, gr. τί, lat. *quid;* sskr. *ávis* får, gr. ὄϝις, lat. *ovis;* sskr. *ánti*, gr. ἀντί, lat. *ante;* gr. ἵημι (**sisēmi*) kasta, lat. *sero* (**sisō*) så.

3. *ē* = sskr. *ā*, gr., lat. *ē*. T. e. sskr. *sāmí-* halv, gr. ἡμι-, lat. *sēmi-;* sskr. *mās* månad, gr. μήν, lat. *mēns-is;* sskr. *syās* du vare, gr. εἴης (**esjēs*), lat. *siēs*.

4. *e* = sskr. *a*, gr. *e*, lat. *e* (*ew* blir *ov*, *we* åfta *o* äfter konsonant), men vanligen *i* före nasal + kons. ock i ursprungligen obetonad stavelse före en konsonant (utom *r*). T. e. sskr. *bhárāmi* jag bär, gr. φέρω, lat. *fero* (isl. *ber*); sskr. *náva* nio, gr. ἐν-νέϝα, lat. *novem;* sskr. *çvaçrū́s* svärmor, gr. ἑκυρά (**swekurā*), lat. *socrus;* sskr. *páñca* fäm, gr. πέντε, lat. *quīnque* (varför *ī*?); gr. ἄγετε fören, lat. *agite*.

Dift. *ei* = sskr. *ē*, gr. *ei*, lat. *ī* (fornlat. *ei*). T. e. sskr. *émi* jag går, gr. εἶμι, lat. *ī-re;* sskr. *dēvás* gud, lat. *dīvus;* gr. πείθω (**bheidhō*) övertala, lat. *fīdo*.

Dift. *eu* = sskr. *ō*, gr. *eu*, lat. *ū* (fornlat. *ou*). T. e. sskr. *ṓshāmi* jag bränner, gr. εὕω, lat. *ūro;* sskr. *bṓdhāmi* jag märker, gr. πεύθομαι; gr. Ζεύς, lat. *Jū-piter*.

5. *ā* = sskr., gr., lat. *ā*, i grekiskans ionisk-attiska dialäkter dåck *ē*. T. e. sskr. *mātár-* moder, gr. μήτηρ

---

1 Till de övriga indoeur. språkfamiljerna tages i det följande hänsyn, endast då särsjilda omständigheter jöra det nödigt.

(*μάτηρ*), lat. *māter;* sskr. *svādús* söt, gr. *ἡδύς*, lat. *svāvis;* sskr. *bhrātar-* broder, gr. *φράτωρ*, lat. *frāter.*

6. *a* = sskr., gr. *a*, lat. *a*, men *e*, *i* äller *u* (äfter spesiälla regler, se Brugmann, Grundr. I, 91 f.) i ursprungligen obetonad stavelse. T. e. sskr. *ájāmi* jag driver, gr. *ἄγω*, lat. *ago* (isl. inf. *aka*); sskr. *ápa* från, gr. *ἀπό*, lat. *ab* (isl. *af*); sskr. *ákshas* aksel, gr. *ἄξων*, lat. *axis;* gr. *πεδά* med (ursprungl. »med foten»), lat. *pede;* lat. *ac-cipio, ac-ceptus, oc-cupo* jämte *capio* taga.

Dift. *ai* = sskr. *ē*, gr. *ai*, lat. *æ* (uttalat *ae*, slutligen *ē*; fornlat. *ai*), men *ī* i ursprungligen obetonad stavelse. T. e. sskr. *édhas* bränsle, gr. *αἴϑω* jag bränner, lat. *ædes* eldstad; gr. *αἰϝών* tid, lat. *ævum* (got. *aiws*); lat. *in-quīro* jämte *quæro* söka.

Dift. *au* = sskr. *ō*, gr. *au*, lat. *au*, men *ū* i ursprungligen obetonad stavelse. T. e. sskr. *ōjmán-* styrka, lat. *augmen* tillväkst; gr. *καυλός* stängel, lat. *caulis;* lat. *in-clūdo* jämte *claudo* sluta.

7. *ō* = sskr. *ā*, gr., lat. *ō*. T. e. sskr. *dánam* sjänk, gr. *δῶ-ρον*, lat. *dōnum;* sskr. *āçús* snabb, gr. *ὠκύς*, lat. *ōc-ior;* sskr. *bháratād* han bäre, gr. *φερέτω*, lat. *fertō.*

8. *o* = sskr. *a*, gr. *o*, lat. *o*, men *u* i obetonad stavelse (utom före *r*, uppkåmmet av *s*) ock åfta även i betonad stavelse (i synnerhet före nasal). T. e. sskr. *ávis* får, gr. *ὄϝις*, lat. *ovis;* sskr. *dámas* hus, gr. *δόμος*, lat. *domus;* sskr. *pátis* härre, gr. *πόσις*, lat. *potis;* gr. *ὄγκος* hake, lat. *uncus;* sskr. *tad* det, gr. *το*, lat. *is-tud.*

Anm. 1. Brugmann, Osthoff, Hübschmann m. fl. antaga — säkerligen med orätt — att indoeur. *o* i sskr. uppträder som *ā*. Se företrädesvis Brugmann, M. U. III, 102 ff., Grundr. I, 70 f.; Osthoff, M. U. I, 207 ff.; å andra sidan Collitz, Bezz. B. II, 291 ff.; Schmidt, K. Z. XXV, 2 ff.

Dift. *oi* = sskr. *ē*, gr. *oi*, lat. *ū* (äldre *œ*, *oi*), men *ī* uti ändelser. T. e. sskr. *véda* jag vet, gr. *ϝοῖδα;* sskr. *ēna-den*, gr. *οἴνη* etta, lat. *ūnus* en; sskr. *tē* de, gr. *τοί*, lat. *is-tī*.

Dift. *ou* = sskr. *ō*, gr. *ου* (uttalat *ou*, sednare *ū*), lat. *ū* (stundom *ō*). T. e. sskr. *bubṓdha* han har vakat (got. *bauþ*); gr. *οὖς* öra (got. *ausô*); lat. *fūdit* han jöt (got. *gaut*); jenit. sg. av *u*-stammar: sskr. *sūnṓs*, lat. *fructūs* (got. *sunaus*).

9. *ū* = sskr., gr., lat. *ū*. T. e. sskr. *dhūmás* rök, gr. *θῡμός* sinnesrörelse, lat. *fūmus* rök; sskr. *mū́sh-ikā-* råtta, gr. *μῦς*, lat. *mūs;* sskr. *sū-karás* svin, gr. *ὗς*, lat. *sūs*.

10. *u* = sskr., gr. *u*, lat. *u*, stundom (i synnerhet i obet. st.) *i*. T. e. sskr. *yugám* ok, gr. *ζυγόν*, lat. *jugum* (got. *juk*); sskr. *çrutás* berömd, gr. *κλυτός*, lat. *in-clutus;* gr. *δάκρυ* tår, lat. *lacri-ma* (äldre *lacruma*).

11. *ə* = sskr. *i* (stundom *ī*, ovisst äfter vilken regel), men (vanligen) *a* före *n* ock *m*, *u* (stundom *ū*) före *r* ock mellan labial (äller labialiserad) konsonant (stundom även andra jud) ock följande *l* äller *r;* gr. *a*, men *u* före *v*, *i* före *j;* lat. *a*, men *e* före *n* ock *m*, *o* äller *u* före *l* ock *r*, *u* före *v*, *i* före *j*, i obet. stavelse även *i* äller *u* (jfr åvan 6). T. e. sskr. *pitár-* fader, gr. *πατήρ*, lat. *pater;* sskr. *sthitás* stående, gr. *στατός*, lat. *status;* sskr. *samas* någon, gr. *ἁμός* (got. *sums*); sskr. *tanús* tunn, gr. *τανύ-*, lat. *tenuis;* sskr. *tulā́-* våg, gr. *τάλα-ντον*, lat. *tuli* jag bar (got. *þulan* tåla); sskr. *gurús* tung, gr. *βαρύς* (got. *kaúrus*); sskr. *duvā́* två, gr. *δύϝω*, lat. *duo* (för **duvo*).

Anm. 2. I st. för indoeur. förbindelser av *ə* med följande *m*, *n*, *l*, *r*, *v*, *j* antaga Brugmann, Osthoff, Hübschmann m. fl. för de allra flästa fallen förbindelser av *m̥*, *n̥*, *l̥*, *r̥*, *u*, *i* (uppkåmna av *ə* jenom assimilation med följande jud) med *m*, *n*, *l*, *r*, *w*, *j*.

12. *l̥* = sskr. *r̥* (ock *l̥*, se § 1 anm. 3), gr. *al*, i mid-jud även *la* (utom före *j*), lat. *ul* (*ol* före *l*). T. e. sskr.

pipr̥más vi hava fyllt, gr. *ἐμ-πίπλαμεν;* gr. *παλτός* slungad, lat. *pulsus;* sskr. *mr̥dús* mjuk, lat. *mollis.*

13. *r̥* = sskr. *r̥*, gr. *ar*, i midjud även *ra* (utom före *j*), lat. *or* äller *ur* (ovisst äfter vilken regel). T. e. sskr. *r̥ʹkshas* björn, gr. *ἄρκτος*, lat. *ursus;* sskr. *pitr̥ʹshu* med fäderna, gr. *πατράσι;* sskr. *mr̥tis* död, lat. *mors, -tis;* gr. *καρδία* järta, lat. *cor, -dis.*

14. *m̥* = sskr. *a*, men *am* före *j;* gr. *a*, men *an* före *j;* lat. *im* äller *em* (jfr åvan 4), men *en* före *j*. T. e. sskr. *sa-kr̥ʹt* en gång, gr. *ἅ-παξ*, lat. *sim-plex* enkel; sskr. *gam-yā́t* måtte han gå, gr. *βαίνω* (<*g_w*m̥jō*) jag går, lat. *venio;* sskr. *dáça* tio, gr. *δέκα*, lat. *decem* jämte *un-decim;* gr. *πόδα* fot (ackus.), lat. *pedem.*

15. *n̥* = sskr. *a*, men *an* före *j;* gr. *a*, men *an* före *j;* lat. *in* äller *en* (jfr åvan 4). T. e. sskr. *viñçatí* tjugu, gr. (dor.) *ϝίκατι*, lat. *viginti;* sskr. *nā́ma* namn, gr. *ὄνομα*, lat. *nōmen;* sskr. *tatás* spänd, gr. *τατός*, lat. *tentus;* sskr. *asís* svärd, gr. *ἄορ* (**n̥sor*), lat. *ēnsis* (för äldre **ĕnsis*).

Kap. 2. De urgermanska[1] judlagarna.

A. Kvalitativa förändringar.

§ 3. Svarabhakti.

Hos indoeuropeisk likvida ock nasalis sonans utvecklas på germansk båtten ur stämtonen vokalen *u* (sedan åfta övergången till *o*, se § 4, 3), vanligen före, mera sällan äfter, likvidan ock nasalen. Se bl. a. Paul, Beitr. VI, 108 ff.;

---

1 De i sträng ock ejäntlig mening »urgermanska» judlagarna. d. v. s. de som värkat före det urgermanska språkets splittring i sjilda språk, kunna åtminstone för närvarande åfta icke sjiljas från de »samgermanska», d. v. s. de som först äfter språksplittringen (men vanligen ännu i förhistorisk tid) uppträtt, men som dåck sträckt sina värkningar till alla germanska språk. Till dessa sednare judlagar äro därför tvivelsutan många av de här uppförda att hänföra.

Kluge, Beiträge zur geschichte der germanischen conjugation, s. 18 ff.; Brugmann, Grundr. I, 204 f., 240 f. Alltså:

1. ieur. *l̥* > germ. *ul, lu*. T. e. sskr. *vr̥'kas* (ieur. **wl̥qos*) ulf, fsl. *vlŭkŭ*, lit. *vilkas* : got. *wulfs*, fht. *wolf*, isl. *ulfr;* sskr. *mr̥jánti* de mjölka, lat. *mulgent* : isl. *molka;* fsl. *plŭnŭ* full, lit. *pilnas* : got. *fulls*, fht. *fol*, isl. *fullr;* — men fht. *ga-flohtan* (ieur. *-*pl̥ktonos*), part. pret. till *flehtan* fläta.

2. ieur. *r̥* > germ. *ur, ru*. T. e. sskr. *bhr̥tís* bärande, lat. *fors, -tis* händelse : got. *ga-baúrþs* börd, fht. *gi-burt*, isl. *burðr* (*at-burðr* händelse); sskr. *mr̥tám* död : fht. *mord*, isl. ags. *morð;* gr. *κάρνος* hornboskap, lat. *cornu* horn : got. *haúrn*, fht. isl. *horn;* gr. *βραχύς* (**mr̥ghus*) kårt : ags. *myrge* (**murgia-*) roande, got. *ga-maúrg-jan* förkårta; sskr. *tr̥'nam* strå, fsl. *trĭnŭ* törne : got. *þaúrnus*, fht. *dorn*, isl. *þyrn-er;* — men isl. *brostenn* (ieur. **bhr̥stenos*), part. pret. till *bresta* brista; got. *brukans* till *brikan* bryta; fht. *droskan* till *dreskan* tröska.

3. ieur. *m̥* > germ. *um* (*mu?*). T. e. sskr. *gatís* gång, gr. *βάσις* (**gʷm̥tis*), lat. *in-venti-o* : got. *ga-qumþs* sammankåmst, fht. *kumft* kåmmande, mlt. *kumpst, komst* ankåmst; sskr. *çatám* (**km̥tom*) hundra, gr. *ἑ-κατόν*, lat. *centum*, lit. *szimtas* : got. *hund* (**humd*), fht. *hunt*. isl. *hundrað;* gr. *δέκατος* tionde, lit. *deszimtas* : got. *taíhunda*, isl. *tíunde;* gr. *ὀδόντα* tand (ackus.), lat. *dentem* : got. *tunþu* (*-*um*).

4. ieur. *n̥* > germ. *un, nu*. T. e. sskr. *matás* tänkt, gr. *αὐτό-ματος*, lat. *com-mentus* : got. *munds;* sskr. *yuvaçás* ung, lat. *juvencus* : got *juggs*, fht. *jung*, isl. *ungr;* gr. *ἐ-λαφρός* (**l̥ngʷhros*) snabb : fht. *lungar;* lat. *in-genium* det medfödda ock *genius* medfödd sjyddsande : got. *kuni* (**kunja*) släkt, fht. *kunni*, isl. *kyn* ock got. *sama-kunjis* av samma släkt; — men gr. *ἁδρός* (**sn̥dros*) fullt utvecklad : got. *snutrs* klok, isl. *snótr*.

Anm. 1. Den regel, äfter vilken *ul* äller *lu* o. s. v. uppträder, är ännu icke funnen (jfr grekiskans väksling *al, la* ock *ar, ra* ovan § 2, 11 ock 14); jfr de otillfredställande förklaringsförsöken hos Brugmann, K. Z. XXIV, 258 f. not, Grundr. I, 241; Kluge, K. Z. XXVI, 90 not; Osthoff, M. U. II, 49 not ock 144 f. Mot antagandet, att valet av den ena äller andra fårmen skulle bero på konsonantens plats i besläktade ord, strida sådana fall som å ena sidan isl. *horskr* flink : isl. *hraðr* snar; isl. *borð* bräde, fs., ags. *bord* : fht. *bret* bräde, ags. *bred;* isl. *dorg* metref : isl. *draga* draga, fht., fs. *dragan;* ags., isl. *þorp* : ags. *þrep, þrôp* gård, by; å andra sidan isl. *stroðenn*, part. pret. till *serða* driva otukt. Icke sällan förekåmma dubbelfårmer av samma ord, t. e. got. *fruma* den förste, isl. *frum-* : ags. *forma,* fs. *formo;* isl. *hross* häst : isl., ags. *hors;* ags. *scruf* skorf : ags. *scurf,* fht. *scorf;* ags. *wrums* etter : ags. *wurms* (*worms,* äldre *worsm, wursm*) m. fl. fall, av vilka dåck några torde bero på yngre metatesis av *r*.

Anm. 2. Ur de av flera författare antagna ieur. långa sonantiska likviderna ock nasalerna (se ovan § 1, anm. 6) skall enligt Saussure (s. 262), Kluge (Beitr. IX, 193 ock X, 444), v. Fierlinger (K. Z. XXVII, 236 ff.), Wheeler (Der griechische nominalaccent, s. 82) och Brugmann (Grundr. I, 243 ff.) hava på germansk båtten utvecklat sig vokalen *a* före *l, r, m, n;* däremot enligt Osthoff (Zur geschichte des Perfekts[1], s. 168 ock 417 f.) vokalen *ō* äfter samma konsonanter. De å de siterade ställena anförda eksämplen låta sig emellertid samtliga på annat sätt förklara.

§ 4. **Vokalförsjutning åt a-hållet** (depalatalisering ock delabialisering).

1. Ieur. *ə* > germ. *a* utom före *l, r, m, n, w* (se § 5, 1) ock *j* (se § 6, 1). T. e. sskr. *pitár-* fader, gr. *πατήρ*, lat. *pater* : got. *fadar*, isl. *faðer*, fht. *fater;* sskr. *sthitás* stående, gr. *στατός*, lat. *status* : isl. *staðr* istadig; sskr. *sthítis* ställning, gr. *στάσις*, lat. *stati-o* : got. *staþs* ställe, fht. *stat*, isl. *staðr*.

1 Siteras i det följande med Osthoff, Perf.

2. Ieur. *o* > germ. *a*, utom i obetonad stavelse före *m* (ock i det § 5, 3 anjivna fallet? se § 5, anm. 3). T. e. i betonad stavelse: sskr. *ashṭâu* åtta, gr. *ὀκτώ*, lat. *octo* : got. *ahtau*, fht. *ahto*, isl. *átta* (**aht-*); lat. *hostis* fiende, främling, fsl. *gostĭ* jäst : got. *gasts* jäst, fht. *gast*, isl. *gestr* (urnord. *gastiʀ*); sskr. *náktis* natt, lat. *nox*, *-ctis* : got. *nahts*, fht. fs. *naht*; sskr. *pátis* härre, gr. *πόσις*, lat. *potis* : got. *hunda-faþs* centurion; lat. *quod* vilket : got. *hwa*, isl. *hvat*; gr. *οἴνη* etta, lat. *ūnus* (flat. *oinos*) en : got. *ains*, isl. *einn* (**ain-*); sskr. *véda* jag vet, gr. *ϝοῖδα* : got. *wait*, isl. *veit*; gr. *λέλοιπα* jag har lämnat : got. *laihw*; galliskt *Roudus* : got. *rauþs* röd, isl. *rauðr*. I obetonad stavelse: ieur. nom. sg. m. *-os* (sskr. *áçv-as* häst, gr. *ἵππ-ος*, lat. *equ-us*) : urnord. *-aʀ* (*stain-aʀ* sten); ieur. ack. sg. m. ock n. *-om* (sskr. *yug-ám* ok, gr. *ζυγ-όν*, lat. *jug-um*) : urn. *-a* (*horn-a* horn); ieur. lok. sg. m. *-oni* (gr. *ἡγεμ-όνι* anförare) : urn. *-an* (*witadahalaib-an* kamrat, make); ieur. jen. sg. m. *-onos*, *-ones* (gr. *ἡγεμ-όνος*, flat. *Apol-ones*) : urn. *-an* (*prawing-an* nom. propr.); ieur. **egom* jag (jfr sskr. *ahám* ock lat. *ego*) : urn. *-eka* (sufigerat); — men ieur. 1 pl. pres. ind. *-omes* (gr. dor. *φέρ-ομες* vi bära) : isl. *ber-om* (got. *baír-am* jenom yngre utveckling); dat. pl. isl. *dǫgom*, fht. *tagum*, ags. *dazum* (got. *dagom*) av en ieur. *o*-stam. Jfr ock § 5, 3.

Anm. 1. Paul har (Beitr. IV, 358 ff.; VI, 186 ff.) antagit, att *o* kvarstått i alla obetonade stavelser (således icke endast före *m*) ända in i historisk tid; detta emellertid utan tillräckliga skäl, se Sievers, Beitr. IX, 199; Ags. gramm.[2], § 45, anm. 2. Säkerligen har dåck *o* i obetonad stavelse kvarstått längre än i betonad, såsom tyckes framgå av det urgermanska *u*-omjudet (se § 5, 3).

Anm. 2. Övergången *o* > *a* är näppeligen urgermansk i ejäntlig mening, ty att *o* ännu fanns kvar vid germanernas första sammanträffande med Romarna, tyckes framgå av latiniserade namn såsom *Moguntiacum* (yngre *Maginza*) Mainz, *Moenus* Main; jfr ock got. *alêv* ålja för **olêv*, lånat från lat. *oleum* (se Paul, Beitr. VI, 195).

Anm. 3. H. Möller (K. Z. XXIV, 508) ock Kluge (Beitr. VIII, 334 f.) antaga, att även ieur. *ō* övergått till germ. *ā*, enär nämligen lat. *ō* i de älsta germ. lånorden återjives med *ū* (t. e. got. *Rûmôneis* romare, got. fht. fs. *Rûma* Rom, isl. *Rúmaborg*) Detta tyckes antyda, att de germ. språken vid tiden för lånandet äj ägde judet *ō*, men behöver äj bevisa mera, än att de icke ägde samma *ō*-jud som latinet (se Bremer, Beitr. XI, 6 not). Mera bevisande är, att kelt. *brāca* byxa sannolikt är lån från germ. språk (isl. *brók*, fht. *bruoh*, se Kluge, Wtbuch), där ordet sålunda väl en gång havt uttalet **brākā* (av äldre **brōkā*). I alla händelser har detta av ieur. *ō* uppkåmna *ā* sednare måst övergå till *ō* på samma gång som det ieur. *ā* (se § 5, 2).

3. Det s. k. urgermanska *a*-omjudet, varijenom vokalerna *u* (vare sig ieur. *u* äller sådant, som uppkåmmit jenom svarabhakti, se § 3, äller av ieur. *ə*, se § 5, 1) ock *i* övergått till resp. *o* ock *e*, så snart nästa stavelse innehållit ett *a*, *ā*, *o*, *ō* äller *ǣ*, ock så framt icke mellan de båda vokalerna stå antingen nasal + konsonant äller också *j*. Företeelsen är knappast i ejäntlig mening »urgermansk». I alla händelser äro värkningarna av densamma åfta upphävda jenom analågibildning (liksom omvänt *o*, *e* på så sätt åfta inträngt, där de icke äro etymolågiskt berättigade), i gotiskan därjämte jenom judlagsenlig övergång från *o*, *e* till *u*, *i* utom i ställningen före *r* ock *h* (där alla *u*, *i* blivit *aú*, *aí*). I angelsachsiskan tyckas eksämpel på *a*-omjudet *i* > *e* saknas. vadan man kann tvivla på dettas samgermanska karaktär, ehuru man å andra sidan icke får i likhet med Paul (Beitr. VI, 82 ff.), med förbiseende av de talrika hithörande nordiska eksämplen, förklara detta *a*-omjud vara spesiält tyskt. — T. e.

a) *u* > *o*. Sskr. *duhitár* dotter, gr. θυγάτηρ, lit. *duktė* : urgerm. **ðoktǣr*, got. *daúhtar*, fht. *tohtar*, fs. *dohtar;* sskr. *mr̥tám* död : fht. *mord*, isl. ags. *morð;* sskr. *pr̥chámi* (**pr̥kskō-*) jag frågar, lat. *posco* jag fordrar : fht. *forskōm* jag fårskar;

— men sskr. *çatám* hundra, lat. *centum* : fht. *hunt*, isl. *hund-rað;* fht. *furihten* frukta : pret. *forahta;* mht. *guldîn* jyllene : *golt* (**golda*) guld; fht. *sculun* de skola : pret. *scolta;* fht. *ziuhu* jag drager : inf. *ziohan;* pret. pl. *zugun* : part. pret. *gizogan;* isl. *by'ðr* (**biuðiʀ*) han bjuder : inf. *bjóða* (**beoða*); isl. sg. nom. *sunr* sån, jen. *sonar*, dat. *syne*, ack. *sun* (se min Aisl. gramm. § 172, anm.). Emellertid är vanligen väksling mellan *o* ock *u* inom samma paradigm jenom utjämning upphävd, så att antingen den ena vokalen blivit den segrande äller ock dubbelfårmer uppkåmmit; t. e. fht. *wolf* ulv, urnord. *wolafʀ* (Stentoften, Gommor), isl. *-olfr* i *Herjolfr*, *Brynjolfr*, *þórolfr*, *Hrolfr* m. m. : ags. *wulf*, urn. *wulafʀ* (Istaby), isl. *ulfr;* fht. *fol* full : isl. *fullr;* fht. *fogal* fågel, isl. *fogl* : ags. *fuȝol*, isl. *fugl;* fht. *bocch* båck, isl. *bokkr* : ags. *bucca*, isl. *bukkr;* isl. *morna* sörja : ags. *murnan;* fht. *sporo* spårre, isl. *spore* : ags. *spura;* fno. *nominn* (Ol. H. L. S.) tagen : isl. *numenn;* fsv. *borin* buren : fsv. *burin*. Rikast på dylika dubbelfårmer tyckes fornsvenskan vara (se Rydqvist, Svenska språkets lagar IV, 59 ff., 69 ff.).

b) *i* > *e*. Lat. *vir* man (jfr sskr. *vīrás*) : got. *waír*, fht. fs. ags. *wer*, isl. *ver;* sskr. *nīḍas* (**nizdos*) näste, lat. *nīdus* : fht. ags. *nest;* fht. *swebên* sväva (jfr isl. *svífa* röra sig, fht. *sweibôn* sväva); isl. *vega* strida (jfr got. *weihan*, lat. *vinco* segra. isl. *víg* strid); fht. *essa* äsja (jfr fht. *eit*, ags. *âd* bål, gr. *αἶθος* glöd). Vid väksling mellan *e* ock *i* inom samma paradigm har vanligtvis utjämning sjett till förmån för *i*. Dåck äro icke dubbelfårmer sällsynta, t. e. nht. *beben* bäva : fht. *bibên*, fs. *bibôn* (sskr. *bibhémi*); fht. *lebara* lever : isl. *lifr*, ags. *lifer;* fht. *lebên* leva : isl. *lifa* (jfr got. *bileiban* förbliva); fht. *chlebên* klibba : fs. *clibôn*, isl. *klifa* tjäksa (jfr fht. *chlîban* häfta, isl. *klífa* klättra); fht. *chec*, *quec* levande : isl. *kvikr*, ags. *cwicu* (jfr lat. *vīvus* < **gvīvos*); fht. *wesan* torkad : isl. *visenn* (jfr sskr. *vishám* gift, gr. *ϝιός*, lat. *vīrus*); isl. *stege* stege : isl. *stige* (jfr *stíga* stiga); isl. *sele*

sele : isl. *síle* (jfr *síma* rep); isl. *sleðe* släde : fsv. *slipi*, fht. *slito* (jfr ags. *slîdan* glida); isl. *neðan* nedan, fsv. *næþan* : fsv. *niþan* (jfr sskr. *nitarám*); fsv. *slæpa* (**slepa*) slipa : fsv. *slipa* (jfr fht. *slîfan*); fht. *wehha* vecka : ags. *wice*, isl. *vika* (jfr ags. *wîce* väkseltjänst); isl. part. pret. *beðenn* av *bíða* vänta : fsv. *biþat*; fht. *wehsalôn* väksla : isl. *vixla* m fl. fall, i synnerhet inom tyskan (se Paul, Beitr. VI, 82 ff., Mittelhochdeutsche gramm.[2], § 43; Braune, Althochdeutsche gramm., § 31, anm. 1).

4. Ieur. *ē* > germ. *ǣ* (varav sedan i betonad stavelse fht., fs., nordiskt, langobard., burgund. *ā*, got., fornfris. *ē*, men ags. regelbundet *ǣ*, sällan *ā*; jfr Bremer, Beitr. XI, 2 ff.). T. e. gr. *ἔδ-ηδα* jag har ätit, lat. *ēdi* : isl. *át*, got. *fr-ēt*; lat. *vērus* sann : fht. fs. *wâr*, got. *tuz-wêr-jan* betvivla, isl. *Vǫ́r* (**vāro*) trohetens gudinna; lat. *sēdimus* vi sutto : fht. *sâzum*, isl. *sǫ́tom*, got. *sêtum*, ags. *sǣton*; lat. *sēmen* frö : fht. *sâmo* m. m. (se Mahlow, Die langen vocale A, E, O[1], s. 11 f.). Övergången *e* > *ǣ* är emellertid kannsje endast sjenbar, enär möjligen det ieur. *ē* just hade judvärdet *ǣ*.

Anm. 4. Den af Brugmann (Curtii Studien IX, 374 ff.) ock F. Burg (Die ältesten nordischen runeninschriften, s 102 ock 83 f.) antagna övergången *e* > *a* i obetonad stavelse före *r* eksisterar troligen icke, äj ens i gotiskan; se Bremer, Beitr. XI, 39 (jfr Fr. Hanssen, K. Z. XXVII, 612 ff.; Möller, Beitr. VII, 530 not.

§ 5. **Vokalförsjutning åt u-hållet** (labialisering).

1. Ieur. *ə* > germ. *u* (varav sedan åfta *o*, se § 4, 3) omedelbart före *l*, *r*, *m*, *n* ock *w*. T. e. sskr. *tulā́* våg, gr. *τάλ-αντον* våg, *τάλ-ας* tålig, flat. *tulo* jag bär : got. *þulan* tåla, isl. *þola*; gr. *καλιά* lada : fht. *holî* håla, got. *hul-undi*, isl. *hol-a*; sskr. *gurús* tung, gr. *βαρύς* : got. *kaúrus*; gr. *φαρόω* jag plöjer, lat. *foro* jag bårrar : fht. *borôm*, isl. *bora*; sskr. *purā́* före, gr. *παρά* : got. *faúra*, fht. fs. *fora*; sskr. *sa-*

1 Siteras i det följande med Mahlow.

mas någon, gr. *ἁμός* : got. *sums*, isl. *sumr*; gr. *κάμ(μ)αρος* kräfta : isl. *humarr* hummer; flat. *hemo* man : got. *guma*, isl. *gume*, fht. *gumo*; sskr. *tanús* tunn, gr. *τανυ-*, lat. *tenuis* : isl. *þunnr*, fht. *dunni*; gr. boeot. *βανά* kvinna : isl. *kona*, fsv. *kuna*; sskr. *vanâmi* jag älskar : got. *wunan* vara belåten, isl. *una*; ieur. **widhəvā*, lat. *vidua* änka : got. *widuwô*, fht. *wituwa*, fs. *widowa*.

2. Ieur. *ā* > germ. *ō* i betonad stavelse. (I obetonad stavelse tyckes övergången *ā* > *ō* vara väsäntligen inskränkt till gotiskan ock de nordiska språken, sålunda icke ens samgermansk; se Möller, Beitr. VII, 483 f.). T. e. sskr. *mātár-* moder, gr. *μάτηρ* (*μήτηρ*), lat. *māter* : fht. *muoter* (<**mōder*), isl. *móðer*, ags. *môdor*; sskr. *bhrátar-* broder, gr. *φράτωρ*, lat. *frāter* : got. *brôþar*, isl. *bróðer*, fht. *bruoder*; sskr. *bāhús* arm, gr. *πᾶχυς* (**φᾶχυς*) bog : fht. *buog*, isl. *bógr*, ags. *bôȝ*; sskr. *svādús* söt, gr. *ἁδύς* (*ἡδύς*), lat. *svāvis* : fs. *swôti*, fht. *suozi*, isl. *sœ́tr* (<**svōti-*); sskr. *sā* den (fem.), gr. *ἁ* (*ἡ*) : got. *sô*; gr. *ἁγέομαι* (*ἡγέομαι*) jag visar väg, lat. *sāgire* spåra : got. *sôkjan* söka, fs. *sôkian*, isl. *sœ́kja* (<**sōki-*); gr. *φᾱγός* (*φηγός*) ek, lat. *fāgus* bok : fht. *buohha*, ags. *bôc*, isl. *bók*; m. m. (se Mahlow, s. 27 ff.).

Anm. 1. Övergången är väl icke i ejäntlig mening urgermansk, enär den tyckes hava värkat senare än den tid, då germanerna först sammanträffade med romarna ock kelterna, såsom framgår av latinska ock keltiska lånord i germ. språk. Dessas *ā* har nämligen deltagit i övergången; t. e. lat. *Rōmāni* > got. *Rûmôneis*; lat. *pālus* träsk > fht. *pfuol*, ags. *pôl*; kelt. (latiniserat) *Dānuvius* > fht. *Tuonouwa* Donau. Likaså framgår av *û* i got. *Rûmôneis*, att lat. *ō* vid tiden för lånet saknade motsvarighet i det språk, där ordet upptogs. Se Möller, K. Z. XXIV, 508, Beitr. VII, 482; Kluge, Beitr. VIII, 334.

3. Urgermanskt *u*-omjud, varigenom *a* (vare sig ieur. *a* äller sådant, som uppkåmmit av ieur. *o*, se § 4, 2 ock anm. 3 nedan) i stavelse, som icke har huvudtonvikten (så-

ledes i obetonad äller på sin höjd bitonig stavelse) övergått till _o_, då nästa stavelse innehållit _o_, _ō_, _u_ äller _ū_. Se Brate, Bezz. B. XI, 199 f., XII, 31 f. not, Beitr. X, 80 ock Paul, Beitr. VI, 191 ff. T. e. gr. _ἀπό_ av : fornfris. _of_, ags. _of_ (såsom prepositsjon ock prefiks i värb), fs. _of_ (sällsynt), fht. _ob_ (sälls.) vid sidan av ags. _æf-_ (*_af-_; såsom prefiks i substantiv), fs. got. nord. _af_, fht. _ab_ : gr. _ἄπο_; ags. (såsom prefiks) _ot-_ (<*_ato_, jfr fs. ags. _tô_, fht. _zuo_) jämte _æt_ vid, isl. _at_, fht. _az_ : lat. _ad_; fsv. fda. _hos_ (<*_honso_) hos, isl. _fjós_ fäfålla (<*_fehu-honso_) jämte fht. _hansa_ skara; urnord. _Haukoþuʀ_ (<*_hauk-hoþuʀ_) nom. propr. jämte isl. _hǫðr_ *_haþuʀ_) strid; isl. _Níðoðr_ (*_-hoður_) : jenit. _Níðaðar_, fht. (nom.) _Nīdhad_ nom. propr.; isl. _ambótt_ (<*_-bohto_) trälinna, fda. (i Orrmulum) _ambohht_, fsv. _ambut_ : isl. jen. _ambáttar_ (jfr hos Cæsar _ambactus_); fht. _werolt_ värd, fs. _werold_, ags. _weorold_, fsv. _væruld_ : isl. _ǫld_ (*_aldo_; jen. _aldar_), ags. _æld_ tidsålder; fs. _antswor_ svar : ags. _andswaru_; isl. nom. sg. fem. _gamol_, fsv. _gamul_ till isl. m. _gamall_ gammal; likaså isl. f. _vesol_, fsv. _usul_ vid sidan av isl. m. _vesall_, fsv. _usal_ usel; fht. adj. på _-oht_, isl. _-óttr_ jämte isl. subst. på _-átta_.

Anm. 2. Paul (Beitr. VI, 186) utsträcker — sannolikt med orätt — denna övergång till v a r j e _a_ i icke-huvudtonig stavelse (således oberoende av följande stavelses vokal).

Anm. 3. Beträffande germ. _a_, uppkåmmet av ieur. _o_, har man troligen att, i stället för övergången _o_ > _a_ (se § 4, 2) > _o_ (jenom _u_-omjud), antaga, det _o_ kvarstått från ieur. tid ock således jenom följande stavelses vokalkvalitet hindrats från att deltaga i övergången _o_ > _a_ (jfr § 4, 2 ock anm. 1).

§ 6. Vokalförsjutning åt i-hållet (palatalisering).

1. Ieur. _ə_ > _i_ före _j_. T. e. ieur. *_səjēt_ må vara, sskr. _siyāt_, flat. _siēt_ : got. _sijai_; ieur. part. pret. *_gəjonos_ : got. _kijans_ grodd.

2. Ieur. *e* > *i* i följande tre fall:

a) I obetonad stavelse. Se Noreen, Arkiv för nordisk filologi[1] I, 150 ff.; Kögel, Beitr. VIII, 135; Osthoff, Beitr. VIII, 555 not, Perf., s. 419; Sievers, Beitr. V, 157 not; Paul, Beitr. IV, 418 ff., VI, 84 f., där dåck övergången, med orätt, inskränkes till ställningen före urgermanskt *z*. T. e. lat. *ede* ät : fht. *iz* (<**iti* < **eti*, jfr nedan b); fht. *mih* mig, isl. *mik* (<**miki* < *meki*) : jfr gr. ἐμέγε; fht. *ih* jag (obetonat) jämte isl. *ek* (betonat), urn. *ek* (jfr lat. *ego*); isl. *fǿtr* (**fōtiz*) fötter, ags. *fēt* : jfr gr. πόδες, lat. *pedes;* isl. *nǽtr* nätter : lat. *noctes;* fht. jen. sg. *henin* (got. *hanins*) hanes : jfr gr. (τέρ)ενος; isl. *siðr* sed <**seðiz* (jfr gr. ἔϑος); isl. nom. pl. *syner* (< **suniR* < **suniwiz*) : jfr gr. (γλυκ)έ-ϝες; *Sígismundus* jämte *Segéstes*.

b) Jenom samgermanskt *i*-omjud, då på *e* följer (vare sig omedelbart äller först i nästa stavelse) ett *j* äller *i* (vare sig ieur. *i* äller ett sådant, som uppkåmmit av ieur. *e* enligt näst föregående fall). Se Läffler, Tidskrift for Filologi og Pædagogik, Ny Række II, 1 ff.; Paul, Beitr. VI, 78 ff. T. e. gr. στείχω : got. *steigan* (läs *stīgan* *<*stiigan*), isl. *stíga*, fht. *stīgan* stiga; gr. δείκ-νυμι jag visar, lat. *dīco* (**deico*) jag säger : got. *teihan* visa, isl. *tjá* (<**tīhan*), fht. *zīhan* besjylla; gr. λείπω (**leiqō*) jag lämnar : got. *leihwan*, isl. *ljá*, fht. *līhan;* sskr. *mádhyas*, gr. μέσσος (**μέϑjος*), lat. *medius* mellerst : got. *midjis*, isl. *miðr* (ack. *miðjan*), fht. *mitti;* gr. ἕζομαι (<**sedjo-*) jag sätter mig : isl. *sitja* sitta, fht. *sizzen;* gr. ἔστι är, sskr. *ásti* : got. fht. *ist;* isl. *nifl* (**nifil-*) töcken : jfr gr. νεφέλη måln; isl. *liggja* ligga, ags. *licȝan* : jfr gr. λέχεται (Hesych.); got. *viljan*, isl. *vilja* : jfr lat. *velle;* got. *mikils* stor, isl. *mikill* : jfr gr. μέγας, -άλη; fs. *irrjan* irra : jfr lat. *errare*.

Anm. 1. Övergången är näppeligen urgermansk i ejäntlig mening, ty den tyckes icke vara, åtminstone i alla ställ-

[1] Siteras i det följande med Arkiv.

ningar, jenomförd på Taciti tid, att dömma av det hos honom siterade namnet *Segimerus* (se Brate, Bezz. B. XI, 186); jfr däremot *Sigimerus* hos Vellejus.

Anm. 2. Knappast får man med Bugge (Bezz. B. III, 106) anta en övergång *ē* > *ī* i samma ställning på grund av motsvarigheterna isl. *síðr* mindre : lat. *sētius* (*nihilo setius* = isl. *ekke síðr*); isl. *ríkr* mäktig : lat. *rēgius*; got. *reiks* furste : lat. *rēx*, gen. *rēgis*, ty i övriga fall visar sig *ē* vara kvar såsom urgermanskt *æ*, även före följande *i*, *j*.

c) Före nasal + konsonant; se Paul, Beitr. VI, 76 ff. T. e. got. *simlê* en gång, fordom, ags. *simlon* : jfr lat. *semel*; got. *winds* vind, isl. *vindr*, fht. *wint*, ags. *wind* : lat. *ventus*; got. *bindan* binda, isl. *binda*, fht. *bintan* : jfr lat. *of-fend-imentum* bindel, gr. *πενθ-ερός* (**φενθ-*); got. *fimf* fäm, *fimfta* fämte, isl. *fimm*, *-te*, fht. *fimf* (*finf*), *-to* : gr. *πέντε*, *πέμπτος*; got. *mimz* kött : fsl. *męso*, preuss. *mensa*.

Anm. 3. Ovisst är, om övergången kann anses vara i ejäntlig mening urgermansk, i ty att den icke tyckes vara avslutad vid de klassiska fålkens första beröring med germanerna, att dömma av dels det från lat. *mentha* lånade fht. *minza*, ags. *minte* pepparmynta, som hunnit deltaga i övergången (se Möller, Englische Studien III, 164), dels de hos Tacitus anförda fålknamnen *Semnones* ock *Fenni*, som väl dåck representera ett äldre uttal än det på Taciti tid brukliga. Detta sednare tyckes återjivas i de ävenledes hos Tacitus förekåmmande namnen *Ingviomerus*, *Ingvæones*, varav man kann sluta, att judlagen på hans tid jenomförts. Den är då äldre än den under b behandlade övergången (se åvan anm. 1); jfr Brate, Bezz. B. XI, 186.

B. Kvantitativa förändringar.

§ 7. Vokalförlängning.

1. S. k. ersättningsförlängning inträder hos vokalerna *a*, *i*, *u*, då omedelbart äfter desamma ett *n* i förbindelsen *nh* bortfallit. De sålunda uppkåmmande långa vokalerna

äro nasalerade (se Noreen, Arkiv III, 41), sannolikt på grund därav, att *a*, *i*, *u* redan före förlängningen voro nasalerade i följd av sin ställning omedelbart före *n*. T. e. pret. got. *þâhta*, isl. *þátta*, fht. *dâhta*, ags. *þôhte* av got. *þagkjan* tänka, fht. *denken* o. s. v.; got. *þeihan* frodas, fht. *gi-dîhan*, ags. *ȝe-þéon* av **þinhan* : litauiskt *tenkù* jag har nog; got. *þeihs* tid : lat. *tempus* (**tenqos*); pret. got. *þûhta*, isl. *þótta*, fht. *dûhta* av got. *þugkjan* tycka, fht. *dunken* o. s. v. (Flere eksämpel se nedan vid behandlingen av konsonantbårtfall).

Anm. 1. Företeelsen är väl icke strängt taget urgermansk, då den ju inträder även hos sådant *i*, som i jämförelsevis sen tid (se § 6, 2, c, anm. 3) på germansk båtten uppstått av ieur. *e* före nasal + konsonant (t. e. got. *þeihan*, *þeihs*, se åvan).

2. I enstaviga ord, slutande på kårt vokal äller på kårt vokal följd av en konsonant, förlänges vokalen, då orden förekåmma i betonad ställning. Denna förlängning inträder så väl i ord, som från ieur. tid varit enstaviga, som uti sådana, vilka blivit det först i »urgermansk» tid (jfr § 10, 3), Se Möller, Beitr. VII, 476 not (där dåck antas, att denna förlängning är en för angelsachsiska ock fornfrisiska spesiäll judlag); Noreen, Om orddubbletter i nysvenskan, s. 45 f.; Brate, Antiqvarisk tidskrift för Sverige, X, 92 f. not. T. e. isl. *sá* den : sskr. *sa*, gr. *ὁ*; isl. *þú* du, ags. *þû*, fht. *dû*, ffr. *thû* : lat. *tu* (jfr gr. dor. *τύ*), ags. *þu*, fht. *du* m. m.; ffr. *hwâ* vad : lat. *quod*, isl. *hvat* m. m.; isl. *ék* jag, ags. *îc*, fht. *îh* (förutsättes av nyt. diall. *eich*) : lat. *ego*, gr. *ἐγώ*, isl. *ek*, ags. *ic*, fht. *ih*; fsv. *aaf* (nysv. *åv*) av, ags. *ôf* : gr. *ἀπό*, fht. *aba*, isl. *af*; ags. *ôn* på : gr. *ἀνά*, got. fht. *ana*, ags. *on*; fht. *în* (t. diall. *ein*) i : lat. *in*, gr. *ἐν*, fht. *in*; fsv. *aat* (nysv. *åt*) till, northumbr. *ôt* : lat. *ad*, isl. *at*, fht. *az*; ags. *wêl* väl : isl. *vel*; fht. *dâr* där, ags. *þǣr* : fht. *dara*, isl. *þar*; got. *hêr* här, isl. *hér*, fsv. *hær*, fht. *hêr* (*hiar*) : fht.

hera, fsv. *hiar;* fht. *(h)wâr* varest, ags. *hwǣr* : fht. *(h)wara*, isl. *hvar;* isl. *ór*, *ór*. *ýr*, *úr* ur : got. *us;* isl. *mér*, *sér* åt mig, sig : got. *mis*, *sis;* m. m.

Anm. 2. Några av dessa ord, särsjilt de på vokal slutande, hade kannsje redan i ieur. tid lång vokal växlande med kårt (jfr nedan § 16 ff.) ock höra i så fall icke hit.

§ 8. Vokalförkårtning.

1. Förkårtning av slutjudande obetonad lång vokal är åtminstone så till vida »urgermansk», att den i alla germanska språk redan i förhistorisk tid jenomförts. T. e. nom. sg. fem. **ʒeƀō* gåva > yngre **ʒeƀo*, got. *giba*, ags. *ʒifu*, isl. *gjǫf* (**geƀo*, urnord. *gibu*) : jfr sskr. *áçvā* sto, gr. *τιμή* heder; got. *aina* (men *ainô-hun*) en, isl. *ein* : gr. *οἰνή* etta; lok. sg. fem., urgerm. på *-*ī* : fht. fs. *enst-i* tjärlek, ags. *bēn-e* bön; nom. sg. fem. got. *baírandi* bärande, isl. *berande* : jfr sskr. *tudatī́* stötande; nom. ack. pl. neutr. **jokō* ok > got. *juka*, isl. *ok* (**joko*) : sskr. (veda) *yugā́* (jfr lat. *oppidā* städer). Däremot t. e. got. nom. sg. fem. *sō* den : gr. *ἡ*, sskr. *sā;* ack. sg. fem. got. *blindô* blind, isl. *blinda* (**blindō*$_n$) : jfr gr. *τιμήν*.

Anm. 1. Fr. Hanssen (K. Z. XXVII, 612 ff.) antar — åtminstone för gotiskans vidkåmmande —, att förkårtning av lång vokal inträtt i alla slutstavelser, således även de betonade ock de på konsonant slutande, blått icke de havt den indoeur. (i grekiskan bäst bevarade) aksänten circumflex. Således t. e. got. nom. ack. sg. *giba* gåva : jfr gr. *τιμή*, -*ήν;* got. *fadar* fader : gr. *πατήρ:* got. *hana* hane : jfr gr. *λειχήν* lav; men å andra sidan got. jen. sg. *gibôs* : jfr gr. *τιμῆς;* got. jen. pl. *dagẹ̄* (-**ǣm* < ieur. *-*ēm*, stående i avjudsförhållande till det i grekiskan uppträdande -**ōm*) dagars : jfr gr. *ποταμῶν* floders. Emellertid kann i alla de fall, som på detta sätt vinna sin förklaring, den kårta vokalen på annat sätt nöjaktigt motiveras. Så t. e. kann got. ack. sg. *giba* (för väntat **gibô*) vara lån från nom. sg.; nom. sg. *hana* kann motsvara en nominativtyp sådan som den i lat. *homō*.

2. Diftångerna *ēi*, *ōi*, *ēu*, *ōu* förkårtas åtminstone i obetonat slutjud till *ei* (got. *ai*, isl. *e*), *oi* (varav enligt § 4, 2 *ai*, got. *ai*, isl. *e*), *eu* (fht. ock urnord. *iu*, isl. *e*), *ou* (varav enligt § 4, 2 *au*, got. *au*, isl. *a*); jfr J. Schmidt, K. Z. XXVII, 302; Bremer, Beitr. XI, 36, 40 ff., 50. T. e. lokativ (-dativ) sg. got. *anst-ai* tjärlek, isl. *fund-e* möte, *brúð-e* brud : jfr gr. *πόλ-ηϊ* stad, flat. *ov-ē* får; dat. sg. got. *ib-ai* om, isl. *ulf-e* ulv, fht. *wolf-e*, ags. *wulf-e* : jfr gr. *ἵππ-ῳ* häst, flat. *popul-oi* folk, lit. *vilk-ui* ulv; dat. sg. got. *gib-ai* gåva, ags. *ȝif-e*, isl. *þeir-e* den : jfr gr. *τιμ-ῇ* heder, flat. *Matut-ā* nom. prop., lit. *merg-ai* flicka; lokat. (-dat.) sg. urgerm. **sun-eu* sån, fht. *sun-iu*, isl. *syn-e* ock urgerm. **sun-ou* (*-au*), got. *sun-au* : jfr sskr. *sūn-áu* (**sūn-ēu*?) ock fsl. *sȳn-u*, lat. *fruct-ū* frukt; got. *ahtau* åtta, isl. *átta*, fht. *ahto* : sskr. *ashṭáu*.

§ 9. Urgerm. *ōw*, *ēj* före vokal.

Om denna ännu långtifrån tillräckligt utredda fråga jfr företrädesvis [A. Kirchhoff, Das got. Runenalfabet[2], s. 55; Leo Meyer, K. Z. VIII, 245 ff., Die got. Sprache, s. 388, 695 f., 709; A. Holtzmann, Altdeutsche grammatik, s. 11 f., 14 f.;] J. Schmidt, K. Z. XIX, 278, XXVI, 1 ff.; Sievers, Beitr. VI, 564 ff.; Kluge, Z. gesch. d. germ. konj., s. 35, Beitr. VI, 382; Paul, Beitr. VII, 152 ff., VIII, 210 ff.; Möller, Beitr. VII, 469; Mahlow, s. 19 ff., 29 ff.; Braune, Gotische grammatik[3] § 22 ock 26; Brugmann, M. U. I, 31, Grundr. I, 127 f., 157; Kögel, Beitr. IX, 509 ff.; Bremer, Beitr. XI, 51 ff.; F. Wrede, Über die Sprache der Wandalen, s. 96 ff.; Noreen, Om orddubbletter i nysvenskan, s. 42 f.

I. Urg. *ōw* (vare sig ieur. *ōw* äller ett sådant, som uppkåmmit av ieur. *āw*, se § 5, 2) har väl redan i urg. tid uti ställningen före vokal (annan än *ŭ*, framför vilket *w* måste bårtfalla) undergått någon förändring (möjligen förkårtning

till *ow*, jfr § 8, 2), som havt till slutlig följd, att i gotiskan uppträder *au* (av ännu outrett judvärde, men troligast representerande ett enhetligt vokaljud), i övriga germ. språk däremot *ū*. Emellertid visar sig åfta i stället för detta sistnämda *ū* ett *ō*, beroende på lån från närstående fårmer med etymologiskt berättigat *ō*, uppkåmmet antingen på germansk båtten av *ōw* i ställningen före konsonant (äller *ŭ*) äller härstammande från ieur. *ō* (*ā*) utan följande *w* (som dåck stundom förefunnits i äldre ieur. tid, men då försvunnit före konsonant, se W. Schulze, K. Z. XXVII, 427 ff.). Omvänt kann någon gång *ū* jenom analågi hava inträngt på den plats, där man väntar sig *ō*. De viktigaste eksämplen äro:

1. **sōwil-* sol (gr. dor. *ἀϝέλ-ιος*), got. *sauil*, fsv. *ansyles* motsols : isl., fsv., ags. *sól* sol (lat. *sōl*), isl. *andsø'les* motsols;

2. **kōwi-* ko (sskr. sg. dial. fem. *gāvī*, jfr pl. *gávas* nötkreatur), ags. *cū*, isl. *ky'r* : fsv. fs. *kō*, fht. *chuo* (jfr lat. *bōs*, sskr. *gāus*);

3. **ðōw-* (fsl. *dāviti* strypa, lit. *dōvyti* plåga), got. *afdauiþs* utmattad : jfr isl. *dó* dog;

4. **stōw-* (fsl. *stāviti* hämma), got. *staua* domare, *stauida* dömde, fht. *stûa-tago* domedag, *stûen* umjälla, urnord. *Stuinga* nom. propr., fsv. *Stying* : jfr got. *stôjan* dömma, fht. *stuowen* anklaga, ags. *stôw* ställe, isl. *eld-stó* eldstad, sv. *lik-sto-l* (fålketymolågisk ombildning av **lik-sto* begravningsplats);

5. **tōw-*, got. *taui* järning (: jenit. *tôjis*) : jfr got. *ubiltôjis* missdådare, isl. ags. *tól* värktyg, isl. *tø'ja* gangna, lapp. (från urnord. lånat) *tuoje* värk;

6. **mōw-*, got. *af-mauiþs* uttröttad : isl. *móðr*, fht. *muodi*, jfr *muoen* (**mōjan*) trötta (lat. *mōles* möda, gr. *μῶλος*);

7. **þrōw-* (fsl. *trāva* ört), isl. *þrúðr* (<**þrúeðr* ss. *valðr* < *valeðr*) stark, ejäutl. frodig : jfr isl. *þróask* frodas, fht. *druos* svulst, mht. *druo* frukt;

8. *flōw- (fsl. plāviti låta simma, gr. πλώϝω simma), isl. flúð (< *flúeð ss. dygð < *dygeð) undervattenssjär : jfr got. flōdus flod, flöde, isl. flóð, flø'ðr, ags. fs. flôd, fht. fluot, (Oklara äro ags. flôwan flyta, isl. flóa, flóe fjord);

9. *stōwira- stor (sskr. sthāvirám ålderdom), fht. stûr, dalmål stūr (<*stūir ss. isl. valðr < valeðr), fsv. släktnamnet Stur,! bestämd fårm Sture (jfr värbet fsv. styra förstora) : isl. stórr (lit. stōrus grov, fsl. stārŭ gammal);

10. *ȝrōw- (lat. rāvus grågul), isl. ǫs-grúa (för *ǫsko-grúa, se Bugge, Norröne skrifter av sagnhistorisk indhold, s. 359) det askgråa, isl. gry'ja gry, fsv. gry (ejäntl. »bli grå», jfr t. grauen, sv. ock no. diall. gråne i betydelsen gry);

11. *ƀōw- (fsl. za-bāva uppehåll), got. bauan bo, fht., fs., ags. bûan, isl. búa, búande bonde, búenn beredd, bú bo, búe åbo, by'r by, búr kammare, fht. ags. bûr, fht. gibûro byinnevånare : fsv. bōa (ursprungligen *būa, pret. bōþe, såsom ännu i Brekken-dialäkten i Norge : bu, bodde) bo, bōen (urspr. *būenn, pl. bōner) beredd, bō bo, bōe åbo, isl. ból bostad, bø'le gård (jfr hy'-by'le hem), bónde (*bōwund-) bonde, mht. buode bod, mengl. bōþe, fsv. bōþ (: isl. búð), jfr ock gr. φω-λεός vilddjursläger;

12. *trōw-, got. trauan tro, fht. trûên, fs. trûôn, isl. trúa, trúr trogen : fsv. trōa tro, trōr trogen;

13. *snōw- (sskr. snávan- sena), isl. snúa sno, snúðr snodd : fsv. snōa sno, snōþ snodd, fht. snuor snöre, got. snôrjô flätvärk, isl. snø're snöre, snø'lda slända;

14. *nōw-, got. b-nauan gnugga, fht. nûan : jfr mht. nüejen (*nôjan), fsv. gnōa;

15. *knōw-, isl. knúe knoge, isl. kny'ja trycka, fsv. knua̜ (Rökstenen) : sv. knoge (<*knōe);

16. *ƀrōw-, isl. brú (urspr. kannsje *bró, jenit. brúar) : fsv. brō bro;

17. *skōwa- (<*skōȝwa-) sko, lapp. (lånat från germanska språk) skuovva (*skōwa-), isl. pl. skúar : got. skôhs, isl. skór;

18. **lōw-*, finska (lånat från nordiska språk) *luuva* loge, Delsbo-dial. *lugge* : fsv. *lō, lōe* (yngre *loghe*).

Anm. 1. Att kontraktionen till *ū* icke är urgermansk, framgår av lapp. *skuorva* sko, som förutsätter **skōwa*. Å andra sidan visar det finska *luuva*, som utgår från **lūa-*, att åtminstone de nordiska språken ägt *ū* redan i en mycket tidig (urnordisk) period. Att emellertid en övergång *ou* > *ū* förekåm även i yngre nordisk tid, synes av lånordet isl. *frúva* < fht. *frouwa* fru.

II. Urg. *ǣj* (av ieur. *ēj*, se § 4, 4) har väl likaledes redan i urg. tid i ställningen före vokal (annan än *ĭ*, framför vilket *j* måste bortfalla) undergått en analåg förändring (möjligen förkårtning till *æj*, jfr § 8, 2), som havt till slutlig följd, att i gotiskan uppträder *ai* (av ännu outrett judvärde, men troligast representerande ett enhetligt vokaljud) sällan *aij*, i övriga germ. språk däremot *ī*. Detta *ī* är emellertid synnerligen åfta jenom analågibildning ersatt av *ā* (< germ. *ǣ*, se § 4, 4), som inträngt från besläktade färmer med urg. *ǣ* (< ieur. *ē*) utan följande *j* (vare sig att detta i germ. tid försvunnit före *ī* äller redan i ieur. tid saknats, se W. Schulze, K. Z. XXVII, 420 f.). De viktigaste eksämplen äro:

1. **wǣjan-* blåsa (fsl. *vějaͅ*, jfr lit. *vějas* vind), got. *waian*, fsv. *vīa* : fht. *wâen* (med *â* från pret. *wâta* m. m.), ags. *wâwan*, gr. *ἄ-ϝημι*, sskr. *vámi*, jfr fht. *wāla* fläktare;

2. **ðǣjan-* dia (lett. *dēja* jag suger, jfr sskr. *dháyas* sugning), fsv. *dīa* dia : fht. *tâen*, gr. *ϑῆσϑαι*, lat. *fē-lare*, sskr. *á-dhāt* han sög;

3. **sǣjan-* så (fsl. *sějaͅ*, lit. *sėju*), lapp. (lånat från germ. språk) *sajet*, got. *saian* : isl. *sá*, fht. *sâen*, fs. *sâian*, lat. pret. *sēvi*, gr. *ἵ-ημι* (**si-sē-mi*) jag kastar, jfr fht. *sâmo* frö, lat. *sēmen*, isl. *sáð* sådd, got. *sēþs* säd, fht. *sât;*

4. **fǣjan-* vara illasinnad, got. *faian* angripa med förebråelser, fht. *fīant* fiende, fs. *fiund*, fsv. *fīande* (isl. *fjande* kann vara part. av *fjá* hata, liksom got. *fijands* av *fijan*) : jfr sskr. *pā-pás* dålig. lat. *pē-jor* värre;

5. **skræjan-* skria, fht. *scrîan*, fsv. *skrīa* (möjligen tyskt lånord) : jfr isl. *skrǽ-kr* skri;

6. **bræjan-* gnistra, isl. *brjá* : isl. *brá;*

7. **ræjan-* (fsl. *rěja̧* jag stöter), isl. *rjá* misshandla : jfr lat. *rēmus* åra; till samma rot troligen forngutn. *ri* stång, norska diall. *rjå* kornsnes : no. diall. *rå* kornsnes;

8. **ʒæ̅j-* gap- (sskr. *vi-hāyas* luftrymd), fht. *gîên* gapa, isl. *gjá* klyfta;

9. **ʒræ̅ja-* (troligen av **ʒræ̅wja-*) grå, isl. *grjár* (Grottasǫngr, v. 2 ock 40) : isl. *grár*, fht. *grâo*, ags. *ʒræ̂ʒ;*

10. **klæ̅jan-* (troligen av **klæ̅wjan-*) klia, fsv. *klīa* : isl. *klǽja* klia, fht. *klâwen*, jfr isl. *klá* riva;

11. **svæ̅ja-(n-)* egen (den egna), isl. *Sví-þjóð*, *Svíar* (Tacitus *Sviones*) : jfr isl. *svǽn-skr, so'n-skr* (: *Svíar* = *gotneskr* : *Gotar*), got. *swê-sai* de sina, *swès* egendom.

Anm. 2. Att kontraktionen till *ī* icke är urgermansk, framgår dels av lapp. *sajet* så, dels av latiniserade forngermanska namn, såsom *Frisæo, Istvæones, Ingvæones, Helvæones*, vilka till sin bildning troligen motsvara de latinska på *-ējus*, såsom *Pompējus, Petrējus*. Å andra sidan visar det hos Tacitus förekommande *Sviones*, att åtminstone de nordiska språken ägde *ī* redan i en mycket tidig (urnordisk) period.

§ 10. Vokalbårtfall.

1. Aphæresis av uddjudande vokal antas av Kluge (K. Z. XXVI, 69 ff.) hava i urg. tid stundom inträtt i vissa obetonade prefiks. T. e. fs. *t-ôgian* visa, fht. *z-ougen* : got. *at-augjan;* fht. *z-agên* vara försagd : jfr got. *at* ock *agan* frukta. Emellertid torde i de flästa av dessa fall snarare vara att antaga vokalbårtfall i indoeuropeisk tid (se nedan § 23).

2. Synkope av midjudande vokal torde likaledes vara att antaga beträffande vissa obetonade prefiks under vissa

förhållanden. T. e. fs. *g-lìdan* glida, fht. *glîtan* : jfr? got. *ga-leiþan* gå, ags. *lìðan*, isl. *líða;* fht., fs. *gnagan* gnaga, ags. *ȝnaȝan*, isl. *gnaga* : jfr prefikset got. *ga-* ock fht. *nagan* gnaga; got. *b-nauan* gnugga, isl. pret. *b-nere* : jfr prefikset got. *bi-* ock fht. *nûan* skubba, isl. *g-núa;* mht. *b-ange* ängsligt : jfr fht. *bi-* ock *ango* ängsligt; fht. *ir-b-armên* förbarma : jfr *bi-* ock got. *arman* förbarma; got. *fr-êt* åt upp, fht. *fr-âz* : got. *fra-itan* uppäta; fht. *fr-avili* fräck, ags. *fr-æfele* : mht. *ver-evel*, jfr fht. *avalôn* arbeta, isl. *afl* styrka; fht. *fr-êht* förtjänst, lågt. *fr-acht* frakt : jfr got. *fra-* ock *aihts* egendom.

Anm. 1. Någongång tyckes synkope av en hel stavelse bero på disimilatsjon. T. e. got. *awistr* fårahus, fht. *ewist, awista* av **awi-wist-* : jfr fht. *ouwi* får ock *wist* hemvist; got. *ga-nawistrôn* begrava av **-nawi-wist-* : jfr got. *naus* (jenit. *nawis*) lik ock fht. *wist.*

Anm. 2. Den av Möller (Beitr. VII, 475; jfr ock Sievers, Beitr. VIII, 90 ff., Kögel, Beitr. IX, 517 ff.) uppstälda hypotesen om synkope av kårt *a, o* i penultima före en konsonant, då antepenultima är kårt ock ultima har tonvikt, är troligen oriktig (se Kluge, Beitr. IX, 153, Bremer, Beitr. XI, 47 ff.),

3. Apokope av kårt obetonad slutjudande vokal, när penultima icke har huvudtonvikten, är åtminstone så till vida en »urgermansk» företeelse, att den i alla germ. språk redan i förhistorisk tid jenomförts. T. e. 2 sg. imperat. got. *sôkei* sök, fht. *suochi*, isl. *sø'k* < urg. **sōkiji* < ieur. **sāgeje* (lat. *sāgī*); 2 sg. pres. indik. got. *baíris* du bär, fht. *biris*, isl. *berr* < urg. **birizi* < ieur. **bheresi* (sskr. *bhárasi*); 3 sg. pres. indik. got. *baíriþ* han bär, fht. *birit* < urg. **biriði* < ieur. **bhereti* (sskr. *bhárati*); 2 pl. pres. indik. got. *baíriþ* I bären (varför isl. *bereð* osynkoperat?) < urg. **biriði* < ieur. **bherete* (sskr. *bhárata*, gr. *φέρετε*); 3 pl. pres. indik. got. *baírand* de bära, fht. *berant*, isl. *bera* < urg. **beranði* < ieur. **bheronti* (sskr. *bháranti*, gr. dor. *φέροντι*); ags. *íc*

jag, isl. *ék* (jämte *ek*) < urg. *iko (obetonat, jämte betonat *eko) < ieur. *egom (jfr sskr. *ahám*); ags. *ôf* av, fsv. *aaf* < urg. *ƀo (obetonat, jämte betonat *afo) < ieur. *apo (gr. *ἀπό, ἄπο*); m. m. (se § 7, 2).

Anm. 3. Att detta vokalbärtfall äj är i sträng mening urgermanskt, tyckes framgå av motsättningen mellan got. *gasts* jäst < urg. *ʒastiz ock got. *baíris* du bär < urg. *ƀirizi (urg. *ƀiriz skulle ha jivit got. *baírs) o. d. Att i alla händelser den »urgermanska» apokopen icke havt större utsträckning (se Paul, Beitr. IV, 468 ff., Sievers, Beitr. V, 121 ff.) än åvan anjivits, har framhållits av Paul, Beitr. VI, 124 ff., Möller, Beitr. VII, 475 not (jfr J. Schmidt, K. Z. XXVI, 20 ff., A. Kock, Om några atona, s. 19 ff.).

Kap. 3. Spår av indoeuropeiska judlagar.

§ 11. Inledande anmärkningar.

Alla de indoeur. lagarna för sonanternas väksling sinsemellan uti etymologiskt sammanhöriga ord kallas med ett jemensamt namn avjud (»ablaut», Jac. Grimm). Att, såsom äldre författare jort, fatta avjudet som en enda judlag äller åtminstone som några få sådana, är orimligt ock beror ytterst på den fördomen, att det indoeuropeiska urspråket skulle varit till sin bildning ens i någon mån enklare ock jenomsjinligare än vilketsomhälst nutida språk, t. e. nysvenskan. Då det ieur. språket måste hava levat redan tiotusentals äller kannsje hundratusentals år före den tidpunkt, vars språkfårm den nutida jämförande språkfårskningen söker rekonstruera, så är det jivet, att nästan alldeles samma faktorer spelade in i dess liv som i vårt nuvarande språks, ock lika brokigt ock ojenomsjinligt, både i fråga om vokaliska ock konsonantiska förhållanden, var det nog också. Det är därför ett avjort missgrepp att söka medelst en äller några få judlagar återföra den ieur. vokalmångfalden till

några få »grundvokaler» (t. e. *a, i, u* äller *e, o, a*) äller rentav till en urvokal (t. e. *a*); detta lika orimligt, som om man ville derivera alla ieur. konsonanter ur t. e. *k, p, t*. Man måste på vetenskapens nuvarande ståndpunkt väsäntligen nöja sig med att konstatera de vokalväkslingar (»avjud»), som i det ieur. urspråket förekåmmo, utan att man kann håppas att annat än i vissa sällsyntare fall uppvisa orsakerna till dessa väkslingar, något som måste vara lika omöjligt, som det skulle vara att, därest nysvenskan först nu upptäcktes ock vore ett i avseende på sina släktskapsförhållanden isolerat stående språk, förklara avjudet i *bryta — bröt — brutit* ock visa, att det är väsäntligen idäntiskt med det som uppträder i *bita — bet — bitit* ock *jälpa — halp — hulpit*.

De ieur. avjuden kunna osökt indelas uti tvänne huvudgrupper: kvantitativt avjud, d. v. s. väksling mellan lång ock kårt vokal (t. e. *ā* : *a*) äller mellan vokal ock vokalbårtfall; ock kvalitativt avjud, d. v. s. väksling mellan vokaler av olika kvalitet (t. e. *e* : *o*). Fick (Göttinger gelehrte anzeige 1880, 417 ff.), Möller (Beitr. VII, 482 ff.), Sievers (Encyclopædia Britannica, artickeln Philology, part II) m. fl. antaga, att det kvantitativa avjudet beror på förändringar i tonvikten, det kvalitativa däremot på förändringar i tonhöjden, ock denna förklaring torde väl, åtminstone beträffande det kvantitativa avjudet, för en mängd fall hava träffat det rätta. Men det är säkerligen förhastat att tro sig på detta sätt kunna förklara alla ieur. avjud, enär ju många andra orsaker till vokalväkslingar äro tänkbara, såsom angränsande juds inflytande (jfr isl. *hjálpa* jälpa jämte fsv. *hialpa* på grund av *lp*, isl. dat. *ǫllom* jämte *allr* all på grund av ändelsens *o*), idéasosiatsjoner (jfr fsv. *föþerne* jämte *fæþerne* fäderne på grund av *möþerne*, liksom fsv. *mæþerne* jämte *möþerne* möderne på grund av *fæþerne*) m. m. Ja, man måste besinna, att somliga avjud kannsje icke alls hava någon enhetlig utgångspunkt, utan bero på

att tvänne obesläktade, men till betydelse (äller fårm) snarlika ord sammanförts inom samma paradigm, d. v. s. uppfattas som olika fårmer av samma ord (jfr nysv. pres. *är* : pret. *var*, pron. *I* : ack. *eder*, inf. *gå* : pret. *jick*).

Men om man också i många äller de flästa fall måste avstå från försöken att uppvisa orsakerna till de ieur. avjuden, är det dåck av största vikt att jöra sig reda för, vilka de i ieur. tid förekåmmande vokalväkslingarna voro. Detta hindrar etymologiska sammanställningar, vid vilka analågier för den ifrågasatta vokalmotsvarigheten antingen alldeles saknas äller äro mycket sällsynta (jfr att i nysv. »avjudet» *e* : *y*, i t. e. *se* : *syn*, är så ytterst sällsynt, att man redan på denna grund kann taga för jivet, att ord med denna väksling icke äro besläktade). Å andra sidan är det orimligt att icke ertjänna andra avjud än de synnerligen talrikt representerade vara ärvda från ieur. tid ock att, såsom t. e. Osthoff, Hübschmann m. fl., statuera högst 6 ieur. avjudsserier, förklarande alla vokalväkslingar, som icke rymmas derunder (t. e. *ē* : *e*), vara av yngre datum äller ock de ord, som uppvisa dylika, vara icke besläktade. Detta är så mycket mera obefogat, som man måste besinna, dels att de ieur. vokaler, som man numera plägar beteckna med *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, säkerligen voro till antalet flere än de typer (5), med vilka vi beteckna dem (t. e. *e* kann hava varit = *e* ock *ä*, *u* = *u* ock *y*, o. s. v.), ock att därför några av dessa kunnat väksla med varandra utan att också väksla med andra under samma typer inrymda vokaler; dels att väl intet modärnt ieur. språk finnes, där blott 6 avjudsserier förekåmma (jfr nysvenskan, där alla vokaler kunna stå i avjudsväksling med alla andra, t. e. *bad* : *bedja*, *band* : *binda*, *fara* : *for*, *band* : *bundo*, *fann* : *fynd*, *gav* : *gåvo*, *bar* : *bära*, *falla* : *föll*; *bet* : *bita*, *le* : *log* o. s. v.), vadan man icke har någon anledning att tänka sig det ieur. moderspråket såsom varande så fattigt i detta avseende.

Anm. Den nyaste literaturen rörande avjudet finnes förtecknad hos Brugmann, Grundr. I, 32 not; Hübschmann, Voc. s. 1 not; Sievers, Encyclopædia Britannica, artickeln Philology, part II. Om äldre literatur i frågan se P. Piper, Die sprache und literatur Deutschlands, I, 171 ff.

A. Kvalitativt avjud.

§ 12. Avjudet *ē* (urgerm. *ǣ*, § 4, 4) : *ō* ock *e* (urgerm. *e* ock *i*, § 6, 2) : *o* (urgerm. *a*, § 4, 2).

Om detta, det ojämförligt vanligaste av alla ieur. avjud, se t. e. Hübschmann, Voc. s. 71 ff., 138 ff., 180 ff.; Noreen, Arkiv III, 38 f. not; Bremer, Beitr. XI, 271 ff.; Mahlow, s. 118 f., 137 f.; Leskien, Der ablaut der Wurzelsilben im Litauischen, s. 98 ff.; G. Meyer, Griechische grammatik [2] § 33 ff.; K. Ljungstedt, Anmärkningar till det starka preteritum i germanska språk, s. 24 ff.

Vid den eksämpelsamling av germanska representanter för detta avjud, vilken här nedan meddelas, är att märka, det åtsjilliga av de germ. ord, som innehålla *ō* äller *a*, äro såtillvida etymologiskt oklara, att *ō* kann vara (ehuru förmodligen sällan så är fallet) ett ieur. *ā* (se § 5, 2), ock *a* kann vara (ock troligen också åfta är) ett ieur. *ə* (se § 4, 1) äller *a* (se § 13 ock 14).

ǣ, *e* (*i*)	*ō*, *a*
1. *ǣ* : got. *dêþs* handling, fht. *tât*, ags. *dǣd*, fht. *gi-tân* jord (jfr sskr. *dá-dhāmi* jag sätter, gr. *τί-θημι*, fsl. *dě-ją*, lit. *dĕmi*, lat. *fē-ci* jag jorde. — *e* : gr. *θε-τός* satt):	*ō* : ags., fs. *dôn* jöra, fht. *tuon*, got. *dôms* dom, isl. *dómr*, ags. *dôm* (jfr gr. *θωμός* hög).
2. *ǣ* : got. *waian* (se § 9, II, 1) blåsa, fsv. *vīa*, fht. *wâen*, *wâla* fläktare (jfr gr. *ἄ-ϝημι*	*ō* : got. *waí-wô* blåste, fs. *Wôdan* stårmens gud, isl. *Óðenn*, ags. *Wôden*, got. *wôds* rasande,

jag blåser, fsl. *věja̜*, lit. *vějas* vind). — *e* : isl. *vindr* (se § 6, 2, c), got. *winds*, fht. *wint* (jfr lat. *ventus* vind, gr. pl. *ἀ-ϝέντες*).

3. *ǣ* : got. *saian* så m. m. (se § 9, II, 3). — (*e* : gr. *ἑ-τός* kastad).

4. *ǣ* : isl. *rjá* misshandla (se § 9, II, 7; jfr fsl. *rěja̜* jag stöter, lat. *rē-mus* åra. — *e* : gr. *ἐ-ρε-τμός* åra).

5. *ǣ* : got. *snêwum* vi ilade, »snodde i väg» (jfr lat. *nēvi* jag spann) — *e* : got. *sniwan* ila, ags. *sneówan*.

6. *ǣ* : ags. *blǣd* blomster, isl. *blǽja* kulört tyg, ? isl. *blár* blå, fht. *blâo*.

7. *ǣ* : mht. *vlǣjen* spola, isl. *Flár* ortsnamn (bifårm till *Flóar*). Jfr? lat. *plēre* fylla.

8. *ǣ* : fht. *brâtan* steka, fsv. *brāþa up* bli hetsig, isl. *bráðr* bråd, ags. *brǣð* ånga, mht. *brâdem* ånga, *brǣjen* lukta (jfr gr. *πρήθω* bränna). — *e* : fht. *briuwan* brygga, ags. *breówan*, fsv. *bryggia*.

9. *ǣ* : fht. *krâen* kraksa, ags. *crâwan*, fht. *krâ(w)a* kråka, ags. *crâwe*, isl. *kráka* kråka, fht. *hana-krât* hanejäll, *krâdam* larm.

isl. *óðr*, fht. *wuot* (jfr sskr. *vāta-* vind). — *a* : fht. *wadal*, *wedil* svans, »vift».

ō : got. *saí-sô* sådde; isl. *sóa* åffra, förinta, bårtkasta, ? *sø'fa* döda (jfr gr. *ἀφ-έ-ω-κα* jag bårtkastade).

ō : isl. *róa* ro, ags. *rôwan*, mht. *rüejen* (**rōjan*), isl. *róðr* rodd, *ro'ðe* åra.

ō : isl. *snúa* sno, draga åstad m. m. (se § 9, I, 13). — *a* : got. *snau* ilade, isl. *snǫggr*, *snoggr* hastig, slätstruken, *snauðr* utblåttad, mht. *snœde*.

ō : isl. *blóme* blomma, got. *blôma*, fht. *bluomo*, fht. *bluoen* blomstra, fs. *blôian*, ags. *blôwan*, mnederl. *blôsen* blomstra (jfr lat. *flōs* blomma).

ō : got. *flôdus* flod, flöde m. m. (se § 9, I, 8); jfr lat. *plōrare* gråta. — *a* : fht. *fleuwen* tvätta, isl. *flaust*, *fløy* sjepp (jfr gr. *πλοῖον* sjepp).

ō : mht. *brüejen* bränna, fht. *bruoten* utkläcka. — *a* : isl. *brauð* bröd, fht. *brôt*, ags. *breád*, isl. *brøyma* brunstig, mht. *bradem* ånga.

ō : ags. *hanacrêd* (**-crôdi-*) hanejäll (jfr lit. *gróju* jag kraksar, fsl. *grāja̜*). — *a* : fht. *kradam* larm.

10. *ǣ* : mht. *sprǣwen*, *sprǣjen* spruta, spraka (jfr lat. *sprēvi* jag bårtstötte). — *e* : fht. *spriu* angnar.	*ō* : fht. *spruodal* springtjälla, mengl. *sprêde* spröd, t. *spröde*, *sprühen* spraka, spruta. — *a* : sv. *spraka*.
11. *ǣ* : fht. *spâti* sen, »utdragen», got. *spêdists* sist, isl. *spǫ́nn* spån (jfr lit. *spĕju* jag har tid, fsl. *spĕju* jag har framgång, lat. *spēs* håpp).	*ō* : ags. *spôwan* ha framgång, fht. *spuoen*, isl. *spóe* spov, »vadare», *spónn* spån, ags. *spêd* hast, fht. *spuot*, *spuon* låckade. — *a* : fht. *spanan* låcka.
12. *ǣ* : got. *rêdan* råda, fht. *râtan*, isl. *ráða* (jfr? lat. *rēri* mena).	*ō* : got. *raí-rôþ* rådde (jfr fsl. *rāditi* sörja för).
13. *ǣ* : got. *lêtan* låta, isl. *láta*, fht. *lâzan*.	*ō* : got. *laí-lôt* lät, fsv. *lōt*.
14. *ǣ* : got. *grêtan* gråta, isl. *gráta*.	*ō* : got. *gaí-grôt* grät, ags. *ȝrêtan* tilltala, fht. *gruozzen* hälsa, isl. *grǿta* bringa till tårar.
15. *ǣ* : ags. *on-drǣdan* bli rädd.	*ō* : ags. *on-drêsn* (**drōsni-*) fruktan.
16. *ǣ* : got. *têkan* taga.	*ō* : got. *taí-tôk* tog, isl. *tók*.
17. *ǣ* : fht. *râmên* äftersträva.	*ō* : fht. *rômôn* äftersträva. — *a* : isl. *ramr* gumse, *ram(m)r* stark.
18. *ǣ* : got. *ga-fêhaba* passande, isl. *fǽgja* fäja, *fǽgelegr* behaglig. — *e* : mht. *vegen* fäja.	*ō* : fs. *fôgian* foga, fht. *fuogen*. ags. *ȝe-fêȝan*, isl. *fǿgelegr* behaglig. — *a* : got. *fagrs* passande, isl. *fagr* sjön.
19. *ǣ* : fht. *râwa* ro. — *e* :? fs. *resta* viloläger, ags. *rest*.	*ō* : ags. *rôw* ro, fht. *ruowa*, isl. *ró* (jfr gr. *ἐ-ρωή*) — *a* :? fht. *rasta* vila, fs. *rasta* viloläger, got. *razn* hus, isl. *rann*.
20. *ǣ* : got. *wrêkum* vi förföljde, isl. *rǫ́kom*, *rǽkja* vräka (jfr gr. *ῥήγνυμι* kråssa). — *e* : got. *wrikan* förfölja, isl. *reka*, fsv. *vræka*.	*ō* : fsv. *vrōk*, pl. *vrōko* vräkte (jfr gr. *ἔρ-ρωγα* jag är kråssad). — *a* : got. *wrak* förföljde, isl. *rak*, fsv. *vraka* vräka, ffris. *wrak* skadlig.
21. *ǣ* : sv. *håv*, isl. *at-hǽfe* uppförande (jfr lat. *cēpi* jag tog).	*ō* : sv. *upp-hōv*, isl. *hóf* hållning, hov (jfr gr. *κώπη* handtag).

22. *ǣ* : isl. *svǽfa* söva, *svǫ́fom* vi såvo. — *e* : isl. *svefn* sömn. *ō* : fsv. *söva* söva, isl. *sófom* vi såvo (jfr lat. *sōpire* söva). — *a* : isl. *svaf* såv.

23. *ǣ* : isl. *vǫ́fom* vi vävde, *kǫngor-váfa* spindel (jfr sskr. *ūrṇa-vābhis* spindel). — *e* : isl. *vefa* väva, fht. *weban*, *wibil* vivel. *ō* : isl. *óf*, pl. *ófom* vävde. — *a* : isl. *vaf* vävde, t. *wabe* hånungskaka, *waffel* kaka.

24. *ǣ* : isl. *kváma* ankåmst, *kvǫ́mom* vi kåmmo, got. *qêmum*, fht. *quâmum* (jfr lat. *vēnimus* vi kåmmo). — *e* : got. *qiman* kåmma, fht. *queman*. *ō* : isl. *kómom* vi kåmmo, fht. *chômen*, ags. *cóm* kåm (jfr sskr. *ja-gāma* kåm, gr. *βωμός* fotställ). — *a* : got. *qam* kåm, isl. *kvam*, fht. *quam*.

25. *ǣ* : isl. *kvǽðe* kväde, *kvǫ́ðom* vi sade, got. *qêþum*. — *e* : isl. *kveða* säga, got. *qiþan*. *ō* : isl. *kóðom* vi sade, fsv. *kōþ* sade (jfr gr. *βω-στρεῖν* ropa). — *a* : isl. *kvað* sade, got. *qaþ*.

26. *ǣ* : got. *wêsum* vi voro, isl. *vǫ́rom* (jfr sskr. *vāstu* ställe). — *e* : got. *wisan* vara, isl. *vesa*. *ō* : isl. *órom* vi voro,? sv. *vōro* (jfr gr. *ὑπερ-ϝῶϊον* låftsrum). — *a* : got. *was* var, isl. *vas*.

27. *ǣ* : got. *nêms* antaglig, isl. *nǽmr*, got. *nêmum* vi togo, isl. *nǫ́mom* (jfr lett. *nēmu* jag tog). — *e* : got. *niman* taga, fht. *neman*, isl. *nema* (gr. *νέμω* jiva). *ō* : fsv. *nōmom* vi togo, ags. *nóm* tog, fht. *siki-nômi* »victoriæ munus» (jfr gr. *νωμάω* tilldela). — *a* : got., fht., isl. *nam* tog.

28. *ǣ* : got. *wêgs* våg, isl. *vágr*, got. *wêgum* vi skakade, isl. *vǫ́gom* (jfr lit. *pra-vėžà* julspår, lat. *vēxillum* fana). — *e* : got. *wigan* skaka, isl. *vega* (lat. *veho*). *ō* : fsv. *vōghom* vi vägde (jfr lit. *pra-võžà* djupt spår). — *a* : got., fht. *wag* skakade, isl. *vagn* åkdon.

29. *ǣ* : sv. *bår*, got. *bêrum* vi buro, isl. *bǫ́rom* (jfr lat. *fē-ralis* som hör till likbåren). — *e* : isl. *bera* bära, got. *baíran* (lat. *fero*, gr. *φέρω*). *ō* : äldre sv. *bōro* buro (jfr gr. *φώρ* tjuv). — *a* : got., isl., fht. *bar* bar, isl. *barn* barn.

30. *ǣ* : isl. *lágr* låg, *út-lǽgr* landsflyktig, *lǽge* läge, *lǫ́gom* vi lågo, got. *lêgum*. — *e* : got. *ligan* ligga, isl. *liggja* (gr. *λέχεται* ligger, Hesych.). *ō* : fht. *luog* vilddjursläger, sv. dial. (Dalby) pret. *logg* låg. — *a* : got., fht. pret. *lag* låg (jfr gr. *λόχος* jömställe).

31. *ǣ* : isl. *sǽte* säte, sv. *för-såt*, isl. *sǫ́tom* vi sutto, got. *sêtum*, fht. *sâzum* (jfr lat. *sēdes* säte, *sēdimus* vi sutto, lit. *sĕ́dmi* jag sitter). — *e* : got. *sitan* sitta, isl. *sitja*, fht. *sizzen* (jfr lat. *sedeo* jag sitter).

ō : sv. *sot,* ags. *sôt* (jfr fsl. *sāditi* plantera, »sätta», lit. *sōstas* säte). — *a* : isl. got. *sat* satt, fht. *saz* (jfr? lat. *sodalis* kamrat).

32. *ǣ* : got. *brêkum* vi bröto, fht. *brâhhum,* fsv. *brāker* (*ā*?) bräcklig (jfr lat. *frēgi* jag bröt). — *e* : got. *brikan* bryta, fht. *brehhan*.

ō : ags. *brôk* bäck, *brêc* stuss, fht. *bruoh* n. moras, m. byxa, isl. *brók* byxa. — *a* : got. *brak* bröt, fht. *brak,* got. *brakja* strid.

33. *ǣ* : sv. *åka,* subst. *åker* (jfr lat. *ēgi* jag förde).

ō : isl. *ók* åkte (jfr gr. *ἀγωγός* förare. — *o* : gr. *ὄγμος* bana).

34. *ǣ* : fsv. *svārom* vi svuro. — *e* : fht. *mein-swero* menedig.

ō : isl. *sór* svor, pl. *sóro*. — *a* : got. *svaran* svära, isl. *sverja*.

35. *ǣ* : got. *hlêfum* vi stulo (lat. *clēpimus*). — *e* : got. *hlifan* själa (jfr gr. *κλέπτω* själa).

(*ō* : gr. *κλώψ* tjuv). — *a* : got. *hlaf* stal (gr. *κέ-κλοφα*).

36. *ǣ* : got. *stêlum* vi stulo, isl. *stǫ́lom* (jfr sskr. *tāyús* tjuv, gr. *τήτη* brist). — *e* : got. *stilan* själa, isl. *stela*.

ō : äldre sv. *stōlom* vi stulo. — *a* : got. isl. *stal* stal.

37. *ǣ* : got. *uz-êta* krubba, *fr-êt* åt upp, isl. *át* åt, *ǽtr* ätlig, sv. *åtel* (jfr lat. *ēdi* jag åt, *ēsus* äten, gr. *ἐδ-ηδώς* som ätit, lit. *ĕ́dmi* jag äter). — *e* : got. *itan,* äta, isl. *eta* (lat. *edo,* gr. *ἔδομαι*).

ō : sv. dial. (Dalby) pret. *ōt* åt (jfr gr. *ἐδ-ωδή* mat). — *a* : fht. *az* åt (jfr gr. *ὀδούς* tand).

38. *ǣ* : sv. *dråp,* isl. *drǫ́pom* vi dräpte. — *e* : isl. *drepa* dräpa.

ō : sv. dial. (Dalby) *drōp* dräpte. — *a* : isl. *drap* dräpte.

39. *ǣ* : sv. *skåra,* isl. *skǫ́rom* vi skuro. — *e* : isl. *skera* sjära.

ō : mht. *schuor* får-klippning, ? isl. *skó'ra* strid. — *a* : isl. *skar* skar, *skarpr* skarp.

40. *ǣ* : isl. *grǽfr* som får begravas (jfr lit. *grĕ́bti* krafsa). — *e* : fsv. *græva* (fsl. *grebą*).

ō : isl. *gróf* grävde, *grø'fr* som får begravas, *gróf* urgröpning, got. *grôba*. — *a* : isl. *grafa* gräva, got. *graban*.

41. *ǣ* : isl. *má* nöta, got. *mêtum* vi mätte, isl. *mǫ́tom*, ags. *mǣd* äng, isl. *mál* mått, got. *mêl* tidpunkt, isl. *máte* sätt, fht. *mâz* (jfr lat. *mētīri* mäta, gr. *ἄ-μητος* sjörd, *μήδομαι* jag betänker, fir. *ro mídar* bedömde). — *e* : got. *mitan* mäta, isl. *meta* (jfr lat. *metere* sjörda, *meditari* överlägga, *medēri* läka, gr. *μέδομαι* jag betänker, *μέτρον* mått).

ō : sv. *mōs*, fno. *mótom* vi mätte, isl. *mót* beskaffenhet (jfr lat. *mōs* sedvänja, nårm). — *a* : isl. *matr* mat, got. *mats*, isl., got. *mat* mätte, ags. *meadu* äng, got. *maþa* mask, isl. *maþkr* (jfr lat. *modus* sätt, *moderari* reglera).

42. *ǣ* : sv. *båta*, *båtnad*.

ō : isl. *bót* bot, fht. *buoza*, got. *bôta* nytta. — *a* : got. *batiza* bättre, isl. *betre*, *batna* bli bättre.

43. *ǣ* : fht. *chrâko* hake, isl. *krákr*.

ō : isl. *krókr* krok. — *a* : isl. *krake* avkvistat träd.

44. *ǣ* : fht. *hâko* hake.

ō : ags. *hôk* hake, isl. *hǿkja* krycka. — *a* : isl. *hake* hake.

45. *ǣ* : isl. *snákr* snok, mht. *snâke*. — ? *e* : isl. *snigell* snigel, fht. *snecko* snäcka.

ō : isl. *snókr* snok, fht. *snuoh* kröp. — *a* : fht. *snahhan* krypa, ags. *snace* snok, ? ags. *snæȝl* snigel.

46. *ǣ* : isl. *ǫ́ln* aln.

ō : isl. *óln* aln (jfr gr. *ὠλένη* arm). — *a* : got. *aleina* aln, isl. *ǫln* (lat. *ulna*).

47. *ǣ* : got. *wêns* håpp, fht., fs. *wân*, isl. *vǫ́n*, *vǽnta* vänta, *vǽnn* vacker. — ? *e* : isl. *vinr* vänn, fht. fs. *wini* (jfr lat. *Venus* vänhet, *venerari* dyrka).

ō : isl. *ón* håpp, förmodan. — ? *a* : isl. *vanr* van.

48. *ǣ* : fht. *trâgi* förtrytsam, trög, ags. *trâȝ* svår (jfr sskr. *drāgh-* kvälja). — *e* : got. *trigô* sårjsenhet, isl. *tregr* trög, *trege* smärta, ags. *treȝa*.

ō : sv. *trög* (**trōȝi-*).

49. *ǣ* : fht. *chlâwa* klo, isl. *klá* klå, *klǽja* klia.

ō : isl. *kló* klo. — *a* : ags. *clawu* klo, d. *klø* klå, ? sv. *klö-sa*.

50. *ǣ* : isl. *ǫ́l* (<**ǣȝw-*) rem, *áll* ål. — (*e* : gr. *ἔχις* orm, *ἔγχελυς* ål, sskr. *áhis* orm).

ō : isl. *ól* rem, fsv. *ōl*, *øl* rem. — (*o* : gr. *ὄφις* orm).

51. *ǣ* : isl. *fǫ́tom* vi funno väg (jfr lat. *pēs* fot, lit. *pėdà* fotspår). — *e* : isl. *fet* fjät (jfr lat. jenit. *pĕdis* fots). *ō* : got. *fôtus* fot, isl. *fótr*, fht. *fuoz* (jfr gr. *πώς*). — *a* : isl. pret. *fat* fann väg (jfr gr. jenit. *ποδός* fots).

52. *ǣ* : got. *skêwjan* gå, isl. *skǽva*, fht. pret. pl. *gi-skâhen* sjedde. — *e* : fht. *gi-skehan* sje. *ō* : got. *skôhs* sko, isl. *skór*. — *a* : fht. pret. sg. *gi-skah* sjedde.

53. *ǣ* : isl. *hváll* kulle. — (*e* : lat. *celsus* hög). *ō* : isl. *hóll* kulle. — (*o* : lat. *collis* kulle, gr. *κολωνός*).

54. *ǣ* : fht. *stân* stå, fsv. *stā*. — *e* : fht. *stilli* stilla, isl. *stiller* furste (jfr gr. *στέλλω* jag ställer). *ō* : got. *stôls* stol, isl. *stóll*, fht. *stuol*. — *a* : fht. *stall* ställe, *stellen* ställa (jfr gr. *στόλος* slagårdning).

55. *ǣ* : isl. *vátr* våt, ags. *wǣt*. — *e* : fsv. *Vætur* Vättern. *ō* : fs. *wôsk* tvättade. — *a* : fs. *waskan* tvätta, got. *watô* vatten, isl. *vatn*, fht. *wazzar* (jfr fsl. *voda*).

56. *ǣ* : fs. *hôf-slâga* hovspår. — *e* : got. *slaíhts* slät, isl. *sléttr*, fht. *sleht*. *ō* : got. pret. *slôh* slog, isl. *sló*. — *a* : got. *slahan* slå, isl. *slá*, *slagr* slag.

57. *ǣ* : got. *laian* (**lējan*- se § 9, II) sjymfa, fht. *lâhit* tadlar. *ō* : ags. *lôh* tadlade, fht. *luog*, got. pret. pl. *laí-lôun*. — *a* : ags. *léan* (**lahon*) tadla.

58. *ǣ* : fht. *trâga* åkrar. — *e* : fno. *drega* draga. *ō* : fs. *drôg* drog, isl. *dró*. — *a* : isl. *draga* draga, fht. *tragan*.

59. *ǣ* : isl. pret. pl. *lǫ́ko* läckte. — *e* : isl. *leka* läcka. *ō* : isl. *lœ́kr* bäck. — *a* : isl. pret. sg. *lak* läckte.

60. *ǣ* : got. *gêbum* vi gåvo, isl. *gǫ́fo*, *gáfa* lycka. — *e* : got. *giban* jiva, isl. *gefa*, fht. *geban*. *ō* : fsv. pret. pl. *govo* gåvo. — *a* : got., fht. *gab* gav, isl. *gaf*.

61. *ǣ* : got. *fêrja* försåtställare, fht. *fâra* fara, isl. *fár* — *e* : fs. *fern* förfluten, isl. *í fjorð* i fjol, got. *faírneis* gammal, fht. *firni*, isl. *fjǫrðr* (»farvatten») fjärd (jfr fsl. *perą* jag far, lat. *periculum* fara). *ō* : isl. pret. *fór* for, fht. *fuor*, isl. *fœ́ra* föra (jfr gr. *ταλαίπωρος* olycklig). — *a* : got., fht. *faran* fara, isl. *fara* (jfr gr. *πορεύειν* föra).

62. *ǣ* : lågt. *sāge* såg (jfr fsl. *sěka̜* jag klyver). — *e* : fht. *seh* plogbill, *segansa* lie (jfr lat. *secare* sjära). *ō* : fht. *suoha* ägg, plogfåra. — *a* : isl. *sǫg* såg.

63. *ǣ* : got. *un-tê* tills (jfr lat. *dē* från). — *e* : fht. *ze*, *zi* till (jfr lat. *in-de* därifrån, gr. *ὅ-δε* den här, *οἶκα-δε* till hemmet). *ō* : fs. *tô* till, fht. *zuo* (jfr lat. *dō-nec* tills, *quan-dō* när). — *a* : fht. *za* till (jfr gr. *ἔν-δον* därinne, lat. *en-do* in).

64. *ǣ* : isl. *landa-mǽre* gräns. *ō* : isl. *landa-mǿre* gräns, fsv. *Møre* ortsnamn.

65. *ǣ* : got. *sêls* god, isl. *sǽll* lycklig. *ō* : ags. north. *sœ́lra* (**sôliza*) bättre.

66. *ǣ* : fsv. *sæma* överensstämma (jfr zend *hâma* lika). — *e* : isl. *sem* liksom (jfr lat. *similis* lika, *sim-plex* enkel, gr. *εἷς* < **sems* en). *ō* : isl. *sóma* passa, fsv. *søma*, fs. *sômi* passande, isl. *sóme* ära. — *a* : got. *samjan* sämja, isl. *sama* passa, *same* samme, fht. *sam-ft* foglig (jfr gr. *ὁμός* lika, fsl. *samŭ* själv).

67. *ǣ* : isl. *dagráð* dagning. *ō* : fht. *tagarôd* dagning.

68. *ǣ* : got. *sêhwum* vi sågo, fsv. *saghom*. — *e* : got. *saíhwan* se, fht. *sehan* (lat. *sequor* följa, gr. *ἕπεσθαι*). *ō* : sv. dial. (Dalby) *sogg* såg (jfr ? gr. *ὤψ* ansikte). — *a* : got. *sahw* såg, fht. *sah*.

69. (*ē* : gr. *λήγω* < **slēg*$_{w}$ upphöra). — *e* : isl. *slokkva* slåckna. *ō* : sv. *sloka*. — *a* : sv. *slak*.

70. (*ē* : fsl. *mělŭ* kalk). — *e* : fht. *mel-m* pulver, isl. *mjǫl* mjöl (jfr fsl. *melja̜* jag mal). *ō* : isl. *mól* jag malde (jfr lit. *molis* jyttja). — *a* : isl. *mala* mala, fht. *malan* (lat. *molo*), got. *malma* sand, isl. *malmr* malm.

71. *ǣ* : isl. *nǽra* nära. — *e* : got. *ga-nisan* kåmma sig, fht. *gi-nesan*, ags. *ʒe-nesan* (gr. *νέομαι* jag kåmmer). *ō* : isl. *nǿra* stärka. — *a* : got. *nasjan* rädda, fht. *nerien* (jfr gr. *νόσ-τος* hemkåmst).

72. *ǣ* : mht. *strǽjen* spruta, fht. *strâla* pil, stråle, ags. *strǽl* (fsl. *strěla* pil). (*ō* : gr. *στρωτός* utbredd. —) *a* : got. *straujan* strö (jfr gr. æol. *στροτός* läger).

73. *ǣ* : isl. *háls* hals. *a* : got., isl., fht. *hals* hals (flat. *collus* hals).

74. (*ē* : lat. *rēx* kånung, *rēgula* regel, gr. *ἀ-ρήγω* jälpa). — *e* : got. *raíhts* rätt, isl. *réttr*, fht., fs. *reht* (jfr lat. *regere* styra).	*ō* : isl. *rø'kr* rätt, laglig, *rø'kja* vårda sig om, fs. *rôkian*, fht. *ge-ruochen* (jfr gr. *ἀ-ρωγός* jälpare). — *a* : fs. *raka* utredning, fht. *rahha*, isl. *rǫk*.
75. *e* : got. *diwans* död.	*ō* : isl. *dó* dog (jfr fsl. *daviti* strypa). — *a* : isl. *døyja* dö, *dauðr* död.
76. *ǣ* : fht. *frâga* fråga, isl. *frǫ́gom* vi sporde, *frǽgr* berömd. — *e* : isl. *fregna* spörja, got. *fraíhnan* (jfr lat. *precor* jag beder).	*ō* : ? isl. *frógo* de sporde. — *a* : got. *frah* sporde, isl. *frá* (jfr lat. *procus* friare).
77. *ǣ* : isl. pl. *várar* trohet, fht., fs. *wâr* sann, got. *tuzwêrjan* tvivla (jfr lat. *vērus* sann, fsl. *vĕra* tro. — *e* : lat. *vereor* misstänka).	(*ō* : gr. *ὤρα* omsårj). — *a* : isl. *vara* ana, *varr* varsam, *varna* varna, fht. *biwarôn* bevara (jfr gr. *ὁράω* se).
78. *ǣ* : got. *têrum* vi sleto (jfr gr. *δῆρις* strid). — *e* : got. *taíran* slita, fht. *fir-zeran* förtära (jfr gr. *δέρω* flå).	*a* : got. *tar* slet, fht. *zerien* slita (jfr gr. *δορά* avflådd hud).
79. *ǣ* : ags. *ȝrǣde* gräs, dalmål *grån* gran (jfr ? lat. *crēvi* jag väkste).	*ō* : isl. *gróa* gro, ags. *ȝrôwan*, isl. *gróðr* väkst, mht. *gruose* brådd. — *a* : isl. *gras* gräs, *grǫn* gran.
80. *ǣ* : got. *swêrs* aktad, isl. *svárr* tung. — *e* : fht. *sweran* sörja.	*a* : fht. *swar* sörjde.
81. *e* : isl. *sefe* sinne, ags. *seofa*.	*ō* : fs. *af-sôf* iakttog. — *a* : fs. *af-sebbian* iakttaga.
82. *e* : isl. *gjalla* juda, fht. *gellan*.	*ō* : isl. *gól* gol, got. *gôljan* hälsa. — *a* : isl. *gala* gala.
83. *e* : ags. *þrep* by.	*ō* : ags. *þrôp* by.
84. *e* : isl. *jaxl* oxeltand.	*ō* : sv. *oxel-tand*. — *a* : ? sv. *axel-tand*.
85. *ǣ* : isl. *svǽla* rök. — *e* : ags. *svelan* glöda, fht. *swilizzôn* långsamt förbränna.	*ō* : t. *schwül* kvalmig, holl. *zwoel*. — *a* : isl. *svalr* sval (»utbränd»), ags. *for-svǣlan* förbränna.

Följa tvänne konsonanter på rotvokalen, uppträder denna nästan alltid blått såsom kårt. Eksämpel härpå äro ävenledes ytterst talrika, såsom:

e (*i*)	*a*
86. Inf. av värb tillhörande den s. k. 1:sta avjudsklassen, t. e. got. *steigan* stiga, isl. *stíga* fht. *stigan*, urg. _*stiʒan-_ (§ 6, 2 b; gr. στείχω).	Pret. sg. av 1:sta avjudsklassens värb, t. e. got. *staig* steg, isl., fht. *steig*; got. *laihw* lämnade (gr. λέ-λοιπα).
87. Inf. av 2:dra avjudsklassens värb, t. e. got. *biugan* böja, fht. *biogan* (gr. φεύγω jag flyr); isl. *kjósa* välja, got. *kiusan*, ags. *céosan* (gr. γεύεσθαι smaka).	Pret. sg. av 2:dra avjudsklassens värb, t. e. got. *baug* böjde, fht. *boug*; isl., got. *kaus* valde, ags. *céas*.
88. Got. *ga-riuds* ärbar, »som rådnar», isl. *rjóðr* röd, ags. *réod* (jfr gr. ἐ-ρεύθω rödfärja).	Got. *rauds* röd, isl. *rauðr*, ags. *réad*, fht. *rôt*.
89. Isl. *hnoggr*, sv. *njugg* (jfr *ǣ* i t. *ge-nau* noga).	Ags. *hnéaw* (_*hnauw-_).
90. Isl. *rjóme* grädde.	Mht. *roum*, ags. *réam*.
91. Inf. av 3:dje avjudsklassens värb, t. e. got. *waírþan* bliva, isl. *verða*, fht. *werdan* (lat. *vertere* vända).	Pret. sg. av 3:dje avjudsklassens värb, t. e. got. *warþ* blev, isl. *varð*, fht. *ward*.
92. Isl. *bjalke* bjälke.	Isl. *bǫlkr*, *balkr* balk, fht. *balcho* bjälke, fs. *balco*.
93. Fht. *elm* alm.	Isl. *almr* (lat. *ulmus*).
94. Fs. *selmo* säng.	Ags. *sealma* (_*salm-_).
95. Isl. *gjallr* jäll.	Isl. *gallr* jäll, sv. *gall-skrika*.
96. Fht. *chilburra* moderlam, ags. *cilfor-lomb* (jfr gr. δελφύς livmoder).	Isl. *kalfr* kalv, fht. *chalb*, got. *kalbô* kviga (jfr gr. δολφός livmoder, Hesych.).
97. Got. *qaírnus*, isl. *kvern*.	? Fsv. *kvarn*, nyisl. *kvörn*.
98. Lågt. *kerel* karl, ags. *ceorl* (jfr gr. γέρων gubbe; jfr *ē* i gr. γῆρας ålderdom).	Isl. *karl* gubbe, karl, finskt *karilas* (lån från urnord.), fht. *charal*.
99. Isl. *stertr* sjärt, fht. *sterz*, ags. *steort*.	Fht. *starz*.

100. Fsv. *miærgher* märj. — Fht., fs. *marg*, ags. *mearʒ* (fsl. *mozgŭ*).

101. Fsv. *sperver* (*spirver*) sparv. — Isl. *spǫrr*, got. *sparwa*, fht. *sparo*.

102. Isl. *ǫnd-verðr* framåtvänd, got. *and-waírþs*, fht. *in-wert* invärtes. — Riktningsadvärb på ags. *-weardes*, fs. *-wardes* (jfr sv. *nordvart* o. d., lån från t.).

103. Fht. *scinco* sjinka. — Ags. *sceanca*, sv. *skånk*.

104. Mht. *krimpf* krumpen, kramp. — Fht. *chrampf* krumpen, isl. *krappr* trång.

105. Isl. *tindr* kugg, tand i räfsa. — Isl. *tǫnn* tand, fht. *zan(d)*, ags. *tôð* (gr. *ὀ-δόντ-*).

106. Mht. *kring* krets, isl. *kringlóttr* rund, sv. *om-kring* (jfr lit. *gręžiù* jag vrider). — Mt. *krang* krets, mengl. *krank* krök.

107. Isl. *grimmr* grym. — Isl. *gramr*, sv. *gramse*.

108. Ags. *hnecca* nacke. — Isl. *hnakke*, fht. *hnacch*.

109. Isl. *kjaptr* tjäft, mht. *kivel*, *kiver*. — Ags. *ceafl*, fs. *kafl* tjäft.

110. Fht. *gibil* pol, got. *gibla* tinne. — Isl. *gafl* gavel.

111. T. *kitze* kisse. — Isl. *kǫttr* katt, fht. *chazza*.

Samma avjud är mycket vanligt i avledningsstavelser, såsom *-ing-* : *-ang-*, *-ind-* : *-and-* m. fl. T. e. fgutn. *laidingr* ledung : isl. *leiðangr;* isl. *sǽing* säng : fsv. *siang;* fsv. *þūsind* tusen : ags. *þûsend*, fsv. *þūsand;* isl. *erinde* ärende : fsv. *ærande;* ags. *æcern* ållon : isl. *akarn;* isl. *þreskildr* tröskel : *þreskaldr*.

Tillfälligtvis kunna stundom eksämpel på *ǣ*, *ō* saknas, även då blått en konsonant följer på vokalen, t. e. isl. *fjǫl* mycket, got. *filu* : ags. *fealo* (gr. *πολύ*); fht. *gifeho* glädje : ags. *ʒeféa* (*-*faho-*); isl. *gleða* : sv. *glada*; ags. *breoʒo* furste : isl. *bragr* furste, poesi, *Brage* poesiens gud; isl. *griðongr* tjur : *graðongr;* fsv. *þæn* den, fht. *den*, fs. *thena* : got. *þana*, ags. *ðone*, isl. *þann*. I avledningsstavelserna *-il-* : *-al-* ock *-in-* : *-an-* träffas i germ. språk nästan aldrig lång vokal, t. e. isl. *vaðell* : *vaðall* vadställe; isl.

heimell disponibel, befogad : fno. *heimall;* latiniserat *Vandili* : *Vandali* Vandaler; fht. *enchil* : *anchal*, fgutn. *ankal* (*ankul*) fotknöl; fht. *mittil* mellerst, fsv. *midhil* : fht. *metal*, fsv. *mæþal-*, *miþal-*, isl. *meþal-;* fht. *uodil* arvgods, fs. *ôðil*, ags. *êðel* : fht. *uodal*, isl. *óðal;* isl. *myrgenn*, got. *maúrgins* : fsv. *morghan*, fs. *morgan* mårgon; isl. *Óðenn* : fht. *Wuotan*, fsv. (sälls.) *Oþan;* fht: *irmin-* stor- : got. *Aírmana-reiks;* isl. *openn* : fht. *offan* öppen; part. pret. såsom isl. *bundenn* : got. *bundans* bunden, isl. *fengenn* : fht. *gifangan* fången, got. *fulgins* : *fulhans* dåld, got. *aigin* egendom (isl. *eigenn* egen) : *aigans* ägd m. fl.; got. *þiudin-assus* härradöme : *þiudans* kånung, isl. *þjóðann;* fht. *sibin* : *siban* sju; fht. *zehin* tio, fsv. *tinde* tionde : fht. *zehan* tio, isl. *ní-tján* (**-tehan-*) nitton; men t. e. got. dat. sg. *hanin* (åt) tupp : jenit. pl. *hananê* : fht. *hanôno*.

Anm. Ytterligare eksämpel på avjudet *e* (*i*) : *a* i avledningsstavelser se hos Paul, Beitr. VI, 228 ff., ock nedan § 15.

§ 13. **Avjudet** *ē* **(urgerm.** *ǣ*, **§ 4, 4) :** *ā* **(urgerm.** *ō*, **§ 5, 2) ock** *e* **(urgerm.** *e* **ock** *i*, **§ 6, 2) :** *a*.

Detta avjud förnekas uttryckligen av Osthoff, Hübschmann m. fl., antas däremot t. e. av Bremer, Beitr. XI, 267 ff. Hithörande eksämpel anföras i någon mån av F. Stolz, Lateinische grammatik (i I. Müllers handbuch, B. II), § 29, ock Hübschmann, Voc. s. 166 f., vilka båda däck neka dess ursprunglighet, samt av K. Ljungstedt, anf. st. s. 24 ff., ock Bremer, anf. st.

De germanska representanterna för detta avjud äro nästan omöjliga att sjilja från sådana, som uppvisa det i § 12 behandlade avjudet *ē* : *ō*, *e* : *o*, enär ju ieur. *ā* ock *ō* sammanfallit uti germ. *ō* (se § 5, 2), liksom ieur. *o* ock *a* i germ. *a* (se § 4, 2). Här uppföras därför nästan endast sådana jämförelsevis säkra fall, i vilka latinska ock grekiska motsvarigheter med *ā*, *a* jöra sannolikt, att germ. *ō*, *a* representera resp. ieur. *ā*, *a*. Däck är att märka, att även lat., gr. *a* stundom är tvetydigt, enär det (liksom urgerm. *a*) kann vara ieur. *ə* (se § 2, 11).

ǣ, e (i)	*ō, a*
1. *ǣ* : got. *blêsan* blåsa, isl. *blása*, fht. *blâsan* (jfr gr. *φλῆνος* munnväder, lat. *flēre* snyfta, gråta).	(*ā*ˈ: lat. *flāre* blåsa. —) *a* : fht. *ana-blast* anlåpp, ags. *blæst* blåst.
2. *ǣ* : sv. *åka*, subst. *åker*, fno. *ákr* (jfr lat. *ēgi* jag förde).	(*ā* : lat. *amb-āges* omsvep, gr. dor. *στρατ-ᾱγός* härförare. —) *a* : isl. *aka* åka, *akr* åker (jfr lat. *ago* föra, gr. *ἄγω*, lat. *ager* åker, gr. *ἀγρός*).
3. *ǣ* : got. *lêtan* låta, isl. *láta*, fht. *lâzan*.	*a* : isl. *latr* lat, got. *lats*, isl. *lǫskr* slapp, *letja* häjda (jfr lat. *lassus* trött).
4. *ǣ* : got. *slêpan* såva, fht. *slâfan*.	(*ā* : lat. *lābi* glida. —) *a* : fht. *slaf* slapp (jfr lat. *lăbare* vackla).
5. *ǣ* : mht. *grâwên* gry, isl. *grár* grå, m. m. (se § 9, II, 9).	*ō* : isl. *grýja* gry, m. m. (se § 9. I, 10; jfr lat. *rāvus* grågul). — *a* : isl. *grøy* (grå) hund.
6. *ǣ* : mht. *hǣle* förhemligande, fht. *hâlum* vi dålde (jfr lat. *cēlare* dölja) — *e* : got. *hilms* hjälm, isl. *hjalmr*, fht., fs., ags. *helm*, fht. *helan* dölja (jfr lat. *super-cilium* ögonbryn).	(*ā* : lat. *cāligo* töcken. —) *a* : got. *halja* underjorden, isl. *hél*, ags. *hell*, fht., fs. *hella*, fht. fs. *halla* sal, ags. *heall*, isl. *hǫll* (jfr gr. *καλιά* hydda, gråtta, *καλύπτω* dölja).
7. *ǣ* : fht. *mâgo* vallmo, mht. *mâhen*.	*ō* : fsv. *val-mōghe* vallmo (gr. dor. *μάκων*).
8. *ǣ* : sv. *fisk-håv* (jfr § 12, 21, bl. a. lat. *cēpi* jag tog).	*a* : isl. *hefja* lyfta, got. *hafjan*, fht. *heffan* (jfr lat. *capio* jag tager).
9. *ǣ* : sv. pl. *håvor*.	*a* : fht. *haba* ägodelar, isl. *hafa* hava, got. *haban*, fht. *habên* (lat. *habeo*).
10. *ǣ* : got. *rêdan*, isl. *ráða* (jfr § 12, 12 ock ? lat. *rēri* tro).	*a* : got. *ga-raþjan* räkna, *raþjô* räkenskap, fs. *reðia*, fht. *redia* (lat. *ratio*, jfr ock *ratus* trodd).

11. *ǣ* : fsv. *lār* lår, isl. *lǽr*.	*a* : isl. *leggr* ben (jfr lat. *lacertus* arm).
12. *ǣ* : got. *mêgs* måg, isl. *mágr*.	*a* : got. *magus* sån, isl. *mǫgr* (iriska *mac*).
13. *ǣ* : isl. *Ǽger* havets gud.	*a* : got. *ahwa* vatten, isl. *á* å (lat. *aqua*).
14. *ǣ* : isl. *skráma* skråma.	*a* : mht. *schramme*.
15. *ǣ* : isl. *kám* smuts.	*a* : mht. *kadel* smuts.
16. *ǣ* : ags. *þâwan* upplösas.	*ā* : gr. dor. *τάκω* smälta. —) *a* : fht. *douwen* upplösas, smälta (födoämnen), isl. *þøyja* töa (jfr gr. *τακερός* flytande).
17. *ǣ* : lågt. *sāge* såg (jfr fsl. *sĕką* klyva). — *e* : fht. *seh* plogbill (jfr lat. *secare* sjära).	*a* : isl. *sax* vapen (lat. *saxum* klippa, flintstycke, *sacena* yksa).
18. *ǣ* : got. *fêtjan* smycka.	*a* : isl. *fǫt* kläder, fht. *fazzôn* kläda.
19. *ǣ* : fht. *âmarlîh* sårjlig.	*a* : isl. *ǫmorlegr* ryslig.
20. *e* : got. *stiurjan* fastställa, isl. *stýra*.	*a* : isl. *staurr* stör (jfr lat. *re-staurare* återställa, gr. *σταυρός* påle).
21. *e* : isl. *hjal* tal (jfr gr. *κέλομαι* jag tillropar).	*a* : fht. *halôn* ropa (lat. *calare* kalla).
22. *e* : fht. *ero* jord, isl. *jǫrve*, got. *aírþa* jord, fht. *erda*, isl. *jǫrð* (jfr gr. *ἔραζε* på jorden).	(*ā* : lat. *ārea* gårdsplats. —) *a* : isl. *arenn* härd, mht. *ern* mark, gålv (jfr lat. *arvum* fält).

Anm. Jfr för övrigt sådana motsvarigheter som got. *jêr* år : lat. *Jānus* årets gud; isl. *knár* ivrig : lat. *gnāvus*; fht. *chnâan* kunna : lat. *gnārus* kunnig; isl. *gráðogr* (got. *grêdags*) lysten : lat. *grātus* bejärlig; isl. *sǽll* (got. *sêls*) lycklig : lat. *salus* välfärd; isl. *þjórr* tjur : lat. *taurus* (gr. *τᾶυρος*); got. *fidwôr* fyra : lat. *quattuor*; isl. *kjóll* tjöl : gr. *γαυλός*; isl. *jǫforr* furste (t. *eber* vildsvin) : lat. *aper* vildsvin; isl. *mikell* stor : lat. *magnus*; fs. *lepur* läpp : lat. *labium* m. m.

§ 14. Avjudet ō : ā (urgerm. ō, § 5, 2) ock o (urgerm. a, § 4, 2) : a.

Avjudet ō : ā har varit länge ertjänt; däremot har avjudet o : a ända tills på sista tiden förnekats av många, bl. a. Osthoff ock Hübschmann, vilka — åtminstone den förstnämde — dåck numera antaga detsamma, men icke förty fortfarande neka en indoeur. väksling ō : a äller o : ā. Eksämpel på ō : ā anföras bl. a. hos Hübschmann, Voc. s. 91 ff., F. Stolz, anf. st. § 30; eksämpel på o : a hos Hübschmann, Voc. s. 190 f., F. Stolz, anf. st. § 27. Intetdera av dessa avjud kann emellertid bliva synligt i germ. språk, enär ā där sammanfallit med ō (se § 5, 2) ock o med a (se § 4, 2), varför här inga eksämpel kunna därå anföras, om man också utan tvivel måste anta, att dessa avjud latänt föreligga i några av de eksämpel på germ. ō ock a, som åvan i § 12 ock 13 anförts. Så t. e. kann ō i isl. *ók*, pl. *ókom* åkte motsvara dels ō i gr. *ἀγ-ωγός* förare, dels ā i gr. dor. *στρατ-āγός* härförare (jfr lat. *amb-āges* omsvep); ock a i isl. *aldr* liv, *ala* nära kann motsvara dels o i lat. *olesco* väksa, dels a i lat. *alere* nära.

Däremot äro ännu väkslingarna ō : a ock o : ā märkbara inom germ. språk, ehuruväl den sednare i följd av övergångarna ieur. o > germ. a (§ 4, 2) ock ieur. ā > germ. ō (§ 5, 2) sammanfallit icke blått med den förra ock med de kvantitativa avjuden ā : a (§ 16) ock ō : o (§ 17), utan även åfta i följd av övergången ieur. ə > germ. a (i vissa ställningar, se § 4, 1) med avjuden ā (a) : ə ock ō (o) : ə (§ 21). Som det är nästan omöjligt att avjöra, när det germ. avjudet ō : a är av den ena äller andra upprinnelsen, anföras här inga representanter för ieur. ō : a ock o : ā, utan återfinnas dessa — i den mån de värkligen eksistera — bland eksämplen på ieur. ā : a ock ō : o (§ 16, 17 ock 12, 13).

Anm. Jfr emellertid från icke-germanska språk sådana fall av o : ā som gr. *ὄγδοϝος* åttonde (jfr gr. *ὀκτώ*, lat. *octō*

åtta) : lat. *octāvus*; lat. *fōvere* värma (pret. *fōvi*) : lat. pret *fāvi* (av *făvere* jynna); gr. *κλοϝιός* (ock *κλῳός*) halsjärn : lat. *clāvis* nyckel, gr. dor. *κλᾱΐς* (jfr lat. *clau-dere* sluta); lat. *scŏbina* rasp : lat. pret. *scābi* (av *scăbere* skava); gr. æol. *στροτός* läger : lat. *strātus*; lat. *ocris* spets, gr. *ὀξύς* skarp : lat. *ācer* skarp (jfr lat. *ăcuere* sjärpa); gr. *κοϝέω* märka : lat. pret. *cāvi* (av *căvere* akta); gr. *λοϝετρόν* bad : lat. pret. *lāvi* (av *lăvere* tvätta); gr. *πτοϝέω* skrämma : lat. pret. *pāvi* (av *păvere* frukta); gr. *πορεῖν* åstadkåmma : lat. *pārēre* bli synlig; lat. *loqui* tala : gr. dor. *λέ-λᾱκα* jag talade, o. a. Jfr vidare i fråga om *ō* : *a* sådana fall som lat. *ōvum* ägg, gr. *ᾠόν* (jfr gr. *οἰϝωνός* fågel) : lat. *avis* fågel; lat. *crōcire* kraksa : lit. *krakiu* jag brusar samt de många fall, där *a*-vokalen möjligen kann vara ieur. *ə*, t. e. lat. *dōnum* sjänk, gr. *δῶρον* : lat. *dătus* jiven, gr. *δάνος* gåva; lat *cōs* brynsten : *cătus* knivig, m. m.

§ 15. **Avjudet (urgerm.)** *i* : *a* : *u*.

Detta avjud — som blått uppträder i avledningsstavelser — är så gått som uteslutande germanskt ock troligtvis uppkåmmet jenom sammansmältning av tränne olika indoeur. avjud, nämligen dels det åvan (§ 12) behandlade *e* (urgerm. *i*, § 6, 2, a) : *o* (urgerm. *a*, § 4, 2), t. e. i lat. *genus* (**-os*), *-eris* (*-*es-es*), gr. *γένος*, *-εος* (**-es-os*); dels ett avjud *o* (urgerm. *a*, § 4, 2) : *u*, t. e. i sskr. *tápas* : *tápus* hetta, *cákshas* : *cákshus* öga, gr. *δολφός* : *δελφύς* livmoder; dels äntligen ett avjud *u* : *i*, t. e. i lat. *caput*, *-itis*. Hithörande eksämpel anföras bl. a. hos Paul, Beitr. IV, 415 ff., VI, 187 ff., 226 ff.; Noreen, Arkiv III, 13 ff. not; Om orddubbletter i nysv., s. 33 f.; Kluge, Nominale stammbildungslehre, § 29, 61, 84, 85, 145, 212, 218; Anglia V, anz. s. 84 f.; v. Bahder, Die verbalabstrakta, s. 52 ff., 111 f.; Sievers, Ags. grammatik², s. 134 f. De viktigaste fallen äro:

a. Sufikset *-ið-*, *-iþ-* : *-að-*, *-aþ-* : *-uð-*, *-uþ-*, t. e.

1. Isl. *nokkveðr* naken : got. *naqaþs* : fsv. *nakuþer*, ags. *nacod*, fht. *nacchut*.
2. Fht. *enit* and : (lat. *anas*, *-atis*) : isl. *ǫnd* (**anuð-*).

3. Isl. *erfiðe* arbete, fsv. *arviþe* (jfr got. *arbaiþs*, fht. *arabeit*) : fno., fsv. *ærvaþe* : fno. *ærfuð*, fsv. *arvoþe*, ags. *earfoð*.
4. Fht. *hehhit* jädda, ags. *hæced* : fs. *hacud*, ags. *hacod*.
5. Got. *haubiþ* huvud, fht. *houbit*, ? fsv. *høviþs-man* (jfr lat. *capit-is*) : isl. *haufoð*, *hǫfoð*, fsv. *hovuþ*, ags. *héafod* (jfr lat. *caput*).
6. Fht. *helid* jälte, ags. *hæle(ð)*, isl. *halr* : fsv. *hælaþe* : isl. *hǫldr* (ock *hauldr!*).
7. Fht. *werid* ö, isl. *ver* hav, fiskeplats, ags. *wær* : ags. *waroð* strand.

b. Sufikset *-it-* : *-at-* : *-ut-*, t. e.

1. Fht. *albiz*, isl. *elptr* svan : isl. *ǫlpt* (**albut-*).
2. Ags. *hyrnet* jeting, mht. *horniz* : fht. *hornaz* : fht *hornuz*.
3. Fht. *emiz* flitig : fht. *emaz*.

c. Sufikset *-iz-* : *-az-* : *-uz-*, t. e.

1. Ags. *ȝycer* ok (jfr lat. pl. *jugera*) : isl. *ok* (**jokaz-*), fht. *joh* : got. *jukuz-i*.
2. Fht. *ehir* ax : ags. *éar* (**ahur*, jfr lat. *acus*).
3. Ags. *hrif* (**hrifiz-*) moderliv : fht. *href* : (lat. *corpus*).
4. (Lat. *sedes* säte) : isl. *setr* (gr. *ἕδος*) : isl. *sjǫt* (**setuz-*).
5. Isl. *fǽr* (**fāhiz-*) får : fsv. *fār* : (lat. *pecus*).
6. Isl. *lǽr* lår (jfr lat. *lăcertus* arm) : fsv. *lār*.
7. Isl. *siðr* sed : d. *sæd* (gr. *ἔϑος*) : got. *sidus*, ags. *sidu*, fht. *situ*.
8. Ags. *hǣl* lycka, isl. *heill* : ags. *hâlor*.
9. Got. *riqis* mörker : isl. *røkkr* (gr. *ἔρεβος*, sskr. *rájas*).
10. Isl. *dø'gr* dygn, ags. north. *dœ'ȝ* : ags. *dôȝor*.
11. Ags. *lǣn* (**laihniz*) lån : isl. *lán* (sskr. *rḗknas*).
12. Ags. *celf* kalv, fht. pl. *kelbir* : isl. *kalfr* : ags. north. pl. *calfur*.
13. Isl. *salr* sal, ags *sele* : ags. *sæl* n. (jfr fsl. *selo*) : ags. *salor*.
14. Ags. *lemb* lam, fht. pl. *lembir* : isl. *lamb*, finskt *lammas* : ags. pl. *lombor*.

15. Got. *sigis*, fs. *sigi*, isl. *sig(r)* : (sskr. *sáhas*) : fht. *sigu*, ags. *sizor*, isl. *Sjugurðr*.
16. Isl. *nykr* (**nikwiz-*) näck : sv. *näck* (**nekwaz-*) ? : ags. *nicor*, fht. *nihhus*.
17. Sv. *dyft* (**duftiz-*) : fsv. *dopt* (**doftaz-*) dåft : isl. *dupt* (**duftuz-*).
18. Ags. *orleze* öde : isl. pl. *orlǫg*, fsv. *orlogh*.
19. Ags. *ze-dyne* buller, isl. *dynr* : sv. *dån*.
20. Ags. *hilt* svärdfäste : isl. *hjalt*, ags. *helt*.
21. Ags. *tild* tält : isl. *tjald*, fht. *zelt*, ags. *teld*.
22. Fht. *elira* al (jfr fsl. *elĭcha*) : ags. *alor*, isl. *ǫlr*.
23. Got. *aqizi* yxa, isl. *ox*, *ex* : fht. *acchus*, isl. *ǫx*, *ax*.
24. Ags. *hlǽw* gravkulle : got. pl. *hlaiwas-nôs* grav, urnord. *hlaiwa*.
25. Ags. *hrǽw* lik, isl. *hrǽ* : ags. *hrâw*.
26. Ags. *hyze* sinne, isl. *hugr* : fsv. *hogr* håg : fht. *hugu*.
27. Ags. *hrêð* ära, isl. *Hrǿ-rekr* : ags. *hrôðor*, isl. *hróðr*.

d. Sufikset *-ik-* : *-ak-* : *-uk-*, t. e.

1. Mht. *habich*, *hebech* hök : fht. *habuh*, ags. *heafoc*, isl. *haukr*.
2. Mht. *lêwerech* lärka, fsv. *lærikia* : fht. *lêrahhe* : skotskt *laverock*.
3. Mht. *Gibecha* mansnamn, ags. *Gifeca* : isl. *Gjúke* (**Geƀuke*).
4. Fht. *chranih* trana : fht. *chranuh*.
5. Ags. *êce* (**ejek-*) evig : got. *ajuk-dûþs* evighet.

e. Sufikset *-iht-* : *-aht-* : *-uht-*, t. e.

1. Ags. *stǽnehte* stenig : ags. *stânehte* : fht. *steinohti*.
2. Ags. *þyrnehte* törnig : ags. *þornehte* : fht. *dornohti*.
3. Ags. *hǽrehte* hårig : isl. *háróttr*.

f. Sufikset *-iz-* (ock *-ih-*, *-īz*) : *-az-* (ock *-ah-*, *-ōh*) : *-uz-* (ock *-uh-*), t. e.

1. Isl. *auðegr* rik : got. *audags* : isl. *auðogr*.
2. Isl. *gǫfegr* ädel, got. *gabigs* (*gabeigs*) : isl. *gǫfogr*.
3. Fht. *einig* enkel (jfr lat. *unicus*) : fht. *einag* (got. *ainahs*, fem. *ainôhô*).

4. Got. *môdags* vred : isl. *móðogr*.
5. Fht. *heilig* helig : isl. *heilagr*, got. *hailags*.
6. Fht. *hebig* tung, ags. *hefiȝ* : isl. *hǫfogr*, ags. *hefuȝ*.
7. Fht. *ledag* ledig : isl. *liðogr*.
8. Fht. *hantag* sjicklig : got. *handugs*.
9. Isl. *ǫfegr* avig : *ǫfogr* (fht. *abuh*).
10. Got. *hrôþeigs* segerrik : isl. *hróðogr* stålt.
11. Ags. *wêriȝ* trött : fht. *wuorag*.

Anm. 1. Om uppkåmsten av detta sistnämda, tvivelsutan oursprungliga avjud se Kauffmann, Beitr. XII, 201 ff.; Kluge, Nominale Stammbildungslehre, § 202—205.

Anm. 2. I rotstavelser är avjudet *e*, *i* : *u* ytterst sällsynt. Jfr dåck t. e. isl. *tegr*, *tigr* tiotal, got. *tigus*, fs. *twêntig*, ags. *twen-tiȝ* : isl. *tugr*, *togr*, fht. *zwên-zug*, *-zog*; got. *ainlif* älva, isl. *ellifu*, ags. *endleofan* : fno. *ellugu* (ock *ollyfte* älfte), fsv. *ælloro*, ags. *endlufan*, ffris. *andlova*; fht. *ibu* : *oba*, *ube* om; isl. *rika*, fht. *wehha* vecka : fsv., fda. *uka*, fht. *wohha*; jfr *a* : *u* i isl. *des* hövålm : *dys* dös.

Dessutom förekåmmer avjudet *i* : *u* i s. k. rotdeterminativ, d. v. s. sufiks som i uråldrig tid väkst fast vid en rot ock därijenom åstadkåmmit »rotvariatsjon». Se härom bl. a. Curtius, Grundzüge[5], s. 59 ff.; Fick, Wörterbuch IV; O. A. Danielsson i Paulis Altitalische Studien IV, 167 ff.; K. F. Johansson, De derivatis verbis contractis, s. 111. Hithörande germanska eksämpel äro bl. a.

1. Isl. *skǽrr* (**sko-ir-i-*), *skírr* (**skə[e?]-ir-i-*), got. *skeirs* : isl. *sky´rr* (**skə[e?]-ur-i-*). fsv. *skyr-skuta* sjärskåda.

2. Ags. *strîcan* (**stre-ik-*) slå, fht. *strîhhan* (jfr lat. *strictus*) : isl. *strjúka* (**stre-uk-*).

3. Ags. *tô-slîpan* (**sle-ip-*) gå sönder, fht. *slîfan* glida : got. *sliupan* (**sle-up-*) slinta, fht. *sliofan*, ags. *slûpan* (**slə-up-*) glida (jfr lat. *lūbricus* hal).

4. Fht. *slîhhan* (**sle-ik-*) slinka : mht. *slûchen* (**slə-uk-*) sluka.

5. Fsv. *snēpa* (**sno-ip-*) snöpa : isl. *snøypa* (**sno-up-*).

6. Sv. *rīpa* (**re-ip-*) : isl. *rjúpa* (**re-up-*).

7. Ags. *wlîtan* (**wle-it-*) se : fht. *ana-lûti* (**wlə-ut-*) ansikte.

8. Isl. *kreista* (**kro-ist-*) krysta : got. *kriustan* (**kre-ust-*), fsv. *krysta*.

9. Got. *af-hrisjan* (**-hr-is-jan*) avskaka, isl. *hrista* skaka : isl. *hrjósa* (**hre-us-*) rysa, fsv. *rysta* skaka.

10. Isl. *gnípa* (**gnə-ip-*) stup, brant : *gnúpr* (**gnə-up-*) stup, *gnøypr* framåtstupande.

B. Kvantitativt avjud.

§ 16. Avjudet *ā* (urgerm. *ō*, § 5, 2) : *a*.

Ett av ålder ertjänt avjud, som emellertid nyligen — men säkert med orätt — av Osthoff förklarats vara sekundärt ock uppkåmmet jenom analågi; se Hübschmann, Voc. s. 191. Eksämpel anföras bl. a. hos Hübschmann, a. st. s. 144 ff. Sådana äro inom de germ. språken bl. a. följande (varvid dåck är att märka, att många av de här anförda eks. på germ. *ō* k u n n a vara ieur. *ō*, liksom många germ. *a* k u n n a vara ieur. *o* äller *ə*; jfr åvan § 13 ock 14).

1. Isl. *óð* jick (lat. *vādi*) : isl. *vaða* gå, *vað* vadställe (lat. *vădum*).

2. Isl. *skóf* skavde (lat. *scābi*) : isl. *skafa* (lat. *scăbere*).

3. Sv. *nōs* (jfr lat. *nāsus* näsa, *nāres* näsbårrar) : isl. *nǫs*, fht. *nasa* (fsl. *nosŭ*).

4. Got. *lôfa* handlov, isl. *lófe* : fht. *laffa*.

5. Ags. *hôd* huva, fht. *huot* hatt : isl. *hǫttr* hatt, ags. *hætt*.

6. Isl. *nór* båt (lat. *nāvis*, gr. dor. jenit. *νᾱϝός*) : isl. *naust* båthus.

7. Fs., ags. *môr* träsk, fht. *muor* : isl. *marr* hav, fsv. *mar*, *mær*, fht. *meri* (lat. *măre*).

8. Got. *ga-sōþjan* mätta (jfr gr. dor. *'ἄμεναι*) : got. *saþs* mätt, isl. *saðr* (jfr lat. *satur* mätt, *satis* nog).

9. Fht. *luomi* matt : isl. *lame* lam, fht. *lam*.

10. Fht. *chuohho* kaka : isl. *kaka*.

11. Ags. *wôl* fördärv, fht. *wuol*, *wuolen* grasera : ags. *wæl* lik, fht. *wal*, isl. *valr* de fallne.

12. Isl. *nót* not : isl. *net* nät, ags. *netele* nässla.

13. Fht. *un-gi-stuomi* ohäjdad : got. *stamms* stammande, isl. *stam(m)r*.

14. Fht. *huon* höna, tupp, fs. *hôn*, isl. *hø'ns* höns : got., ags. *hana* tupp, isl. *hane*, fht. *henna* höna.

15. Mht. *buost* bast : isl., mht. *bast*, ags. *bæst*.

16. Isl. *skógr* skog : *skage* skogig udde.

17. Fht. *ruoba* rova (lat. *rāpa*) : *rabe*.

18. Ags. *ôxn*, *ôcusla* armhåla, fht. *uohsana* : isl. *ǫxl* aksel, fht. *ahsala*, ags. *eaxl* (lat. *axilla*, *āla* armhåla).

19. Ags. *flôc* flundra : fht. *flah* flack (jfr lat. *placenta* kaka, gr. *πλάξ* yta).

20. Mht. *vluoder* flundra (jfr lat. *Plōtus* > *Plautus*) : fht. *flado* kaka (jfr gr. *πλάθανον* kakbräde).

Andra eksämpel på detta avjud äro redan anförda § 13.

§ 17. Avjudet *ō* : *o* (urgerm. *a*, § 4, 2).

Ett allmänt ertjänt avjud, varpå eks. meddelas bl. a. hos Hübschmann, Voc., s. 167 ff.; J. Schmidt, K. Z. XXVI, 24 ock 341. I germ. språk kann detta avjud på grund av sammanfallandet av *ā* med *ō* ock *o* med *a* icke med säkerhet sjiljas varken från avjuden *ā* : *a*, *ā* : *o*, *ō* : *a* äller (alltid) från *ā* : *ə* ock *ō* : *ə*; jfr vad åvan § 14 ock 16 härom yttrats. Såsom jämförelsevis säkra hithörande eks. må dåck anföras:

1. Mht. *be-nuomen* benämd (jfr lat. *nōmen* namn, sskr. *nāmā*) : got. *namô* namn, isl. *nafn*, fht. *namo* (gr. *ὄ-νομα*).

2. Isl. *nótt* natt, fht. *nuohturn* nykter : isl. *nǫtt*, fht. *naht*, got. *nahts* (lat. *nox*, *-ctis*).

3. Fht. *fruo* tidigt (gr. *πρωΐ*) : isl. *fram* fram, *framr* framstående (jfr gr. *πρό* före).

4. Got. *frôþs* vis, *frôdei* insikt, isl. *fróðr* lärd (jfr ? gr. *Πρωτεύς*) : got. *fraþjan* förstå, *fraþi* insikt.

5. Fht. pret. *buoh* bakade (jfr gr. *φώγω* jag råstar) : isl. *baka* baka, fht. *bahhan* (jfr lat. *fō-cus* härd).

6. Ags., mlt. *ôst* knöl, utväkst : got. *asts* gren, fht. *ast* (gr. *ὄζος* < **ὄσδος*).

7. Isl. *kø'nn* erfaren, fht. *chuoni* djärv (jfr gr. *γέ-γωνε* blev märkbar) : isl. *kann* kann, *kenna* tjänna.

8. Isl. *dø'gr* dygn, got. *-dôgs* : isl. *dagr* dag, fht. *tag*.

En mängd andra eks. äro redan anförda åvan § 12.

§ 18. Avjudet *ē* (urgerm. *ǣ*, § 4, 4) : *e* (urgerm. *e* ock *i*, § 6, 2).

Detta avjud förnekas ännu av många fårskare, bl. a. Osthoff ock Hübschmann, men detta utan rimlig grund. Av eksämpel anföras några hos Hübschmann, Voc. s. 90 f.; Osthoff, Perf., s. 126 ff.; P. Persson, Studia etymologica, s. 92 f.; samt en mängd åvan § 12 ock 13. Här må ytterligare några anföras:

1. Mht. *swâger* svåger : got. *swaíhra* svärfar, fht. *swehur*, fht. *swigar* svärmor, ags. *sweȝer*.

2. Got. *qêns* kvinna, isl. *kvǽn* : got. *qinô*, isl. jenit. pl. *kvinna* (sskr. *jánis*, fsl. *žena*).

3. Isl. *þrǽll* (**þrāhil-*) : fht. *drigil* (jfr gr. *τρέχω* jag löper).

4. Fs. *drân* drönare (jfr gr. *τεν-θρήνη* jeting, *θρῆνος* klagan) : fht. *treno*.

5. Fht., fs. *âno* utan, isl. *ǫ́n* : got. *inu*.

§ 19. Avjudet *ī* : *i* (urgerm. *i* ock *e*, § 4, 3, b).

En mängd eksämpel på detta avjud meddelas hos Osthoff, M. U. IV, 1 ff.; Beitr. VIII, 288 ff.; J. Schmidt, K. Z.

XXVI, 383. Hithörande germanska fall äro bl. a. följande, varvid dåck är att märka, att några av de anförda eksämplen kannsje rätteligen höra till § 24, a, enär deras *ī* kann vara uppkåmmet (enligt § 6, 2, b) av ieur. *ei:*

1. Isl. *víss* vis, got. *weis*, fht. *wîs* (lat. *vīsus* sedd) : fht. *gi-wis* viss.

2. Isl. *tígenn* utmärkt (lat. *dīgnus* värdig) : fht. *firzigan* avvisad, ags. *be-tiȝen* besjyld.

3. Got. *anda-wleizn* anlete : got. *wlits* anlete, isl. *andlit*, ags. *and-wlita*.

4. Isl. *gína* gapa : fht. *ginôn* jäspa. ags. *ȝinan*.

5. Fht. *skîn* sjen : isl. *skin* sjen, fht. *skina, skena* sjena, sjenben.

6. Fht. fem. *bîna, bîa* bi, isl. ntr. *bý* (**bīwa-*) : fht. ntr. *bini* bi.

7. Fht. *îlen* ila (jfr lat. *īre* gå) : isl. *il* fotsula, ags. *ile* (jfr gr. *ἰέναι* gå).

8. Fht. *fîfaltra* fjäril, fs. *fîfoldara* : isl. *fifrilde*.

9. Isl. *flík* flik, stycke : fht. *fleccho* fläck, stycke, isl. *flekkr*.

10. Isl. *síga* siga, fht. *sîgan* : t. *ver-siegen* (-**sigan*) sina.

11. Ags. *wîȝan* tjämpa, fht. *wîgan*, got. *weihan* (jfr lat. *vīci* jag segrade), isl. *víg* strid : isl. *vega* tjämpa, fht. *ubar-wehan* övervinna (jfr lat. *victor* segrare).

12. Fht., ags. *bî* vid : got. *bi* vid, omkring, fht. prefiks *bi-*, ags. *be-* (jfr gr. *ἀμ-φί* omkring, lat. *am-bi-*).

13. Isl. *víðer* vide (jfr gr. *ϝῑτέα* vide, lat. *vītis* vinranka) : isl. *við* vidja.

Anm. 1. Jfr för övrigt sådana motsvarigheter som sskr. *vīrás* man : isl. *ver* (lat. *vir*); lat *vīvus* levande : got. *qius;* lat. *bīni* två i sänder : fht. *zwine-linc* tvilling; gr. *κλίνω* jag lutar, lat. *clīno* : fht. *hlinen* stödja; m. m.

Anm. 2. Osthoff, Hübschmann m. fl. antaga, att *i* alltid utjör en förkårtning av *ī*, ehuru tydligtvis *ī* lika väl kann hava — ock utan tvivel stundom har — uppstått jenom förlängning av *i*.

§ 20. **Avjudet** *ū* : *u* **(urgerm.** *u* **ock** *o*, § 4, 3, a).

Talrika eksämpel på detta avjud anföras av Osthoff, M. U. IV, 1 ff.; Kluge, Beitr. IX, 157 ff. Hithörande germ. fall äro bl. a.:

1. Inf. såsom isl. *súpa* supa, *súga* suga, *lúta* luta, fsv. *būgha* (ags. *bûȝan*) buga, ags. *smûȝan* smyga, *scûfan* sjuta undan : part. pret. såsom isl. *sopenn*, *sogenn*, *lotenn*, *bogenn* (jfr sskr. *bhujámi* jag böjer), *smogenn* (jfr lit. *smùkti* glida), *skofenn*, fsv. *supin* o. s. v.

2. Isl. *lúka* stänga : *lykja* (jfr sskr. *rujámi* jag öppnar l. stänger), *lokenn* stängd.

3. Isl. *húka* huka : t. *hocken*, isl. part. pret. *hokenn*.

4. Isl. *þrútenn* svullen, ags. *â-þrûten* : isl. *þrotenn* utmattad, ags. *â-þroten* förtrytsam.

5. Fht. *ana-lûti* ansikte : *ant-lutti*, got. *ludja*.

6. Fht. *skûfala* skåvel : ags. *scofl*.

7. Fht. *dûmo* tumme, ags. *þûma* : isl. *þumall* (jfr lat. *tumēre* vara svullen).

8. Isl. *knútr* knut : fht. *knodo*, ags. *cnotta*.

9. Fht. *hlût* högjudd, fs. *hlûd* (zend *çrûtô* hörd) : fht. *Hlot-hari* Lothar, ags. *Hloð-wîȝ* Ludvig (gr. *κλυτός* berömd, lat. *in-clutus*).

10. Mht. *slûchen* sluka, fht. *slûhho* fråssare : mht. *slucken* sluka, fht. *sluccho* fråssare.

11. Isl. *stúka* ärm : ags. *stocu*.

12. Isl. *sýr* (**sūz*) so (lat. *sūs*, gr. *ὗς*) : isl. *svín* (**su-īna-*) svin (jfr lat. dat. *sŭ-bus*, gr. *ὑ-σί*).

13. Isl. *lúg-vitne* falskt vittne : *lyge* lögn, *logenn* ljugen.

Anm. 1. Jfr för övrigt sådana motsvarigheter som isl. *húð* : lat. *cutis*; sskr. *sūnús* sån : got. *sunus*, isl. *sunr*; isl. *út* ut : sskr. *ud*; sskr. *ūnás* bristande : got. *wans* (**u-ana-*), isl. *vanr*, fht. *wana-wizzi* vanvettig; m. m.

Anm. 2. Osthoff, Hübschmann m. fl. fatta förhållandet *ū* : *u* på samma sätt som *ī* : *i* (se § 19, anm. 2), detta tvivelsutan med lika litet äller mycket själ.

§ 21. Avjuden *a*, *e* (urgerm. *e* ock *i*, § 6, 2), *o* (urgerm. *a*, § 4, 2) : *ə* (urgerm. *a*, *i*, *o* ock *u*, § 4, 1; 6, 1; 4, 3, a; 5, 1).

Ieur. *a*, *e*, *o* reduseras åfta i ursprungligen obetonad (äller kannsje snarare svagt bitonig) stavelse till *ə*, vilket emellertid i germ. språk vanligen är mycket svårt att såsom sådant ijänntjänna, enär det alltäfter olika ställningar sammanfallit med ieur. *a*, *e* (urgerm. *i*), *i*, *o* (urgerm. *a*), *u* ock med den ur ieur. *l̥*, *r̥*, *m̥*, *n̥* på germ. båtten utvecklade svarabhaktivokalen (*u*, § 3). Såsom hithörande fall må dåck t. e. anföras.

1. Fht. *stilli* stilla (jfr gr. *στέλλω* ställa), *stall* ställe (jfr gr. *στόλος* slagårdning) m. m., se § 12, 54 : isl. *staðr* istadig (sskr. *sthitás* stående), *staðr* ställe (sskr. *sthítis* ställning) m. m., se § 4, 1.

2. Fht. *sand*, isl. *saðr* sann (ursprungligen »värklig», »varande», gr. *ὤν*, *ὄντος* < **sont-*, jfr lat. *præ-sens*, *-ntis* närvarande) : got. *sijái* han må vara (sskr. *siyā́t*).

3. Isl. jenit. pl. *kvinna* kvinnors m. m., se § 18, 2 : isl. *kona*, *kuna* (gr. boèot. *βανά*).

4. Isl. *sem* liksom, *same* samme m. m., se § 12, 66 : fsv. *sum* som (gr. *ἅμα* på samma gång som), got. *suman* en gång (jfr gr. *ἁμῶς* på något sätt), *sums* en viss, isl. *sumr* någon (gr. *ἁμός*, sskr. *samas*).

5. Isl. *gør-sime*, *-seme* klenod, *frǽnd-seme* fränsämja : fsv. *gør-suma*, fda. *gørsum*, isl. *frǽnd-syme*.

6. Fht. *queman*, *quam* kåmma, kåm m. m., se § 12, 24 : isl., fsv. *koma*, ags. *cuman* kåmma, fht. *willi-komo* välkåmmen jäst (jfr *zuo-quemo* jäst, i analågi med värbet?)

7. Mht. *ur-bar* ränta, isl. *bera* bära m. m., se § 12, 29 : mht. *ur-bor* ränta, got. *ga-baúr* skatt, fht. *arunt-poro* bönfallande, fs. *mund-boro* förmyndare (jfr *horno-bero* jeting).

8. Isl. *vinr* vänn, *vanr* van m. m., se § 12, 47 : got. *wunan*, isl. *una* vara tillfreds, fs. *wunôn*, fht. *wonên* bo, fht. *gi-won* van.

9. Isl. *fjǫl* mycket (got. *filu*, ags. *feolu*), ags. *fealo* (gr. *πολύ*) : ffris. *ful* (sskr. *purú*).

10. Inf. av 4:de avjudsklassens värb, t. e. isl. *bera* bära, *nema* taga, *stela* själa : part. pret. *borenn*, *numenn*, *stolenn* o. s. v.

11. Got., isl. *skal* skall, got. *ga-man*, isl. *man* minnes : pl. *skulum*, *munum*.

12. Sufikset *-ila-*, *-ala-* (se § 12, slutet) : *-ula-* (*-ola-*), t. e. isl. *gymbell* : *gumboll* gumse; isl. *ferell* : *fǫroll* resande; isl. *bitell* : *bitoll* munnstycke på betsel; isl. *biðell* friare : ags. *bedul* påckande; ags. *ȝicel*, sv. dial. (dalmål) *ickel* istapp : isl. *jǫkoll;* isl. *hugall* : *hugoll* aktsam; isl. *Reikell* : *reikoll* vandrande; isl. *svikall* svekfull : ags. *svicol;* latiniserat *Vandili*, *Vandali* : *Vanduli* Vandaler; fht. *enchil*, *anchal* (fgutn. *ankal*) fotknöl : fsv. *ankol;* isl. *heimell*, fno. *heimall* : isl. *heimoll* disponibel; m. m., se min isl. gramm. § 167, 3, a ock L. Sütterlin, Geschichte der nomina agentis, s. 29 ff.

13. Sufikset *-ina-*, *ana-* (se § 12, slutet) : *-una-* (*-ona-*), t. e. ags. *æften*, isl. *aptann* : fsv. *apton* afton; isl. *myrgenn*, fsv. *morghan* : isl. *morgonn* mårgon; isl. *Oðenn*, fht. *Wuotan* : fsv. (sälls.) *Oþun;* ags. *eoten*, fs. *etan* : isl. *jǫtonn* jätte; isl. *fengenn*, fht. *gi-fangan* : ags. *ȝe-fonȝun* undfången; fht., fs. *irmin-* stor-, got. *Aírmana-reiks* : isl. *Jǫrmon-rekr;* fsv. *systkin*, *-an* : *systkon* syskon; fht. *sibin*, *-an* : *sibun* sju; m. m., se min isl. gramm. § 167, 3, b; Paul, Beitr. VI, 238 ff.; Sievers, Beitr. VIII, 328.

Anm. 1. Naturligtvis är, liksom i allmänhet i fråga om germanska eksämpel på avjud, så särsjilt vid dessa sufiks förhållandet åfta äller åftast det, att de ensjilda fallen icke härstamma från ieur. tid, utan äro analågibildningar äfter en från ieur. tid fortlevande typ, av vilken kannhända intet enda ursprungligt eksämpel till historisk tid bevarats.

Anm. 2. Osthoff, Hübschmann, Brugmann m. fl antaga, att icke ieur. *a, e, o,* utan endast *ā, ē, ō* underjingo reduksjon till *ə*; se företrädesvis Hübschmann, Voc., s. 7 ff. Samma författare antaga vidare, att ieur. *əm, ən, əl, ər, əw, əj* asimilerades till resp. *m̥m, n̥n, l̥l, r̥r, ůw, ij* (se § 2, anm. 2), ett antagande som emellertid förefaller orimligt bl. a. därför, att t. e. ett ieur. *g_wr̥rús* (tung) borde hava jivit upphov till sskr. **gurrús*, gr. **βαρρύς*, got. **kaúrrus* i stället för de faktiska *gurús, βαρύς, kaúrus*, som däremot naturligt framgå av ieur. *g_wərús*; o. s. v.

§ 22. Vokalkontraksjon.

Ett *ə*, uppkåmmet på sätt i § 21 anjivits, kontraheras redan i ieur. tid med ett omedelbart angränsande *i, j* äller *u, w* så, att av *əi, jə* blir *ī*, ock av *əu, wə* uppstår *ū*. Enligt Osthoff (M. U. IV) hava alla ieur. *ī, ū* så uppstått, vilket emellertid är föga troligt, enär man åtminstone måste antaga, det ieur. *ī, ū* åfta äro förlängningar av resp. *i, u* (jfr § 19, anm. 2 ock § 20, anm. 2). Såsom mer äller mindre säkra hithörande eksämpel från germ. språk (jfr § 19) må följande anföras, ehuruväl i fråga om *ī* är att märka, det man sällan kann avjöra, huruvida icke det uppkåmmit av ett ieur. *ei* (enligt § 6, 2, b):

a) *əi* > *ī*, t. e. isl. *lím* lim, fht., ags. *lîm* (jfr lat. *līmus* jyttja) : jfr fht. *leimo* jyttja, ags. *lâm*; isl. *stím* stim : fht. *steim*; got. *tweih-nai* två i sänder, isl. (sälls.) *tvé-*, fsv. *træ-* tve- : fht. *zwê-ne* (**twaih-*) två.

c) *jə* > *ī*, t. e. *îlen* ila (jfr lat. *īre* gå) : jfr got. *jêr*, fht. *jâr* år (jfr lat. *Jānus*); got. *wil-eiþ* I viljen (jfr lat. *s-ītis* I mån vara) : got. *wil-jau* jag vill (jfr lat. *s-iēm* jag må vara); got. *band-i* (-**ī*) band (jfr sskr. *vr̥kí* varjhona) : pl. *band-jôs* (jfr lat. *mater-iēs*, gr. *σοφ-ία*).

c) *əu* > *ū*, t. e. mht. *strûm* : *stroum*, isl. *straumr* ström; isl. *húfa*, fht. *hûba* huva : jfr isl. *haufoð*, got. *haubiþ* huvud; fht. *hûfo* hop : fht. *houf*, fs. *hôp*, ags. *héap* hop; fht.

rû(s)sa ryssja : jfr got. *raus*, fht. *rôr*, isl. *royrr* rör; isl. *brún* ögonbryn (jfr sskr. *bhrū́s*, gr. *ὀ-φρῦς*) : jfr fht. *brâwa* ögonbryn; isl. (sälls.) *strúpe* jämte *strjúpe* strupe; fht. adv. *blûgo* blygt : isl. *bljúgr* blyg; isl. *súl(a)*, fht. *sûl* pelare : got. *sauls*; fht. *ûtar* juver (sskr. *ū́dhar*) : isl. *júgr*; sv. *rūka* : jfr isl. *hraukr* hög av sädestjärvar; isl. *úr* slagg : jfr *aurr* grus; lågt. *schûlen* dölja sig, fsv. *skul* sädessjyl : jfr isl. *skjól* sjul; mlt. *dûr* dyr, mht. *tûren* var dyr : fht. *tiuri* dyr, fs. *diuri*; mht. *trûrec* sårjsen : ags. *dréoriȝ*; fsv. *strugher* agg, isl. *strúgr* : *strjúgr*; fsv. *sudher* : *siudher* pung.

d) *wə* > *ū*, t. e.? got. *ûhtwô* otta, isl. *ótta* : got. *wahtwô* vaka; fht. *gazz-ûn* gator : got. *gat-wô* gata (jfr lat. *ding-ua*, *ling-ua* tunga).

Anm. Andra ieur. vokalkontraksjoner, som numera tämligen allmännt antagas (se t. e. Brugmann, Grundr. I, 107 ff.), äro av minst sagt tvivelaktig natur ock förbigås därför här.

§ 23. Vokalbårtfall.

De kårta vokalerna *a*, *e*, *o* hava i ieur. tid bårtfallit i ursprungligen obetonad stavelse, varigenom ett avjud, vokal (*a*, *e*, *o*) : vokalbårtfall, uppstått. För det synnerligen talrikt representerade fall, då den obetonade stavelsen i stället för den bårtfallna vokalen erhöll en annan sonant, redogöres i nästa §. Men åfta inträdde ingen dylik ersättning, ock på detta fall må här meddelas några eksämpel. Talrika sådana äro anförda bl. a. av Brugmann, M. U. I, 1 ff., Grundr. I, 250 ff.; Hübschmann, Voc., s. 71 ff.; J. Schmidt, K. Z. XXVI, 24; Brate, Bezz. B. XI, 183 ff.

1. Isl. *kenna* tjänna, *kann* kann m. m., se 17, 7 : fht. *chnâan*, ags. *cnâwan* tjänna, isl. *kná* kann, fht. *ir-chnuodilen* bli förnimbar (jfr lat. *gnōsco* lära tjänna, gr. *γνῶσις* kunnskap).

2. Ags. *cennan* föda, fht. *chind* barn (jfr gr. *ἐ-γένετο* han blev) : ags. *cnôsl*, fht. *chnuosal* släkt, got. *knôds* (jfr gr. *γνωτός* anförvant, lat. *gnātus* född).

3. Isl. *etande* ätande (jfr gr. *ὀδούς* tand) m. m., se § 12, 37 : isl. *tǫnn* tand, got. *tunþus* (lat. *dens*).

4. Got., fht. *ist* han är, isl. *es* (lat. *est*, gr. *ἔστι*) : got., fht. *sind* de äro (jfr lat. *sunt*), isl. *sér* du vare, got. *sijais* (lat. *siēs*).

5. Isl. *sperna* sparka, fsv. *spiærna* (lat. *spernere* bårtstöta) : fht. *spriu* angnar, mht. *sprǣwen* spraka (jfr lat. perf. *sprēvi*) m. m., se § 12, 10.

6. Got. *filu*, isl. *fjǫl* mycket (gr. *πολύ*) m. m., se § 21, 9 : isl. *fleire* flere, *flestr* fläst (lat. kompar. *plūs*, gr. superl. *πλεῖστος*).

7. Isl. *tjara* tjära, finn. *terva* (lån från urnord.), isl. *tyrve* tjärved (jfr lit. *derva* tjärved, sskr. *dáru* ved, gr. *δόρυ* trästam, -skaft) : got. *triu*, isl. *tré* trä (jfr gr. *δρῦς* träd, ek).

8. Isl. *sǫg* såg, fht. *segansa* lie (jfr lat. *secare* sjära) m. m., se § 12, 62 : isl. *skera* sjära m. m., se § 12, 39.

9. Isl. *sitja* (lat. *sedēre*) m. m., se § 12, 31 : fht., ags. *ne-st* näste (lat. *nīdus* < **ni-zdos*, sskr. *nīḍas*).

10. Got., isl. *af* av, fht. *ab* (gr. *ἄπο*) : fht. *fona*, fs. *fan* av (jfr lat. *po-situs* satt).

11. Got., isl. *at* vid, fht. *az-* (lat. *ad*) : fs. *tô*, fht. *zuo* till (jfr lat. *dō-nec* tills); jfr § 10, 1.

12. Fht. *fir-* för, got. *faír-* (gr. *πέρι*), fht. *furi* (ieur. **pəri*), got. *faúra* (gr. *παρά*, ieur. **pəra*) : got. *fri-sahts* eksämpel (jfr gr. *πρί-ν* förrän), *fra-* för- (gr. *πρό*), fht. *f-lâzzan* förlåta; jfr § 17, 3.

13. Got., fht. *in*, isl. *í* i (gr. *ἔνι*) : fht., ags. *nest* (**ni-zdos*, se åvan 9).

14. Got. *inu* (**enu*) utan, fht. *âno*, isl. *ǫn* (**ānu*, jfr gr. *ἄνευ* < **əneu*), got. *un-*, isl. *ó-* o- (**ən-*, lat. *in-*, gr. *ἀν-*) : got., fht. *ni*, isl. *ne* icke (lat. *nĕ-fas* o-rätt, jfr *nē* att icke).

15. Fht. *bero*, isl. *bjǫrn* björn (jfr lit. *bė́ras* brun) : fht., ags. *brûn*, isl. *brúnn* brun, fht. *bi-bar*, isl. *bjórr* bäver (ieur. **bhebhrus*, sskr. *babhrús* brun, ichneumon).

16. Sufikset *-tĕr-, -tŏr-* : *-tr-*, t. e. got. *brôþar* broder, isl. *bróðer*, ags. *brôðor* (lat. *frāter*) : dat. sg. got. *brôþr*, isl. *brø'ðr* (lat. *frātri*).

17. Suf. *-ĕn-, -ŏn-* : *-n-*, t. e. got. dat. sg. *aúhsin* (åt) okse, ack. *aúhsan* (sskr. *ukshánam*) : jen. pl. *aúhsnê*, isl. *yxna* (sskr. jen. sg. *ukshnás*); fht. *Haguno*, isl. *Hǫgne* (**Haȝun-* < ieur. **-ən-*) : fsv., fda. *Hagne*.

18. Suf. *-el-, -ol-* : *-l-*, t. e. urnord. *Erilaʀ* : ags. *eorl*, isl. *jarl*, urnord. (Etelhem?) *Erla;* finn. (lån från urnord.) *karilas* gubbe, fsv. run. (Ingelstad) *Karilʀ*, mlat. *Carolus* : ags. *ceorl* karl; ags. *symbel* : isl. *sumbl* jästabud.

19. Suf. *-es-, -os-* : *-s-*, t. e. fht. *ehir*, ags. *éar* (lat. *acus*) : got. *ahs*, isl. *ax* aks; got. *aqizi*, fht. *acchus* : isl. *øx* yxa (jfr gr. *ἀξ-ίνη*).

Förmodligen är vokalens bårtfall av mycket yngre datum ock beroende på någon urgermansk (judlagsenlig äller analågiskt uppkåmmen) synkope i flera av de i § 15 nämda sufiksen med avjuden *i* : *a* : *u*, såsom:

20. Suf. *-ik-, -ak-, -uk-* : *-k-*, t. e. fht. *birihha* björk : ags. *birce*, fht. *bircha*, isl. jenit. *bjarkar;* got. *miluks* mjölk, fht. *miluh*, isl. *mjolk* : da. *mælk;* fht. *saruh* fodral, liktjista : fht. *sarch* (jfr isl. *serkr* särk); isl. *maðkr*, fsv. *maþker*, *matker*, mengl. *maþek* : sv. *mask*.

21. Suf. *-iȝ-, -aȝ-. -uȝ-* : *-ȝ-*, t. e. fht. *barug*, isl. *bǫrgr* sterilt svin : ags. *bearȝ;* fht. *harug*, isl. *hǫrgr* åfferplats : ags. *hearȝ*, fsv. *hargher*.

22. Suf. *-it-, -at-, -ut-* : *-t-*, t. e. ags. *heorot*, fht. *hiruz*, isl. *hjǫrtr* jort : t. *hirtz*, isl. jenit. *hjartar*, dat. *hirte*.

23. Suf. *-ið-, -að-, -uð-* : *-ð-*, t. e. ags. *waroð* strand, isl. *ver* m. m., se § 15, a, 7 : ags. *wearð* strand; isl. *Hǫrðr*, fsv. run. (Rök) *Haruþʀ* : isl. *Harðangr*.

Om en tvåstavig »rot» synkoperar än den ena, än den andra stavelsens vokal, uppstå sjenbart olika rötter, ett fall av »rotvariatsjon». Eksämpel härpå anföras bl. a. hos Saus-

sure, s. 281; O. A. Danielsson i Paulis Altitalische Studien III, 145; P. Persson, Stud. etymologica, s. 55 ock 107; Ph. Bersu, Die gutturale, s. 7. Från germ. språk må nämnas:

24. *√aweg > aug : weg*, t. e. got. *aukan*, isl *auka* öka (lat. *augēre*, gr. *αὔξειν*) : got. *wahsjan*, isl. *vaxa* väksa (jfr lat. *vegēre* vara livlig).

25. *√seweg > seug : sweg*, t. e. got. *siuks*, isl. *sjúkr*, sjuk : mht. *swach* svag.

26. *√sewet > seut : swet*, t. e. isl. *sjóða* koka, fht. *siodan*, fgutn. *sauþr* brunn, got. *sauþs* åffer : fht. *swedan* avdunsta, mht. *swadem* ånga, ags. *swaðul*.

27 *√venegh*$_w$ > *engh*$_w$: *negh*$_w$, t. e. isl. *økkr* svulst, *økkvenn* sväld (jfr lat. *ingven* tjörtel) : fht. *nioro* (**neȝwr-*) njure, isl. *ný́ra* (gr. pl. *νεφροί*, lat. *nebrundines*).

Anm. 1. Så väl också *√s(e)j(e)w* i isl. *síma* band, *reim* rem : sskr. *syū́man*, fht. *riumo* ock sskr. *sīv-* sy : got. *siujan*, gr. *-σύω; √sp(e)j(e)w* i got. *speiwan* spy, sskr. *shṭīv-* : isl. *spý́ja*, gr. *πτύω*, lit. *spiauju?*

Likaså uppstår »rotvariatsjon», då till en på vokal slutande rot fogats ett sufiks, som än uppträder med, än utan en begynnande vokal; se härom t. e. K. F. Johansson, De derivatis verbis contractis, s. 111; Noreen, Orddubbletter, s. 48 ock 6; Brate, anf. st. Hit höra t. e.:

28. Isl. *rjóme* grädde m. m., se § 12, 90 : mht. *râme*.

29. Isl. *straumr* ström, mht. *stroum*, *strûm* (§ 22, c): *strâm*.

30. Fht. *goumo* gom : isl. *gómr*, fht. *guomo*.

31. Mht. *knouf* knapp, holl. *knoop* : isl. *knappr*, ags. *cnæp*.

32. Isl. *gnøypr* framåtstupande, *gnípa* stup (jfr § 15 slutet, nr 10) : isl. *gnapa* stupa framåt.

33. Isl. *sveipa* svepa, ags. *swâpan*, fht. *sweifan* : isl. *sópa* sopa, engl. *swoop*.

34. Fht. *slîfan* glida, got. *sliupan* slinta m. m. (jfr § 15 slutet, nr 3) : fht. *slaf* slapp m. m. (se § 13, 4).

35. Sv. *munn-jipa* (**-ȝeip-*) : *gap, -a* (jfr isl. *gína* gapa : sv. dial. *gan* jäl på fisk, gr. *χαίνω* < **χανjω* gapa).

36. Got. *haubiþ* huvud, isl. *haufoð*, fht. *houbit* : isl. *hǫfoð*, fgutn. *hafuþ* (lat. *caput*); jfr ags. *ha-fela* (gr. κε-φαλή).

37. Isl. *greife*, lt. *grêve* greve : fht. *grâv(i)o*.

38. Fht. *reihhan* räcka, ags. *rǽcan* : got. *rakjan*.

39. Isl. *bleikr* blek, fht. *bleih*, ags. *blâc* : fht. *blecchen* (**blakjan*) blikstra (jfr gr. φλέγω lysa, φλόξ låga), isl. *blakkr* (**bla-n-k-*) black.

40. Fht. *slîhhan* (**-sleik-*) slinka, fsv. *sleka* (**slaik-*; jfr § 15 slutet, nr 4) : sv. *slak*, *sloka* m. m. (§ 12, 69).

41. Fs. *griotan* gråta, ags. *ʒréotan* : got. *grêtan* m. m. (§ 12, 14).

42. Isl. *frauð* fradga, fsv. *frodha* : fsv. *fradha* fradga.

43. Isl. *gnauð* sårl : *gnadd* knårr.

44. Fht. *friudil* : isl. *friðell* älskare.

45. Ags. *slîdan* glida : isl. *slóðe* släp, sv. *slödder*.

46. Isl. *fnýsa*, holl. *fniezen* : isl. *fnasa*, *fnósa* fnysa.

47. Fht. *meinan* mena, ags. *mǽnan* (fsl. *měniti*) : fht. *manôn* mana, got. *munan* mena, isl. *man* minnes (lat. *monēre* mana, *meminisse* minnas).

48. Isl. *moyrr* mör : fht. *marawi*, ags. *mearu* (jfr gr. μαραίνειν låta vissna).

49. Fht. *feili* fal, ags. *fǽle* tjär : isl. *falr* fal, fht. *fali* (jfr sskr. *cárus* tjär, gr. πωλέομαι jag säljer).

50. Fht. *geil* uppsluppen : fsv. *gæl-*, *giol-* otuktig.

Anm. 2. Jfr ock motsvarigheter som got. *haims* by : gr. κώμη; isl. *hein* brynsten : sskr. *çāṇas* (jfr lat. *cōs*); isl. *heill* hel, hälsa (fsl. *cělŭ* hel) : sskr. *kalyas* sund (gr. καλός sjön); isl. *hlaun* klinka (lat. *clūnis*) : gr. κλόνις.

Anm. 3. Höra hit fall som isl. *hauldr* : *halr* (§ 15, a, 6) fri man, *raukn* : *rekenn* dragare, *auðlingr* : *ǫðlingr* (**aðul-*) furste, *haukstaldr* förnäm man : urnord. *Hagustaldaʀ?*

§ 24. Övergång från konsonant till sonant.

Om jenom ieur. synkopering av vokalen (*a*, *e*, *o*) i en obetonad stavelse (varom se föregående §) ett *j*, *w*, *l*, *r*, *m*,

n skulle komma att varken föregås äller äfterföljas av vokal, övertager nämda konsonant själv uppjiften att vara stavelsens sonant, d. v. s. övergår till resp. *i, u, l̥, r̥, m̥, n̥*. Eksämpel härpå anföras i mängd hos Saussure ock Hübschmann, Voc., flerestädes; Brugmann, Grundr. I, 250 ff.; Kluge, K. Z. XXVI, 101 f.; Noreen, Isl. gram. § 165—7. Ur den stora massan av hithörande germanska eksämpel (vid vilka är att beakta vad åvan, § 3 ock § 4, 3, framstälts rörande utvecklingen av ieur. *i, u, l̥, r̥, m̥, n̥* på germansk båtten) må det här vara tillräckligt att meddela följande:

a. Sonantering av *j:*

1. Pret. pl. ock (i allmännhet) part. pret. av 1:sta avjudsklassens värb, t. e. got. *staig*, isl., fht. *steig* steg : pl. *stigum*, part. got. *stigans*, isl. *stigenn*, fht. *gistigan;* got. *wait* vet (gr. *ϝοῖδα*) : pl. *witum* (gr. *ϝίδμεν*).
2. Got. *baitrs* bitter : isl. *bitr*, fht. *bittar*.
3. Got. *daigs* deg, *deigan* knåda, isl. *deigr* deg : got. *gadigis* bild.
4. Isl. *kleif* klev : ags., isl. *klif* klippa, mht. *klippe*.
5. Got. *Hario-gaisus*, isl. *Her-geirr, geisl* stav : vandal. *Gôda-gis, Gôda-gisl*.
6. Isl. *streitask* : *stritask* streta.
7. »*I*-stammarnas» ändelser, t. e. got. jenit. sg. *anstais* gunsts, dat. *-ai*, nom. pl. *-eis* : dat. pl. *anstim*, ack. *-ins*.

b. Sonantering av *w:*

1. Pret. pl. ock (i allmännhet) part. pret. av 2:dra avjudsklassens värb, t. e. got. *biugan* böja, fht. *biogan*, pret. sg. got. *baug*, fht. *boug* : pret. pl. got., fht. *bugum*, part. pret. got. *bugans*, fht. *gibogan;* isl. *bjóða* bjuda, pret. sg. *bauð* : pret. pl. *buðom*, part. pret. *boðenn*.
2. Isl. *svefn* sömn (jfr sskr. *svápimi* jag såver) : *sofa* såva (jfr gr. *ὕπνος* sömn).
3. Isl. *vatn* vatten, fht. *wazzar* : isl. *otr* utter (jfr gr. *ὕδρα* vattenodjur).

4. Fht. *swôti* söt, isl. *sø'tr* (sskr. *svādús*, lat. *svāvis*) : got. *suts*.
5. Isl. *vaxa* väksa : pret. pl. *uxom*.
6. Isl. *hlaupa* löpa : pret. pl. *hlupom*, fsv. part. pret. *lupit*, *lopit*.
7. Isl. *rauðr* röd m. m., se § 12, 88 : fht. *rotêr* (gr. *ἐ-ϱυ-ϑϱός*, lat. *ruber*).
8. Isl. *brjósk* brosk : fsv. *brusk*.
9. Isl. *brjóst* bröst, fs. *breost*, ags. *bréost* : fht. *brust*, got. pl. *brusts*.
10. Fht. *fliuga* fluga : isl. *fluga*.
11. Isl. *løygr* flamma : *loge* låga.
12. Isl. *mjúkr* mjuk : got. *muka-modei* saktmod.
13. Got. *hlauts* lått, fht. *lôz* : isl. *hlutr*, ags. *hlot*.
14. Fsv. *frødha* fradga : isl. *froða*.
15. Got. *galaubs* dyrbar : got. *galubs*, fht. *gilob*.
16. Isl. *ljóme* (**leuhm-*) blikst : got. *laúhmuni*.
17. Fht. *mios*, ags. *méos* måsse : isl. *mose*, fht. *mos*.
18. Isl. *frauðr*, *frauke* groda, fsv. pl. *frødhir* : isl. *froskr*, fht. *frosk*, ags. *forsc*, *frocca*.
19. Mht. *knouf* knapp : fht. *knopf*.
20. Isl. *gnauð* ståj : *gnyðr*.
21. Got. *dwals* dåraktig, fs. *dwalm* dårande, ags. *ʒi-dwelan* misstaga sig, isl. *dvelja* hindra : fs., ags. *dol* dåraktig, fht. *tol*, isl. *dul* ilusjon, *dolgr* fiende.
22. Ags. *dwǽs* dåraktig : fht. *tusig*, ags. *dysiʒ* dåraktig, t. *dusel* svindel.
23. »*U*-stammarnas» ändelser, t. e. got. jenit. sg. *sunaus* såns, dat. *-au*, nom. pl. *-jus* : nom. sg. *sunus*, ack. *-u*, dat. pl. *-um*, ack. *-uns*.

c. Sonantering av *l*:

1. Pret. pl. ock part. pret. av 3:dje avjudsklassens värb med *l* invid rotvokalen, t. e. got. *gildan* jälla, fht. *geltan*, isl. *gjalda*, pret. sg. got. *gald*, fht., isl. *galt* : pret. pl.

got., isl. *guldum*, fht. *gultum*, part. pret. got. *guldans*, isl. *goldenn*, fht. *gigoltan*.

2. Got. *ain-falþs* »enfaldig», fht. *-falt*, ags. *-feald*, isl. *-faldr* : isl. (sälls.) *-foldr*, engl. *-fold* (gr. *δί-παλτος* tvåfaldig); jfr isl. *faldr* fåll : sälls. *foldr*.
3. Isl. *kaldr* kall, got. *kalds* (jfr lat. *gelidus*) : isl. *kulde* tjöld, fsv. *kyld*.
4. Mht. *melde*, sv. dial. *mälla* Atriplex, Chenopodium : fht. *molda*, sv. *målla*.
5. Isl. *valda* vålla, got. *waldan* : isl. pret. *olla* (**wolþa*).
6. Fht. *melchan* mjölka (gr. *ἀ-μέλγειν*), isl. *mjolk* mjölk : isl. *molka* mjölka (lat. *mulgēre*), mht. *molken* vassle.
7. Isl. *salt*, fht. *salz* salt : fht. *sulza* sylta.
8. Fht., fs. *gelo*, jenit. *gelwes* gul (lat. *helvus*) : isl. *gulr*.
9. T. *talg* talj, engl. *tallow* : isl. *tolgr* talj, got. *tulgus* fast.
10. Fht. *slahta* slakt, isl. *sláttr* : got. *slaúhts*.
11. Fht. *lab* såppa : got. *lubja* jift, isl. *lyf* läkemedel.
12. Isl. *belgr* sjinn, got. *balgs*, fht. *balg* : fht. *bulga* ränsel.
13. Isl. *gǫltr* galt : *gyltr* sugga.

d. Sonantering av *r*:

1. Pret. pl. ock part. pret. av 3:dje avjudsklassens värb med *r* invid rotvokalen, t. e. got. *baírgan* bärja, fht. *bergan*, isl. *bjarga*, pret. sg. *barg* : pl. got. *baúrgum*, fht., isl. *burgum*, part. pret. got. *baúrgans*, isl. *borgenn*, fht. *giborgan*.
2. Langob. *fereha* (**ferha*) kastanje, äldre t. *ferch* ek (lat. *quercus*) : fht. *forha* tall, isl. *fura*, ags. *furh*.
3. Isl. *sterkr* stark, fs. *stark* : isl. *styrkr* stark, *styrkja* stärka, fht. *storchanên* hårdna, isl. *storkna* stelna.
4. Got. *þaírh* jenom, fht. *derh* jenombårrad : fht. *durh* jenom, ags. *þurh*, fs. *thurh*.
5. Ags. *bred* bräde, fht. *bret* : isl. *borð*, got. *baúrþ*, ags. *bord*.
6. Isl. *kjarne* tjärna, fht. *kerno* : got. *kaúrn*, *kaúrnô* korn, isl. *korn*, fht. *chorn*.
7. Ffris. *therp* by : ffris. *thorp*, isl. *þorp*; jfr § 12, 83.

8. Got. *faírneis* förfluten, fs. *fern* : isl. *forn;* jfr § 12, 61.
9. Isl. *fjǫrðr* fjärd, bukt : fht. *furt*, ags. *ford* vadställe (lat. *portus* hamn).
10. Fht. *tretan* träda : got. *trudan*, isl. *troða*.
11. Fsv. *spiærna* sparka (lat. *spernere* bårtstöta), isl. *sparn* trampade : isl. *sporna* trampa, ags. *spurnan*.
12. Ags. *mearn* sörjde : *murnan* sörja, isl. *morna*.
13. Isl. *verpell* tärning : fht. *wurfil*.
14. Fht. *chreta* : *chrota* groda.
15. Fht. *rask* rask, isl. *rǫskr*, mht. *resch*, *rasch* : fht. *rosk*, mht. *rosch*.
16. Isl. *draga* draga, *dróg* strimma (§ 12, 58) : isl. *dorg* fiskesnöre; jfr isl. *dráttr* dragning, fht. *traht* : *truht*.
17. Fht. *chrippea* krubba, mht. *krebe* kårj : fht. *chruppea*, isl. *krubba* krubba, fht. *chorp*, holl. *korf* kårj.
18. Isl. *grafa* gräva, fht. *graft* grav m. m., se § 12, 40 : fht. *gruft* grav, *grubilôn* grubbla.
19. Isl. *verk* värk, *góð-virke* väljärning : *góð-yrke* väljärning, *yrkja* jöra, got. *waúrkjan*.
20. Isl. *hraðr*, ags. *hrædlìc* : isl. *horskr* snabb, kvick, klyftig.
21. Fht. *brart* kant, sv. *brädd*, sv. dial. *bradd* (**brazd-*) : fht. *brort* kant, ags. *brord*, isl. *broddr* spets.
22. Mht. *bars*, ags. *bears* : fsv. *agh-borre* (**-borz-*) abbårre.
23. Isl. *þrǫstr* trast : ags. *þrostle*, mht. *drostel*.
24. Isl. *bjarg* bärj, fht. *berg*, ags. *beorȝ* gravkulle : *Burgunder* »bärjsbor», got. *baúrgs* stad, fht. *burg* slått (jfr sskr. *bṛhánt-* hög).
25. Isl. *brestr* brist, brak, fsv. *bræst*, *brist* brist, *braster*, *bræster* brak : fsv. *brust*, *bryst*, *brøst* brist.
26. Isl. *arfr* arv, fsv. *arf* : fsv. *orf* arv i lösören.
27. Isl. *Ingi-*, *þor-bjǫrg* : fsv. *Ingi-*, *Val-*, *finger-borgh*.

e. Sonantering av *m:*

1. Got. *qiman* kåmma m. m., se § 12, 24 : got. *ga-qumþs* sammankåmst, fht. *kumpft*, isl. *sam-kund* (**-kumð-*).
2. Got. *fimf*, fht. *finf* fäm : fht. *funfto* fämte.

3. Isl. *svima* simma : *symja* simma, *sund* (**sumð-*) simning.
4. Got. *stamms* stammande, isl. *stam(m)r* : t. *stumm* stum.
5. Fht. *breman* brumma (lat. *fremere*), ags. *brimse* bröms, isl. *brim* bränning : mht. *brummen* surra, sv. *broms*, mht. *brunft* brunst, isl. *brundr*.
6. Isl. *sem* liksom (lat. *sem-el* en gång) m. m., se § 12, 66 ock § 21, 4 : got. *sundrô* särsjilt, ags. *sundor*, isl. *sundr* (gr. ἄτερ < **sm̥ter* avsjilt från).
7. Got. *midjis*, isl. *miðr* mellerst (lat. *medius*) : fht. *untar* (<**m̥dh-*) bland, under (jfr lat. *infra*, sskr. *ádharas* den undre), isl. *undorn, -arn* middag, got. *undaúrni-mats*.
8. Mht. *klimse, klinse* : *klumse, klunse* spricka.
9. Fht. *semida* : *sumbir* kårj.

f. Sonantering av *n:*

1. Pret. pl. ock part. pret. av 3:dje avjudsklassens värb med *n* invid rotvokalen, t. e. got. *bindan* binda, fht. *bintan*, isl. *binda*, pret. sg. got. *band*, fht. *bant*, isl. *batt* : pret. pl. got., isl. *bundum*, fht. *buntum*, part. pret. got. *bundans*, isl. *bundenn*, fht. *gibuntan*.
2. Isl. *tǫnn* tand, fht. *zan(d)* : got. *tunþus* (lat. *dens, -tis*).
3. Got. *ana-minds* förmodan : *ga-munds* minne.
4. Fht. *hrind* nötkreatur : holl. *rund*.
5. Isl. *lend* länd : pl. *lunder* sjinkor, fgutn. *lyndir*.
6. Fht. *chind* barn : got. *goda-kunds* gudafödd, isl. *kundr* sån, släkting, fsv. *kunder* besläktad.
7. Isl. *rás* (**rans*) låpp : got. *runs*.
8. Got. *ansts* gunst, isl. *ǫ́st* : fno. *óst* (**unst-*), fht. *unst*.
9. Fsv. *vrā* (**wra[n]hō*) vrå, isl. *ró̧* : pl. *róar* (**wru[n]hōz*).
10. Ags. *ôð* tills (sskr. *ánti*) : got. *und*, isl. *unz* (<**und-es*).
11. Fht. *wint* (**hwind-*) vinthund : isl. *hundr* hund, got. *hunds*, fht. *hunt* (**hwund-*).
12. Fht. *chnetan* knåda : isl. *knoða*.
13. Fht. *nasa* näsa, isl. *nǫs*, ags. *næs-* (§ 16, 3) : ags. *nosu*.
14. Got. *winja* betesmark, fno. *vin, -jar* : fht. *wunnia*, fno. *Bjǫrg-yn, -jar* (*-*wunjō*) jämte *Bjǫrg-vin* Bergen.

15. Got. *ganah* räcker till, *ganôhs* tillräcklig, isl. *gnógr* : got. *ganaúha* tillräcklighet, fht. *ginuht*, isl. *gnótt*.
16. Isl. *spine* spene, mht. *spen* bröst : fht. *spunni* (**spunja-*).
17. Isl. *bingr* bålster : fht. *bungo* knöl.
18. Fht. *treno* drönare m. m., se § 18, 4 : got. *drunjus* jud, isl. *drynja* bullra.
19. Isl. *døkkr* dunkel, ffris. *djunk* (**dinkwa-*) : fht. *tunchal*.
20. Sufikset *-ing-*, *-ang-* : *-ung-*, t. e. fgutn. *laiþingr* härnad, isl. *leiðangr* : fsv. *leþunger;* fht. *chuning* konung : isl. *konungr;* ags. *Scylding* : isl. *Skjǫldungr;* mht. *nîdinc* niding : *nîdunc;* fsv. *kopinger* tjöping, isl. *kaupangr* : fsv. *kopunger;* fsv. *syslinge* : *sysslunge* syssling; fsv. *heþninge* : *heþnunge* hedning; m. m., m. m.
21. Sufikset *-ind-*, *-and-* : *-und-*, t. e. fsv. *þusind*, *þusand*, ags. *þûsend* : got. *þûsundi*, isl. *púsund*, fht. *dûsunt* tusen; isl. *erinde*, fsv. *ærande*, ags. *ærende* : fs. *arundi*, fht. *arunti*, sv. dial. (Fårö) *arundi* ärende; fsv. *tinde* tionde, isl. *ní-tjánde* nittonde : *tíunde* tionde; m. m., se min isl. gramm. § 167, 3, d.

Anm. I en tvåstavig stam måste åfta båda stavelsernas vokaler synkoperas, för att sonantering av en konsonant skall behöva inträda, t. e. isl. *kundr* sån (se åvan f, 6) av stammen ieur. *genat-*, som även föreligger i t. *kind* barn med synkope av 2:dra stavelsen ock i lat. (*g*)*nātus* född (jfr got. *knôþs* släkt = lat. *nāti-o*) med synkope av 1:sta stavelsen. Liknande är förhållandet mellan t. e. got. *wulla* ull : lat. *lāna* (jfr *villus* lugg); fht. *hurt* flätvärk (isl. *hurð* dörr) : lat. *crātes*; got. *fulls* full : lat. *plēnus*; got. *kaúrn* korn : lat. *grānum* (jfr fht. *kerno*, åvan d, 6); got. *waúrts* rot (fht. *wurz-ala*) : isl. *rót* (lat. *rād-ix* av **wrād-*); sskr. *Vr̥trás* hettans demon : isl. *Lóðorr*; got. *saúhts* (isl. *sótt*) sjukdom : √*seweg* (§ 23, 25); mht. *kurn* kvarnsten : sskr. *grāvan-* sten till prässning av soma (jfr got. *qaírnus* kvarn) o. a.

Del. II. Konsonanterna.

Kap. 1. Det indoeuropeiska konsonantsystemet.

§ 25. Fonetisk översikt.

		Labialer:	Dentaler:	Palataler:	Gutturaler:
1. »Explosivæ»:	»tenues»:	*p*	*t*	*k*	*q*
„	„ »aspiratæ»:	*ph*	*th*	*kh*	*qh*
„	»mediæ»:	*b*	*d*	*g*	g_w
„	„ »aspiratæ»:	*bh*	*dh*	*gh*	g_wh
2. Spiranter:	»tenues»:	—	*s*	—	—
„	»mediæ»:	*v*	*z*	j_1	—
3. »Liquidæ»:		—	l_1, l_2, *r*	—	—
4. Nasaler:		*m*	n_1	n_2	n_3
5. Vokaler (»Halvvokaler»):		*w*	—	j_2	—

Anm. 1. Tenues aspiratæ äro tämligen sällsynta, ock deras tillvaro i urspråket därför först nyligen allmännare ertjänd; se t. e. Kluge, K. Z. XXVI, 88 ff., Beitr. IX, 194 ock i Pauls Grundriss der germanischen Philologie[1], I, 324; Brugmann, Grundr. I, 352 f., 406 ff.; Bugge, Beitr. z. etymol. Erläut. d. armen. Sprache, s. 18 ff. o. passim; jfr ock Bezzenberger, Göttinger gelehrte Anzeigen 1883, s. 394 ff.

Anm. 2. Median *b* tyckes ha varit mycket sällsynt i alla ställningar; se t. e. Kluge, Beitr. IX, 184 f., P. Grundr. I, 325; Brugmann, Grundr. I, 266.

Anm. 3. Spiranten *z* (sångbart *s*) torde hava varit tämligen sällsynt. Hittills är den med säkerhet uppvisad endast

1 Siteras i det följande med P. Grundr.

i ställningen omedelbart före explosivæ mediæ ock deras aspiratæ; se Osthoff, K. Z. XXIII, 87 ff.; Bartholomæ, Arische Forschungen I, 20 f.; Kluge, K. Z. XXV, 313, P. Grundr. I, 329; Brugmann, Grundr. I, 448 ff.; Kögel, Beitr. VII, 192.

Anm. 4. l_1 (postdentalt) ock l_2 (supradentalt äller kakuminalt, s. k. tjåckt *l*-, rättare väl *r*-jud) hållas i det följande icke åtsjilda i beteckningen, enär de återjivas med ett ock samma *l*-tecken — ock väl åfta även i jud sammanfallit — i alla indoeur. språk utom de ariska, av vilka indiskan återjer l_1 med *l* (t. e. sskr. *lunámi*, gr. *λύω*, lat. *so-lvo* jag löser), men l_2 med *r* (t. e. sskr. *çrutás*, gr. *κλυτός*, lat. *in-clutus* berömd), under det att iranskan återjer båda med *r*. För övrigt tyckes l_1 hava varit tämligen sällsynt.

Anm. 5. n_1. n_2 ock n_3 hållas i det följande icke åtsjilda i fråga om beteckningen, emedan n_2 förekåmmer endast före palatala, n_3 endast före gutturala konsonanter, i vilka ställningar däremot n_1 aldrig uppträder. För övrigt hava de i alla indoeur. språk en analåg utveckling ock återjivas i alla europeiska språk med samma tecken (*n*; i gr. dåck gutturalt *n* med *γ*).

Anm. 6. *v* (troligen bilabial spirant, *ƀ*) ock *w* (vokalen *u*, använd såsom medjud) åtsjiljas i det följande icke i beteckningen, utan återjivas båda med *w* före vokal, men (enligt jängse bruk) med *u* äfter vokal; detta på den grund, att det i de allra flästa fall är omöjligt att avjöra, när det ena äller andra indoeur. judet föreligger, äftersom de i de allra flästa indoeur. språk i nästan alla ställningar sammanfallit (ock för övrigt *v* redan från början tyckes ha varit jämförelsevis sällsynt). I enstaka fall kunna de dåck tydligt sjiljas, t. e. därijenom, att endast *w* (men icke *v*) kann kontraheras (enligt § 22, c ock d) med *ə* till *ū* ock vokaliseras (enligt § 24, b) till *u*, t. e. sskr. perf. *uvāsa* av roten *wes* vistas (got. *wisan* vara, gr. *Ἑστία*, lat. *Vesta*) i motsats mot *vavasē* av roten *ves* kläda (got. *wasti*, lat. *vestis* klädnad, gr. *ἕννυμι* av **ϝέσνυμι* kläda); jfr ock, att i grekiskan blått *w* (men icke *v*) tyckes hava »protetisk» vokal, t. e. homer. *ἐϝέρση* (sskr. *varshá*-) dagg, men *ἕσπερος* (lat. *vesper*) afton. Se Osthoff, Perf., s. 135 not; Delbrück, Einleitung in das Sprachstudium, s. 115 not; Brugmann, Grundr. I, 110, 409.

Anm. 7. Av samma själ åtsjiljas i det följande icke j_1 (palatal spirant) ock j_2 (vokalen *i*, använd såsom medjud) i fråga om beteckningen, ehuruväl även dessa båda jud i enstaka fall kunna — på samma sätt som *v* ock *w* — tydligt särsjiljas, i det att j_2 (men icke j_1) kontraheras med *ə* till *ī* (§ 22, a ock b) ock vokaliseras till *i* (§ 24, a), t. e. sskr. part. *ishṭás* av roten j_2*ag* dyrka (gr. ἅγιος helig), men *yastás* av roten j_1*es* spruta (gr. ζέω, fht. *jesan* jäsa); jfr ock, att i grekiskan uddjudande j_1 uppträder som ζ, men j_2 som spiritus asper (ζέω, men ἅγιος). Se Brugmann, Grundr. I, 110, 453 f.

Anm. 8. Palatalerna (även kallade »främre gutturaler») hava först tämligen sent upptäckts utjöra en självständig serie i förhållande till gutturalerna (»bakre gutturaler», »velarer»), från vilka de strängt sjilja sig endast i de ariska, armeniska, albanesiska ock baltisk-slaviska språken, där de övergått till spiranter, under det att de i övriga indoeur. språk delvis sammanfallit med gutturalerna, därijenom att dessa i åtsjilliga ställningar förlorat den starka labialisering, som ursprungligen karakteriserade dem, om icke i alla, så dåck i de flästa ställningar (i vilket sednare fall labialiseringen kann tänkas hava redan i urspråket under vissa förutsättningar gått förlorad; jfr fr. *quatre* av lat. *quattuor*). Se Brugmann, Grundr. I, 289 (där övrig literatur i frågan anföres), 312 f., 342 f.

§ 26. De indoeuropeiska konsonanternas regelbundna representering i sanskrit, grekiska ock latin.

1. *p* = sskr., gr., lat. *p*. T. e. sskr. *pitár-*, gr. πατήρ, lat. *pater* fader; sskr. *upár-i* upptill, gr. ὑπέρ, lat. *s-uper* över.

2. *ph* = sskr. *ph* (*p*, då följande stavelse började med aspirata äller *s* + aspirata), gr. φ, lat. *f* (*p* äfter *s*). T. e. sskr. rot *s-phal* vackla, gr. σ-φάλλω jag störtar, lat. *fallo* jag undgår, sviker; sskr. *phénas*, lat. *s-pūma* skum; gr. σ-φόγγος, lat. *fungus* svamp.

3. *b* = sskr., gr., lat. *b*. T. e. sskr. *buk-kāras* läjonets rytande, gr. βύκτης tjutande, lat. *būcina* basun; gr. βαβάζω pladdra, lat. *babulus* pladdrare.

4. *bh* = sskr. *bh* (*b*, då följande stavelse började med aspirata; sällan *h*), gr. *φ* (*π*, då följande stavelse började med aspirata), lat. *f* i uddjud, *b* i midjud. T. e. sskr. *bhárāmi*, gr. *φέρω*, lat. *fero* jag bär; sskr. *bódhami* jag aktar, gr. *πεύθομαι* jag fårskar; sskr. *nábhas*, gr. *νέφος, νεφέλη*, lat. *nebula* måln.

5. *w* = sskr. *v*, gr. *ϝ* (sedan bårtfallet äller — sällan — ersatt av spiritus asper; *kw* > *ππ*, *tw* > *σσ* i mid-. *σ* i uddjud), lat. *v* (äfter konsonant åfta *u*). T. e. sskr. *véda*, gr. *ϝοῖδα*, *οἶδα* jag vet, lat. *vīdi* jag har sett; sskr. *návas*, gr. *νέ(ϝ)ος*, lat. *novus* ny; sskr. *catvāras*, gr. *τέσσαρες*, lat. *quatuor* fyra.

6. *m* = sskr. *m* (försvinner före spirant, äfterlämnande nasalering hos föregående vokal), gr. *μ* (*ν* i slutjud ock före *j*; *μβ* i mid-, *β* i uddjud före *r* och *l*), lat. *m* (*n* före *j*). T. e. sskr. *mātá*, gr. *μήτηρ*, lat. *māter* moder; ack. sg. sskr. *áçvam*, gr. *ἵππον*, lat. *equum* häst; sskr. *a-mṛ́tas*, gr. *ἄ-μβροτος* o-dödlig, *βροτός* dödlig, lat. *mortuus* död.

7. *t* = sskr. *t* (*ṭ* äfter *sh*), gr. *τ* (*s* före *s*, *j* ock — utom i uddjud, äfter *s* ock i doriskan — före *i* samt, i de flästa dialäkter, före *v*), lat. *t* (*k* före *l* utom i uddjud — där *t* bårtfaller — ock äfter *s*). T. e. sskr. *tráyas*, gr. *τρεῖς*, lat. *trēs* tre; sskr. *dádāti*, gr. *δίδωσι*, lat. *dat* han jiver.

8. *th* = sskr. *th* (*t*, då följande stavelse börjar med aspirata äller *s* + aspirata), gr. *ϑ*, lat. ? (*t* äfter *s*). T. e. sskr. *véttha*, gr. *οἶσθα* du vet, lat. *vīdistī* du har sett; sskr. *pramanthana-* stav, varmed gnides eld, gr. dial. *Προμανθεύς* = *Προμηθεύς*.

9. *d* = sskr. *d* (*zhd* > *ḍ* se 12 nedan), gr. *δ* (*dj* > *ζ*), lat. *d* (*l* dialäktiskt före vokal; *dj* > *j*; *dv* > *b* i udd-, *v* i midjud). T. e. sskr. *dámas*, gr. *δόμος*, lat. *domus* hus; sskr. *Dyāúsh*, gr. *Ζεύς*, lat. *Jū-piter*; sskr. *dēvár-*, gr. *δāήρ*, lat. *lēvir* svåger.

10. *dh* = sskr. *dh* (*d*, då följande stavelse började med aspirata; sällan *h*), gr. *ϑ* (*τ*, då följande stavelse började med aspirata; *ϑj* > *σσ*), lat. *f* i uddjud, annars *d* (*b* före *l*,

r ock äfter *m*, *r*, *ū*). T. e. sskr. *dhūmás* rök, gr. *θῡμός* sinnesrörelse, lat. *fūmus* rök; sskr. *mádhyas*, gr. *μέσσος*, lat. *medius* mellerst; sskr. *ū́dhar*, gr. *οὖθαρ*, lat. *ūber* (**ūdhro-*) juver.

11. *s* = sskr. *s* (*sh* — sje-jud — äfter *ĭ*, *ŭ*, *j*, *v*, *r*, *r̥*, *k* ock *q*; *ç*, då nästa stavelse började med *ç*; *t* före *s*; *sk* > *ch*), gr. *σ* (spiritus asper i uddjud före vokal, men spiritus lenis om nästa äller därpå följande stavelse började med aspirata äller börjat med *s*; försvinner mellan vokaler; *sl*, *sn*, *sr* > *λλ*, *νν*, *ϱϱ* i mid-, *λ*, *ν*, *ῥ* i uddjud), lat. *s* (*r* mellan sonanter äller sonant ock *v*; försvinner före *l*, *n*, *m*; *sr* > *fr* i udd-, *br* i midjud; *rs*, *ls* > *rr*, *ll*). T. e. sskr. ved. *saptá*, gr. *ἑπτά*, lat. *septem* sju; sskr. *visháṁ*, gr. *ἰός*, lat. *vīrus* jift; sskr. *sáhē* jag bemäktigar mig, gr. *ἔχω* jag håller; ieur. **srīgos*, gr. *ῥῖγος*, lat. *frīgus* tjöld; sskr. *támisrā*, lat. *tenebræ* mörker.

12. *z* = sskr. *d* (*zg* > *jj*; *zd*, *zdh* > resp. *d*, *dh*), men (jenom mellanstadiet *zh*, jfr 11 åvan) *ḍ* äfter *ĭ*, *ŭ* (*zhd*, *zhdh* > resp. *ḍ*, *ḍh*); gr. *σ*, men *zd* > *ζ*; lat. *zd* > *d*, *zdh* > *st*, *zg* > *rg* (övriga fall osäkra). T. e. sskr. *ádhvē*, gr. *ἧσθε* I sitten; sskr. *pīḍáyāmi*, gr. *πιέζω* jag trycker; sskr. *madgúsh*, lat. *mergus* vattenfågel; sskr. *nīḍás*, lat. *nīdus* näste.

13. *l* = sskr. *r* (ock *l*, s. § 25, anm. 4), som åfta (förmodligen dialäktalt) med ett följande *t*(*h*), *d*(*h*), *n* sammansmälter till »cerebralt» (d. v. s. supradentalt äller kakuminalt) *ṭ*(*h*), *ḍ*(*h*), *ṇ* (s. Brugmann, Grundr. I, 213 f.); gr. *λ*, i uddjud åfta med »protetisk» (till sitt ursprung ännu oförklarad) vokal; lat. *l* (åfta jenom disimilatsjon *r*). T. e. sskr. *rṓcatē*, lat. *lūcet* lyser, gr. *λευκός* vit; sskr. *purúsh*, gr. *πολύς* mycken, lat. *plūs* mera; skr. *raghúsh*, gr. *ἐλαχύς*, lat. *levis* lätt, obetydlig; sskr. *paṭala-* slöja, gr. *πέλτη* liten sjöld; sskr. *lúbhyati* åstundar, lat. *lubet* lyster.

14. *r* = sskr. *r* som stundom (förmodligen dialäktalt) med ett följande *t*(*h*), *d*(*h*), *n* sammansmälter till »cerebralt» *ṭ*(*h*), *ḍ*(*h*), *ṇ* (s. J. Schmidt, Pluralbildungen d. indogerm. Neutra, s. 179); gr. *ϱ*, i uddjud alltid med »protetisk» vokal;

lat. *r* (försvinner före *s* + konsonant; *rl* > *ll*). T. e. sskr. *rudhirás*, gr. ἐρυθρός, lat. *ruber* röd; sskr. *bhárāmi*, gr. φέρω, lat. *ferō* jag bär; sskr. *kṛ́tas*, gr. κύρτος, lat. *crātes* flätvärk.

15. *n* = sskr. *n*, *ñ*, *ṅ* (*ṇ* äfter *ṛ*, *r*, *sh*; försvinner före spirant, äfterlämnande nasalering hos föregående vokal), gr. ν (νδ i mid-, δ i uddjud före *r*; försvinner före *s* + konsonant; *ln* > λλ, senare λ med förlängning av föregående vokal), lat. *n* (försvinner före *sl* ock slutjudande *s*; *ln*, *nl* > *ll*). T. e. sskr. *nāus*, gr. ναῦς, lat. *nāvis* sjepp; sskr. *nar-*, gr. ἀνήρ, δρώψ man (lok. pl. sskr. *nṛ́shu*, gr. ἀνδράσι); sskr. *aṅ́has* trångmål, gr. ἄγχω, lat. *ango* jag sammansnör; gr. κολωνός, lat. *collis* kulle.

16. *k* = sskr. *ç* (*kt* > *shṭ*, *ks* > *ksh*, *sk* > *ch*), gr. κ (*kj* > σσ i mid-, σ i uddjud; *kw* > ππ i mid-, π i uddjud), lat. *c* (*kw* > *qu*), slav. *s*, lit. *sz*. T. e. sskr. *çatám*, gr. ἑ-κατόν, lat. *centum* hundra; sskr. *dáça*, gr. δέκα, lat. *decem*, slav. *desęti* tio; sskr. *ashṭāú*, gr. ὀκτώ, lat. *octō* åtta; sskr. *áçvas*, gr. ἵππος, lat. *equus* häst; sskr. *pṛchámi* jag frågar, lat. *posco* jag fordrar.

17. *kh* > sskr. ?, gr. χ, lat. *h*. Inga säkra eksämpel äro att anföra.

18. *g* = sskr. *j* (*ḍ* före *bh*; *gd*, *gdh* > resp. *ḍ*, *ḍh*), gr. γ (*gj* > ζ), lat. *g*, slav. *z*, lit. *ž*. T. e. sskr. *jánas*, gr. γένος, lat. *genus* släkte; sskr. *árjunas*, gr. ἀργής vit, lat. *argentum* silver; sskr. *jīrṇás* kråssad, lat. *grānum*, slav. *zrĭno* korn.

19. *gh* = sskr. *h* (*j*, då följande stavelse började med aspirata), gr. χ (κ, då följande stavelse började med aspirata; *ghj* > σσ i mid-, σ i uddjud), lat. *h* (*g* före *l*, *r* ock äfter *n*; försvinner före *j* ock åfta även intervokaliskt), slav. *z*, lit. *ž*. T. e. sskr. *himás*, gr. χιών snö, lat. *hiems*, fsl. *zima* vinter; sskr. *váhāmi*, lat. *vehō* jag för, gr. ὄχος vangn; sskr. *léhmi*, gr. λείχω, lat. *lingō* jag slickar; sskr. *áha* han sade, lat. *ājō* jag säger; sskr. *plīhán-*, lat. *liēn* mjälte, gr. σ-πλάγχνον inälvor.

20. *j* = sskr. *y*; gr. i uddjud spiritus asper (ock ζ, s. § 25, anm. 7), försvinner i ursprunglig intervokalisk ställning (*sj*, *wj* > ι), *n̥j*, *r̥j* > αιν, αιρ, *nj*, *rj* > νν, ρρ (senare ν, ρ med förlängning av föregående vokal), *l̥j* > αλλ, *lj* > λλ, *pj* > πτ, *dj*, *gj*, g_wj > ζ, *t(h)j*, *dhj*, *k(h)j*, *ghj*, *q(h)j*, g_whj > σσ i mid-, σ i uddjud; lat. i uddjud *j*, försvinner i ursprunglig intervokalisk ställning, äfter konsonant *i*. T. e. sskr. *yákr̥t*, gr. ἧπαρ, lat. *jecur* lever; sskr. *yugám*, gr. ζυγόν, lat. *jugum* ok; gr. ἄλλος, lat. *alius* annan; sskr. *tráyas*, gr. τρεῖς (kret. τρέες), lat. *trēs* tre.

21. *q* = sskr. *k*, men *c* före indoeur. *e* ock *i*; gr. dels (äfter obekant regel) med — kannsje redan i urspråket (s. § 25, anm. 8) — förlorad labialisering κ, dels med bibehållen labialisering (κϝ, varav) π, men τ före *e*, *i*, ock κ före äller äfter *u* (*qj* > σσ i mid-, σ i uddjud); lat. dels (äfter obekant regel) med förlorad labialisering *c*, dels med bibehållen labialisering *qu*, som i slutjud, före konsonant ock före indoeur. *ŭ* övergår till *c* (*que* > *co* före konsonant). T. e. sskr. *kravísh* rått tjött, gr. κρέας tjött, lat. *cruor* blod; sskr. *kas* vem, gr. πόθεν varifrån, lat. *quod* vilket; sskr. *catvā́ras*, gr. τέσσαρες, lat. *quatuor*; sskr. *vr̥'kas*, gr. λύκος varj; sskr. *cárāmi* jag går omkring, gr. πόλος roterande aksel, τέλλειν försiggå, lat. *colere* syssla med.

22. *qh* = sskr. *kh* (*k*, då följande stavelse börjar med aspirata äller *s* + aspirata; *sqh* > *ch* före indoeur. *e*, *i*), gr. χ (φ ock ϑ, jfr nedan 24), lat. *h* (*f*, jfr nedan 24; *c* efter *s*, *gu* äfter *n*). T. e. sskr. *nakhás*, gr. ὄνυξ (jen. -χος), lat. *unguis* nagel; sskr. *chinádmi* jag söndersliter, gr. σχίζω, lat. *scindo* jag klyver; sskr. *kákhati*, gr. καχάζει han skrattar.

23. g_w = sskr. *g*, men *j* före indoeur. *e* ock *i*; gr. dels med förlorad labialisering (jfr åvan 21) γ, dels med bibehållen labialisering (γϝ, varav) β, men δ före *e* ock γ före äller äfter *u* (g_wj > ζ); lat. dels med förlorad labialisering *g*, dels med bibehållen labialisering *gu*, som före konsonant

övergår till *g*, intervokaliskt ock uddljudande före vokal till *v*. T. e. sskr. *s-thágāmi*, gr. *σ-τέγω*, lat. *tegō* jag täcker; sskr. *gáchāmi*, gr. *βάσκω* jag går, lat. *veniō* kåmmer; sskr. *gálati* faller av, gr. *βάλλω*, *δέλλω* jag kastar; sskr. *añjísh*, lat. *unguen* salva; sskr. *gurúsh*, gr. *βαρύς*, lat. *gravis* tung.

24. $g_w h$ = sskr. *gh* (*g*, om nästa stavelse börjar med aspirata), men *h* (*j*, om nästa stavelse börjar med aspirata) före indoeur. *e* ock *i*; gr. dels med förlorad labialisering (jfr åvan 21) *χ* (*κ*, om nästa st. börjar med asp.), dels med bibehållen labialisering (*χϝ*, varav) *φ* (*π*, om nästa st. börjar med asp.), men *ϑ* (*τ*, om nästa st. börjar med asp.) före *e*, ock *χ* (*κ*, om nästa st. börjar med asp.) före äller äfter *u* ($g_w hj$ > *σσ* i mid-, *σ* i uddjud); lat. dels med förlorad labialisering *h* (*g* före *l*, *r*), dels med bibehållen labialisering (*hw*, varav) *f* i uddjud, *b* midjudande före *r*, *v* intervokaliskt, *gu* äfter *n*. T. e. sskr. *stighnómi* jag håppar, gr. *στείχω* går; gr. *χανδάνω* jag fattar, lat. *præ-hendo* griper; sskr. *raghúsh*, gr. *ἐλαχύς*, lat. *levis* lätt, ringa; sskr. *gharmás* glöd, gr. *ϑερμός*, lat. *formus* varm; gr. ack. *νίφα*, lat. *nix* (jen. *-vis*) snö, *ninguit* snöar; sskr. *hánmi* (perf. *jaghána*), lat. *of-fendo*, gr. *ϑείνω* jag slår (aor. *ἔπεφνον*); gr. *νεφρός*, lat. pl. *nebrundines* njure.

Kap. 2. De urgermanska judlagarna.

A. Ändring av artikulatsjonssättet (Judskridning[1]).

§ 27. Övergång från mediala aspirator till mediala spiranter.

Indoeur. *bh*, *dh*, *gh*, $g_w h$ övergå i »urgermansk» tid till resp. *ƀ* (bilabialt *v*), *đ*, *ʒ*, $ʒ_w$ (varav sedan åfta resp. *b*, *d*, *g*, *gw*, s. § 32); se Paul, Beitr. I, 147 ff. Således:

1. *bh* > *ƀ*. T. e. sskr. *bhárāmi*, gr. *φέρω*, lat. *ferō* : got. *baíra*, isl. *ber*, ags. *bere* jag bär; gr. *φηγός* ek, lat. *fāgus* bok :

---

1 Judskridningen (t. »die landtverschiebung») är sålunda icke en enda judlag, utan sammanfattningen av ett stort antal till tiden vitt

got. *bôka* bokstav, isl. *bók*, fht. *buohha* bok; sskr. *bhrắtar-*, gr. dor. *φράτωρ*, lat. *frāter* : got. *brôþar*, isl. *bróðer*, ags. *bróðor* broder; sskr. *bhēdāmi*, lat. *findo* jag klyver : got. *beitan*, isl. *bíta*, ags. *bîtan* bita; sskr. *nábhas*, gr. *νεφέλη*, lat. *nebula* måln : fht. *nebal* dimma, isl. *Nifl-heimr* (**nibil-*), *njól* (**nebul-*) mörker; sskr. *gárbhas* foster, gr. *δέλφαξ* gris : got. *kalbô*, fht. *kalba* hon-kalv, isl. *kalfr* kalv; sskr. *lúbhyāmi* jag längtar, lat. *lubet* lyster : got. *liuba-*, fht. *liob*, isl. *ljúfr* juv.

2. *dh* > *ð*. T. e. sskr. *á-dhāt* han sög, gr. *θῆσθαι*, lat. *fēlare* : got. *daddjan*, fsv. *dæggia*, *dīa* dia; sskr. *dádhāmi*, gr. *τίθημι* jag sätter, lat. *facere* : ags., fs. *dôn* jöra, got. *dêþs* handling; gr. *θύρα*, lat. *fores* : got. *daúr*, fs. *dor*, *duri*, ags. *duru*, isl. *dyrr* dörr; sskr. *mádhyas*, gr. *μέσσος*, lat. *medius* : got. *midjis*, isl. *miðr* mellerst; sskr. *rudhirás*, gr. *ἐρυθρός*, lat. *ruber* : got. *rauda-*, isl. *rauðr*, ags. *réad*; sskr. *mīḍhá-* byte, gr. *μισθός* : got. *mizdô*, ags. *meord* (*mêd*), fs. *mêda* lön; sskr. *mádhu*, gr. *μέθυ* : isl. *mjǫðr*, ags. *meodo* mjöd.

3. *gh* > *ʒ*. T. e. sskr. *hárish* gulaktig, gr. *χλωρός* grön-gul, lat. *helvus* grågul, fsl. *zelenŭ* grön : isl. *gulr*, fht. *gelo*, ags. *geolo* gul; sskr. *hąsás*, gr. *χήν*, lat. (*h*)*anser*, lit. *žąsìs* : isl. *gǫ́s*, fht. *gans*, ags. *gôs* gås; sskr. *váhāmi*, lat. *vehō*, fsl. *vezą* jag för, gr. *ὄχος* : isl. *vagn*, fht. *wagan* vangn, got. *ga-wigan* röra, isl. *vega* lyfta; sskr. *léhmi*, gr. *λείχω*. lat. *lingō*

---

sjilda judlagar (försök till relativ kronologi hos Kluge, Beitr. IX, 173 ff., P. Grundr. I, 325; Brugmann, Grundr. I, 397 f.), vilka utjöra de germanska språkens förnämsta egendomlighet, särsjilt i vad som angår de indoeur. oaspirerade explosivæ Om upptäckten av judskridningen s. Paul. P. Grundr. I, 86. Den äldre literaturen i frågan anföres hos P. Piper, Die sprache und literatur Deutschlands, I, 218 ff.; av den yngre literaturen är följande det viktigaste: Paul, Beitr. I, 147 ff.; K. Verner, K. Z. XXIII, 97 ff. (»Vernerska lagen»): Sievers, Beitr. V, 149 (»Sievers regel»); Kögel, Beitr. VII, 171 ff.; Kluge. K. Z. XXVI, 88 ff., Beitr. IX, 149 ff.; Kauffmann, Beitr. XII, 504 ff.; Bugge, Beitr. XII, 399 ff.. XIII, 167 ff.. 311 ff. Kårta sammanfattningar av de nutida resultaten finnas hos Noreen, Nordisk familjebok IX, 1537 ff.; Brugmann, Grundr. I, 383 ff.; Kluge, P. Grundr. I, 324 ff. — I det följande årdnas judskridningslagarna, såvitt möjligt, relativt kronologiskt.

jag slickar, fsl. *lizati* : got. *bi-laigôn* slicka; sskr. *san-dēhás* sammantjittning, gr. *τεῖχος* mur, lat. *fingo* jag fårmar : got. *deigan* fårma av ler, isl. *deig*, fht. *teig* deg; sskr. *bāhúsh* arm, gr. *πῆχος* : isl. *bógr*, fht. *buog*, ags. *bôʒ* bog.

4. $g_w h$ > *ʒw* (varav åftast *ʒ*, s. § 35, äller *w*, s. § 41, C. 5). T. e. gr. *χανδάνω* jag fattar, lat. *præ-hendo* griper, *hedera* murgröna (»klängväkst») : got. *gitan*, isl. *geta* erhålla; lat. *hostis* främling, fiende, fsl. *gostĭ* : got. *gasts*, isl. *gestr*, fht. *gast* jäst; sskr. *hánmi*, gr. *θείνω* jag slår, lat. *of-fendo* förolämpar : fht. *gundea*, isl. *guðr* strid; sskr. *stighnómi* jag bestiger, gr. *στείχω* skrider : got. *steigan*, isl. *stíga* stiga; gr. *λέχος*, lat. *lectus* säng, fsl. *lęgą* jag lägger mig : got. *ligan*, isl. *liggja* ligga; sskr. *ni-dāghás* het tid : got. *dags*, isl. *dagr*, fht. *tag* dag.

§ 28. Övergång från tenues explosivæ till tenues spiranter.

Tenues *p*, *t*, *k*, *q* övergå — sannolikt omedelbart (s. Sievers, P. Grundr., I, 295) — till resp. *f* (bilabialt), *þ*, *h* (»tje»-jud, först i historisk tid övergånget till *h*-jud), *hw* (labialiserat »tje»-jud), om vilkas vidare utveckling i vissa ställningar s. § 31 ock 32. Endast äfter spirant — ursprunglig äller jenom här ifrågavarande judskridning uppkåmmen — förblir ett indoeur. *p*, *t*, *k*, *q* oförändrat; det samma torde alltid vara förhållandet med *pp*, *tt*, *kk*, *qq* (s. § 37, 1—3). Alltså:

1. *p* > *f*. T. e. sskr. *pitár-*, gr. *πατήρ*, lat. *pater* : got. *fadar*, isl. *faðer*, fht. *fater* fader; sskr. *pād-*, gr. *πούς*, lat. *pēs* : got. *fôtus*, isl. *fótr*, fht. *fuoz* fot; sskr. *páçu*, lat. *pecu* : got. *faihu*, isl. *fé* fä; lat. *capio* jag tager : got. *hafjan*, fht. *heffen*, isl. *hefja* lyfta; sskr. *nápāt* avkåmmling, gr. pl. *νέποδες* yngel, lat. *nepōs* systersån : fht. *nefo*, isl. *nefe* släkting; gr. *κλέπτω*, lat. *clepo* : got. *hlifa* jag själ.

Anm. 1. I förbindelsen *sp* kvarstår *p*, t. e. lat. *specio* jag ser: fht. *spehôn* späja, isl. *spá* förutse; gr. *σπαίρω* jag sprattlar, lat. *sperno* bårtstöter : fht. *spornôn*, isl. *sporna* trampa.

2. *t* > *þ*. T. e. sskr. *tv-ám*, gr. dor. *τύ*, lat. *tu* : got. *þu*, isl. *þú*, ags. *þû* du; sskr. *tráyas*, gr. *τρεῖς*, lat. *trēs* : got. *þreis*, isl. *þrír*, ags. *þrî* tre; sskr. *tanómi*, gr. *τείνω*, lat. *tendo* jag spänner : got. *þanjan*, isl. *þenja*, ags. *þenian* tänja; sskr *bhrātar-*, gr. *φράτωρ*, lat. *frāter* : got. *brôþar*, fht. *bruoder*, ags. *brôðor* broder; sskr. *dan* (av **dant*), gr. *ὀδούς* (jen. -*ντος*), lat. *dens* (jen. -*ntis*) : got. *tunþus*, isl. *tǫnn* (**tanþu*), ags. *tôð* tand; sskr. *vártatē* han vrider sig, lat. *vertere* vända : got. *waírþan*, fht. *werdan*, ags. *weorðan* varda.

Anm. 2. Före *k*, *q* tyckes *t* bli *s* (i st. för *þ*, som dåck kannsje utjort ett mellanstadium), t. e. sskr. *a-datkas* utan tänder : ags. *tusc* tand, isl. *Rata-toskr* av indoeur. **dn̥tqos*; got. *and-hruskan* äfterfårska, fht., ags. *horsc*, isl. *horskr* klok av **kr̥tkos* (jfr gr. *κρατύς* stark); isl. *rǫskr* tjäck, fht. *rosc* snabb av **rotqos* (jfr lat. *rota* : fht. *rad* jul, fht. *rado*, ags. *ræðe* snabb, got. *raþs* lätt); se Brugmann, Grundr. I, 385. Emellertid är en annan uppfattning av dessa eksämpel möjlig, se § 41, C, 1.

Anm. 3. I förbindelserna *st*, *ft* (av indoeur. *pt*), *ht* (av indoeur. *kt*, *qt*) kvarstår *t*, t. e. *ἵστημι*, lat. *stō* jag står : fht *stân*, fsv. *stā* stå; sskr. *ásti*, gr. *ἐστί*, lat. *est* : got., fht. *ist* är; lat. *captus* : fht. *haft*, isl. *haptr* fången; gr. *κλέπτης* : got. *hliftus* tjuv; sskr. *ashṭáu*, gr. *ὀκτώ*, lat. *octō* : got. *ahtau*, fht. *ahto*, isl. *átta* åtta; sskr. *náktish*, gr. *νύξ* (jen. -*κτός*), lat. *nox* (jen. -*ctis*) : got. *nahts*, fht. *naht*, isl. *nǫtt* natt.

3. *k* > *h*. T. e. sskr. *çatám*, gr. *ἑ-κατόν*, lat. *centum* : got. *hund*, isl. *hund-rað* hundra; sskr. *çrad-dádhāmi* jag bejärtar, gr. *καρδία*, lat. *cor* : got. *haírtô*, fht. *herza*, isl. *hjarta* järta; sskr. *çvan-*, gr. *κύων*, lat. *canis* : got. *hunds*, ags. *hund*, isl. *hundr* hund; sskr. *dáça*, gr. *δέκα*, lat. *decem* : got. *taíhun*, fht. *zehan* tio; sskr. *dēçáyāmi*, gr. *δείκνυμι* jag visar, lat. *dīco* säger : got. *teihan*, fht. *zîhan* anjiva; sskr. *çváçuras*, gr. *ἑκυρός*, lat. *socer* : got. *swaíhra* svärfar.

Anm. 4. I förbindelsen *sk* (ursprunglig äller uppkåmmen av *tk*, s. anm. 2) kvarstår *k*, t. e. sskr. *chāyā́*, gr. *σκιά* skugga, »sjen» : got. *skeinan*, isl. *skína* sjina, fs. *scimo* skugga; sskr. *pr̥chāmi* jag frågar, lat. *poscō* fordrar : fht. *forscôn* fårska.

4. *q* > *hw* (varav åfta *h*, s. § 35). T. e. sskr. *kas* vem, gr. *πόθεν* varifrån, lat. *quod* vilket : got. *hwa*, isl. *hvat*, ags. *hwæt* vad; sskr. *cakrás*, gr. *κύκλος* : isl. *hvel*, ags. *hweohol* jul; sskr. *rinákti*, gr. *λείπει*, lat. *linquit* han lämnar : got. *leihwan*, fht. *lîhan* utlåna; lat. *aqua* : got. *ahwa*, fht. *aha* vatten; sskr. *sácatē*, gr. *ἕπεται*, lat. *sequitur* han följer : got. *saíhwan*, fht. *sehan* se.

Anm. 5. I förbindelsen *sq* (urspr. äller av *tq*, s. anm. 2) kvarstår *q* (*k*, s. § 35), t. e. gr. *θυο-σκόος* åfferskådare : got. *us-skaus* försiktig, fht. *scouwôn*, isl. *skoða* skåda (jfr sskr. *kavísh* siare, lat. *caveō* jag aktar); isl. *ro̢skr*, ack. m. *ro̢skvan* av **rotqos*, s. anm. 2.

§ 29. Övergång från tenues aspiratæ till tenues spiranter.

Indoeur. *ph*, *th*, *kh*, *qh* hava alldeles samma utveckling som motsvarande oaspirerade tenues (s. § 28), se Kluge. K. Z. XXVI, 88 ff. (jfr § 25, anm. 1). Alltså:

1. *ph* > *f*. T. e. sskr. *phénas*, lat. *s-pūma* : fht. *feim*, ags. *fâm* skum; sskr. *çaphá-* : fht. *huof*, isl. *hófr* hov (häst-); sskr. *phála-* fallfärdig frukt, gr. *σ-φαλλω* jag fäller, lat. *fallo* undgår : got., fht. *fallan*, isl. *falla* falla; gr. *φϱάζω* jag underrättar, lit. *prantù* lär mig : got. *fraþjan* förstå, *frôþs*, isl. *fróðr* kunnig, got. *fratwjan* jöra klok.

Anm. 1. Äfter *s* kvarstår *ph* såsom *p* (jfr § 28, anm. 1), t. e. sskr. *sphōṭ-* : fht. *spaltan* klyva.

2. *th* > *þ*. T. e. sskr. *práthas* bredd, *pr̥thúsh* bred, *pr̥thví* jord, gr. *πλάθανον* kakbräde : mengl. *flaðe* platta, fht. *flado* (**flaþ-*) kaka, *feld* mark, fsv. *fiæll-* (**felþ-*; nom. *fiælder*) ensjild mark; sskr. *mēthísh* : isl. *meiðr* bearbetat trä; sskr. *jaṭhára-* moderliv : got. *in-kilþô* hafvande, ags. *cild* (**kilðiz*, jfr § 31, 2) barn; gr. *ἐλεύθεϱος* fri : ags. *lŷðre* (**liupri-*) dålig, mht. *liederlich* lättfärdig; gr. *ἀ-σκηθής* utan skada : got. *skaþjan*, fht. *scadôn*, isl. *skeðja* skada; gr. *τϱέχω* (**threqhō*, fut.

θρέξομαι) jag löper : got. *þragjan* löpa, isl. *þræll* (**þrāhwil-*), fht. *drigil* träl, »löpare», »springpåjke».

Anm. 2. Stundom står *t* i st. för väntat *þ* ock detta icke blått äfter *s, f, h* (se § 28, anm. 3), t. e. 2 sg. perf. sskr. *vétthα*, gr. *οἶσθα*, lat. *vīdistī* : got. *waist*, isl. *veist* (*veizt*) du vet (ock på samma sätt got. *gaft* du gav, *slōht* slog, från vilka ställningar *-t* kann vara överfört till fårmer ss. *bart* du bar i st. för **barþ*); utan även — av ännu oklar anledning — i andra fall (jfr Bezzenberger, Gött. gel. Anz. 1883, s. 394 ff.), t. e. sskr. *pr̥thúsh* bred (jfr åvan 2) : isl. *flatr* flat; gr. *πλίνθος* tegelsten : ags. *flint*, sv. *flinta* (jfr dåck Kauffmann, Beitr. XII, 518; nedan § 39, 3); sskr. *granthísh* knut : fht. *kranz* (**krant-*) krans; 2 dual. pres. sskr. *bhárathas* : got. *baírats* bären (jfr dåck Brugmann, Grundr. I, 407 not).

3. *kh* > *h*. T. e. gr. *ἄχνη* : got. *ahana*, isl. *ǫgn* (s. § 31, 3) angnar; lat. *habeo* (**khabh-*) : got. *haban*, isl. *hafa*, fht. *habên* hava; lat. *hāmus* hake : fht. *hamo* metkrok.

Anm. 3. Äfter *s* kvarstår *kh* såsom *k* (jfr § 28, anm. 4) t. e. sskr. *chinádmi* jag avsjär, gr. *σχίζω*, lat. *scindo* klyver : got. *skaidan* sjilja, fht. *scintan* flå.

4. *qh* > *hw* (varav åfta *h*, s. § 35). T. e. sskr. *khōḍas* lam : got. *halts*, isl. *haltr* halt; sskr. *khañj-*, gr. *σ-κάζω* (**s-qhn̥gjō*) : fht. *hinchan* halta; gr. *τρέχω* : isl. *þræll* (s. åvan 2).

§ 30. Övergång från mediæ explosivæ till tenues explosivæ.

Indoeur. *b, d, g, g_w* övergå till resp. *p, t, k, kw* (varav åfta *k*, s. § 35). Alltså:

1. *b* > *p*. T. e. lat. *lābi* glida, fsl. *slabŭ* : lt. *slap* slapp, got. *slêpan* såva; lat. *labium*, *labrum* : fs. *lepur*, mlt. *lippe*, fsv. *læpi* läpp; gr. *κύβος* höfthåla, *κύπτω* buga, lat. *cubāre* ligga, *in-cumbere* buga : got. *hups*, ags. *hype* höft; lat. *verberāre* slå : got. *waírpan*, isl. *verpa* kasta; lat. *vibrāre* svinga : holl. *wippen* vippa, mht. *wîfen* (**wīp-*) vinda, got. *waips* krans, fht. *wipfil* trädtåpp, *wimpal* slöja, ags. *wimpel* vimpel; gr. *τύρβη*, lat. *turba* (ock *trībus?*) skara : isl. *þyrpask* skåcka sig,

þorp gård, got. *þaúrp* åker; lat. *lūbricus* : ags. *slipor* (mht. *slupfer*, jfr § 15 slutet, nr 3) hal, got. *sliupan* slinta, fht. *slîfan* (**slīp-*) glida; sskr. *sabar* näktar : ags. *sæp*, fht. *saf* (**sap-*) saft; fsl. *dobrŭ* : holl. *dapper*, fht. *tapfar* tapper.

2. *d* > *t*. T. e. sskr. *dámas*, gr. *δόμος*, lat. *domus* hus, gr. *δέμω* : got. *timbrjan* bygga, ags. *timber*, isl. *timbr* virke, fs. *timbar* boningsrum; sskr. *drú-* ved, gr. *δρῦς* : got. *triu*, isl. *tré* träd, trä; sskr. *dákshinas*, gr. *δεξιός*, lat. *dexter* höger : got. *taíhswô*, fht. *zeswa* (**tehswō*) höger hand; sskr. *ádmi*, lat. *edo* jag äter, gr. *ἔδομαι* skall äta : got. *itan*, isl. *eta* äta; sskr. *pād-*, gr. *πούς* (jen. *ποδός*), lat. *pēs* (jen. *pedis*) : got. *fôtus*, isl. *fótr*, ags. *fôt* fot; sskr. *sádas*, gr. *ἕδος*, lat. *sēdes* säte : got. *sitan*, isl. *sitja* sitta, *sǽte* säte.

3. *g* > *k*. T. e. sskr. *jānámi*, gr. *γιγνώσκω*, lat. (*g*)*nōscō* jag lär tjänna, fsl. *znati* : got. *kunnan*, ags. *cunnan*, *cnâwan*, fht. *chunnan*, isl. *kunna* kunna; sskr. *jámbhas*, gr. *γόμφος*, fsl. *ząbŭ* tand : fht. *chamb*, ags. *comb*, isl. *kambr* kam; sskr. *jósha-* behag, gr. *γεύω* jag låter smaka, lat. *gustus* smak : got. *kiusan*, ags. *céosan*, isl. *kjósa* välja, tjusa, »behaga»; sskr. *jánas*, gr. *γένος*, lat. *genus* : got. *kuni*, isl. *kyn* släkte; sskr. *mṛjáti* han avtårkar, gr. *ἀμέλγω*, lat. *mulgeo* jag mjölkar : isl. *molka*, fht. *melchan* mjölka, got. *miluks* mjölk; sskr. *ájras* slätt, gr. *ἀγρός*, lat. *ager* : got. *akrs*, isl. *akr*, fht. *ackar* åker; sskr. *rájishṭhas* rakast, lat. *regō* jag styr, *rēctus* rak, gr. *ὀρέγειν* : got. *rakjan*, fht. *recchen* räcka, got. *raíhts*, fht. *reht* rät.

4. g_w > *k*(*w*). T. e. sskr. *jīvás*, lat. *vīvus* levande, gr. *βίος* liv, *ὑ-γιής* sund, »väl-lefvande» : got. *qius*, isl. *kvikr*, fht. *quec*, ags. *cwicu* levande; sskr. *gáchāmi*, gr. *βάσκω*, *βαίνω* jag går, lat. *venīre* : got. *qiman*, fht. *queman*, isl. *koma* kåmma; sskr. *gná* gudinna, gr. *γυνή*, bœot. *βανά* : got. *qinô*, *qêns*, isl. *kona*, *kvǫn*, fht. *quena* kvinna; gr. *ἀδήν*, lat. *inguen* : isl. *økkr* svulst, *økkvenn* sammanträngd; sskr. *rájas*, gr. *ἔρεβος* : got.

riqis, isl. *røkkr* mörker; gr. *ῥαιβός* : got. *wraiqs* krokig; sskr *gárgaras*, lat. *gurges* strömvirvel, gr. *γέργερος*, lat. *gurgulio* : fht. *querchala*, isl. *kverk* strupe.

§ 31. Övergång från tenues spiranter till mediala spiranter.

Urg. *f*, *þ*, *h*, *hw* (vare sig uppkåmna av indoeur. *p*, *t*, *k*, *q* äller *ph*, *th*, *kh*, *qh*, s. § 28 ock § 29) ock *s* övergå — utom i förbindelserna *fs*, *ft*, *hs*, *ht*, *sk*, *sp*, *ss*, *st* — till resp. *ƀ*, *ð*, *ʒ*, *ʒw* (varav åftast *ʒ*, s. § 35, äller *w*, s. § 41, C, 1), när näst föregående sonant enligt den indoeur. betoningen icke bar huvudaksänten (»Vernerska lagen»). Senare övergå *ƀ*, *ð*, *ʒ* i vissa ställningar till resp. *b*, *d*, *g* (s. § 32). Se bl. a. K. Verner, K. Z. XXIII, 97 ff., Paul, Beitr. VI, 538 ff., VII, 147; Noreen, Beitr. VII, 431 ff.; Kluge, K. Z. XXVI, 92 ff.

1. *f* > *ƀ*. T. e. indoeur. **sep(t)m'*, sskr. ved. *saptá*, gr. *ἑπτά*, got., fht. *sibun* sju; sskr. *ápa*, gr. *ἄπο*, got. *af* : gr. *ἀπό*, fht. *aba* av; sskr. *áparas* den senare, got. *afar* äfter, fht. *afar* åter : sskr. *aparám* framdeles, fht. *abar* åter, men, fs. *aƀaro* äfterkåmmande; sskr. *úpa*, gr. *ὕπο*, got. *uf* under› gr. *ὕπερ*, got. *ufar* : sskr. *upári*, gr. *ὑπείρ*, fht. *ob*, *ubir* över; fht. *hof* (furstlig) gård : mht. *hübesch* präktig. Vid väkslande aksänt inom ett paradigm uppstå dubbelfårmer, som åfta bådadera jenom utjämning jenomföras i hela paradigmet, t. e. fht. *durfan* behöva, got. pres. *þarf* : pl. *þaúrbum* (jfr sskr. *véda* vet : pl. *vidmás*), *ga-þarban*, fht. *darbên* avhålla sig från (jfr sskr. *vēdáyāmi* jag låter veta); got. *hafjan*, fht. *heffan* (lat. *capio*) lyfta : part. pret. fht. *gi-heban* (jfr sskr. part. pret. på *-nás*); fht. *(h)werfan* : *(h)werban* vara besjäftig, got. *hwaírban* vandra; fht. *avalôn* anstränga sig : *frabali* (**fra-aƀali*) ock, med anslutning till simplex, *fravali* djärv, fräck; fht. *ruova* : *ruoba*, ags. *rôf*, isl. *(staf-)rôf* tal; fht. *sûviri* : *sûbiri* ren; *fesa* : *gabissa* (*gavissa*) angnar; *grâvio* : *grâbio* greve; *hevîg* : *hebîg* tung; *diuva* : *diuba* stöld; *tûvar* : *tûbar*

dåraktig; *eivar* : *eibar* bitter; *ana-valz*, ags. *an-filt* : mnederl. *ane-belt*, d. *am-bolt* städ; fsv. *faþir* fader : sv. *gubbe* (*guð-baðir*), dial. i betydelsen »guffar».

Anm. 1. Även det *f*, som (enligt § 34, 1) inträtt i stället för *hw*, deltar i denna övergång, t. e. sskr. *vṛ́kas*, gr. *λύκος*, got. *wulfs*, fht. *wolf* ulv : *wülpe* (**wulbjo*) varjinna; lat. *jecur* (**ljeqṛ*) : fht. *lebara*, *libera* (**librṓ*), ags. *lifer* (kent. *libr*) lever; lit. *dwýlika*, fs. *twelif*, fht. *zwelif* : got. *twalib-ê*,. *-im* tålv; lit. *vënólika*, fht. *einlif* : fs. *êlleban*, got. *ainlib-im* älva; gr. *κάχρυς* (**qhaqhrus*) råstat korn, lat. *avēna* (**qhaqhes-nā*), fs. *havoro* : *haboro*, fht. *habaro* havre. Flere eks. s. § 34, 1.

Anm. 2. Stundom tyckes samma övergång hava inträtt i ordens uddjud, s. Bugge, Beitr. XII, 399 ff., XIII, 167 ff., 311 ff.; Kluge, P. Grundr. I, 328. Emellertid torde man kunna (i motsats mot Bugge) förklara de flästa hithörande eksämplen dels så, att *b* uppstått, då ordet ingått som sednare led i en sammansättning (som icke havt huvudaksänten å den näst före *f* > *b* stående sonanten) äller en redupliserad fårm, ock att det kåmmit i uddjud först därijenom, att kompositjonsfårmen uppträtt som simplex (jfr den motsatta utvecklingen i det åvan under 1 anförda fht. *gavissa*, jämte *gabissa*, jenom anslutning till simplex *fesa*), äller utjämning inträtt mellan redupl. ock oredupl. fårmer (§ 50, anm. 5, h); dels så, att ordet i satssammanhanget åfta nära anslutit sig till ett föregående ord, som icke ägde hufvudaksänten på ultima, en förklaring, som särsjilt är antaglig i fråga om sådana ord som particklar, pronomina o. d. »procliticæ» ock »encliticæ». I några fall torde ock en redan indoeur. väksling mellan uddjudande *p* (varav *f*) ock *bh* (varav *b*) föreligga (jfr § 43, 1). Äntligen kann någon gång *b* bero på, att före detsamma ursprungligen funnits en uddjudande obetonad vokal, som i urgerm. tid äfter Vernerska lagens jenomförande försvunnit (s. § 10, 1). Såsom jämförelsevis säkra hithörande fall torde kunna anföras: lat. *pangere* fästa, *compāgo*, *-ēs* hopjyttring, gr. *πάγος* kulle, *πῆγμα* ställning, fht. *fâhan* få fast, *fuogen* foga : isl. *bakke* (**ʒa-bankan-*), da. *banke* fast mark, backe, fht. *banch*, ags. *benc*, isl. *bekkr* (**ʒa-banki-*) bänk; sskr. *pathyā́* bana, *pánthās*, lat. *pons*, gr. *πάτος* väg, ags. *fêda*, fht. *fendo* fotjängare, *funden* ila : mht.

büne (**bundjō*, s. § 41, B, 2) tilja, *bane* bana; gr. *πηγή* tjällsprång : isl. *bekkr* (**bakj-*), fs. *beki*, fht. *bah* bäck (jfr däck § 49, B, 2); ags. *fadu*, ffr. *fethe* : fht. *basa* (**badur-swesō*, jfr sv. *gubbe* av **gud-bader*) fa(ders-sy)ster; fht. *fahs* hår, isl. *fax* man, *faxaðr* med man, ags. *feaxed* : fht. *ge-bahsôt* med sjönt hår; sskr. *pūyū́shas*, gr. *πνός* : fht. *biost*, ags. *béost* råmjölk; fht. *flah*, mht. *vlach* : *blach* flack; lat. *paviō*, gr. *παίω* jag slår : ags. *béatan*, fht. *bôzan* slå, isl. *-bautenn* -slagen ; gr. *πίμπρημι*, *πρήθω* jag bränner, fsv. *fræsa* fräsa, mnederl. *vradem* ånga, mht. *vredemen* dunsta : fht. *brâtan* steka, mht. *brüejen* bränna, *brâdem* ånga m. m. (§ 12, 8); sskr. *úpa*, gr. *ὑπό* m. m. (s. 80), lat. *po-situs* satt, fsl. *po* till : germ. *ba-* i got. *ba-rusnjan* (-**rudsnjan*, jfr *ga-riuds* ärbar) vörda, *b-alwjan* (jfr gr. *ἀπόλλυμι* jag fördärvar) plåga, fht. *b-ouhhan*, ags. *b-éacen* (jfr got. *augjan* visa) tecken; gr. *ἐπί*, sskr. *pi-* på, gr. *πι-έζω* jag påtrycker, got. *if-tuma* närmaste : got. *bi*, fht. *bī*, ags. *bî*, *be-* vid (hör dåck möjligen till sskr. *abhi*, gr. *ἀμφί* omkring, *φί-λος* »biträdande», vännskaplig); sskr. *ápākas* bakom liggande, avsides, fsl. *paky* återijänn : isl. *bak*, ags. *bæc*, fht. *bah* baksida; lat. *porcus*, gr. *πόρκος*, fht. *farah*, ags. *fearh* svin : fht. *barah*, *barug*, ags. *bearh*, *bearȝ*, isl. *-bǫrgr* snöpt galt.

2. *þ* > *ð*, t. e. sskr. *pitár-*, gr. *πατήρ* : got. *fadar*, ags. *fæder*, fht. *fatar* fader; sskr. *tr̥tíyas*, lat. *tertius* : got. *þridja*, ags. *þridda*, fht. *dritto* tredje; sskr. *kētúsh* sjen, glans : got. *haidus*, ags. *hâd*, fht. *heit* anseende, rang, stånd, släkt, sätt; sskr. *pr̥thiví* : isl. *fold*, ags. *folde* jord; sskr. *bháratē*, gr. *φέρεται* : got. *baíradà* bäres; sskr. *damitás*, lat. *domitus* : got. *tamids* tämjd; got. *fra-waírþan* gå under : *frawardjan* fördärva; got. *fraþjan* förstå : *frôdei* insikt; got. *alþeis* gammal, isl. *ellre* (**alþirē*) äldre : got. pl. *aldeis*, isl. *alder* jeneratsjoner, åldrar. Vid aksäntväksling inom ett paradigm äller mellan besläktade ord uppstå dubbelfårmer, t. e. ags. *snîðan* (fht. *snîdan*), pret. *snâð* (*sneid*) : pl. *snidon* (*snitum*), part. *sniden* (*gi-snitan*) sjära; likaså ags. *lîðan* gå, *scrîðan* skrida, fht. *lîdan*, *mîdan* undvika; ags. *séoðan* (fht. *siodan*), *séað* (*sôd*) : *sudon* (*sutum*), *soden* (*gi-sotan*) koka; ags. *weorðan* (fht. *wer-*

dan), *wearð* (*ward*) : *wurdon* (*wurtum*), *worden* (*gi-wortan*) bliva; ags. *cweðan* (fht. *quedan*), *cwæð* (*quad*) : *cwǣdon* (*quâtum*), *cweden* (*gi-quetan*) säga; likaså fht. *redan* sålla, *stredan* sjuda; isl. *fell* (vanligen *felt* för **feld* äfter pl.) : pl. *feldom* fällade (jfr inf. *falda*, analågiskt för **falla*, got. *falþan*); got. *ain-falþa-*, fsv. *enfalder* (av -**fallr*) : isl. *einfaldr* enkel; got. *and-wairþis* framför : fht. *in-wertes* invärtes; got. dat. sg. *guþ-a* : nom. pl. *gud-a* gud; got. *nauþi-* : ags. *néad*, fht. *nôt* nöd, got. *naudi-bandi* fjätter; got. *blôþa-* : ags. *blôd*, fht. *bluot* blod; got. *dauþa-*, fht. *-tôd* : *tôt*, ags. *déad* död (adj.); fht. *hurd* : got. *haurds* dörr; fht. *âdara*, fs. *âthra* : ags. *ǣdre* ådra; ags. *corðor* : fht. *cortar* boskapsjord; ags. *Hloð-here*, fht. *Hlud-olf* : *hlût*, ags. *hlûd* högjudd; ags. *Heaðo-lâf*, fht. *Hadu-brant*, urnord. (Istaby) *Haþu-wulafʀ* : (Strand) *Hadu-laikaʀ*, ags. *Nîð-had*; fht. *chnodo* : *chnoto* knut; got. *gabaurþi-* : fs. *giburd*, fht. *giburt* födelse; got. *magaþi-* : ags. *mæȝden*, fht. *magatîn* jungfru; got. *balþa-*, isl. *ballr* båld : ags. *bealdor* furste, isl. *Baldr*; ags. *studu* : *studu* pelare; fht. *zîd* : *zît* tid; ags. *fremðe* : *fremde* främmande; ags. *fyðer-fête* (jfr sskr. *cátush-pad*) fyrfota : got. *fidwôr* (sskr. *catvā́ras*); ags. *faðu* faster : *fæder* (gr. πατήρ) fader; ags. *lǣð* jordegendom (isl. *láð*) : got. *un-lêds* fattig; sufiks got. *-iþô*, fht. *-ida-* (sskr. *-átā*, gr. *-έτη*) : got. *-idô-*, fht. (sälls.) *-ita-* (gr. *-ετή*), t. e. got. *mêriþa* rykte : *auþida* ödemark; sufiks got. *-ôþu-* (lat. *-ātu-*) : *-ôdu-*, t. e. *gaunôþus* sårj : *wratôdus* resa; m. m.

Anm. 3. Någon gång tyckes övergången *þ* > *ð* hava inträtt i uddjud, s. Bugge, anf. st. Förklaringen är väl densamma som i fråga om *f* > *ƀ* i uddjud, s. åvan, anm. 2. Bland de fåtaliga eksämplen må anföras: isl. *þekja*, fht. *decchan*, ags. *þecccan* täcka : ffr., mlt. *dôk*, fht. *tuoh* duk, *tahha* matta; fir. prefiks *tu-* : got. *du* till.

3. *h* > *ȝ*, t. e. sskr. *çváçuras*, got. *swaíhra*, fht. *swehur*, ags. *swéor* svärfar : sskr. *çvaçrū́-*, gr. ἑκυρά, fht. *swigar*, ags. *sweger* svärmor; sskr. *vr̥kī́-* : isl. *ylgr* varjinna; sskr. *nakhára-*,

lat. *ungula* : isl. *nagl*, fht. *nagal* nagel; sskr. *vēças*, gr. *οἶκος* hus, lat. *vīcus*, got. *weihs* by : sskr. *vēçás* granne, tjänare, isl. *þor-*, *Rann-veig*; gr. *κάχρυς* råstat korn : fgutn. *hagri* havre; got. *brahw* blinkning, mht. *brehen* glänsa : isl. *bragð* blink, *bregða* hastigt svinga, *braga* blåssa; flat. *insece* berätta, gr. *ἔννεπε* (**ἔν-σεπε*) säg, lit. *sakýti* : fht. *sagên*, ags. *secȝian*, isl. *segja* säga; isl. *ljá* (**līha*), got. *leihwan* lämna : isl. *leigja* leja. Vid aksäntväksling inom ett paradigm uppstå dubbelfårmer, t. e. got. *aih*, isl. *á* (**aih*) : pl. resp. *aigum*, *eigom* äga; fht. *zîhan* (ags. *téon*) förevita, isl. *tjá* (**tīha*) visa, pret. fht. *zêh* (ags. *tâh*) : pl. *zigum* (*tiȝon*), part. *gi-zigan* (*tiȝen*), isl. *tígenn* utmärkt (jfr fht. *zeigôn* visa); likaså fht. *dîhan* trivas, *rîhan* upprada, ags. *þéon*, *wréon* betäcka; fht. *ziohan* (ags. *téon*) draga, pret. *zôh* (*téah*) : pl. *zugum* (*tuȝon*), part. *gi-zogan* (*toȝen*), isl. *togenn*; likaså ags. *fléon* (isl. *flýja*) fly; fht. *swelhan*, *swalh* : *swulgum*, *gi-swolgan* svälja; got. *filhan* (isl. *fela*, ags. *féolan*), pret. *falh* (*fal*, *fealh*) : pl. ags. *fulȝon*, part. isl. *folgenn*, got. *fulgins* (jämte analågiskt *fulhans*); ags. *ȝe-féon* glädjas, *-feah* (jfr got. *fahêþs* glädje) : *-fǽȝon*, isl. *fegenn* glad, got. *fagin-ôn* (isl. *fagna*) glädjas; fs. *sehan* (fsv. *sea*), *sah* (*sa*) : pl. *sâgon* (*saghom*); fht. *slahan* (ags. *sléan*, isl. *slá*) slå : pret. pl. *sluogum* (*slôȝon*, *slógom*), part. *gi-slagan* (*sleȝen*, *slegenn*): likaså fht. *dwahan* tvätta, *lahan* tadla, ags. *þwéan*, *léan*, *fléan* flå, *hliehhan* le, isl. *þwá*, *flá*, *hlǽja*; got. *þahan* : isl. *þegja* (lat. *tacēre*) tiga; got. *wrôhjan* : isl. *røgja* besjylla; got. *weihjan* : isl. *vígja* viga; got. *weihan*, fht. *wîhan* tjämpa (lat. *vincere* segra) : isl. *vega*, fno. *viga*, got. (urspr. part.) *wigans* strid, fht. *wîgant* tjämpe (jfr isl. *víg* strid, *veig* styrka); got. *ga-plaihan* smeka, fht. *flêhan* smickra (jfr isl. *flár*, ags. *flâh* falsk) : mht. *vlêgen* inställsamt bedja; got. *hauhs*, fht. *hôh*, ags. *héah* : fgutn. *haugr* hög (adj.); got. *aúhns* : isl. *ogn*, fsv. *ugn* (gr. *ἰπνός*) ungn; fht. *zahar*, isl. *tár*, ags. *téar* (gr. *δάκρυ*) : got. *tagr* tår; got. *ahana* (gr.

ἄχνη) : isl. *ogn* augn(ar); got. *ganôhs* : isl. *gnógr*, fht. *ginuog* tillräcklig; fht. *scelah*, ags. *sceolh* : isl. *skjalgr* sjev, sjelande; fht. *elaho*, ags. *eolh* : isl. *elgr* (lat. *alces*) älj; fht. *barah*, ags. *bearh* : fht. *barug*, ags. *bearȝ*, isl. *bǫrgr* snöpt galt (lat. *porcus*, s. anm. 2 åvan); fht. *pfluoh* : *pfluog* plog; isl. *prǽll* (jfr § 29, 2) : fht. *drigil* tjänare; mht. *lohe* : isl. *loge* låga (jfr lat. *lux* jus); no. *ljon*, da. *lyn* (**liuhni-*, jfr got. *laúhmuni*) : fsv. *liugn-*, *lygn-elder* blikst; sskr. *dáça*, gr. *δέκα*, got. *taíhun*, fht. *zehan* tio : gr. *δεκάς*, got. *tigus*, fsv. *tiugher*, isl. *tigr*, fht. *zwein-zug* tiotal, tjåg; fht. *hehara* nötskrika, isl. *hére* : *hegre* häger, ags. *hiȝora* nötskrika; isl. *lǽr* lår : *leggr* (**laȝja-*) ben; sufiks got. *-aha-* : *-aga-* (lat. *-aco-*, gr. *-ακό-*) ock *-iha-* : *-iga-* (lat. *-ico-*, gr. *-ικό-*), t. e. *stainahs* stenig : *môdags* vred, *þarihs* ovalkad : *gabigs* rik. — Det av *hw* uppkåmna *ȝw* blir *w*, se § 41, C, 5.

Anm. 4. Stundom tycks övergången *h* > *ȝ* hava inträtt i uddjud, s. Bugge, anf. st. I fråga om förklaringen härpå jfr anm. 2 ock 3 åvan. Eksämpel äro bl. a.: fsl. *konĭ* början, *po-čina̜* jag börjar : got. *du-ginnan*, ags. *on-ȝinnan*, fs. *bi-ginnan* bejynna; gr. *κονίς* (pl. *-ίδες*), ags. *hnitu*, fht. *niz* : fsv. *gnit* gnet; gr. *κό-κκυξ* (jenit. *-υγος*); sskr. *kō-ki-lás*, lat. *cu-cū-lus* : isl. *gaukr*, fht. *gouh*, ags. *ȝéac* jök; gr. *κομπηρός* skrytsam; isl. *gambra* skryta; gr. *κεμάς* (jenit. *-άδος*) antilop, ags., isl. *hind* (**hem-ði-*) hind : fht. *gamiza* stenjet; gr. *κλάω* avbryta, *κλάδος* kvist, lat. *clādes* skada : isl., fsv. *glata* fördärva; fht. *huliwa*, isl. *hylr* : mht. *gülle*, sv. *göl* jöl; ags. *hnǽȝan* : isl. *gneggja* gnägga; lit. *kuilýs* tamt vildsvin : mht. *gûl* vildsvin, hingst, sv. dial. *gul(a)* hästkrake; lat. prefiks *co(m-)*, fir. *co(m-)* : got. *ga-*, fht. *gi-*, isl. *ga-*, *g-*, t. e. lat. *com-mūnis* : got. *gamains* jemensam, lat. *con-venīre* : got. *ga-qiman* sammankåmma, passa; sskr. *karómi* : isl. *gørva* jöra (Noreen, Bezz. B. XIII, 46 f.) m. m.

4. *s* > *z* (varav i alla germ. språk, utom gotiskan, *r* i midjud, *r* äller bårtfall i slutjud). T. e. sskr. *snushá*, gr. *νυός*, lat. *nurus* : fht. *snura*, ags. *snoru*, isl. *snør* svärdåtter; sskr. *ma̜sám* : got. *mimza-* tjött; sskr. *áyas*, lat. *æs* : got. *aiza-*,

isl. *eir*, ags. *âr*, fht. *êr* brångs; sskr. *rájas*, gr. *ἔρεβος* : got. *riqiza-*, isl. *røkkr* mörker; sskr. *vr̥kas*, gr. *λύκος* : isl. *ulfr*, fht. *wolf* ulv; sskr. *bhárasi*, gr. *φέρεις*: isl. *berr* du bär; lat. *is* den : got. *iz-ei* den som, isl. *er* som; got. *lais* vet : fs. *lêrian*, fht. *lêren* lära, »låta veta»; fht. *tusig*, ags. *dysiȝ* dåraktig : mht. *tôr(e)* dåre; got. *batists*, isl. *baztr* bäst : got. *batiza*, isl. *batre*, *betre* bättre; isl. *ysja* eld : *eim-yrja*, fht. *eim-yria* eldmörja; fht. *sahs*, isl. *sax* svärd : fht. *mezzi-ra(h)s* (jämte *-sahs*, ags. *mete-seax* i analågi med simplex). Vid aksäntväksling inom ett paradigm uppstå dubbelfårmer, t. e. got. *slêpan* såva : pret. *saí-zlêp*; isl. *sá* så : pret. *sera* (**sezō-*); got. *ga-dars* jag vågar (ags. 2 sg. *dearst*) : pl. ags. *durron* (got. analågiskt *-daúrsum*); fht. *rîsan* falla, pret. *reis* : pl. *rirum*, part. *gi-riran*; isl. *frjósa* (fht. *friosan*, ags. *fréosan*) frysa, *fraus* (*frôs*, *fréas*) : *frørom* (*frurum*, *fruron*), *frørenn* (*gi-froran*, *froren*); likaså isl. *kjósa* välja, fht. *kiosan*, *firliosan* förlora, ags. *céosan*, *forléosan*, *dréosan* falla, *hréosan* falla; fht. *lesan* läsa, *las* : *lârum*, *gi-leran*; likaså *wesan* (ags. *wesan*, isl. *vesa*, *vera*) vara, (*gi*)*nesan* räddas; isl. *þysja* : *þyrja* rusa fram; got. *gaþaírsan* : isl. *þerra* avtårka; got. *þaúrsus* : fht. *durri*, isl. *þurr* tårr (jfr no. *tusna*, **þursnōn* : isl. *þorna*, **þurznōn* förtårka); isl. *visna*, fht. *wesanên* : dalmål *winna* vissna, ags. *weornian* fördärvas; fht. *haso* : ssk. *çaçá-*, ags. *hara*, isl. *here* hare; got. *kasa-* : isl. *ker* kar; fht. *glas*, ags. *glæs* : isl. *gler* glas (ags. *ȝlæren* av glas); got. *rausa-* : isl. *røyrr*, fht. *rôr* rör; got. *ausô*, fht. *ôra*, ags. *éare*, isl. *øyra* öra (jfr mlt. *ose*, t. *öse* : fht. *ôri*, t. *öhr* grytöra); got. *basi*, holl. *bes* : fht. *beri*, isl. *ber* bär; isl. *áss* (**ansa-*) : got. *anza-* ås; fsv. pl. *røsar* : isl. *hrórar* jumske; fht. *fersana*, fs. *fersan*, ags. *fyrsn* (sskr. *párshṇish*) : got. *faírzna* häl; mht. *verse* kviga : fht. *farro*, isl. *farre* tjur; got. *asans* : fht. *aran* sjörd, isl. *ǫnn* (**azn-*), fsv. *an(n)* åkerbruksarbete (jfr fht. *esni*, ags. *esne* : urnord. å Bystenen enligt Bugge, dat. sg. *aʀinari* arbetskarl); gr. (lånord från germ. spr.) *γαῖσος* spjut, got. (-lat.) *Hario-gaisus*

(jfr isl. *geisl*, fht. *geisala* jissel, vandal. *Gôda-gisl*, *Hôha-geis*) : fht., fs. *gêr*, isl. *geirr* spjut, *Her-geirr*; isl. *hjarse* jässa, holl. *hersen* : isl. *hjarne* (**herzn-*, sskr. *çīrshán-* huvud), fht. *hirni* (**herzni-*) järna; got. *waírsiza*, ags. *wiersa* värre, isl. *versna* förvärras : isl. *verre* (**verR-Re*) värre, ags. *wierresta* värst; ffr. *lêssa*, ags. *lǣssa* mindre : resp. *lêrest*, *lǣresta* (vanl. anal. *lǣsesta*, *lǣsta*) minst; holl. *ijser*, fht. *îsan*, got. *eisarn*, isl. *ísarn* : ags. *îren*, isl. *jarn* (synk. av **jaran*, s. Noreen, Arkiv IV, 110 not) järn; got. *unsis*, isl. *oss* oss : pl. *órer* (**unzarai-*) våra; ags. *ræsn* : got. *razn*, isl. *rann*, ags. *ærn* (**rænn*) hus; mht. *bars*, ags. *bears* : fsv. *agh-borre* abborre; fht. *mos*, *mios*, ags. *méos*, isl. *mose* måsse : isl. *mýrr* myr (jfr ags. *mŷra*, holl. *mier*, krimgot. *miera* myra, »måss-djur»); sufiks *-is*, *-as*, *-us*, *-s* : *-iz*, *-az*, *-uz*, t. e. fht. *lefs* : *leffur*, fs. *lepor* läpp; holl. *els* : ags. *alor*, fht. *elira* al; pl. isl. *høns(n)* : fht. *huonir* höns; got. *ahs*, isl. *ax* : fht. *ehir*, ags. *éar* aks; isl. *sax*, fht. *sahs* : *sahar* svärd; fht., fs. *felis* : isl. *fjall* (**felaz-*) fjäll; isl. *heils-a* hälsa : *heill* (**hailiz-*) lycka; fht. *nihhus* : ags. *nicor* krokodil, isl. *nykr* näck; fht. *acchus*, ags. *æx*, isl. *øx*, *ex*, *ǫx*, *ax* : got. *aqizi* yksa.

Anm. 5. Stundom tyckes öfvergången *s* > *z* hava inträtt i uddjud, s. Bugge, Beitr. XIII, 329 ff. I fråga om förklaringen s. anm. 2 åvan (jfr anm. 3 ock 4). Eksämpel härpå torde vara: ags., isl. *sót* : mlt. *rôt*, fht. *ruoz* sot; fht. *swehhan*, ags. *sweccan* lukta : fht. *riohhan* lukta, dåfta, ags. *réocan*, isl. *rjúka* ryka (om rotfårmerna *swek* : *zeuk*, båda av *seuek*, jfr § 23, nr 24—7); sskr. *syûman-*, isl. *síma* band : fht. *riumo*, fs. *riomo*, ags. *réoma*, isl. *reim* rem (om rotfårmerna *sjeu*, *zjeu* : *seiw*, *zeiw* av *sejew* s. § 23, anm. 1); sskr. *su-shi-rás* (indoeur. **su-sə-l₂ós*) ihålig, rör, flöjt, gr. *αὐλός* (indoeur. *sau-s-l₂ós*) flöjt, kanal : got. *rausa-*, fht. *rôr*, isl. *røyrr*, mht. *rærl* rör, mht. *rære* kanal; fsl. *sukno* ylletyg, pol. *suknia* råck : fht. *rocch*, ags. *rocc* råck.

§ 32. Övergång från mediala spiranter till mediæ explosivæ.

Spiranterna *ƀ*, *ð*, *ʒ* — vare sig de uppkåmmit (§ 27) av *bh*, *dh*, *gh*, $g_w h$ äller (§ 31) av *f*, *þ*, *h* — ha i alla germ. språk redan i förhistorisk tid övergått till resp. *b*, *d*, *g* i ställningen omedelbart äfter homorgan nasal (*m*, *n*). Visserligen uppträda i alla germ. språk *b* ock *d* i st. för äldre *ƀ* ock *ð* även i andra ställningar — särsjilt i uddjud ock i förbindelsen *ld* —, men denna övergång faller säkerligen i historisk tid ock har företagits av varje germ. språk särsjilt. Se Paul, Beitr. I, 147; Wimmer, Die Runenschrift, s. 108, 220 ff. Eksämpel:

1. *ƀ* > *b*, t. e. sskr. *jámbhas*, gr. *γόμφος* tand : fht. *chamb*, ags. *comb*, isl. *kambr* kam; ags. *fífel* (**fimf-*) odjur, isl. *fífl-meger* jättesöner : *fimbol-vetr* »jättevinter», sträng vinter.

2. *ð* > *d*, t. e. sskr. *bándhush* anförvant, gr. *πενθερός* svärfar, lat. *of-fendimentum* bindel : got. *bindan*, fht. *bintan*, isl. *binda* binda; sskr. *ádharas* (**n̥dh-*) undre : got., fs. *undar*, isl. *under* under; sskr. *átha* (**n̥thá*) : fht. *unta*, ags. *and* ock; sskr. *ánti*, gr. *ἀντί* mot, lat. *ante* före : got. *and*, *anda-*, isl. *and-* mot; sskr. *matísh* mening, lat. *mens* (jen. *-tis*) sinne : got. *ga-munds* minne; sskr. *ātísh* (**an̥ti-*<**anəti*), lit. *ántis*, lat. *anas*, *-tis* : isl. *ǫnd* (fht. *anut*) and; lat. *ventus* : got. *winds*, isl. *vindr* vind; sskr. *çatám*, gr. *ἑ-κατόν*, lat. *centum* : got. *hund*, isl. *hund-rað* hundra; gr. jenit. *φέροντος*, lat. *ferentis* : got. *baírands*, isl. *berande* bärande; got. *finþan*, fht. *findan*, isl. *finna* finna : pret. pl. fht. *funtum*, isl. *fundom*, part. pret. resp. *gi-funtan*, *fundenn*; fht. *kind* : *kint* barn, isl. *kundr* sån (sskr. *jātás*, **genət-*); ags. *ôð* (**anþ-*) : got., isl. *und* till; isl. *grunnr* : fsv. *grund* grund, got. *grundu-waddjus* grundval; got. *sinþs* resa : got. *sandjan*, isl. *senda* sända; fht. *endi-dago* : *enti* slut; *ander* (got. *anþar*) annan : *antar-isc* främmande; lat.-germ. *Thuringi* : (*Hermun*)*duri*; ags. *êðian* (**anþi-*) andas, *or-uð* :

isl. *ande*, *or-ende* andedräkt; isl. *synd* (**sunidō*) : fht. *suntea* synd; lat. *contrā* : fda., fsv., fgutn. *handar(-mair)*, got. *hindar* »jenseits». Flere eks. § 36, 1.

3. *ʒ* > *g*, t. e. sskr. *aṅkás*, gr. *ὄγκος*, lat. *uncus* hake, hulling : fht. *ango*, ags. *onga* gadd, isl. *ange* brådd; sskr. *yuvaçás*, lat. *juvencus* : got. *juggs*, fht., fs, *jung*, isl. *ungr* ung. Talrika andra eks. § 41, C, 4.

§ 33. Övriga ändringar av artikulatsjonssättet.

1. Indoeur. *z* övergår före ett jenom judskridningen uppkåmmet *p*, *t* äller *k* till *s*. Se Kluge, K. Z. XXV, 313 f., P. Grundr. I, 329; Kögel, Beitr. VII, 192; v. Bradke, K. Z. XXVIII, 295 ff. Alltså:

a) *zb* > *sp*, t. e. lat. *arbor* träd : fht. *aspa*, isl. *ǫsp* asp.

b) *zd* > *st*, t. e. gr. *ὄζος* (**ozdos*) : got. *asts*, fht. *ast* gren; sskr. *nīḍás* (**nizdos*), lat. *nīdus* : fht., ags. *nest* näste; lat. *nōdus* knut : fht. *nestilo* rosätt, isl. *nist* bråsj, *nista* hophäfta; sskr. *hēḍás* vrede : fht. *geist*, ags. *gâst* ande; sskr. *mēdas* fett : fht. *mast*, ags. *mæst* jödning (åt svin); lat. *mālus* (för **mādus* enl. § 26, 9; **mazdos*) : fht. *mast*, ags. *mæst*, isl. *mastr* mast; lat. *pēdere*, gr. *βδεῖν* (**pzde-*), fsl. *pezděti* : mht. *visten* fisa; lat. *hordeum* (**ghṛzd-*) : fht. *gersta* korn; lat. *turdus* (**tṛzd-*), lit. *s-trazdas* : isl. *þrǫstr*, mht. *drostel* trast; lat. *lædere* : isl. *lesta* misshandla. Jfr däremot *zdh* i sskr. *mīḍhá-* : got. *mizdô* (§ 27, 2); lat. *hasta* spjut : got. *gazds* gadd o. d.

c) *zg*$_w$ > *sk(w)*, t. e. lit. *mazgas* knut : fht. *masca*, isl. *mǫskve* maska; lat. *virga* spö : fht. *wisc*, isl. *visk* viska; fsl. *mězga* save : mht. *meisch* mäsk; lat. *Vosegus* : fht. *Wascun*. Jfr däremot med indoeur. *zg*$_w$*h* t. e. sskr. *majján-*, fsl. *mozgŭ* : isl. *mergr*, fht., fs. *marg* märj.

2. *bn* tyckes i urgerm. tid hava under vissa (obekanta) förhållanden väkslat med *mn*, t. e. got. *stibna*, ags. *stefn* : *stemn*, fs. *stemna*, fht. *stimna* röst (jfr gr. *στόμα* munn?); isl. *hrafn*, ags. *hræfn*, fht. *hraban* : *hram* (**hramn*, s. § 37, 5),

ags. *hræm* kårp (jfr lat. *crepāre* knarra?). Se Holthausen, K. Z. XXVII, 623. Så väl ock isl. *vámm*, fsv. *vam(p)n*, Hildebrandslied *wâmbn(um)* vapen av **wābna-* (jfr gr. ὅπλον ock § 39, 2).

3. *mr* tyckes i urgerm. uddjud representeras av *br*, t. e. lit. *mirgù*, gr. ἀμαρύσσω jag glittrar, sjimrar, got. *maúrgins*, isl. *morgenn* mårgon, gryning : mht. *brehen* glänsa, got. *brahw* blink, isl. *brjá*, *brá* gnistra, *braga* flamma, *bregða* hastigt blåtta (svärdet), jiva (någon) sjen av; gr. ἀρχός (**m̥rghós*), ἄρχων : isl. *bragr*, *Brage*, ags. *brego* anförare, härskare; o. a. Se K. F. Johansson, K. Z. XXX, 445 ff.

Anm. 1. Möjligen uppstår *k* av *ʒ* + *h*, då dessa jud jenom urgerm. synkope sammanträffa, t. e. t., sv. *knapp* (**ʒ-hnapp-*) : isl. *hneppr* knapp, sv. *näppeligen*; isl. *húra*, t. *kauern*, mengl. *couren* : mht. *hûren*, holl. *hurken* sitta sammankrupen; fsv. *knækker* knäck : isl. *hnekkja* knäcka; sv. *knycka* : isl. *hnykkja* knycka; sv. dial. *knäje* : ags. *hnǣʒan* gnägga (jfr § 31, anm. 4); fht. *chnagan*, fs. *knagan* : fht. *nagan* gnaga; o. a. Se Noreen, Arkiv III, 17 f.; jfr nedan § 42, anm.

Anm. 2. Kluge, P. Grundr. I, 332 (jfr Stammbildungslehre, s. IX), antar en urgerm. övergång av *n* till *l* äfter obetonat *i*; detta tvivelsutan med orätt, ty af de ifrågakåmmande eksämplen bero de flästa, t. e. got. *himins* : fht. *himil* himmel, på indoeur. sufiksvariatsjon (se § 46, 2), i andra har övergången inträtt först i historisk tid ock blått i vissa germ. dialäkter, t. e. fht. *chumin* (lån fr. lat. *cuminum*) : *chumil* kummin, *organa* (fr. lat. pl. *organa*) : *orgela* årjel, *chuhhina* (fr. lat. *coquīna*) : mht. *kuchel* tjök, fht. *lâgila* (fr. lat. *lagēna*) lägel, got. *asilus* (fr. lat. *asinus*) åsna, fht. *chezzîn* : *chezzil* (fr. lat. *catīnus* äller *catillus*) tjittel.

B. Ändring av artikulatsjonsstället.

§ 34. Övergång från labialiserade gutturaler till labialer.

Indoeur. *q* ock g_w uppträda i germ. språk stundom såsom resp. *f* (äller *ƀ*, s. § 31, anm. 1) ock *p*, men det är ännu outrett, huruvida denna övergång har sjett så, att *q*,

gw före judskridningen blivit resp. *p*, *b*, varav sedan (enligt § 28, 1 ock § 30, 1) resp. *f*, *p*; äller om *q*, *gw* på vanligt sätt jenom judskridningen blivit resp. *hw* (§ 28, 4), *kw* (§ 30, 4), varav redan resp. *f*, *p*. Äj häller äro de spesiälla förutsättningarna för övergångens inträdande tillräckligt utredda; dåck torde det icke bero på en tillfällighet, att de allra flästa hithörande eksämplen innehålla en labial (konsonant äller vokal), vilken kann tänkas hava på den labialiserade gutturalen utövat ett asimilerande inflytande. Se Fick, K. Z. XXI, 14, Bezz. B. V, 169 ff.; Hildebrand, Deutsches Wtb. V, 5; Bechtel, Über d. beziehungen d. sinnlichen Wahrnehmungen, s. 74; Bezzenberger, Bezz. B. V, 170 ff.; Noreen, Beitr. VII, 434, Svenska landsmålen I, 697, Arkiv III, 18 not; Kluge, Beitr. VIII, 526, XI, 560 ff., P. Grundr. I, 331 f.; Kauffmann, Beitr. XII, 511 f., 421 ff., K. F. Johansson, Beitr. XIV, 314 ff., 328 f. Eksämpel äro:

1. *hw* (*ʒw*, *w* § 31,3) : *f* (*ƀ*), t. e. sskr. *catvāras*, gr. *τέσσαρες*, lat. *quatuor* : got. *fidwôr*, fht. *fiuwar*, isl. *fjórer* fyra; lat. *quercus* ek : fht. *foraha* gran, *fereh-eih*, langob. *fereha* kastanjeträd, ags. *furh*, isl. *fura* tall; sskr. rot *krī* handla, gr. *πρίασθαι* tjöpa : isl. *fríðr* betald in natura; sskr. *cārus* tjär, gr. *πωλέομαι* jag säljer : ags. *fǽle* tjär, fht. *feili*, *fali*, isl. *falr* fal (jfr § 23, 49); gr. *κνάω* jag skrapar, sskr. *ki-knasa-* : nsv. *fnas*; lat. *querquerus* darrande : got. *faúrhts* rädd (s. § 50, B, I, b). Mycket åfta står en fårm med guttural (*hw*; enl. § 31, 3 *ʒw*, *w*; enl. § 35 resp. *h*, *ʒ*) vid sidan av en med labial, t. e. isl. *hnjósa*, fht. *niosan* nysa : holl. *fniezen*, mengl. *fnêzen*, nsv. *fnysa*; isl. *hnjóskr* : *fnjóskr* fnöske; ags *hweohl*, isl. *hjól* (**hweʒwol-*, se § 41, C,5) : ffr. *fial* (vangns)jul; got. *aúhns*, fsv. *ugn*, isl. *ogn* : fht. *ofan*, isl. *ofn* ungn (gr. *ἰπνός*); fht. *zweho*, fs. *tweho* : *twîfal*, fht. *zwîfo*, *zwîfal*, got. *tweifls* tvivel (gr. *διπλός* dubbel); t. dial. *fuchsē* fämton, got. *figgrs*, fht. *fingar* finger : got. *fimf*, fht. *finf*, *funf* fäm (sskr. *pánca*, gr. *πέντε*, lat. *quinque*); isl. *hrogn*, fht. *rogan*, *rogo* : nsv. *råm* (**hrofn*),

dial. (gutn.) *rumn* fiskråm (jfr gr. *καρπός* frukt? lat. *curculiō* sädesmask?); engl. *harrow* (**hearze*) : isl. *herfe* harv; fsv. *sughl* : *sufl*, mlt. *suf(f)el* såvel; mht. *schiec* (*-g*) : *schief*, isl. *skeifr* sjev; isl. *ylgr* (sskr. *vr̥kí-*) : fht. *wülpe* (**wulbjō*) varjinna, *wolf*, got. *wulfs* (sskr. *vŕ̥kas*) varj; fht. *swígên*, ags. *swizian* tiga : got. *sweiban* upphöra, fht. *swiftôn* vara lungn; isl. *ux*, fr. *oeksan* : isl. *ups*, ags. *efese* takutsprång, fht. *obisa*, got. *ubizwa* försal; got. *hauhs*, fht. *hôh* hög, t. *hügel* kulle, mht. *hoger* : fht. *hovar* buckla, mht. *hübel* kulle; isl. *dregg* : *draf*, ags. *dræf*, fht. pl. *trebir* drav, drägg (lat. *fraces*); isl. *stétt* grundval, ags. *stihtan* anårdna : fht. *stiften* anstifta, grundlägga; mht. *weter-leichen* : isl. *leiptr*, *leiftr* blikst; fht. *ûwila* (**ūzwil-*, se § 41, C, 5) uggla : *ûfo*, ags. *ûf*, isl. *úfr* uv (sskr. *ul-ūka-*, lat. *ul-ucus*); fht. *zôha* (**tauh-*) : mht. *zûp* (**tūbn-* § 37, 1, § 39, 1) hundracka; sv. dial. (dalmål) *lȳr* (**lizwr-* § 41, C, 5) : fht. *lebara*, *libera* lever (lat. *jecur*); fgutn. *hagri* (finn. *kakra*, lån från nord. spr.) : fs. *havoro*, *haboro* havre (jfr gr. *κάχρυς* råstat korn); fno. *ellugu* älva, *ollykti* älfte : *ellifu*, *ellipti*, *-fti*, got. *ainlib-im* (lit. *vënó-lika*) älva; fsv. *korgher* : fht. *korb*, holl. *korf* kårj (?). Jfr § 31, anm. 1.

2. *kw* : *p*, t.e. sskr. *chāga-* (**skēg$_w$o-*) båck : fs. *scâp*, ags. *sceâp*, fht. *scâf* får; lit. *svaígti* svindla : isl. *sveipa*, ags. *swâpan*, fht. *sweifan* svepa, svinga. Vanligen förekåmma gutturala bifårmer (*kw* äller enl. § 35 *k*) jämte de labiala (jfr åvan 1), t. e. fht. *chuohha*, mlt. *kôke* : t. *kufe* medhuvud (lit. *żagre* gavelträ på plog); fht. *chriohhan*, mengl. *chrûchen* : fs. *kriupan*, ags. *créopan*, isl. *krjúpa* krypa; ags. *sûcan* : *sûpan*, fht. *sûfan*, isl. *súpa* supa, suga (lat. *sūgere*); ags. *roccettan* rapa, fht. *ita-rucchen*, ags. *ed-roccian* idisla : isl. *ropa* rapa (gr. *ἐρεύγειν*, lat. *ē-rūgere* spy, *ructāre* rapa); got. *stiggan*, isl. *støkkva* bårtstöta : fht. *stampfôn*, isl. *stappa* stampa, stöta (gr. *στέμβειν* trampa); got. *siggan* sjunka, nsv. *sank* sumpig : mht. *sumpf* sump; mht. *strunc* stubbe : *strumpf* stump;

ags. *scrincan* skrympa ihop, fsv. *skrunken* skrumpen, ags. *crincan* falla undan, isl. *hrøkkva* rynka, falla undan, mht. (subst.) *runke* skrynka, rynka : mht. *schrimpfen* skrympa ihop, isl. *skreppa* slinka undan, ags. *crimpan*, fht. *chrimpfan*, isl. *kreppa* krympa, ags. *ʒe-hrumpen* skrynklig, fht. *rimpfan* rynka; fht. *wisc*, isl. *visk* : engl. *wisp* viska, visp (lat. *virga* av **wizg$_w$a* spö); fht. *forscôn* : *forspôn* fårska (lat. *poscere* fordra); ags. *husc* : *hosp* vanära; *hyht* håpp : *hopian* håppas; isl. *hvískra*, ags. *hwîskrian* : *hwisprian*, fht. *hwispalôn* viska; fsv. *vakn* (finskt lån *vaakuna*), nyisl. (sälls.) *vokn* : isl. *vápn*, ags. *wǣpn*, fht. *wâfan*, *waffen* (gr. ὅπλον) vapen; isl. *sókn* : fsv. *sopn* socken, »församling», »följe» (jfr lat. *sequi* följa ock § 39, 1, § 37, 3); fsv. *sykn* : nsv. dial. (gutn.) *sypn* söcken; nsv. dial. (gutn. m. fl.) *gaukn* : isl. *gaupn* jöpen; got. *riqis*, isl. *rokkr* mörker : fht. *erp*, isl. *jarpr* mörk, brun (gr. ἔρεβος, sskr. *rájas* mörker); fno. *stjúk-* : isl. *stjúp-móðer* styvmor; fht. *slîhhan* : *slîfan*, *sliofan*, ags. *slîpan*, *slûpan*, got. *sliupan* slinta, glida; fht. *hinchan* halta, isl. *skakkr* halt, sned : t. *humpen* linka, sv. *skumpa* (gr. σκάζειν halta); mht. *gelücke* händelse, lycka : ags. *ʒe-limpan* hända, fht. *gi-limpflîh* lämplig, nsv. *s-lump* (gr. λάζομαι, λαμβάνω jag griper : »lyckligt grepp» = hand : hända); isl. *hrókr* råka, fht. *hruoh* blåkråka : got. *hrôpjan*, fht. *ruofan* ropa (gr. κρώζειν kraksa) m. m.

Anm. Mycket sällsynta äro eksämpel på en motsvarande väksling *ʒw* (indoeur. *g$_w$h*) : *b*, t. e. fht. *gundea*, isl. *guðr* strid : *bane*, fht. *bano* baneman, got. *banja*, isl. *ben* blod-sår (sskr. *hánmi*, lat. *of-fendō*, gr. θείνω jag slår, ἔπεφνον dödade, ἔθανον dog, φόνος mord, φόνιος blodig); ags. *clinʒan* rulla i hop sig, klamra sig fast, fht. *chlunga* klunga, isl. *klengjask* klänga sig fast (vid) : ags. *climban*, fht. *chlimban* klättra, isl. *klumba* klump, klubba, *klǫmbr* klammer (jfr *klífa* klättra, gr. γλίχεσθαι eftersträva); isl. *kranga* kränga, *kringla*, mht. *kring* krets, ags. *crinʒan* vrida sig : *crumb*, fht. *chrumb* krökt.

§ 35. Övergång från labialialiserade till icke labialiserade gutturaler.

Gutturalerna saknade förmodligen redan i indoeur. urspråket stundom den labialisering, som i de flästa ställningar tillkåm desamma (jfr § 25, anm. 8), t. e. sskr. *gr̥ṇámi* jag ropar, lat. *gallus* tupp, fsl. *glagolŭ* ord : isl. *kalla* ropa, benämna. Men även de ord, som ursprungligen ägde labialisering hava i urgerm. tid uppjivit densamma före de indoeur. vokalerna *ŏ* (men icke före germ. *ō* av indoeur. *ā*) ock *ŭ*, före konsonant (jfr anm. nedan) ock förmodligen även i slutjud; att detta labialiseringens försvinnande är till tiden senare än den i § 34 behandlade övergången från labialiserad guttural till ren labial, framgår av den omständigheten, att nämda övergång inträder även i de ställningar, där labialiseringen skall försvinna (t. e. isl. *fura*, *fríðr*, *fnjóskr* m. m., § 34, 1). I övriga ställningar däremot utveeklar sig labialiseringen så småningom till ett självständigt jud, ett äfter gutturalen följande *w* (detta dåck knappast i »urgerm.» tid, enär ju troligtvis gotiskan ännu har endast labialiserat *k* ock *h*, motsvarande resp. *kw*, *hw* i andra germ. språk; s. Braune, Got. gramm.[3], § 59, § 63). Se Kluge, Beiträge z. gesch. d. germ. eonjugation, s. 42, P. Grundr. I, 331; H. Möller, Englische studien III, 153, Beitr. VII, 482; Bezzenberger, Bezz. B. V, 175 f.; Osthoff, Beitr. VIII, 256 ff., 281 ff.; Noreen, Arkiv III, 22 f.; Brugmann, Grundr. I, 328 ff., 332 f. T. e. sskr. *kētúsh* sjen : got. *haidus* sätt, fht. *heit*, ags. *hâd* rang; ags. *hwisprian*, *hwîskrian*, isl. *hvískra*, *hvísla*, fht. *hwispalôn* viska, ags. *hwistlian* pipa : fht. *heisi*, ags. *hâs* hes; sskr. *gurúsh*, gr. *βαρύς* : got. *kaúrus* tung; fht. *queran* sucka : *chara*, got. *kara* sårj; got. *qinô* : isl. *kona* (jen. pl. *kvenna*, *kvinna*) kvinna; fht. *quellan* framvälla : isl. *kelda* (finskt lån *kaltio*) tjälla; gr. *βρόχος* snara, *βρόγχος*,

βρόχθος strupe: mht. *krage* hals, halsduk; gr. *χρόμος* buller, lat. *fremere* gnissla : fht. *grim* bister, »grym», *gram* vred, got. *gramjan* jöra gramse; lat. *neque*: got. *nih* äj häller; m. fl. eks., s. § 27, 4; § 28, 4; § 29, 4; § 30, 4.

Ytterst åfta är den ursprungliga regeln bruten, jenom att besläktade ord påvärkat varandra, äller utjämning inträtt i ett paradigm, där *k*, *ȝ*, *h* judlagsenligt väkslade med resp. *kw*, *ȝw* (*w*, s. § 41, C, 5), *hw*. Härvid uppstå åfta dubbelfårmer, t. e. got. *siggwa*, *-is* o. s. v., *saggw* o. s. v.: fht. *singu*, *-is*, *sang* o. s. v. sjunga av urgerm. **singō*, **singwiz* (jfr isl. *syngra*, fsv. *siunga*, dalmål *singa*), **sang* (jfr isl. *sǫng* av **sangw*, men fsv. *sang*); got. *saíhwan* (pret. pl. *sêhwum*) : fht. *sehan* (pret. pl. *sâhum*, ags. *sǣȝon*, fsv. *sāghom*) se; got. *stiggqan* stöta, isl. *støkkva*, fgutn. *stinkva* : fsv. *stiunka*, *stinka* studsa; isl. *hvarmr* : *harmr* ögonlåck; fsv. *hvalmber*, no. dial. *kvelm* (av **hvelmr*) : isl. *hjalmr* (**helm-*) vålm; got. *hwas* (jfr *hwis*, *hwē*), fsv. *hvar* : *har* vem (jfr isl. *hor-*, *hot-vetna* vem-, vadsomhälst); isl. *hvatr* tjäck, *Sighvatr* : fsv. (runor) *Sihatr*; isl. *hvika* : nyisl. *hika* vicka, vackla; isl. *hvellr* : fht. *hel(l)* klart judande, mht. *hall* skall, fht. *hellan* juda, isl. *hjala* sladdra (jfr fht. *halôn*, *holôn* ropa); ags. *hwêsan* (**hwōsian*) flåsa, *hwôsta* hosta, isl. *hvæsa* väsa : *háss* hes (jfr sid. 94), *hóste*, fht. *huosto* (**hōst-*) hosta; isl. *hverfa*, *hvarf* (för **harf*) o. s. v., fht. *hwerfan* vrida sig, got. *hwaírban*, fs. *hwerƀan* vanka : nysv. *härva*, *harv*, isl. *herfe* harv; pret. got. *qam*, fht. *quam*, fgutn., isl. *kvam* av got. *qiman*, fht. *queman*, *quoman* kåmma : fht. *châm*, fsv. *kam* (pl. resp. *châmen*, *chômen*, *komom*, inf. resp. *chuman*, *choman*, *koma*, *kuma*); fsv. *skwalpa* : *skalpa* skvalpa; dalmål *skwella* jenjuda, isl. *skval*, *skvaldr* skvaller : fht. *scellan*, isl. *skjalla* skalla, *skǫll* gapskratt; fsv. *kvævia* kväva, *kvaf* djup : isl. *kefja* (säll. *kvefja*) dåppa ned, *kaf* djup, *kafna* (säll. *kvafna*) kvävas; fsv., isl. *kváða*, ags. *cwidu*: fsv. *kāþa* kåda; isl. *kveinka* : nysv. *tjinka* (**keinka*, jfr sv. *sinka* = isl. *seinka* o. a.).

Anm. Före konsonant i midjud uppträder, äfter obekant regel, än *ʒ*, än *ʒw* (varav *w* enligt § 41, C, 5), t. e. got. *ana-laugns* dåld : isl. *laun* (**lauʒwno*) hemlighet m. fl. eks., s. § 41, C, 5. Möjligen har däck i sednare fallet alltid en vokal synkoperats mellan gutturalen ock den följande konsonanten.

§ 36. Övriga ändringar av artikulatsjonssättet.

1. *m* övergår till *n* omedelbart före (ett enligt § 27, 2 äller § 31, 2 uppkåmmet) *ð*, varav sedan (enligt § 32, 2) *d*, t. e. isl. *symja*, *svim(m)a*, ags., fht. *swimman* simma : ags., isl. *sund* simning; got. *sik skaman* sjämmas, fs., fht. *scama*, ags. *sceomu*, isl. *skǫmm* : got. *skanda*, fht. *scanta*, ags. *sceond* skam, fht. *scenten* sjända: fht. *kumft* (**kumþi-*), mlt. *kumpst*, *komst* ankåmst, got. *ga-qumþs* : isl. *sam-kund* sammankåmst; ags. *rima*, *reoma*, fht. *ramft* : *ranta*, ags. *rond*, isl. *rǫnd* kant, rand, fht. *rinta*, ags. *rind* bark; fht. *breman* brumma, mengl. *brim* glöd, isl. *brim* bränning, t. *brunft* : isl. *brundr* brunst; gr. *ἄμαϑος* (**samadhos*), t. dial. (Baiern) *sampt* : isl. *sandr*, ags., fs. *sand*, fht. *sant* sand; gr. *κεμάς* (fht. *gamiza* stenjet, § 31, anm. 4) : isl., ags. *hind*, fht. *hinta* hind; lit. *szimtas*, lat. *centum* (**km̥tom*) : got. *hund*, isl. *hund-rað* hundra; gr. *ἄτερ* (**sm̥ter*; jfr lat. *sem-el* en gång) utan : got. *sundrô* särsjilt, fht. *suntar* utan, ags. *sundor*, isl. *sundr* sönder; isl. *skammr* kårt : *skunda*, *skynda* sjynda. Se Noreen, Arkiv III, 39 not.

Anm. 1. Samma övergång har inträtt före *s* i fht. *dinstar* (*finstar*) mörk, såsom framgår av fs. *thimm* dyster, fht. *demar* sjymning, sskr. *támisrā* mörk natt, lit. *tamsùs* mörk. — Likaså i betonat slutjud, t. e. got., fht. *sibun*, ags. *seofon* : lat. *septem*, gr. *ἑπτά* (indoeur. **septḿ̥*) sju; got. *þan* (isl. *þá*, ags. *þon*) : lat. *tum* då; got. *hwan* : lat. *quum* när; jfr § 41, anm. 1.

Anm. 2. En motsatt övergång från *n* till *m* i mid- ock slutjud jenom asimilatoriskt inflytande av en uddjudande labial antas av Kluge, Nom. Stammbildungslehre, s. IX f., P.

Grundr. I, 332. Detta vederlägges emellertid av den omständigheten, att bifårmer med *n* icke dästo mindre förekåmma. Tvifvelsutan föreligga i de flästa fall redan indoeur. dubbelfårmer med *n* ock *m*, t. e. isl. *botn* : ags. *botm* = sskr. *budhnás* : gr. πυθμήν båtten o. s. v. (s. § 47, 3). Däremot tyckes den ifrågavarande judövergången äga rum i fornhögtyskan — åtminstone dialäktalt — i historisk tid, t. e. *piligrîm* pilgrim av lat. *peregrīnus* främling, *pflûmo* : lat. *prūnum* plommon, mht. *pfrieme* : ags. *préon*, isl. *prjónn* pryl.

2. Gutturalt *n* övergår till *m* omedelbart före (en enligt § 34 uppkåmmen) labial, t. e. sskr. *páñca* : got. *fimf* fäm; gr. σκάζειν halta : sv. *skumpa*; m. fl. eks. s. § 34, 2 ock anm.

3. *W* övergår stundom — äfter ännu obekant regel — till *ʒ* emellan ett föregående *u* ock en annan vokal; se Bugge, Beitr. XIII, 504 ff.; Kluge, P. Grundr. I, 334. T. e. sskr. *yúvan-*, lat. *juvenis* ung, *juventus* ungdom : fht. *jugiro* yngre, *jugund*, fs. *juguth*, ags. *ʒeoʒuð* ungdom; fsl. *brŭvĭ* bro, ögonbryn, galliskt *brīva*, isl. *brú* bro, *brǫ́* (*brǣwō-) ögonhår, ags. *brǣw*, fht. *brâwa* ögonbryn : fs. *bruggia*, isl. *bryggja* (*bruʒjōn-). ags. *brycʒ* (*bruʒjō av *bruʒī) brygga; gr. μυῖα, isl. *mȳ* (*mūjō) : fs. *muggia*, fsv. *myggia* (*muʒjōn-), nysv. *mygg* (*muʒjō av *muwī : *mūjō = got. *mawi* : *maujō-s* o. d.) mygga; fht., ags. *sû* : *suʒu* (*suwō) so; gr. ἥλιος, ἠέλιος (*sāwel-). got. *sauil* (*sōwel-) : *sugil* (runan *s*), ags. *syʒel* (*suwil-) sol; m. m.

C. Kvantitativa förändringar.

§ 37. Asimilatsjon.

1. *bn*, *bhn*, *pn*, *phn* uppträda i germ. språk alla såsom *pp* (äfter lång vokal *p*, s. § 39, 2), i händelse den på *n* följande sonanten i indoeuropeisk tid hade huvudtonen. Se G. Wenker, Über die verschiebung des stammsilbenauslautes im germanischen (Bonn, 1876); Bezzenberger, Gött. gel.

Anz. 1876, s. 1374; Paul, Beitr. VII, 133 f.; Osthoff, Beitr. VIII, 297 f., M. U. IV, 178; Kluge, Beitr. IX, 149 ff.; P. Grundr. I, 336; Kauffmann, Beitr. XII, 504 ff.; Brugmann, Grundr. I, 390, 393. I fråga om utvecklingsgången är följande förlåpp sannolikt. Redan i indoeur. tid sammanföllo *bhn*, *phn* med resp. *bn*, *pn* jenom uppjivande av aspiratsjonen (s. § 44). På germ. båtten asimileras (före övergången *p* > *f*, § 28, 1) *pn* till *pp*, som sedan icke judskrider (jfr § 28). Huruvida *bn* samtidigt asimilerats till *bb*, som sedan (samtidigt med övergången *b* > *p*, § 30, 1) judskrider till *pp*, äller om det först (enligt § 30, 1) judskridit till *pn*, som därpå, betydligt senare än det ursprungliga *pn*, asimileras till *pp*, är ovisst. Eksämpel äro bl. a.: sskr. *chup*- beröra, got. *skiuban*, fht. *scioban*, ags. *scûfan*, isl. *skúfa*. fsv. *skiuva* sjuta, fht. *scûfala* : lt. *schuppe* skåvel, fht. *scupfa* gungbräde, sv. dial. *skåppu*, *skuppa* sjöte, knä, mht. *schupf* skuff; mht. *snûfen* frusta, *snûben* snarka, lt. *snûven*, holl. *snuiven* fnysa, fsv. *sniuva* : mht. *snupfe* snuva, isl. *snoppa* snyte, fsv. *snuppa* snyfta; mht. *knübel* knoge, sv. dial. *knöva* krama : lt. *knop(p)* knåpp, fht. *chnopf* knut, ags. *cnæp(p)*, isl. *knappr* knapp; ags. *dŷfan* dyka, fht. *tobal* dal : *topf* skål, ags. *doppa* skrake, »dåppare»; fsv. *slipa*, *slæpa* släpa, isl. *sleipr* hal, mlt. *slipen* slipa, fht. *slîfan* : *slipfen* glida, t. *schlipferig* slipprig, isl. *sleppa*, fsv. *slippa* slippa; fsl. *kypěti* : mht. *hopfen*, ags. *hoppian*, isl. *hoppa* håppa; lat. *Scīpiō* »den snede» (jfr gr. *σκίμπτειν* kröka), isl. *skeifr*, mht. *schief* : t. dial. *schepp* sjev.

2. *dn*, *dhn*, *tn*, *thn* uppträda under alldeles samma förutsättningar såsom *tt* (resp. *t*, s. § 39, 3). Om den sannolika utvecklingsgången se åvan 1, där ock literatur i frågan anförts. Eksämpel : fht. *chnodo*, *chnoto* : ags. *cnotta* knut, isl. *knǫttr* båll, *ú-knytter* fula spratt, mht. *knotze* knårr (på svansen o. d.); fht. *huot*, ags. *hôd* : *hætt*, isl. *hǫttr* hatt; got. *maþa*,

ags. *maða*, fht. *mado*, isl. *maðkr* mask : *motte*, mht. *matte*, *motte* mått, mal; fht. *chataro* : *chazza*, ags. *catt*, isl. *kǫttr* katt; got. *sneiþan* sjära : fht. *snizzen* snida; got. *stautan*, fht. *stôzan* stöta : mht. *stutzen* studsa; fsv. *iætun* : *iætte* jätte.

3. *gn*, *ghn*, *kn*, *khn*, g_wn, g_whn, *qn*, *qhn* uppträda likaså alla i motsvarande fall såsom *kk* (resp. *k*, s. § 39, 1); jfr åvan 1. Eksämpel: lit. *lugnas* krökt = isl. *lokkr*, ags. *loc(c)* hårlåck; sskr. *praçnin* = ags. *fricca* härold (jfr got. *fraíhnan* fråga); gr. *λιχνεύειν* (jfr got. *bi-laigôn*) = fht. *lecchôn*, fs. *likkoian*, ags. *liccian* slicka (*λίχνος* = mht. *slec,-ckes* läckergom, jfr § 49, A, 1); isl. *stíga* stiga, fht. *steigal* : *stecchal* brant (jfr sskr. *stighnómi* jag håppar, fsl. *stignati* ila); isl. *smjúga*, ags. *smûȝan* smyga (lit. *smukti* glida, fsl. *smucati* krypa) : *smocc*, isl. *smokkr*, fht. *smoccho* sjorta, *smucchen* pådraga, smycka; isl. *fljúga*, ags. *fléoȝan*, fht. *fliogan* flyga : *floccho* snöflåck, ags. *flocc*, isl. *flokkr* svärm, skara; isl. *ljúga*, fht. *liogan* juga : *lucchi* lögnaktig, *locchôn*, isl. *lokka* låcka, förföra; lit. *smagùs* anjenäm, fht. *gi-smahhên* : *smacchên* smaka, ags. *smæc(c)* smak; ags. *hnîȝan*, isl. *hníga*, fht. *nîgan* niga : *nicchen* nicka; got. *biugan*, ags. *bûȝan*, fht. *biogan* buga, *buhil* kulle : mht. *bücken* båcka; got. *tiuhan*, fht. *ziohan* draga, *zug* tåg : *zocchôn* rycka; isl. *hrúga* : ags. *hrycce* hop; t. *lech* : *leck* läck.

4. *ln* blir *ll*, t. e. sskr. *gr̥nāmi* : isl. *kalla* jag ropar; sskr. *pūrṇás*, lit. *pilnas* : got. *fulls*, fs., ags. *full*, isl. *fullr* full; sskr. *ū́rṇā*, lit. *vilna* : got. *wulla*, fht. *wolla*, isl. *ull* ull; sskr. *sthū́ṇā* (**sthūlṇā*, s. § 26, 13; **sthəlnā*, s. § 2, 11) pelare : fht. *stollo* stötta; sskr. *sthāṇúsh* (**sthēlnus*) orörlig : fht. *stilli* stilla (jfr *stall* stall, ställe, *stellen* ställa); lit. *vilna*, fsl. *vlŭna* (**wl̥nā*) : fht. *wella* bölja (jfr got. *wulan* : isl. *vella* koka, sjuda); lit. *kálnas* bärj, lat. *collis* (**colnis*, s. § 26, 15) : ags. *hyll* kulle; lat. *pellis* (**pelnis*) hud, gr. *πέλλα* (**pelna*) läder : ags., fht. *fell* fäll, isl. *fjall* fiskfjäll, got.

prûts-fill hudutslag (jfr gr. *ἐρυσί-πελας*); isl. *bolr* bål, buk : *bolle*, ags., fht. *bolla* bukigt dryckestjärl, bål; got. pl. *ala-mans* alla männisjor, fht. *ala-wâr* alldeles sann : got. *alls*, isl. *allr*, ags. *eall* all; isl. *telja*, fht. *zellen* (**taljan*) räkna : isl. *tollr*, fht. *zol(l)* tull, »det räknade». Se Kluge, P. Grundr. I, 335; Kauffmann, Beitr. XII, 519.

5. *mn* asimileras vanligen — äfter obekant regel — till *mm*, t. e. fht. *hram*, ags. *hræm* (**hramn*, s. § 33, 2) kårp; fht. *stimma*, fs. *stemma* jämte resp. *stimna*, *stemna* röst; fht. *stemmen* häjda, isl. *stemma*, fsv. *stæmma* : *stæmna* dämma. Av samma art är troligen *mm* i en mängd ord, där *n* icke är etymolågiskt uppvisat, men där åfta fårmer med *m* stå vid sidan av sådana med *mm*, t. e. got. *swamms* svamp, fht., fs., ags. *swimman*, isl. *svimma* : *svima*, *symja* simma, urspr. väl *swimman* (**swimnan*), pret. *swam*, såsom got. *fraíhnan* : *frah* (isl. *fregna* : *frá*) o. d.; got. *stamms*, fht. *stamm*, isl. *stammr* : *stamr*, fht. *stam*, ags. *stamor* stammande (jfr fht. *un-gi-stuomi* ohäjdad ock *stemmen* häjda = fsv. *stæmna* dämma, se åvan); isl. *grimmr*, fht. *grimmi* : *grim*, isl. *grimr* grym, bister (jfr *gramr*, fht., fs. *gram* gramse); isl. *skam(m)r* kårt; fht. *stum(m)* stum (jfr *stam*, *stamm* m. m. åvan); *ramm*, *rammo*, ags. *ramm* båck, isl. *rammr* : *ramr* stark, sv. *ram* oförfalskad; isl. *hrammr* stor tass : sv. (*björn*)*ram* (fsv. dat. pl. *ramum*), fht. *rama* påle, ram (träribba), got. *hramjan* kårsfästa (jfr gr. *κρεμάννυμι*); isl. *gammr* : sv. *gam*, isl. *gamle* örn; isl. *glam(m)* m. m. Se Kluge, Beitr. IX, 168; v. Fierlinger. K. Z. XXVII, 559; Noreen, Aisl. grammat. § 206 anm.; Kauffmann, Beitr. XII, 519; jfr å andra sidan Sievers, Beitr. VIII, 86 not.

Anm. 1. En motsatt utveckling *mn* > *nn* tyckes föreligga i isl. *hinna* jämte *himna* hinna (jfr *himenn* himmel, *hamr* hölje); ags. *fæsten*, fs. *fastunnia* (got. *fastubni*) fasta m. fl. ord med sufikset *-unniō* av **-umniō* (jfr lat. *cal-umnia* o. d.); se Kluge, Nomin. Stammbildungslehre, s. 68.

Anm. 2. Den av flere författare (t. e. Kögel, Zeitschr. f. d. Alt. XXXIII, 22 f.; Kauffmann, Beitr. XII, 519; Kluge, P. Grundr. I, 335) antagna asimilatsjonen *rn* > *rr* är ytterst tvivelaktig ock i flere anförda fall tydligen icke föreliggande. Så t. e. är got. *faírra*, fht. *ferro*, isl. *fjarre*, *firre* avlägsen (got. *faírneis*, fht. *firni* gammal är ett helt annat ord) urspr. en komparativ på *-ra* (såsom got. *aftra*, fht. *aftro*, *fordro*), ett sskr. **púraras* (: superl. *paramás*, fsv. *fiærme* = sskr. *úparas* : *upamás* o. d.); got. *staírnô*, isl. *stjarna*, fht. *sterno* (jämte *sterro*, ags. *steorra*) sjärna o. d. står för **sterrnō* (: *sterrō* = isl. *kvinna* : got. *qinô*, mlt. *finne* : fsv. *fina* fena, isl. *hjarne* < **herzne* : *hjarse*, *Arne* : *Are*, *Bjarne* : fsv. *Biari*, fgutn. *hanni* : isl. *hane* m. m., d. v. s. det stamslutande *n* har från de synkoperade kasus, ss. jen. pl. got. *abnê*, *watnê* o. d., jenomförts i hela paradigmet).

6. *nw* blir *nn*, t. e. sskr. *hánush*, gr. γένυς tjäk, lat. *dentes genuīni* tjindtänder : got. *kinnus*, fht. *chinni*, isl. *kinn* tjind (jfr lat. *gena*, ags. *cin*); gr. μινύ-θω, lat *minuō* minskar : got. *minniza*, fht. *minniro* mindre; sskr. *tanúsh* (fem. *tanvī́*), lat. *tenuis* (jfr gr. τανύειν tänja) : fht. *dunni*, isl. *þunnr* tunn; lat. *anus* gumma : fht. *anna* kvinna; sskr. *dhánvā* båge : fht. *tanna* gran; m. m. Se A. Kuhn, K. Z. II, 463; Sievers, Beitr. V, 149; Bechtel, Zeitschr. f. d. Alt. XXIX, 367; Kluge, P. Grundr. I. 335.

Anm. 3. Got. *manna* man hör icke (såsom vanligen antages) hit, utan förhåller sig till got., fht. *mana-* (i sms. *-sêþs*, *-kunni* o. s. v.), fno. *ein-*, *oy-mane* ensling (*øy-* av **aiwa-*, gr, οἶϝος ensam) som fgutn. *hanni* : isl. *hane* o. d. (se åvan anm. 2), d. v. s. *manna* (för **mana*, jfr *ga-man* medmännisja, sällskap) har lånat *nn* från fårmer som *mannē*, *mannam* (jfr *abnê*, *-nam*), *mans* (för **man-ns*, jfr isl. *menn* av **man-niʀ* såsom *yxn* av **ux-niʀ*; sg. *madr*, **mannr* : *-mane* som *hrogn* : fht. *[h]rogo*, *hrafn* : fht. *hrabo*, *kvern* : sskr. *grā́vā* m. m., s. Noreen, P. Grundr. I, 495).

Anm. 4. Av regrässiv asimilatsjon finnes intet fullt säkert fall (*zm* > *mm*? s. Kluge Beitr. VIII, 521 ff., Osthoff,

Perf., s. 428 not; *ts* > *ss*? s. Osthoff, Perf., s. 561 ff.), snarast *nm* > *mm*, t. e. gr. *κνήμη* sjenben : fht. *hamma* sjänkel, ags. *hamm* knäveck (i fråga om avjudet jfr lat. [*g*]*nātus* : t. *kind*, sskr. *grāvā* sten : isl. *kvern* kvarn o. d.), se v. Fierlinger, K. Z. XXVII, 559. Jfr ock anm. 1 åvan om *mn* > *nn*.

§ 38. Förlängning av *j* ock *w*.

Intervokaliskt *j* äller *w* förlänges i vissa — ännu icke tillräckligt utredda — fall; se Holtzmann, Altdeutsche Grammatik, I, 109; Zimmer, Zeitschr. f. d. Alt. XIX, 405; Kluge, Beitr. z. Gesch. d. germ. Conj., s. 127; J. Schmidt, Anzeiger f. d. Alt. VI, 125; Paul, Beitr. VII, 165; Bezzenberger, Gött. gel. Anz. 1879, nr 26; Kögel, Beitr. IX, 523; Platt, Engl. Studien VI, 292; Bechtel, Gött. gel. Nachr. 1885, 235 ff.; Brate, Bezz. B. XIII, 33 ff. Av *jj* blev sedan i nordiska språk *ggj*, i gotiska *ddj*; av *ww* i båda dessa språkgrenar *ggw*. I västgermanska språk uppträda *ijj* ock *uww* såsom resp. *īj*, *ūw*. Eksämpel:

1. *ajj* i jenit. got. *twaddjê*, isl. *tveggja*, fht. *zweijo*, sskr. *dváyōs* till resp. *twai*, *tveir* två; isl. *beggja* : got. *bai* båda; got. *daddjan*, fsv. *dæggia* dia = sskr. *dháyāmi*, fsl. *doją* (jfr § 9, II, 2); isl. *egg* (dat. pl. *eggjom*), krimgot. *ada* (**addja-*), ags. *ǽʒ* (**aij*), fht., fs. *ei* (**aij*) : gr. *ᾠόν* (**ōjo-*) ägg; got. *waddjus*, isl. *veggr*, *-jar* vägg, »flätvärk» : lat. *viēre* fläta; fsv. *þrægge*, *-ia* sjul : sskr. *trāyatē* sjyddar; isl. *skegg* sjägg, »skuggning» : gr. *σκοιός* skuggande, *σκιά*, sskr. *chāyá-* skugga.

2. *ijj* i isl. *Frigg*, *-jar*, fht. *Fría*, ags. *frīʒe-dæʒ* fredag : sskr. *priyá* maka; got. *iddja*, ags. *éo-de* (**ījo-de*) : sskr. *áyāt* jick; isl. jenit. *þriggja* till *þrír* tre (möjligen analågi äfter *tveggja*, ty got. har *þrijê*, äj **þriddjê*).

3. *aww* i isl. *hǫggva*, fht. *houwan*, ags. *héawan* bugga : fsl. *ková* jag smider (jfr lat. *cū-dō*); isl. *dǫgg*, *-var*, fht. *tou*, *-wes*,

ags. *déaw* dagg : sskr. *dhav-* rinna; got. *glaggwus*, isl. *gløggr*, ack. *-van*, fht. *glouwêr*, ags. *ȝléaw* skarpsynt : *ȝlôwan*, isl. *glóa* lysa; isl. *snøggr*, *-van* rakad, skallig, kårtklippt, putsad, knapp, snabb : lat. *novacula* (**snov-*) rakkniv, got. *sniwan* sjynda m. m. (§ 12, 5); isl. *hnøggr*, *-van*, ags. *hnéaw*, mht. *nouwe* knapp, noga : gr. *κνύω* skrapar; fht. *scouwôn* : isl. *sko-ða* skåda (jfr nedan 5); isl. *rǫgg*, *-var* ragg : *rýja* nappa ull av får.

4. *eww* i got. *triggws*, isl. *tryggr*, *-van*, fht. *gi-triuwi*, ags. *tréowe* trogen : got. *trauan* tro m. m. (§ 9, I, 12); isl. *hryggva* bedröva, fht. *hriuwan*, ags. *hréowan* förarja; fsv. *bryggia*, fht. *briuwan*, ags. *bréowan* brygga : mht. *brüejen* bränna; isl. *bygg*, dat. *-ve*, fsv. *biug(g)*, ags. *béow* korn : isl. *bjórr* öl; got. *bliggwan*, fht. *bliuwan*, ags. *bléowan* prygla.

5. *uww* i got. *skuggwa*, isl. *skugg-sjá* spegel, *skyggna* (**skuggwinōn*) späja, fht. *scûwo*, ags. *scûwa* skugga : sskr. *kavísh* siare, gr. *κοϝέω* jag märker, lat. *caveō* aktar mig (jfr § 49, A, 1); isl. *gluggr* glugg : *glóa* lysa; *snugga* : *snúa* vända.

§ 39. Förkårtning av lång konsonant.

Lång konsonant (åtminstone *kk*, *pp*, *tt*, *ss*) förkårtas omedelbart äfter annan konsonant äller lång vokal; se Osthoff, M. U. IV, 77, 91, 104; Beitr. VIII, 297 ff.; Kluge, Beitr. IX, 152, 183; P. Grundr. I, 336; Kauffmann, Beitr. XII, 504 ff. Eksämpel:

1. *kk* (uppkåmmet enligt § 37, 3) > *k*, t. e. t. *hocken* : isl. *húka* huka (jfr *hokra* < **hokkra* krypa); mht. *slucken* : *slûchen*, fsv. *slūka* sluka; isl. *kokkr*, ags. *coc(e)* tupp : *cŷcen*, lt. *küken*, isl. *kjúklingr* tjyckling; ags. *frocca* : isl. *fraukr* groda; isl. *krukka*, ags. *crocca* : *crûce*, mht. *krûche*, fs. *krûka* kruka; isl. *flokkr* flåck : *ský-flóke* målntapp; ags. *flicce*, isl. *flikke* fläsksida, fht. *fleccho*, isl. *flekkr* fläck : *flík* flik; ags. *hrycce* :

: *hréac*, isl. *hraukr* hög av **hraukk-* (**hrauȝn-´*) : **hrūȝón-*, isl. *hrúga* = isl. *vatn* : got. *watô*, isl. *hrafn* : fht. *hrabo* m. m., se § 37, anm. 3. Likaså isl. *krókr*, *krákr* : fht. *chrâgo* krok; isl. *hákr*, ags. *hôc* : fht. *hâgo* hake, got. *hôha* plog; isl. *snákr*, *snókr* snok : mht. *snâke* (**snāggō-*) mygga, ags. *snæȝel*, isl. *snigell* snigel; isl. *klókr*, lt. *klôk* : mht. *kluog* klok; ags. *hôcor* : *hôh* hån; isl. *víkingr* viking, tjämpe : *vega*, got. *weihan* strida; ags. *wîc* : got. *weihs* by (lat. *vīcus*); mlt. *vâke* åfta : gr. *πυκνά*; got. *þaírkô* hål : *þaírh* jenom, ags. *þyrel* (**þyrhel*) hålig; isl. *skeika* gå snett : mht. *schieg* sned; fht. *galza*, isl. *goltr* snöpt galt, *gyltr* sugga : *geldr*, fsv. *galdr* ofruktsam, fht. *galt* snöpt, isl. *gelda* snöpa. Isl. *teikn* (ags. *tâcn*, fs. *têkan*) tecken jämte *jar-tegn*, fsv. *iær-tign* järtecken (jfr fht. *zeigôn* visa, gr. *δείκνυμι* m. m.) beror på kompromiss mellan stammarna *taikk-´* (finskt lån *taika* tecken; jfr ags. *tæcean* undervisa) av **taiȝn-´* ock **tiȝón-*; likaså isl. *feikn* fördärv, ags. *fâcn*, fs. *fêcan* svek : got. *faihô* bedrägeri; ags. *béacen*, fs. *bôkan* tecken, mnederl. *bāken* båk (**b-aukn*) : got. *augjan*, fs. *ôgian* visa; fsv. *vākn* : *vāgn* vapen (jfr nedan 2 ock § 34, 2); *sōkn* : fgutn *sōgn* socken (jfr § 34, 2); isl. *sykn* : fno. *sygn* söcken. Hit väl ock fno. *stjúk-* : *stjúg-móðer* styvmor.

2. *pp* (enligt § 37, 1) > *p*, t. e. lt. *knop(p)* knåpp, fht. *chnopf* knut, isl. *knappr* knapp : holl. *knoop* knut, fht. *knouf* knapp; t. dial. *wappen* : fht. *wâfan*, got. pl. *wêpna*, isl. *vápn* (jfr *vámn*, fsv. *vāmpn* m. m. av **vǣƀna-*, indoeur. *vēqono-*, § 33, 2 ock § 34, 2). Ags. *héap*, fs. *hôp*, fht. *houf* hop av **haupp-´* förhåller sig till fht. *hûfo* (jfr fsl. *kupŭ*) som isl. *hraukr* : *hrúga* m. m. (s. åvan 1); likaså ags. *carp*, fht. *charpfo* : isl. *karfe* karp; isl. *skarpr*, ags. *scearpr*, fht. *scarpf* : *scarf* skarp; ags. *ȝilp*, mht. *gelpf* : isl. *gjalfr* larm; fht. *stumpf* : isl. *stúfr* stump (jfr fht. *stumbal*, fsv. *stumble*); fht. *chrumpf* : *chrumb* krokig; fsv. *sōpn* : sv. dial. (Västerdalarna) *somn* (**sōƀn-*) socken (jfr åvan 1) m. m. Hit väl ock fsv. *stiūp-* : *stiūf-barn* styvbarn (jfr åvan 1).

3. *tt* (enligt § 37, 2) > *t*, t. e. isl. *ú-knytter* fula spratt, ags. *cnotta* : isl. *knútr* knut; ffr., fs. *hwitt* (sskr. *çvítnas*, *çvētás*) : got. *hweits*, isl. *hvítr* vit; ags. *snott* snor : isl. *snýta* snyta, mlt. *snûte* snyte; mht. *fett* : isl. *feitr*, mht. *veiz* fet; mht. *klotz* : fht. *chlôz* (**klaut*[*t*]-) klot, klåss; lt. *blutt* (fsv. lån *blotter*) blått, bar : mht. *blôz* naken, ags. *bléat* fattig, isl. *blautr* vek, blöt (jfr utan *n*-avledning isl. *blauðr*, ags. *bléað*, fht. *blôdi* svag, rädd). Mht. *glanz* glans av **ʒlantta-*, **ʒlandnó-* (jfr mht. *glander* glans); på samma sätt väl ags. *hunta* jägare (jfr got. *hinþan* fånga), *steort*, fht. *sterz*, isl. *stertr* sjärt (jfr gr. *στόρϑη* tagg) ock ags. *flint* flinta (jfr gr. *πλίνϑος* tegelsten; § 29, anm. 2) m. m.

4. *ss* (enligt § 45, 2) > *s*, t. e. isl. *viss*, fs. *wiss* viss, got. *miþ-wissei* samvete, *wissa* visste : isl. *vís-s*, fs., fht., ags. *wîs* vis, isl. *vísa*, fht. *wîsen* visa, got. *ga-weisôn* titta till, fht. *wîsa*, ags. *wîse* sätt ock vis, isl. *vísa* bunden fårm, visa, *-vís* sätt. Talrika andra eksämpel s. § 45, 2.

D. Övriga konsonantiska judlagar.

§ 40. Konsonantinsjutning.

1. Mellan *s* ock *r* insjutes *t*, t. e. sskr. *srávāmi*, gr. *ῥέω* (**srevō*) jag flyter, fir. *sruaim* (**sroumen*) : isl. *straumr*, ags. *stréam*, fht. *stroum* ström; sskr. *sraj* girland : fht. *stric* rep; isl. *serða* driva otukt : part. pret. *stroðenn*; sskr. *sarāmi* jag ilar, gr. *ὁρμή* angrepp : fht. *sturm*, ags. *storm*, isl. *stormr* (**sr̥mos*) stårm; sskr. *usrá*, lit. *auszrà* mårgonrådnad : ags. *Eóstræ* vårens gudinna, pl. *éastro*, fht. *ôstarûn* påsk; lat. *tenebræ* (**temesræ*, jfr sskr. *tamas*) : fs. *finistar* (**þinistar*) mörker, fht. *dinstar*, *finstar* mörk; sskr. dat. *svasrí* : got. *swistr*, isl. *systr*, ags. *sweostor* syster; got. *gilstr* av **ʒelssra-* m. m., s. § 45, 2.

2. Före *w* tyckes stundom ett *k* vara insjutet (s. Bugge, Beitr. XIII, 515), t. e. sskr. *jīvás*, fsl. *živŭ*, lat. *vīvus*, got.

qius, *-wis* : isl. *kvikr*, *-van*, ags. *cwicu*, fht. *quec* levande, livlig. isl. *kvøykva* uppliva (jfr dåck § 50, A); sskr. *dēvā́*, gr. *δᾱήϱ* (**daiwēr*), lat. *lēvir* : ags. *tâcor*, fht. *zeihhur* svåger; lat. *nāvis*, gr. *ναῦς* : isl. *nǫkkve*, ags. *naca*, fht. *nahho* båt; got. *speiwan*, fs., fht., ags. *spîwan* spy : got. *spai(s)kuldr*, fht. *speihhila* spått, t. *spucken* spåtta; sskr. *pīvā*, gr. *πίων* fet : isl. *spik*, ags. *spic*, fht. *specch* späck; ags. *héawan*, fht. *houwan* hugga, *houwa* hacka (s.) : mht. *hacken*, ags. *haccian* hacka (v.); isl. *knúe*, sv. *knōge* (**knōwe* < **knōe* < **knōwan-*, s. § 9, I, 15) : no. dial. *knjuke*, sv. dial. (Dalarna) *kniuekel*, ags. *cnucel* knoge, fsv. *knoka*, mht. *knoche* knota. Emellertid är det möjligt, att här föreligger en redan indoeur. väksling mellan (*g*)*w* ock *g*(*w*), att döma av t. e. lat. *vīvo* : *vixi*, *victum* leva (jfr *w* : *gh* i t. e. gr. *μιϝαίνειν* orena : *ὀμιχεῖν*, isl. *míga*, sskr. *mēhāmi* pinkar; gr. *μύω* sluter ögonen, sskr. *mīvāmi* tränger : fsl. *mĭža* sluter ögonen, lit. *migti* trycka, såva); se Bugge, De svenska landsmålen IV, 261.

§ 41. Konsonantbårtfall.

A. I slutjud:

1. I ursprungligt (indoeur.) slutjud försvinna *m* ock *n*, varvid en omedelbart föregående vokal nasaleras, t. e. urnord. ack. sg. *horna* (**hornam*, jfr lat. *jugum*, gr. *ζυγόν*) horn, *staina* sten (jfr lat. *equum*, gr. *ἵππον*); got. jen. pl. *gibô* (jfr sskr. *-ām*, gr. *-ων*) gåvors; urnord. *eka* (jfr sskr. *ahám*) jag.

Anm. I. Troligen kvarstår nasalen äfter — ännu i germansk tid — huvudtonig vokal, t. e. lat. *tum* : got. *þan*, ags. *þon* (isl. *þá*) då; lat. *quum* : got. *hwan* när; lat. *septem* : got. *sibun* (indoeur. **septm̥*, gr. *ἑπτά*) sju; s. Paul, Beitr. IV, 388; jfr åvan § 36, anm. 1. Got. *niun* (indoeur. **névm̥*) nio måste ha *-n* kvar jenom analågi äfter *niunda* nionde (Osthoff, M. U. IV, 131 f.) ock *sibun*, *taíhun* (indoeur. **dékmt*).

2. Spårlöst försvinna *t*, *d*, *þ*, *ð* (indoeur. *d*, *t*), t. e. sskr. *kad*, lat. *quod* : got. *hwa* vad; sskr. abl. *tásmād* : got. *þamma* den, det; sskr. *áyāt* : got. *iddja* jick; lat. konj. *vĕlīt* : got. *wili* vill; sskr. *daçát*, lit. *deszimt* (indoeur. *dékm̥t*) : got. *taíhun* (jfr *-taíhund*, utgående från kasus obliqui), ags. *tíen* tio; indoeur. **dont* (sskr. *dan*) : fht. *zan* (ock *zand*, isl. *tǫnn*, fs. *tand*, got. *tunþ-us*, ags. *tôð* från kas. obl.) tand; indoeur. **pont* (lat. *pons* av *pont-s*) : mht. *ban* väg (jfr § 31, anm. 2); sskr. *nápāt* : fht. *nefo*, isl. *nefe* brorsån (jfr sskr. *naptí*, lat. *nepti-s* : ags., isl., fht. *nift* brorsdåtter); indoeur. **mēnōt* (lit. *mĕnů*) : got. *mêna*, fht. *mâno*, isl. *máne* måne, månad (jfr got. *mênôþs*, fht. *mânôd*, isl. *mánaðr* månad ur kas. obl.). På samma sätt förhålla sig ags. *ealu* (obl. *ealoð*), isl. *ǫl* (**alu*), fsv. *øl* (dat. pl. dial. *øldum*) : ags. *ealoð* öl, isl. *ǫlð-r* rus; ags. *hæle*, isl. *hal-r* : *hǫlð-r*, ags. *hæleð*, fht. *helid* jälte; isl. *ver* hav, fiskeplats, ags. *wær* : *waroð*, *wearð* strand, fht. *warid* ö; ags. *ȝe-féa*, fht. *gi-feho* : got. *fahêþs* glädje; ags. *ile*, isl. *il* : holl. *eelt* fotsula; isl. *krabbe*, ags. *crabba* : fht. *krepiz* kräfta; isl. *ame* : fht. *emiz-* möda; fsv. *ezøre* : *ezorþ* ed; ags. *ǽfen*, isl. *aptan-n* (jfr nedan B, 2) : fs., fht. *âband* afton; fht. *aran*, got. *asan-s*, isl. *ǫnn* (**azn-ō*), fsv. *an* : *and*, t. *ernte* sjörd, -etid; m. m., s. Leskien, Germania XVII, 374; J. Schmidt, K. Z. XXVI, 345 f.; Platt, Beitr. IX, 368 f.; Kluge, P. Grundr. I, 360; Noreen, Arkiv III, 26 not; Brate, Äldre Vestmannalagens ljudlära, s. 66 f., 64 not.

Anm. 2. Då dentalen kvarstår i några particklar, t. e. sskr. *ud* : got., isl. *út* ut; lat. *ad* : got., isl. *at* till; så beror väl detta på inflytande från de många komposita, i vilka dessa particklar injingo, ock där dentalen sålunda stod i midjud.

B. Mellan tvänne andra konsonanter:

1. Guttural bårtfaller mellan *s* (äller *z*?) ock *l*, *n* (*m*?); se v. Fierlinger, K. Z. XXVII, 191 ff., 480 f.; K. F. Johansson, Beitr. XIV, 289 ff. T. e. fht. *sliozan*, ffr. *slûta*

(ock *sklûta*) : lat. *claudere* sluta; fht. *s(c)olan*, ffr. *s(c)ela* skola av ursprungligt sg. *skal* : pl. *s(u)lum* (fgutn. *al*, pl. *ulum*, möjligen av **hal*, **hulum*, jfr? gr. *κελεύειν* befalla); isl. *slakke* bärjsbrant : ags. *hlinc* kulle, isl. *hlykkr* böjning; fsv. *slind* : isl. *hlið* sida (jfr § 49, B, 1); isl. *snøypa* kastrera : got. *dis-hniupan* sönderslita, ags. *hnéapan*, fsv. *niupa* nypa; mengl. *snêsen* : isl. *hnjósa* nysa; sv. dial. *sniosk* : isl. *hnjóskr* fnöske; m. m. Jfr § 49, A, 1.

Anm. 3. Isolerat står fht. *forscôn* färska av **pr̥k-skō-*, jfr got. *fraíhnan* fråga.

2. *t* bårtfaller i de indoeur. grupperna *ntj*, *n̥tj*, *qtr*, *ptm̥* ock *ptn̥*, se Kluge, Beitr. X, 444, Anglia IV, 105, P. Grundr. I, 333; Sievers, Beitr. V, 119. T. e. sskr. *satyás* (**sn̥tjos*) värklig : got. *sunjis* (jfr ags. *sôð*, isl. *saðr* av **sanþa-*) sann; lat. *præ-sentia* närvaro : got. *sunja* sanning, *bi-sunjanê* runt omkring; sskr. *pathyā́* bana : mht. *büne* tilja (jfr § 31, anm. 2); fht. *suntea* : ags. *synn* synd av urspr. nom. **sundī*, jen. **sunjōz* (isl. *synð* av **suniðī*); got. *bandi*, ags. *bend* : *benn* band; fht. *wrendo* : ags. *wrenna* järdsmyg; got. *hafjandei* lyftande (fem.) : fht. *hevianna* barnmorska; isl. *tindr* : fht. *zinna* tinne, m. m.; lat. *quatuor* fyra : mht. *rûte* (**hrūta*) av **q(t)rūtā* fyrkant; lat. *septem* (**septm̥*) : got., fht. *sibun*, ags. *seofon* sju; isl. *aptann*, fsv. *apton*, ags. *ǽften* : *ǽfen*, fs., fht. *âband* afton av urspr. **ǎftan* (indoeur. *ēptónt*) : **āƀund-´* (indoeur. **ēptn̥t-´*).

C. Övriga fall:

1. Dentalerna *t*, *d*, *þ*, *ð* (indoeur. *d*, *dh*, *t*, *th*) bårtfalla före *s* + konsonant (möjligen på så sätt, att först dentalen asimileras med *s*, jfr § 37, anm. 4, ock sedan *ss* förkårtas före konsonant), se Kluge, Beitr. IX, 195 f., P. Grundr. I, 326. T. e. got. *watô*, isl. *vatn* vatten : fht., ags. *wascan*, isl. *vaska* tvätta; got. *hrôt* : fs. *hrôst* tak; got. *rauþs*, isl. *rauðr* röd : fs., fht. *rost*, ags. *rûst* råst (på järn); isl. *hroðenn*, ags.

hroden prydd : *hyrst* smycke, fht. *rust* rustning; got. *hlaþan*, fht. *(h)ladan* lasta : *(h)last*, ags. *hlæst* last; got. *beidan* bida : *us-beisns* tålamod; got. *biudan* bjuda : *ana-bûsns* påbud; ags. *ondrǽdan* frukta : *on-drêsn* fruktan; ags. *wrîðan* vrida : *wrâsen*, fht. *reisan* knut; isl. *brjóta*, ags. *bréotan* bryta : fht. *brôsma*, fs. *brôsmo* bit, smula; fht. *rôt* röd : *rosamo* (**rosmon-*) rådnad.

2. *j* försvinner före *i* (men återföres åfta jenom analågi), se Mahlow, s. 43 f.; Osthoff, M. U. IV, 27; Kluge, Nom. Stammb. § 14. T. e. sskr. *tráyas*, gr. kret. *τρέες* : got. *þreis*, isl. *þrír* (**þrijiz*) tre; got. *priyás* : got. *freis* fri; isl. *liggja*, *biðja*, *sitja* : got. *ligan* ligga, *bidan* bedja, *sitan* sitta av urspr. pres. **liȝjō*, **liȝis* (fsv. *ligher* jämte *ligger*) o. s. v.; got. *arbja* : isl. *arfe* (fsv. *arve*, *ærve*) av urspr. **arƀjan-*, men **arƀin-*; got. *gudja* : isl. *goðe* präst; fht. *grâfio* : *grâfo* greve m. m.

3. *w* bårtfaller före *u* (men återinföres stundom analogice) samt troligen mellan konsonant äller lång vokal ock ett följande *j*, se Mahlow, s. 30, 43 f.; Osthoff, M. U. IV, 306, 312, 316, Beitr. VIII, 281, 285 ff.; XIII, 454; Kögel, Beitr. IX, 510 ff.; Kluge, P. Grundr. I, 334. T. e. sskr. *yuvaçás*, lat. *juvencus* : got. *juggs*, fht. *jung* (**juwung-*) ung; lat. *juventa* : got. *junda* ungdom; lat. *novem* : got. *niun*, isl. *níо* nie; lat. *avun-culus* : fht. *ôheim*, ags. *éam* (**awun-haima*) morbror; fht. *wolf* (got. *wulfs* av **wolfs*) ulv : *Arn-ulf*, *Liud-ulf*, got. *Ansi-ulf*, *Atha-ulf* m. m.; sskr. *pitr̥vyas* : fht. *fatureo* farbror; got. *hardus* : ack. *hardjana* (**hardwj-*) hård; isl. 2 sg. pres. *ýkvir* (*ýkr*) : *víkja* (**wīkwjan*) vika; got. *taui* (**tōwī*, § 9, I, 5) : jen. *tôjis* (**tōwj-*) järning; fht. *chrâwa* : *chrâia* (av **krāwī*, jen. **krājōz*) kråka m. m.

4. Gutturalt *n* bårtfaller före *h* (spirant) med förlängning ock nasalering av omedelbart föregående vokal, t. e. lit. *kanka* kval : isl. *há* (**hanhan*) plåga; lat. *cunctāri* vara i ovisshet : isl. *hætta* (**hanht-*) riskera; got. *þagkjan*, fht. *den-*

chen, ags. *þencan* tänka, isl. *þekkja* märka : pret. resp. *þâhta*, *dâhta*, *þôhte*, *þátta*; got. *briggan*, fht., ags. *brinȝan* : pret. resp. *brâhta*, *brôhte*; got. *gaggan*, isl. *ganga* gå : *gǫ́tt*, got. *inn-at-gâhts* ingång; fht. *hangên*, isl. *hanga*, ags. *hanȝian* (*ng* av *nh* enligt § 31, 3 ock § 32, 3) : *hôn*, got. *hâhan* hänga, *faúra-hâh* förhänge; fht., ags., isl. *fang* fång : *fá*, got., fht. *fâhan*, ags. *fôn* få; fht. *hengist* : isl. *hestr* (**hanhist-*) häst; isl. *rǫng* spant : *rǫ́* vrå; fs *bi-tengi* tryckande, ags. *ȝi-tenȝe* nära befintlig, isl. *tengja* hopbinda : *tá*, fsv. *ta*, *tæ* (finskt lån *tanhut*) tillstampad mark, fägata, fht. *zâhi*, ags. *tôh* seg; ags. *ȝe-þunȝen*, fs. *gi-thungan* fullkåmlig, *thengian* fulländа, isl. *þungr* tung, jedigen : got. *þeihan*, fht. *gi-dîhan*, ags. *ȝe-þéon* trivas (lit. *tenkù* jag har nog); fht. *dringan*, fs., ags. *þrinȝan*, isl. *þryngva* : got. *þreihan* tränga, *þreihsl* trångmål, mht. *drîhe* virknål (lit. *trenkti* stöta); fsl. *tąča* rängn : got. *þeihwô* åska; isl. *þing* fålkförsamling på bestämd tid : got. *þeihs* tid (lat. *tempus*); got. *juggs*, isl. *ungr* ung : *øre*, got. *jû-hiza* yngre; isl. *hungr*, fs., fht. *hungar* : got. *hûhrus* hunger; got. *þugkjan*, fht. *dunchan*, isl. *þykkja* tycka : pret. resp. *þûhta*, *dûhta*, *þótta*; fht. *ôheim*, ags. *éam* morbror av **awunh-* (s. åvan 2); fht. *trinkan* : *ur-trûht* nykter; lit. *j-ùnktas* : got. *bi-ûhts* van m. m.; se Noreen, Ark. III, 41; Kluge, P. Grundr. I, 356.

5. *ȝ* i förbindelsen *ȝw* (vare sig uppkåmmen av indoeur. $g_w h$, § 27, 4, äller av äldre germ. *hw*, § 31) bårtfaller, när näst föregående sonant enligt den indoeur. betoningen icke bar huvudaksänten (»Sievers regel»). Se bl. a. Sievers, Beitr. V, 149; Paul, Beitr. VI, 538, 541 f.; Osthoff, Beitr. VIII, 256 ff.; v. Bahder, Die verbalabstrakta, s. 133 f.; Läffler, Arkiv I, 266 ff.; Kluge, Beitr. XII, 379 f., P. Grundr. I, 331; Laistner, Z. f. d. Alterth. XXXII, 145 ff. T. e. fsl. *sněgŭ*, lat. *nix*, *-vis*, gr. (ack.) *νίφα* : got. *snaiws*, ags. *snâw*, isl. *snjór*, *-var* snö, fht., ags. *snîwan* snöa, isl. *snivenn* be-

snöad; gr. *νεφρός*, lat. *nebrundines* : fht. *nioro*, isl. *nýra* (**ney$_w$hren-*) njure; got. *magus*, isl. *mǫgr* (z. *magu*) yngling : got. *mawi* (**maʒwí*), isl. *mǽr*, *meyla*, ags. *meowle* flicka; fht. *triogan*, fs. *bi-driogan* bedraga, *gi-drôg*, isl. *draugr* spöke : *draumr*, fs. *drôm*, fht. *troum* (**ðrauʒwma-*) dröm; fht. *liugan*, isl. *ljúga* juga, got. *ana-laugns* dåld, fht. *lougan* : isl. *laun* (**lauʒwna-*) hemlighet, ags. *léas* (**lauʒwes-*) löngnaktig, isl. *lausung* bedrägeri, *geð-løyse* svekfullhet; fs. *hnîgan*, isl. *hníga* : got. *hneiwan* niga, *hnaiwjan* förödmjuka; got. *bagms* : fht. *boum*, ags. *béam*, fs. *bôm* träd; ags. *bûʒan*, got. *biugan* buga, *us-baugjan* sopa ut, mht. *bôht* kvast : fht. *bôsi* (**ƀauʒwes-*) förkastlig, *bôsa* strunt; isl. *fljúga*, ags. *fléoʒan*, fht. *fliogan* : isl. *flaumr* svärm, ags. *fléam* flykt; got. *saíhwan*, fs. *sehan* se : part. pret. *gi-sewen*, ags. *ʒe-sewen*, fht. *gi-sewan* sedd, got. *siuns*, isl. *sjón* syn; got. *leihwan*, fht. *lîhan* låna : part. *gi-liwan*; fht. *bi-sîhan* sila : part. *bi-siwan*; got. *ahwa* vatten, isl. *ǫ́* å : *øy* ö, fht. *ouwa* vattensjuk äng, lat. *Scadin-avia* (isl. *Skán-oy* Skåne); ags. *hweohl*, *hweoʒ(o)l* : *hweowol*, isl. *hjól* jul; gr. *νέκυς* : got. *naus*, pl. *-weis*, isl. *nár* lik (jfr *Nagl-fare* liksjeppet); got. *tiuhan*, fht. *ziohan* draga : *zoum*, isl. *taumr*, fs. *tôm* töm (jfr *tygell* tygel); got. *laúhmuni*, fsv. *lygn* : da. *lyn* blikst, ags. *léoma*, fs. *lioma*, isl. *ljóme* jusstråle; fht. *mêh* (**maihwa-*) : ags. *mǽw* måse; sskr. *rēkhā*, mht. *rîhe*, fht. *rîga* : ags. *râw* linje; ags. *eoh* : fht. *îwa*, isl. *ýr* idegran; isl. *lifr* (§ 34, 1) : dalmål *lȳr* (**liʒwr-*); fht. *fîhala*, fsv. *fæl*, isl. *þél* : fht. *fiola* (**fiʒwla-*) fil; fht. *zehôn* färja : *zâwa* tinktur; fht. *zêha* : mht. *zêwe* tå; fht. *zweho* : isl. *týja* (**twiʒwiōn-*) tvivel; fht. *ebah* : *ebawî* murgröna; ags. *ʒeohhol* : isl. *jól* jultid, got. *jiu-leis*, isl. *ýler* julmånad; fht. *dwerah* : *dwerawêr* tvär; isl. *skjalgr*, mht. *schelch* : *schelwer* sned; isl. *múge*, fsv. *mōghe* (kontam. av **mōe* < **mūhe* ock **mūʒe*), ags. *mûha*, *mûʒa* : *mûwa* hop; ags. *horh* smuts, *holh* hål, *rûh* skråvlig : jenit. resp. *horwes*, *holwes*, *rûwes*; ags. *earh* (got. *arhwazna*) : *earwe* pil; gr.

ἀλκυών isfågel : fht. *swalawa*, ags. *swealwe* svala; lat. *æquum* billighet : fht. *êva*, fs. *êo*, ags. *ǽw* lag; fht. *pfluoh*, *pfluog*, isl. *plógr* : langob. *plovum* plog; fht. *gi-zehôn*, ags. *teohhian* anårdna, mht. *zeche* årdning, följe, repartisering (gr. *δεῖπνον* < **deqniom* måltid) : got. *ga-têwjan* förårdna, *têwa* årdning, *têwi* följe av 50 man, ags. pl. *ȝe-tâwa*, *ȝeat(e)wa*, isl. *gǫtvar* rustning; fs. *t-ôgean* (**at-augjan*), mht. *z-ougen* : *z-ounen*, holl. *t-oenen* visa; sskr. *sḗkas* flöde : got. *saiws*, fht. *sêo*, isl. *sjór* sjö; isl. *þegn* fri man, ags. *þeȝen*, fht. *degan* : isl. *þjónn*, urnord. *þewaʀ*, got. *þius*, *-wis* tjänare, *þiwi*, isl. *þý* tjänarinna, *þjóna*, fht. *dionôn* tjäna.

Anm. 4. Samma bårtfall inträder i ordens uddjud, men eksämplen härpå äro få, t. e. sskr. *gharmás* glöd, gr. *θερμός*, lat. *formus* : fht., fs. *warm*, isl. *varmr* varm; sskr. *háryāmi* jag åstundar, gr. *θέλω* vill : fht. *wollan*, *wellan*, ags. *willan*, got. *wiljan* vilja; sskr. rot *ghas*, lat. *vesci* (**g$_w$hes-scō*) äta : isl. *vist* mat, m. fl., mera osäkra, eksämpel; se Bugge, K. Z. XIX, 433 f., Bechtel, Z. f. d. Alterth. XXIX, 368.

Anm. 5. Isolerat står bårtfallet av *p* i got. *niþjis*, isl. *niðr* släkting, ags. pl. *niððas* män av **neptjos*, jfr sskr. *naptí*, lat. *neptis*, ags., isl., fht. *nift* brorsdåtter (m. m., se åvan A, 2); se Osthoff, Perf., s. 463 ff.

Anm. 6. Det av J. Schmidt, Pluralbildungen, s. 201, antagna bårtfallet av *s* före *r* — i isl. *vár*, mengl. *wêr* (ock lat. *vēr*!) : sskr. *vasar-*, gr. *ἔαρ*, fris. *ûrs*, *wos* (av **ūsr*) vår samt i isl. *úrr*, fht., ags. *ûr* urokse : ? sskr. *usrás* tjur — eksisterar förmodligen icke (*sr* blir *str*, s. § 40, 1), utan har man väl att utgå från fårmer med *zr* (jfr § 31, 4). Indoeur. **ūsrós* (jfr sskr. *usrás*) blir germ. **ūzrás*, **úzraz*, varav urnord. **ūʀraʀ*, isl. *úrr*; det på liknande sätt av indoeur. **wēs(e)r-´* (lat. **vērer* > *vēr*) uppkåmna isl. **várr* har på grund av sitt neutrala tjön ändrat den sjenbart maskulina fårmen till *vár*.

Anm. 7. Möjligen är *l* bårtfallet jenom disimilatsjon i got. *fugls*, fht. *fogal*, isl. *fogl* fågel, om dettta sammanhänger med isl. *fljúga*, fht. *fliogan* flyga, varför mht. *ge-vügele* (t. *geflügel*) fjäderfä torde tala.

Kap. 3 Spår av indoeuropeiska judlagar.

§ 42. Väksling mellan tenuis ock media.

1. Tenuis väkslar åfta med media i en rots slutjud, ock i synnerhet uppträder median åfta i omedelbart grannskap av en nasal; se bl. a. Zimmer, Die nominalsuffixe *a* und *â*, s. 288 f.; Osthoff, M. U. IV, 328, Beitr. VIII, 256 ff., Perf. s. 300, 323, 548; Möller, K. Z. XXIV, 441, 459 ff., 515 ff.; Kluge, Beitr. IX, 180 f., Bugge, Beitr. XII, 425; Brugmann, Grundr. I, 348. T. e. sskr. *páçyāmi*, lat. *-spiciō* jag ser, fht. *spehôn* späja, *spâhi* : isl. *spakr* försiktig, fsl. *paziti* (**pag-*) akta på; sskr. *páça-* snara, fht. *fâhan* fånga : *fah(h)* ryssja, avdelning, ags. *fæc* tidrymd, gr. *πάγη* ryssja, snara, *πήγνυμι*, lat. *pangō* jag fäster; flat. *scaprēs*, gr. *σκαπάνη* spade, isl. *skafa* skava, got. *skaban* klippa, fht. *scaban* krafsa (**sqap-´*, § 31, 1) : lat. *scabō* jag skaver, kratsar, lit. *skabùs* skarp, got. *ga-skapjan*, fht. *scaffan*, isl. *skepja*, *skapa* förfärdiga; lit. *prantù* jag lär mig, got. *fraþjan* förstå : gr. *φράζω* jag underrättar, got. *fratwjan* jöra klok; fht. *buhil* kulle, *biogan*, ags. *bûȝan* böja sig (**bhuq-´*) : *bûc*, isl. *búkr*, fht. *bûh(h)* buk, »böjd», »bukig», sskr. *bhujámi* jag böjer undan, gr. *φεύγω*, lat. *fugiō* flyr; fht. *swîgên*, fs. *swîgôn* tiga, isl. *svig* undertryckande : *svíkja* underlåta, svika, gr. *σῑγάω* jag tiger; fht. *wehsal*, lat. *vices* väksling, gr. *εἴκειν* : fht. *wîhhan*, isl. *víkja* vika, sskr. *vijámi* jag flyr; fs. *skêthan*, fht. *sceidan*, got. *skaidan* sjilja : isl. *skíta*, fht. *scîzan* avsöndra, gr. *σχίζειν* klyva, sskr. *chindámi* jag avsjär, lat. *scindere* flå, *cædere* hugga; gr. *κότος* agg, sskr. *çátrus* fiende, fsl. *kotora* strid, mht. *hader* gräl, isl. *Hǫðr*, fda. *Hathærs-lef* : got. *hatis*, isl. *hatr*, fht. *haz* hat; fht. *êwig* evig : got. *ajuk-dûþs* evighet; ags. *dȳfan* dyka : *déop*, got. *diups*, lit. *dubùs* djup; jfr lat. *mentīri*

juga : *mendax* löngnaktig, gr. *εἴκοσι* : lat. *vīgintī* tjugo, gr. *δείκνυμι* visar: *δεῖγμα* bevis, gr. *δάκτυλος*: lat. *digitus* finger, lat. *fulica* : fht. *belihha* sotand m. m. Osäkra (möjligen att förklara enligt § 37, 1—3 ock § 39, 1—3) äro sådana fall som isl. *slǫ́* (**slanh-*) ormslå, fht. *slango* orm, *slingan* slingra, lit. *slinkti* smyga, fsl. *slakŭ* krokig : ags. *slincan* slinka, mht. *slanc* slankig; ags. *wréon* (**wrinhan*), *wringan*, fht. *ringan* vrida: *renchi* vridning, ags. *wrenc* ränker, *wrincle* rynka (gr. *ῥέμβειν* vrida, således troligen hit); ags. *crinȝan* ramla, vackla: *cranc* bräcklig, fht. *chrancholôn* stappla; fht., fs., ags. *swinȝan* svinga, svänga : *swincan* streta, fht. *swenchan* piska, *swanch* sväng, hugg; ags. *swonȝor* trög, fht. *swangar* : ags. *swoncor* dräktig; fht. *chlingan*, isl. *klingja* klinga : engl. *clank* klang, mht. *klenken* klinka, *klinke* dörrklinka; isl. *stinga* sticka, *stǫng* stång : *støkkva*, got. *stiggan* stöta, lat. *stinguere* reta, »sticka». Möjligen är även ett äller annat av de i § 39, 1—3 anförda eksämplen att föra hit.

Anm. På samma väksling i uddjud finnas endast osäkra eksämpel (se Brate, Bezz. B. XIII, 50 f.; jfr nedan § 49, anm. 1 ock § 33, anm. 1).

2. Media har övergått till tenuis omedelbart före annan tenuis, t. e. got. *saúhts*, fht. *suht* (**suktis*) sjukdom : got. *siuks* (**seugos*) sjuk; got. pret. *waúrhta* (*wr̥ktôm*) : *waúrkjan* (**wr̥gjon-*, jfr. gr. *ἔργον* värk) värka; *ga-skafts* (**skaptis*) skapelse: *ga-skapjan* (**skab-*) skapa, m. m. Om behandlingen av det av *d* + *t* uppkåmmande *tt* se § 45, 2.

§ 43. Väksling mellan tenuis ock media aspirata.

1. Dylik väksling (isynnerhet *p* : *bh*) tyckes stundom förekåmma i en rots uddjud (sällan slutjud, t. e. lat. *sapiens* : gr. *σοφός* vis), se Bugge, Sv. Landsmålen IV, 72 not, 76 f. not; Brate (Noreen), Bezz. B. XIII, 46 ff., 50 f.; Laistner, Z. f. d. Alt. XXXII, 181 ff., 191 f. T. e. sskr. *prá-*

vatē håppar, dalmål *flukå* : *blukå* håppa, gr. *φλύει* bubblar; nyisl. *fleygr* : no. dial. *bløyg* tjil; sv. *fläkta* : no. dial. *blække* fläkta; isl. *frata* : sv. dial. *brata* fjärta; sskr. *pṛçnish*, gr. *περκνός* fläckig, isl. *freknor* fräknar, sv. dial. *frekne* : sv. *bräken*, isl. *burkne* ormbunke; dalmål *frunda* surra : fht. *breman* brumma; sskr. *párvata-*, got. *faírguni* bärj, isl. *Fjǫrgyn* : *bjarg*, got. *baírgahei*, fht. *berg* bärj. sskr. *bṛhánt-* hög; isl. *hlam*, *hlymr* : *glam*, *glymr* buller; m. m. Jfr § 31, anm. 2—4 ock § 50, anm. 5, f ock h.

2. Förbindelserna *bh*, *dh*, *gh*, *g*$_w$*h* + *t* hava utvecklats på två olika sätt, dels (förmodligen i äldre tid) till resp. *bhdh*, *dhdh* (om vars vidare utveckling se § 45, 1), *ghdh*, *g*$_w$*hdh*, ock så vanligen i ariska språk; dels (förmodligen vid yngre sammanträffande) till resp. *pt*, *tt* (om vars vidare utveckling se § 45, 2), *kt*, *qt*, ock så vanligen i europeiska språk; se Bartholomæ, Arische Forschungen I, 10, 24, K. Z. XXVII, 206 f.; Kluge, Beitr. IX, 153, P. Grundr. I, 327; J. Schmidt, K. Z. XXVIII,180 not; Osthoff, Perf. s. 320 f. not; Brugmann, Grundr. I, 404 ff. T. e. pret. fs. *habda*, ags. *hæfde* (**haƀðē* < *khabhdhē-*, *-tē-*) : resp. *hebbian*, *habban* (lat. *habeō*) hava, men got. *-gifts*, fht. *gift* gåva (**ʒiftiz* < **gheptis*, *-bhtis*) : got. *giban*, fht. *geban* (fir. *gabim* jag tager) jiva ock isl. *veptr* väft, fht. *wiftęn* : *weban* (sskr. *ubdhás* vävd) väva; got. *ga-hugds* förstånd (**huʒðiz* < **khughdhis*, *-tis*), fs. pret. *hogda* : *huggian*, got. *hugjan* tänka, men fht. *gi-huht* tanke, ags. *hyht* håpp ock got. *mahts*, fht. *maht* makt : got. *magan* (fsl. *moga*$_v$) kunna m. m.

Anm. Indoeur. *bh* + *s* uppträder i germ. språk som *fs* (< **ps*), åtminstone i fht. *wafsa*, ags. *wæfs* (lit. *vapsà* bröms) : t. dial. *webes* jeting till fht. *weban* väva (gr. *ὑφαίνω*).

§ 44. Väksling mellan aspirerad och oaspirerad media.

Aspiratsjonen har åfta uppjivits i (omedelbart?) grannskap av en nasal; se J. Schmidt, K. Z. XXV, 146 f.; Bugge,

Sv. Landsmålen IV, 200 f., 263 (Noreen, Arkiv I, 176); Kluge, K. Z. XXVI, 98 f,; v. Fierlinger, K. Z. XXVII, 478 f. not; Brugmann, Grundr. I, 348 f. T. e. e. sskr. *budhnás*, gr. *πυθμήν*, fht. *bodam*, ags. *bodem* : *botm*, isl. *botn*, gr. *πύνδαξ* mark, båtten; fht. *widimen* tillängna, *widamo*, ags. *weoðum* (jfr sskr. *vadhûsh* brud, fsl. *veda*, lit. *vedù* jag hemför) : *weotuma*, ffr. *wetma*, burgund. *witimo*, gr. *ἕδνον* (jfr § 47, 3) brudgåva; sskr. *mahán* stor, fsl. *moga* jag mäktar, got., fht. *magan* förmå : sskr. *majmán*- kraft, gr. *μέγας*, *-άλη*, lat. *magnus*. got. *mikils*, isl. *mikell*, fsv. *mikin* stor, *miok* mycket; sskr. *ahám*, urnord. *eʒa* (s. Noreen, P. Grundr. I, 498) : gr. *ἐγώ(ν)*, lat. *egō*, urnord. *ek(a)*, got. *ik* jag; indoeur. **nég_wher-*, gr. *νεφρός*, lat. pl. *nebrundines*, fht. *nioro* njure : indoeur. **éng_wen-* (jfr § 46, 1), gr. *ἀδήν*, lat. *inguen*, isl. *økkr* svulst; isl. *stige* (jfr gr. *στείχειν* stiga) : dalmål *stitji* (**stikan-*) stege; got. *azgô* : isl. *aska*, fht. *asca* aska; isl. *hrúga* hög, sv. *råge* : isl. *hroke* råge, sv. *ruka*; sskr. *hánush* : gr. *γένυς* tjäk, lat. *gena*, ags. *cin*, got. *kinnus* tjind; gr. *ἀ-στεμφής* oprässad, *στέμφυλον* prässad saft : *στέμβειν* trampa, fht. *stampfôn*, isl. *stappa* stampa. Osäkra (möjligen att förklara enligt § 37, 1—3 ock § 39, 1—3) äro fall sådana som ags. *ʒrindan* mala : da. dial. *grotte* grovmala, isl. *Grotte* kvarn; ags. *hrindan*, isl. *hrinda* stöta: *Hrotte*, ags. *Hrunting* svärd; isl. *vinda*, fht. *windan* vinda, fs., got. *bi-windan* omveckla : isl. *vǫttr* vante. Möjligen hör hit något av de i § 39, 1—3 anförda eksämplen.

Anm. Osäkert är, om samma väksling förekåmmer i andra ställningar, t. e. fht. *bart*, ags. *beard* : lat. *barba* (**bardha-*) sjägg; sv. *groda* : fht. *chrota*, *chreta* groda; isl. *gaupn* jöpen : got. *kaupatjan* örfila; lat. *grāmen*, gr. *χόρτος*, got. *gras* gräs, ags. *grôwan* väksa : gr. *βρύον* måssa, fht. *krût* grönsaker; got. *graban*, isl. *grafa* gräva : gr. *γράφειν* inrista, skriva, ags. *ceorfan* sjära, karva; sskr. *dhruvás* fast : gr. *δρόος*, got. *triggws*, fht. *triuwi* trygg; m. m., se J. Schmidt, a. st.; Brate, Bezz. B. XIII, 49 f.; Laistner, Z. f. d. Alt. XXXII, 171 ff. Jfr nedan § 50, anm. 5 f.

§ 45. **Väksling mellan explosiva ock spirant.**

1. *d*(*h*) + *dh*, vare sig ursprungligt äller uppkåmmet av *dh* + *t* (§ 43, 2), har redan i indoeur. tid blivit *zdh*, varav sskr. *dh*, gr. σϑ, lat. *st* (<**sth* < **zdh*), germ. *zð*; se Bartholomæ, Arische Forschungen I, 24, 176; Brugmann, M. U. III, 144. T. e. gr. κεύϑειν, ags. *hŷdan* dölja, fht. *hutta* (**huðjō*) hydda : gr. κύσϑος blygd, lat. *custos* vakt, sjydd, got. *huzd*, isl. *hoddr*, fs., ags. *hord*, fht. *hort* skatt; got. *rôdjan*, isl. *røða* (fir. *rádim*) tala : *rǫdd*, got. *razda* tal; sskr. *ud*, got. *ût*, isl. *út* ut : *oddr*, fht. *ort* (**uzðaz* < **ud-dh-os*) udd (jfr gr. ὕσ-ϑριξ piggsvin).

3. *t* + *t*(*h*), vare sig ursprungligt äller uppkåmmet av *d*(*h*) + *t* (§ 42, 2 ock § 43, 2), har redan i indoeur. tid på något sätt modifierats i spirantisk riktning (jfr dåck § 48). I historisk tid uppträder förbindelsen såsom sskr. *tt*, gr. στ, lat., germ. *ss* (*st* före *r*, jfr § 40, 1; *s* äfter konsonant ock lång vokal, se § 39, 4); se Kögel, Beitr. VII, 171 ff.; Brugmann, M. U. III, 131 ff., Grundr. I, 384 f.; Osthoff, M. U. IV, 77, 91 f., 104, Perf., s. 565 f.; Kluge, Beitr. IX, 149 ff., Nom. Stammbildungslehre, s. 61, 64. T. e. sskr. *véda*. gr. οἶδα, got. *wait* vet : part. pret. indoeur. **wĭdtos*, **wĭttos*, gr. ἄ-ιστος osedd, lat. *vīsus* sedd. fs., isl. *viss* viss, *vís* vis (m. m. se § 39, 4); lat. *mittere* (<**mītere*) släppa, sjicka, fs., ags. *mîðan* underlåta, fht. *mîdan* undvika : fht. *missen*, isl. *missa* förfela, got. *missa-dêþs* missjärning; lat. *mūtuus* (**moit-*) ömsesidig : got. *missô* varandra, isl. *ý-miss* ömse; isl. *hvatr* tjäck, *hvetja* ägga : *hvass* skarp; got. *ga-widan* binda : *us-wiss* obunden, *dis-wiss* upplösning; got. *hlaþan*, isl. *hlaða* lasta : *hlass* lass; got. *qiþan*, isl. *kveða* säga : ags. *cwiss* utsago, got. *ga-qiss* avtal; lat. *sedēre*, isl. *sitja* sitta : *sess* säte, sskr. *sattás*, lat. *ob-sessus* -sutten; gr. μῦϑος tal, fht. *mutilôn* sårla; *musse* tjälla; fht. *hniotan* fästa, isl. *hnjóða* hamra : *hnoss* »smide», smycke; isl. *knoða*, fht. *chnetan* knåda : ?got. *knuss-*

jan antaga en bönfallande ställning; gr. *δατέομαι* jag utportsjonerar, isl. *tað* spillning, *teðja* strö jödsel, fht. *zattjan* strö, årdna : langob. *Tasso* »utdelare», got. *un-ga-tass* oårdnad, ags. *tass* hög, hop; lat. *vas*, *-dis*, isl. *veð*, got. *wadi* pant, *ga-wadjan* förlåva : medeltidslat. *vassus* vasall, »som jivit underpant på sin trohet»; ags. *hôd* huva, *hêdan* sjydda, fht. *huot* jälm, *huoten* sjydda : lat. *cassis* jälm, *Cassius* (gr. *Κάστωρ*?), fht. *Hasso*, *Hesso* hessare, »jälmbärare»; got. *staþs*, isl. *staðr* ställe, *standa* stå : got. *af-stass* avstånd, *faúrastasseis* föreståndare; got. *giutan*, isl. *gjóta* utjuta : nyisl. *Geysir*, fht. *gussia* översvämning, lat. *fūsiō* utflöde; ags. *emnettan* (**eƀnatjan*) jämna : got. *ibnassus* jämnhet, fs. *eƀnissi* jämn mark; got. *blôtan*, isl. *blóta* åffra : fht. *bluostar* (**ƀlōssra-*, § 40, 1) åffer, got. *blôstreis* åffrare; got. *gild* : *gilstr* jäld, skatt; gr. *πατέομαι* jag äter, got. *fôdjan* föda, fht. *fatunga*, ags. *fôda* : *fôstor*, isl. *fóstr* näring; fht. *funden*, ags. *fundian* ila : *fûs*, isl. *fúss* (**funssa-*) bråd; sskr. *çá-çvant-*, gr. *πάντ-* hel, fsl. *svętŭ* helig : got. *hunsl* åffer, fsv. *hūsl* sakramänt; lat. *edere*, isl. *eta* äta : lat. *ēsus* äten, ags. *ǽs*, fht. *âs* åtel, as; got. *auþs* öde, *auþida* : fht. *ôsi* öcken; fs. *môtan*, fht. *muozan* vara tvungen : pret. *muosa* (**mōssa*) måste; got. *haitan*, fht. *heizan* befalla : ags. *hǽs* befallning; got. *rêdan* råda : ags. *rǽs* råd; fht. *hutta* (**huðjō*) hydda (m. m., s. åvan 1) : *hûs*, isl. *hús* hus; isl. *glitra* glittra, fs. *glîtan*, ags. *ʒlitnian* : *ʒlîsian* glänsa; got. *lêtan* låta; ags. *blôd-lǽs* åderlåtning; isl. *brjóta*, ags. *bréotan* : *brŷsan* bryta, mht. *brûs* brus, bränning; got. *mats*, isl. *matr* : fs., ags. *môs* mat, fht. *muos* mat, mos, mht. *ge-müese* grönsaker; isl. *grjót* sten, ags. *ʒréot*, fs. *griot* sand, fht. *grioz*, mht. *griez*, *grûz* : mlt. *grûs* grus; gr. *ἠίθεος* ojift, sskr. *vidhávā*, lat. *vidua*, fs. *widowa*, fht. *wituwa*, ags. *widewe*, got. *widuwô* änka, *widuwaírna* : fht. *weiso*, ffr. *wêsa* fader- ock moderlös; sskr. *édhas* vedbrand, gr. *αἶθος* brand, ags. *âd* bål : isl. *eisa* glödande aska; gr. *ἐρείδειν*, fsv. (runor) *rīta* : isl. *reisa* uppresa, *rísa* resa sig.

Anm. Då i stället för *s*(*s*) träffas *st*, beror *t* alltid (utom före *r*, se § 40, 1) på ny *t*-avledning (*st* således av *ss* + *t*) äller på analågi, t. e. sskr. *vḗttha*, gr. *οἶσθα* : got. *waist* du vet för **wais*(*s*) äfter *gaft* du gav o. d.

§ 46. Väksling mellan liquida ock nasal.

Sådan förekåmmer icke i rotstavelser utan blått i avledningsstavelser. Företeelsen hör alltså säkerligen icke till judläran utan till ordbildningsläran ock har uppstått på så sätt, att roten utbildats med olika sufiks, som ursprungligen tillhört olika fårmer i ett paradigm, men sedan båda kunnat kåmma att jenom utjämning spridas till hela paradigmet. Fallen äro:

1. *r* : *n* väksla förnämligast i några urspr. neutrala substantiv (se F. de Saussure, Système primitif, s. 28, 225; Brugmann, M. U. II, 231 ff.; Noreen, Arkiv IV, 110 not, Om orddubbletter i nysvenskan, s. 43 ff.; Danielsson, Gramm. und etymol. Studien I, 34 f. not; J. Schmidt, Die pluralbildungen, s. 172 ff.), t. e. gr. *ὕδωρ* (jfr *ὕδρος* vattenorm, sskr. *udrás*, isl. *otr* utter), fs. *watar*, ags. *wæter*, fht. *wazzar*, fsv. *Vætur* : sskr. *udán*, lit. *vandů*, got. *watô*, *-ins*, isl. *vatn* vatten,? fht. *Wezzin-brunno*; ags. *tifer*, *tiber*, fht. *zebar* : isl. *tafn* åfferdjur, gr. *δαπάνη* uppåffring, utjift; mht. *traher* : fht. *trahan*, fs. pl. *trahni* tår (jfr § 49, B, 2 ock A, 3); gr. *νεφρός*, lat. pl. *nebrundines*, fht. *nioro*, isl. *nýra* njure : gr. *ἀδήν*, lat. *inguen*, isl. *økkr* svulst, *økkvenn* uppsvälld (jfr § 44); holl. *ijser* (**īsar*) : fht. *îsan*, ags. *îren* (**īzan-*), isl. *jarn* (**eʀan-* < **izan-*) järn (isl. *ísarn*, got. *eisarn*, fht. *îsarn*, ags. *ísern* jenom kontaminatsjon av båda stammarna, såsom i isl. *skarn*, ags. *scearn* smuts [fht. *haran* urin, jfr § 47, 3] = [sskr. *çákr̥t*, *çaknás*?] gr. *σκώρ*, *σκατός* < **skn̥tós* smuts, lat. *scortum* sjöka; likaså fht. *âhorn* = lat. *acer* lönn?); sskr. *pát(t)ram*, gr. *πτερόν*, *πτέρυξ*, isl. *fjǫðr*, ags. *feðer*, fs. *fethera*,

fetherac, fht. *fedara*, *federah* vinge, fjäder, lat. *acci-piter* »snabb-vinge», hök : *penna* (**petna*), fht. *fettah* (**petnág-*, se § 37, 2) vinge, fjäder av indoeur. **pétr̥g*, jenit. **petnós* (jfr sskr. *ásr̥g*, *asnás* blod; se § 49, B, 4); gr. *πῦρ*, isl. *fúrr* : *fune*, got. *fôn* (jenit. *funins*), mengl. *funke* eld av **pōwr̥g* (jfr sskr. *pāva-kás* eld), **pŭnós*; *φρέαρ*, *-ατος* : got. *brunna* brunn av **bhréwr̥t*, **bhrunós* (jfr sskr. *yákr̥t*, *yaknás* lever o. d.).

Anm. Isl. *dǿgr* : *døgn* dygn hör äj hit utan beror på den ävenledes indoeur. väksling mellan *s-* ock *n-* sufiks (se, Danielsson, a. st., s. 49 f.; J. Schmidt, a. st., s. 207, 151), som förekåmmer bl. a. i fht. *nôz* (**nautiz*, jfr pl. *nôzir*) : ags. *nŷten* nötkreatur; got. *dags*, *Dagis-theus*, *fidur-dôgs*, ags. *dæȝ*, *dôȝor*, isl. *dagr*, *døgr* (sskr. *áhas*, se § 49, A, 3) : *døgn* (sskr. *áhan-*) dag, dygn; isl. *dagr-áð* läglighet, fht. *tagar-ôt*,*-ât*, ags. *dæȝr-êd* dagning hör troligen till *s*-stammen, möjligtvis till den *r*-stam, som uppträder i sskr. *áhar* (jfr *s* : *r* i lat. *avēna* : isl. *hafre*, se § 50, B, I, b).

2. *l* : *n* väksla i åtsjilliga nominalstammar (se Noreen, Om orddubbletter i nysvenskan, s. 18; Danielsson, a. st., s. 40 not), t. e. gr. *μεγάλη*, got. *mikils*, isl. *mikell* : gr. *μέγας*, sskr. *mahān*, lat. *magnus*, fsv. *mikin* stor; isl. *lítell* : fsv. *litin* liten; sv. *äril* : fsv. *ærin*, *arin*, isl. *areun* härd; fs., fht., fsv. *himil* (jfr gr. *κμέλ-εθρον* tak) : got. *himins*, isl. *himenn* himmel; mht. *sprechel*, isl. *sprekla* fläck, engl. *freckle* : isl. pl. *freknor* fräknar, gr. *περκνός*, sskr. *pŕ̥çnish* fläckig; fs. *nôtil* : ags. *nŷten* nötkreatur; gr. *ἀ-στραλός*, engl. *starl-ing* stare, mht. *sperl-ing* sparv, s. § 47, 2) : gr. *ψάρ* (**spārn*), lat. *sturnus*, ags. *stearn* stare; ags. *dŷȝol*, fht. *tougal* : *tougan* hemlig; fht. *wüetel-gôz*, ags. *wêdel-ȝéat* rasande männisja : *Wôden*, fht. *Wuotan*, isl. *Óðenn*; gr. *ὁμαλός*, lat. *similis* lika, *simul* tillika, tillsammans, mht. *samelen* samla, isl. *ein-samall* : *ein-samann*, *-enn* ensam, *saman*, got. *samana*, sskr. *samanā*, fht. *zi-samane* tillsammans, *samanôn*, isl. *samna* samla; got.

sauil : *sun-nô* (jfr § 37, anm. 2 ock 3) sol. Jfr fht. *igil*, ags. *igl* igelkått : gr. ἐχῖνος; mht. *wirtel* : fsl. *vrěteno* trissa, sskr. *vártanam* vridning; gr. ὅπλον : got. *wêpn* vapen m. m.

§ 47. Väkslande artikulatsjonsställe.

1. Palatal väkslar stundom med guttural (se J. Schmidt, K. Z. XXV, 114 ff.; Brugmann, Grundr. I, 344 f.; nedan § 50, anm. 5, g), t. e. sskr. *jánas*, gr. γένος, lat. *genus*, got. *kuni*, isl. *kyn* släkte, tjön, ags. *cennan*, isl. *kenna* föda, fsl. *zętĭ*, lit. *żentas* svärsån : sskr. *gnā́* gudinna, gr. γυνή, bœot. βανά, fsl. *žena*, got. *qinô*, *qêns*, fht. *quena*, isl. *kona*, *kvǫn* kvinna; sskr. *çíras*, *çīrshán-*, gr. κάρηνον huvud, lat. *cerebrum*, fht. *-hirni*, isl. *hjarne* järna, *hjarse* jässa : got. *hwáirnei* huvudskål, isl. *hvern* ben i järnan; ? sskr. *himás*, gr. χιών snö, χειμών, lat. *hiems*, fsl. *zima*, sskr. *hēmantás* vinter, Lex salica *in-gimus* ett-årig (jfr lat. *bīmus* < **bi-himus* tvåårig) : got. *wintrus*, fs., fht. *wintar*, ags. *winter*, fsv. (Röksten) *uintur* vinter (**ʒwim-tōr*? Jfr § 41, anm. 4 ock § 36, 1). Jfr § 25, anm. 8 ock § 35.

2. *p* tyckes någon gång väksla med *t* (se G. Curtius, Grundz. d. griech. Etymol.[4], s. 686 f.; Laistner, Z. f. d. Alt. XXXII; 177 f.), t. e. gr. ψάρ (**spārn*), fs. *sprâ* stare, lat. *pārus* mes, got. *sparwa*, fht. *sparo*, mht. *sperling*, isl. *spǫrr* : gr. στροῦθος sparv, struts, ἀστραλός, lat. *sturnus*, fht. *stara*, ags. *stær*, *stearn*, engl. *starling*, isl. *stare* stare. Jfr got. *speiwan*, lat. *spuere*, gr. πτύειν : sskr. *shṭīv-* spåtta, spy; gr. σπεύδειν : lat. *studēre* ivra (σπουδή : *studium* iver), m. m.

3. *m* : *n* väksla i åtsjilliga substantiv, vilket dåck säkerligen icke beror på någon judlag (såsom Kluge, Nomin. stammbild., s. IX, P. Grundr. I, 332, antar), utan på avledning medelst olika sufiks (jfr § 36, anm. 2), t. e. gr. πυθμήν, fht. *bodam*, ags. *boðem*, *botm* (se § 44) : sskr. *budhnás*, lat.

fundus (< **fudnus*), gr. *πύνδαξ*, isl. *botn* mark, båtten; fht. *farm*:*farn*, ags. *fearn* ormbunke, sskr. *parnám* fjäder, blad; sskr. *pra-stīmas* sammanpackad, mht. *steim*, *stîm* trängsel, vimmel, sv. *stim*: fsl. *stěna* mur, got. *stains*, isl. *steinn* sten; ags. *waðum* : *waðen* bölja; fsv. *bulme*, *bolme*, *bølme* : fda. *bylne*, ags. *beolene* bålmört; mht. *harm* : *harn*, fht. *haran* urin; fht. *brahsima*, sv. dial. *braksme*: fht. *brahsina* braksen; ? lit. *momà*, fsl. *mama* mor, fht. *muoma* : lt., mengl. *mône* tant, isl. *móna* mor; t. *brame* : *brane* skogsbryn; fht. *fîma* : *fîn* kornhög; ? mht. *pfrieme* : ags. *préon*, isl. *prjónn* pryl (jfr § 36, anm. 2); jfr fht. *feim*, ags. *fâm*: sskr. *phēnas*, lat. *s-pūma* skum; fht. *widamo*, ags. *weoðum*, *weotuma* (se § 44): gr. *ἕδνον*, fsl. *věna* brudgåva; mht. *veime*: gr. *ποίνη* straff.

§ 48. Förkårtning av lång konsonant.

Redan innan den i § 45, 2 behandlade utvecklingen av indoeur. *tt* (till gr. *στ*, lat., germ. *ss* o. s. v.) tog sin början, kunde *tt*, under vissa (ännu outredda) förutsättningar, före annan konsonant förkårtas till *t*; se F. de Saussure, Mémoires de la Sociéte de linguistique VI, 246 ff.; Kluge, P. Grundr. I, 336. T. e. fht. *sedal* (urgerm. **sepla*), fs. *sethal*, ags. *seðel*, *seld* säte, fht. *satal*, *-ul* (urgerm. **saðla-*), isl. *sǫðoll*, ags. *sadol* sadel av resp. indoeur. **sétlo* (**settlo-*, **sed-tlo-*), **sotló-* till lat. *sedēre* (jfr *sodālis* kamrat), got. *sitan* sitta (jfr got. *sitls*, ags. *setl*, fht. *sezzal* av **setla-*, indoeur. **sed-lo-*); fht. *bîhal* (* *bīpla-*), isl. *bílda*, *bíldr* (**bīðla-*, **bīpla-*) bila, bill av **bhéit(t)lo-* till rot *bheid-*, isl. *bíta* bita; fht. *fuotar*, ags. *fôdor*, isl. *fóðr* näring, foder av **pāt(t)rom* (jfr ags. *fôstor*, isl. *fóstr* näring, fostrande av **pāttrom* enligt § 45, 2) till gr. *πατέομαι* jag äter, got. *fôdjan* föda m. m.; på samma sätt mht. *luoder* (**lōpra-*, **lāt-tro*) låckmat till fht. *ladôn* inbjuda; got. *haírpra*, ags. *hreðer* (**kerd-*, **kred-tro-*) järta, inälvor

till lat. *cord-*, gr. *καρδία* järta, sskr. *çrad-dádhāmi* jag bejärtar, lat. *crēdō*; jfr gr. *μέτρον* mått av **med-trom* till *μέδιμνος*, lat. *modus* mått, sätt, got. *mitan* mäta.

Anm. Ovisst är, om (såsom Kluge, a. st., antar) samma förkårtning kann inträda även äfter konsonant, t. e. sskr. *kṛttish* : lat. *scortum* (jfr § 49, A, 1), ags. *heorða*, fht. *herdo* fäll; sskr. *vṛttish* : fs. *wurd* öde, isl. *Urðr*, ags. *Wyrd* till lat. *vertere* vända, got. *waírþan*, isl. *verða* bliva. Man kann nämligen i de germ. orden lika väl anta *-o-*, *-i-*avledning (*wurd* av **wṛt-is*) som sådan på *to-*, *-ti-* (*wṛt-tis*).

§ 49. Tillsättning ock bårtfall av konsonant.

A. I uddjud visar sig synnerligen åfta inom ett paradigm en väksling mellan fårmer med ock utan *s-*, sällan andra konsonanter, t. e. *n-*, *d-*, *k-*. I åtsjilliga fall torde denna konsonant vara en räst av ett prefiks, t. e. möjligen stundom *s-* av lat. *ex*, gr. *ἐξ*; *n-* av lat. *in*, gr. *ἐν* (jfr § 23, 13); *d-* av lat. *ad*, isl. *at* (jfr § 23, 11; § 10, 1); *p-* av gr. *ἀπό*, isl. *af* o. s. v. (jfr från yngre tid got. *bnauan* : isl. *gnúa* : fht. *nûan* gnugga; isl. *glíkr* : *líkr* lik; *gnógr* : *nógr* nog; *gǽta* : *ǽtla*, ags. *eahtian* akta; *gǽta* : ags. *êhtan* driva; mht. *bange* : *ange* betryckt; fht. *frezzan* : *ezzan* äta; *flâzan* : *lâzan* förlåta; *fana* från : *ana* på; sv. *på* : *å*, m. m. d.). I andra fall kann *s* (före konsonant) vara ursprungligt, men hava gått förlorat judlagsenligt i sammansättningar ock satssammanhanget äfter annan konsonant, varpå det enkla ordet kann hava rättat sig äfter sammansättningen ock omvänt, t. e. möjligen lat. *-spiciō* : sskr. *pácyāmi* jag späjar av urspr. **spekjō*, men **utpekjō* (av **ud* + *spekjō*); se Beitr. XIV, 291 not ock där anförd literatur. Emellertid torde för de allra flästa fall en tredje förklaringsgrund vara att tillgå; se § 50, B, II ock III samt anm. 5, a. Av hithörande fall må här följande anföras:

1. *s* i t. e. zend *staora* dragare, got. *stiur*, fht. *stior*, ags. *stéor* : gr. *ταῦρος*, lat. *taurus*, isl. *þjórr* tjur; lt., fr. *strote*, mht. *strozze* : fht. *drozza*, ags. *þrotu* strupe; isl. *strita*, *streitask* streta, spjärna : fsv. *þriter* motspänstighet, *þrizker*, *þrēsker*, no. dial. *treisk* tredsk ock med avjud enligt § 15 (slutet) resp. fsv. *þrȳter*, *þrȳzker*, isl. *þrjótr*, *þrjózkr*, got. *usþriutan*, mlt. *drêten*, ags. *â-þréotan* förtreta, förtryta, *þréatian* hota, lat. *trūdere* tränga; mht. *strotzen*, mengl. *strûtin* svälla : isl. *þrútenn* svullen; fs. *stekan*, fht. *stehhan*, lat. *instīgāre*, gr. *στίζειν* sticka, *στίγμα* stick : sskr. *tigmás* stickande, dalmål *tyckla* (**þikwilōn-*) brödspade; sskr. *stan-* brusa, gr. *στένειν* brusa, stöna, fsl. *stenja*, isl. *stynja*, ags. *stunian* stöna : sskr. *tan-* brusa, gr. *τόνος* ton, lat. *tonāre*, ags. *þunian* dundra, lat. *tonitrus*, ags. *þunor*, fht. *donar* dunder, isl. *þórr*; gr. *στέρφος* hård hud, isl. *stirfenn* styvsint, *stjarfe*, fsv. *starve* stelkramp, isl. *starfa* streta, fht., fs. *sterban* dö : gr. *τέρφος*, lat. *tergus* hård hud, fht. *derb*, isl. *þjarfr* sträv, tjärv, mht. *ver-derben* dö, fördärvas; got. *stautan*, fs. *stôtan*, fht. *stôzan* : lat. *tundere* stöta, *tudēs*, gr. *Τυδεύς* »hammare», sskr. *tudámi* jag slår, got. *þut-haúrnjan* stöta i horn, isl. *þjóta* tjuta, tuta; isl. *skage* skogsudde, *skógr* skog : *hage* skogsmark, ags. *haȝa* trädgård, fht. *hagan* häck, *Îsarn-hô* »järnskog» (= isl. *Jarnviðr*), fsv. *Hō*; gr. *σκῦτος*, *σκῦλον* hud, lat. *scūtum*, isl. *skaunn* sjöld, *skjól*, fht. *scûr* sjydd : gr. *κύτος*, lat. *cutis*, isl. *húð*, fht. *hût* hud; mengl. *schokke* sädeshög, mht. *schocke*, *schoche* : lit. *kúgis* hövålm, t. *hocke* sädeshög, hövålm; gr. *μέλαθρον* (**σκμέλ-*) tak, got. *sik skaman* blygas, »hölja sig», fht., fs. *skama*, ags. *sceomu* blygsel : gr. *κμέλεθρον* tak, got. *ga-hamôn* kläda sig, fht. *hemidi* sjorta, *lîhhamo*, isl. *líkame* kråpp(shölje), *himenn*, fsv. *himil* himmel, »tak»; gr. *σκάζειν* halta, isl. *skakkr* halt, sv. *skumpa* : sskr. *khanj-*, fht. *hinchan* halta, t. *humpen* skumpa; dalmål *skryta* : isl. *hrjóta* snarka; dalmål *skwella*, isl. *skella*, fht. *scellan*

juda, *scal(l)* skall, isl. *skjallr* : *hvellr*, fht. *hell* klart judande, *hellan* juda, mht. *hal(l)* återskall; fht., ags. *sceran*, isl. *skera* klippa, sjära, *skǫr* hår, mht. *schuor* avklipp, klippull, lat. *scortum* fäll : gr. *κείρειν* klippa, got. *haírus*, isl. *hjǫrr* svärd, *hár*, fht. *hâr* hår, *herdo*, ags. *heorða* fäll; isl. *skarn*, gr. *σκώρ* smuts : fht. *haran* urin; fht. *scerta* : *harti*, isl. pl. *herðar* skulderblad; isl. *skraume* : *hraume* glop; *skark* : *hark* tumult; *skjal* : *hjal* prat; mht. *spreckel*, isl. *sprekla* fläck : gr. *περκνός*, sskr. *pŕ̥çnish* fläckig, engl. *freckle*, isl. pl. *freknor* fräknar; (gr. *σμικρός*?) fht. *smâhi*, isl. *smár* obetydlig : gr. (*μικρός* liten?) *μακεδνός* spenslig, lat. *macer*, fht. *mager*, isl. *magr* mager; fht. *smelzan* smälta, *smalz* smält ister, sv. *smult*, *smultron* : gr. *μέλδειν*, ags. *meltan* smälta, isl. *maltr* rutten, *malt*, fht. *malz* (s.) malt, *malz* (a.) mjuk, sv. dial. *multer* mogna jortron, lat. *mollis* (**moldvis*), sskr. *mr̥dúsh* mjuk; ags. *slincan* slinka, mht. *slanc* slankig, *slinc* : *linc* vänster, fht. *lencha* vänster hand; t. *schlimm* (**slimb*) dålig : *lümmel* lymmel; fht. *slingan* slingra, t. *schlinge* ögla : sv. *lynga*; isl. *sleikja* slicka, mht. *slecken* snaska, *slec* läckergom : fht. *lecchôn*, ags. *liccian*, gr. *λιχνεύειν*, lat. *lingere* slicka; sv. *slump* : ags *ʒe-limpan* hända, fht. *gi-limpfan* lämpa sig; sv. *snaska* : fht. *nascôn* snaska (got. *hnasqus*, ags. *hnesce* mjuk? Jfr § 41, B, 1); sskr. *snâvan-* sena, gr. *ἔ-ννη* (**ἔ-σνη*) han spann, fir. *snâthe* tråd. fsv. *snōþ* snodd, isl. *snúa* sno, fht. *snuor* snöre : lat. *nēre*, gr. *νέειν* spinna, fht. *nâjan* sy, got. *nêþla*, isl. *nǿl* nål; lit. *snapas*, holl. *snab*, fht. *snabul* snabel, ffr. *snavel* munn, mht. *snaben* fnysa, snappa, *snappen* prata, snappa, fht. *snepfo* snäppa, t. *schneppe* snip, isl. *snafdr* med fint väderkorn : ags. *nebb*, isl. *nef* näbb; isl. *snǫs* : ags. *næss* udde, klipputsprång, isl. *nes* näs (hit väl ock sv. *snōr*, dial. *snōs* : sv. *nōs*, lat. *nāsus*, fht. *nasa*, isl. *nǫs* näsa). Jfr för övrigt lit. *strazdas* : lat. *turdus*, isl. *þrǫstr*, ags. *þrostle*, mht. *drostel* trast; gr. *στέγη*, lit. *stógas* : gr. *τέγος*, lat. *tegulum*, isl. *þak*, fht. *dah* tak; isl. *storkr*, ags. *storc*,

fht. *storah* stårk : gr. *τόργος* gam; fht. *sliozan*, ffr. *slûta* (**skl-* § 41, B, 1): lat. *claudere* sluta; gr. *θυο-σκόος* åfferskådare, fht. *scouwôn*, isl. *skoða* skåda, *skyn* ursjiljning : sskr. *kavísh* siare, gr. *κοέειν* märka, lat. *cavēre* akta sig; fs. *skuddian* skudda, skaka, fht. *scutten* : lat. *quatere* skaka; lat. *scrōtum* : isl. *hreðjar* genitalia; got. *skalja* tegel : lat. *calx*, gr. *χάλιξ* kalksten; lat. *spīrare* blåsa, dåfta : isl. *físa* fisa; fht. *speht* : lat. *pīcus* spätt; gr. *σφάλλειν* vackla : got. *fallan* falla; isl. *spik*, ags. *spic*, fht. *specch* : sskr. *pīvan-* (jfr § 40, 2), gr. *πίων* (ock isl. *feitr*?) fet; fsv. *spar* sparad, ags. *spær*, fht. *spar* : lat. *parcus* sparsam, *parum* knappt; m. m., m. m., se bl. a. Laistner, Z. f. d. Alt. XXXII, 174 ff.; K. F. Johansson, Beitr. XIV, 289 ff.; K. Z. XXX, 428 ff.; Falk, Beitr. XIV, 12; Kluge, Etymol. Wörterbuch[4], passim; J. Schmidt, Vocalismus I, 97; åvan § 41, B, 1.

Anm. 1. Jämte fårmer med (den enligt det åvan framstälda förklarliga) väkslingen *sp-* : *f-* äller *sk-* : *h-* träffas i germ. språk någon gång även fårmer med *p-*, resp. *k-*, där man alltså måste anta antingen ett yngre spesiällt germanskt bårtfall av *s-* (äfter judskridningen av *p* > *f*, *k* > *h*), äller ock att en indoeur. väksling förelegat mellan tvänne *s*-lösa fårmer, en på *p-*, *k-* (*q-*) ock en på *b-* ,*g-* (*gw-*), vilket sednare antagande dåck är föga troligt (se § 42, anm.; lika litet ett tredje förklaringsförsök af Laistner, a. st., s. 177 ff.). Av de hithörande fallen må blått anföras: gr. *σπίγγος*, sv. dial. *spink* : engl. dial. *pink*, ags. *finc*, fht. *fincho* fink; gr. *σπέρχειν* tränga, lit. *springti* strypa, fht. *sprinka*, t. *sprenkel* fågelsnara : got. *praggan* trycka, sv. *prång*, holl. *prang* betryck, mht. *pranger* halsjärn, *pfrengen* ansätta, t. dial. *prangel* : *frangel* knölpåk; mht. *sprǣwen* eksplodera, *sprützen* skvätta, spruta (gr. *πτάρνυσθαι*, lat. *sternuere* nysa, se § 47, 2) : mlt. *prûsten* nysa, prusta : sv. *frusta*; mht. *schrimpfen*, ags. *scrincan* skrumpna, fsv. *skrunken* skrumpen : fht. *chrimpfan*, ags. *crimpan* krympa, *crincan* falla undan, isl. *kroppenn* : ags. *ȝe-hrumpen* krumpen, *hrympele* rynka, fht. *rimpfan* (sk)rynka, isl. *hrokkenn*, da. *runken* skrumpen, skrynklig. Jfr sv. dial. *skvittra* : sv. *kvittra* (jfr *skvattra*

sten-skvätta?); sv. *skranglig* : *kränga* (isl. *krangr* krank); sv. dial. *skrasslig* : sv. *krasslig*; sv. *skorsten* : sv. dial. *korsten*; sv. *skutt* : dial. *kutt* m. m.

2. *n* i t. e. gr. *νέμειν* taga i besittning m. m., got. *nima*, isl. *nem* : fsl. *imą*, fir. *em*, lat. *emō* jag tager; fht. *narwa* : isl. *ørr* (**arwiz*, finskt lån *arpi*), *ǫrr* (**aruz*), sskr. *árush* ärr; gr. *ἐναντίος* motsatt, motståndare, fsv. *Nænnir*, mht. *ge-nende* dristig, beslutsam, *ge-nenden*, got. *ana-nanþjan* besluta sig för, *ga-nanþjan* avsluta, isl. *nenna* besluta sig för, sluta sig till, jöra slut på : gr. *ἀντί* mot, got., isl. *and-* mot, lat. *ante* framtill, *antiæ* pannlugg, isl. *enne* panna, *ender*, got. *andeis*, sskr. *ántas* slut; gr. pl. *ἔνεροι*, (*ἐ*)*νέρτεροι* de underjordiska, umbr. *nertro-* vänster, isl. *Njǫrdr* (Tacitus *Nerthus* terra mater), *norðr* nårr, »jordsida» (jfr *suðr* av **sunþer* till got. *sun-nô* sol, således »solsida») : gr. *ἔραζε* till jorden, *ἄρουρα* (**ἄρ-ορ-ϝα*), fht. *ero*, *erda*, isl. *Jǫro-veller*, *jǫrð*, got. *aírþa* jord, isl. *jǫrve* sand. Se Noreen, Arkiv III, 15 not; Falk (Johansson), Arkiv, V, 118 f.

3. *d* i t. e. gr. *δάκρυ*, got. *tagr* : sskr. *açrám* tår (jfr nedan B, 2); got. *dags*, *fidur-dôgs*, isl. *dagr*, *døgr*, *døgn* dag, dyngn : sskr. *áhas*, *áhan* dag (jfr § 46, anm.).

4. *k* i t. e. gr. *ἀκούειν* (**ἀκούσj-*), *κοᾶν*, got. *hausjan*, isl. *høyra*, fht. *hôren* : lat. *audīre* (**ausdīre*), *aus-cultare* höra, *auris* (**ausis*), gr. *οὖς* (**οὖσος*), got. *ausô*, isl. *øyra*, fht. *ôra* öra. Månne icke förhållandet är likartat i t. *heikel*, fr. *hekel* kräsmagad, tjinkig : ags. *âcol* besvärlig, t. *ekel* äckel; samt i lat. *haurire* (**khaus-*, såsom *habēre* hava av *khabh-*, m. m.), sv. dial. *hösa* : isl. *ausa*, mlt. *osen* ösa? Ock i sskr. *kṛmish* : lat. *vermis* mask, got. *waúrms* mask, orm. m. m.?

B. Övriga fall;

1. En nasal insjutes mycket åfta framför en rotstavelses slutkonsonant (i synnerhet i presensstammar) ock

rättar sig då i fråga om sitt artikulatsjonsställe äfter denna (således *m* före *p*, *n* före *t*, o. s. v.). Företeelsens värkliga natur ock närmare förlåpp äro emellertid ännu icke nöjaktigt utredda; se nedan § 50, anm. 1 ock för övrigt J. Schmidt, Vocalismus, I, 29 ff.; Brugmann, M. U. III, 148 ff., Grundr. I, 190 f.; Osthoff, M. U. IV, 325 ff., Beitr. VIII, 268 ff.; K. F. Johansson, Akademiske afhandlinger till prof. S. Bugge, s. 21 ff. Eksämpel äro bl. a. sskr. *chindámi* jag avsjär, gr. *σχινδαλμός* spjäla, lat. *scindere*, fht. *scintan* flå, isl. *skinn* (**skinþa-* av **skinto*, jfr § 42, 1) sjinn : gr. *σχίζειν* klyva, isl. *skíta*, fht. *scîzan* avsöndra; isl. *støkkva*, got. *stiggan* stöta, lat. *stinguere* reta, »sticka» : *in-stīgare*, gr. *στίζειν*, sskr. *tig-* (jfr åvan A. 1), fs. *stekan*, fht. *stehhan* sticka; got. *standan*, isl. *standa* : pret. resp. *stôþ*, *stóð* stå; gr. *στέμβειν*, fht. *stampfôn*, isl. *stappa* stampa : fht. *stapfo* fotspår, *stuofa* trappsteg, ags. *stapan* kliva; fht. *fâhan* fånga, *fang* fång, lat. *pangō* (jfr § 42, 1) : gr. *πήγνυμι* jag jör fast, *πάγη*, fht. *fah* ryssja, *fuogen* hopfoga; holl. *dompelen* dyka, fht. *tumpfilo* vattenvirvel : got. *diups* djup, *daupjan* döpa; fht. *tumb*, got. *dumbs*, isl. *dumbr* döv, stum, dum : fht. *toup*, got. *daubs*, ags. *déaf* döv, slö, rasande, fht. *tobôn* rasa, gr. *τυφλός* (**θυφ-*) blind; ags. *climban*, fht. *chlimban* klättra, klamra sig fast vid, *chlunga* klunga, ags. *clingan* klamra sig fast vid, klibba, isl. *klengjask* klänga sig fast (vid) : *klífa* klättra, fht. *chlîban* klibba vid, gr. *γλίχομαι* jag äftersträvar (jfr § 34, anm.), m. m., m. m.

2. *r* bårtfaller (insjutes??) åfta inuti en rotstavelse äfter annan konsonant, se Brate, Bezz. B. XIII, 48 f.; Kluge, P. Grundr. I, 332 f.; Johansson, a. st., s. 26 f. T. e. fht. *sprehhan*, ags. *sprecan* : resp. *spehhan*, *specan* tala, mht. *spehten* prata; mht. *spreckel*, isl. *sprekla* : ags. *specca* fläck, prick; ags. *prician* pricka, sticka, mlt. *pricke* gadd : ags. *pician* sticka, mlt. *pecken* picka (jfr föreg. eksämpel ock åvan A, 1); mlt. *sprote*, t. *sommer-sprosse(n)* fräknar : ? (jfr nedan 3) engl.

spot (da. *spætte*?) fläck; sv. *sprund* : mht. *spunt*; mht. *strumpf* : *stumpf* stump (t. *strumpf* strumpa förkårtat av *hosenstrumpf* kårtstrumpa); mht., mlt. *strunk* ståck, strumpben (jfr föreg. eks. ock § 34, 2) : *stoc(k)*, isl. *stokkr* ståck; sv. *tallstrunt* avhuggen talltåpp, mht. *strunze* : t. dial. *stuntz* stump, fsv. *stunter*, isl. *stuttr* kårt, »avhuggen»; fht. *stricchen* snöra ihop, sticka (strumpor o. d.), lat. *stringere* hopdraga : sv. *sticka* (strumpor o. d.), fht. *ir-sticchen* kvävas, stårkna, *stinchan*, ags. *stincan* stinka, gr. *ταγγός* härsken (jfr åvan A, 1 ock B, 1); mht., mlt. *schrank* : fht., mht. *sc(h)ank* skrank, sjänk, skåp, *schenke* värdshus,-värd, ags. *scencan*, isl. *skenkja* förpläga, besjänka, utsjänka; ags. *scrincan* skrympa (m. m. se åvan anm. 1 ock § 34, 2), isl. *skrukka* skrynka, veck, skrumpen tjäring, pl. *skrykker* vågor på jordytan (vid jordbävning), *skrokkr* skräppa, (tiggar)påse : resp. *skukka*, *skykker*, *skokkr* (hit sv. *sjynke*?); mht. *schrimpfen* rynka, skrympa (jfr föreg. eksämpel), isl. *skreppa* skräppa : *skeppa* sjäppa; ags. *scrâd* sjepp, isl. *skríða* glida (om sjepp ock sjidor), *skreið* skred : *skeið* f. sjepp, n. låpp; mengl. *schrillen* juda jällt, ags. *scralletan* skrälla, sv. *skrål* : fht. *scellan* juda, *scal(l)* skall (m. m. se åvan A, 1); mht. *schrege*, da. *skrå* : isl. *ská* snedd (sv. *ska-ffötes*?); mht. *grellen* gallskrika, mlt. *gralen* larma, *grâl* skrål, *gral*, *grille* gråll, *grellen* gräla med, ags. *ȝriellan* gallskrika, gnissla (med tänderna), fht. *grillo* syrsa : *gellan* gallskrika, isl. *gjallr*, *gallr* jäll, *gala* gala, sjunga; ags. *ȝryre* skräck, *ȝrorn*, *ȝryrn* : *ȝyrn*, got. *gaúrei* bedrövelse; ags. *þréostru* mörker : *þéostre*, *þŷstre*, fsv. *thiustri* mörk, dyster; fht. *trahan*, fs. pl. *trahni*, mht. *traher* : fht. *zahar*, ags. *téar*, isl. *tár*, got. *tagr*, gr. *δάκρυ*, flat. *dacruma* tår; ags. *hrâȝra*, fs. *hreiera*, mht. *reiger* (indoeur. **qraiqron-*) : fht. *heigir* (**qaiqron-*), isl. *hegre*, *hére* häger, ags. *hiȝora*, fht. *hehara* (**qiqron-*) nötskrika, blåkråka : med bårtfall av *r* även i andra stavelsen lat. *cicōn-ia* stårk, gr. *κίσσα* (**qiqja*) nötskrika, sskr. *kikish* (: *cicōn-ia* = *τέτρι-ξ* :

τετράων fasan, årre, tjäder) ock? *çakuná-* (jfr *çarkōṭas* = *karkōṭas* orm) fågel; lat. pl. *frūgēs* nytta *fruor* (**frugvor*) jag njuter, got. *brûkjan*, fht. *brûhhan* njuta, åtnjuta, pläga, ags. *brûcan* njuta, smälta maten : *bûc*, isl. *búkr*, fht. *bûh* buk, »matsmältningsapparat» (annat ord än *bûc* o. s. v. »böjd», »bukig», s. § 42, 1), sskr. *bhunájmi* jag njuter föda, lat. *fungor* åtnjuter, brukar, förbrukar; lat. *frangere* (perf. *frēgī*), got. *brikan* (pret. pl. *brêkum*), ags. *brecan*, fht. *brehhan* bryta, *bruoh* trakt med frambrytande vatten, ags. *brôc* bäck. *brêc* stuss, »grenen», *brôc*, isl. *brók*, fht. *bruoh* knäbyxa, »grenplagg» : *bahho* sjinka, svinlår, *bah*, ags. *becc*, isl. *bekkr* bäck (jfr dåck § 31, anm. 2), sskr. *bhanájmi* jag bryter; m. m. — I ett äller annat av dessa fall är väl otvivelaktigt förklaringsgrunden att söka i disimilatsjon, t. e. i ags. *ȝ(r)yrn*; fht. *trahan* : *zahar* (mht. *traher*) av indoeur. **d(r)akru* (gr. *δάκρυ*) : **draknu* (jfr § 46, 1); jfr sådana särspråkliga fall som gr. *φ(ρ)ατρία*, *δρύφακτος* (**-φρακτος*); lat. *frāg(r)āre* dåfta, *creb(r)escere* ökas; mht. *ke(r)der*, fht. *querdar* (gr. *δέλετρον* av **$g_w$eretrom* jenom disimilatsjon) låckbete; sv. *fo(r)dra* m. m. (Noreen, Arkiv V, 386 ff.). Men för de ojämförligt flästa fallen torde en i viss mån annan förklaring vara den rätta; se § 50, B, II ock III samt anm. 5, b.

Anm. 2. Hit höra nog i allmännhet icke (såsom Kluge, a. st., antager) sådana fall, där *r* — i följd av en judlag — i förbindelsen *wr* bårtfallit i särspråklig tid äller väl åtminstone först på germansk båtten, t. e. mlt. *wrase*, mht. *rase* : *wase*, fht. *waso* tårva; ags. *wreccean* : *weccean*, isl. *vekja* väcka; *wrîxl* : isl. *víxl*, fht. *wehsal* väksling; ags. *wrong* : got. *wâhs* (**wanha-*) vrång; mht. *recholter* : *wecholter* enbuske; da. *vrimle* : t. *wimmeln* vimla, m. m.; se Noreen, P. Grundr. I, 474; Aisl. gramm. § 211, anm. 4; Arkiv VI, 303 ff.

3. *l* saknas någon enda gång under samma förhållanden som *r* (se åvan 2), t. e. mengl. *splot* : *spot* fläck (jfr åvan 1); *placche* : *pacche* lapp m. m., se Kluge, P. Grundr

I, 333; dessutom i ett ock annat fall, t. e. fht. *chelch* halssvulst, isl. *kjalke* : ags. *ceace*, fsv. *kiæki* tjäk (jfr dåck § 50. B, I, b); isl. *svelgja*, fht. *swelgan*, *swel(a)han* : dalmål *swegå* svälja.

4. I fråga om stam-slutjudet förefinnes en rik väksling mellan fårmer med, resp. utan en viss avledningskonsonant, vilken emellertid i allmännhet icke får antagas hava i vissa ställningar bårtfallit, utan fastmer ursprungligen endast tillhört ock varit karakteristisk för vissa fårmer inom ett paradigm, från vilka den sedan kann hava spritt sig till alla, resp. avlägsnats från alla i analågi med dem, som från början saknat densamma (jfr § 46). Denna företeelse tillhör således ejäntligen ordbildningsläran, varför vi här inskränka oss till att påpeka endast ett enda fall — för att åtminstone medelst ett sådant belysa företeelsens natur —, nämligen den väksling mellan fårmer med ock utan indoeur. g_w (germ. *k*), som förekåmmer t. e. i sskr. *áṣ̥g* (gr. *ἔαρ*) : jenit. *asnás* blod; sskr. *sanáj-* gammal : lat. *sen-ior* äldre; fht. *chranuh*, ags. *cornuc* : *cran*, gr. *γέρανος* trana; sskr. *ç̥ṛngam* : lat. *cornu*, got. *haúrn* horn; gr. *πτέρυξ,-γος*, fs. *fetherac*, fht. *federah*, *fettah* : lat. *penna* (**petna*), *accipiter*, sskr. *pát(t)ram*, gr. *πτέρον*, isl. *fjǫðr*, ags. *feðer*, fs. *fethara*, fht. *fedara* vinge, fjäder (jfr § 46, 1); ags. *sceonca*, fht. *scincho*, ffr. *skunka* benpipa, skånk : fht. *scina*, ags. *scinu* sjena, sjenben; fir. *mong* man, isl. *makke* manke : *mǫn*, fht. *mana*, ags. *manu* man (urspr. »hals», jfr sskr. *mányā* nacke, fs. *meni*, isl. *men* halsprydnad); isl. *maþkr* : got. *maþa*, fht. *mado* mask, isl. *motte*, mht. *matte*, *motte* (jfr § 37, 2) mått, mal; gr. *φάλαγξ* (för **φάλαξ* såsom *φάρυγξ* för äldre *φάρυξ*) trädstam, stamtrupp, isl. *bǫlkr* balk, avbalkning, avdelning, *bjalke*, fht. *balcho*, ags. *balca* bjälke, *bolca*, isl. *bulke* huvudmassa, sjeppsladdning : *bolr* bål (på kroppen), trädstam, mht. *bole* grov planka; fht. *funcho*, mht. *vanke*

gnista, mlt., mengl. *funke* liten eld: got. *fôn* (jenit. *funins*), isl. *fune*, *fúrr*, gr. *πῦρ* (jfr § 46, 1) eld; ? fht. *zincho*: mht. *zint*, isl. *tindr* tinne; jfr. Kluge, Festgruss an Böhtlingk, s. 60; J. Schmidt, Pluralbildungen, s. 173 ff.; Saussure, s. 225.

§ 50. Bihang: Reduplikatsjon.

Tillsättning av en hel stavelse förekåmmer vid s. k. (rot)reduplikatsjon, d. v. s. en rotstavelses upprepande, helt (t. e. gr. *βάρ-βαρ-ος* barbar, lat. *mur-mur* mummel) äller delvis (t. e. gr. *δι-δαχ-ή* lära, lat. *me-mor-ia* minne), omedelbart före äller äfter (t. e. gr. *μορ-μ-ώ* spöke jämte *μόρ-μορ-ος* fruktan, lat. *bal-b-us* stammande jämte sskr. *bal-bal-ā-*) sig själv. Då reduplikatsjonen ursprungligen ingenting annat är än ett ords sammansättning med sig självt (jfr gr. *πάμ-παν* alldeles, lat. *se-se* sig, *quid-quid* vad hälst, *jam-jam* redan, fr. *bon-bon* nam-nam, sv. *lull-lull*, *hå-hå*, *jo-jo*, *nå-nå* m. m.), sällan med ett förenande obetonat bindeord (t. e. sv. *då ock då*, *mer ock mer*, *fot för fot*, *dag för dag*, *slag på slag*, *hand i hand*, *munn mot munn*, jfr ? sådana indoeur. fall, som kannsje återspeglas i t. e. sskr. *mr̥-n-mar-u-* klippa, »sten på sten», jfr anm. 1 nedan; gr. *πα-ι-πάλη*: *πάλη*, lat. *pulvis* ståft; särsjilt iterativa såsom gr. *δα-ι-δάλλω* »arbeta ock arbeta», minutsiöst utarbeta, m. m.), så hör denna företeelse naturligtvis ejäntligen till ordbildningsläran (jfr § 46, § 47, 3, § 49, A ock B, 4). Då med reduplikatsjonen emellertid sammanhänga åtsjilliga indoeur. konsonantproblem (särsjilt troligen flera av de redan i det föregående behandlade), så redojöra vi här i kårthet för dess olika faser, så vitt dessa äro av betydelse för den germanska konsonantläran. Jfr Brugmann, Grundr. I, 227 f., II, 11 ff. (ock där anförd literatur), 89 ff.; Kluge, Stammbildungslehre, s. 4 f., Beitr. VIII, 342, 513 f., P. Grundr. I, 372; Laistner, Z. f. d. Alt. XXXII, 174 ff.

Anm. 1. Innehåller roten en liquida, så disimileras denna åfta i endera stavelsen till annan liquida äller nasal, t. e. sskr. *gár-gar-as* strömvirvel, gr. *γέρ-γερ-ος* : lat. *gur-gul-iō*, fht. *quer-chal-a* svalj, strupe (med stympning av sednare stavelsen lat. *gurges* strömvirvel, fht. *quercha* strupe, isl. *kverk* halspåse, undertjäk, pl. strupe : *kjalke* tjäk, fht. *chelch* halssvulst, som förutsätter disimilering av det första *r*:et; det oreduplicerade lat. *gula*, sskr. *gala-*, fht. *chela*, ags. *ceole* strupe har lånat *l* från de reduplicerade ock disimilerade fårmerna i motsats mot *vorō*, **gvorō* jag slukar; likartat är troligen förhållandet sskr. *mr̥-n-maru-* klippa, gr. *μάρ-μαρ-ος* sten, lat. *mar-mor* : fht. *mar-mul* marmor, lån från vulg. lat. : ags. *meal-m* sandsten, got. *mal-m-a* sand, isl. *malmr* malm, grus, fs., fht. *melm* ståft, da. *mulm* ståftmåln : fsv. *mul-in* måln, lat. *mola* kvarnsten, pl. kvarn — jfr sskr. *grávan-* sten, mht. *kurn* kvarnsten : got. *qaírnus* kvarn —, *molere*, got., fht., fs. *malan* mala, fht. *melo* mjöl, *muljan*, got. *malwjan*, isl. *mylja* kråssa, *mold* mull, *melr* (**melha-*) sandbank, sandört, arenaria m. m., där även reduplicerade tempora kunna hava bidragit att — närmast hos värbet — framkalla *l*); gr. *δρῦς* : *δέν-δρεον* träd; sskr. *kar-kaṭas* (**-kar-tas*), *kar-k-as* : lat. *cancer* : gr. *καρ-κίν-ος* kräfta; o. s. v.

Anm. 2. Reduplicerade bildningar sådana som de nyssnämda *παιπάλη*, *δένδρεοι* o. d. utjöra sannolikt en av de huvudsakliga anledningarna till många s. k. rotvariatsjoner, så väl i fråga om konsonanter som vokaler. Lat. *ca-n-cer* jämte sskr. *kar-k-as* kann framkalla en rot *qanq* jämte *qarq* ock den ursprungliga *qar*. Särsjilt torde det i § 49, B, 1 behandlade inskåttet av nasal åfta vara så att förklara. Indoeur. **qa-n-q* jämte **qa-q* (sskr. *kank-aras* : gr. *κακ-ός* dålig) o. d. kann hava jivit ett mönster, äfter vilket flera onasalerade rötter skaffat sig bifårmer med nasal.

A. Sällan hava de germ. språken att uppvisa bildningar, där reduplikatsjonsstavelsen innehåller hela roten, t. e. fht. *mur-mur-ôn*, *mur-mul-ôn* (se anm. 1 åvan), lat. *mur-mur-āre*, gr. *μορ-μύρ-ειν* mumla (t. *mummeln* är bildat enligt B, 1, a nedan, såsom *pappeln* babbla : sskr. *bal-bal-ā-*,

gr. *βάρ-βαρ-ος*, lat. *bal-b-us* stammande, se åvan ock anm. 1) : ags. *mur-cnian* mårra; fht. *quer-chal-a* strupe (se åvan anm. 1); got. (*ga*)-*gei-gai-* vinner : mht. *gî-t* vinningslystnad, got. *gai-dw* brist(?); got. *rei-rai-þ* darrar; fht. *bi-bê-t*, ags. *bio-fa-ð*, isl. *bi-fe-r* bävar, sskr. *bi-bhé-ti* fruktar : *bhí-* fruktan, *bhī-rúsh* rädd, fht. *bî-l* ögonblick av fruktan, isl. *bil* bävan, »blink», ögonblick (jfr *Bilrǫst* = *Bifrǫst*), *bila* tveka; fht. *wi-wi-nt* virvelvind : *wi-nt* (jfr § 12, 2) vind; fht. *muo-ma* (fsl. *ma-ma*, lit. *mo-mà* moder) tant : *muo-ter* (lat. *mā-ter*) moder; isl. *kvei-kve-r* upplivar, adj. pl. *kvi-kve-r* (jfr § 40, 1) : got. *qi-us*, lat. *vī-vus* (möjligen av **gvī-gv-us*, s. § 40, 1), sskr. *jī-vás* levande; pret. såsom ags. *dy-de*, fht. *te-ta* (gr. *ἐ-τί-θη-ν*) : resp. *dôn*, *tuon* jöra; isl. *re-ra* : *róa* ro; *se-ra* (**se-zō-*, got. *sai-sô*) : *sá* så.

B. Vanligen är däremot förhållandet, att reduplikatsjonsstavelsen (äller rotstavelsen äller bådadera) mer äller mindre reduseras, särsjilt i fråga om de däri ingående konsonanterna. Härvid kunna flera olika fall inträda:

I. Före rotvokalen står blott en konsonant; denna, men — liksom i alla följande fall — icke den (äller de) på rotvokalen möjligen följande konsonante(r)n(a), upprepas i »reduplikatsjonsstavelsen» (varmed vi i det följande alltid mena den reduserade stavelsen). Här äro åter olika fall att ursjilja:

a) Reduplikatsjonsstavelsen står först. Hit höra t. e. indoeur. **pĭ́-pot-tlo-* (jfr gr. *πί-πτ-ειν* falla. *πότ-μος* lått, »tillfälle», »fall»), **pá-pot-tlo-* fjäril > **pĭ́-(pá-)potlo-* (s. § 48) > urgerm. **fīfaðla-* > *-alða* (*ðl* > *lð*, s. Sievers, Beitr. V, 528 ff.), ags. *fīfealde*, sv. dial. *feffel*, med *r*-avledning fs. *fifoldara*, fht. *fīfaltra*, isl. *fífrilde* (**fīfildria-* med metates av *r*) samt lat. *pāpiliō* (av **pápotljon-* såsom gr. *δέσποινα* av **despotnja* härskarinna; jfr got. *niþjis* av **neptjos* § 41, anm. 5) : indoeur. **péto-tlo-* (jfr gr. *πέτο-μαι* jag flyger, sskr. *pátā-mi*

faller, lat. *petō* anfaller) fågel, fjäril, »såmmarfågel», sskr. *pátatram* vinge, fågel, urgerm. **feþaðla-* > *-alða*, fsv. *fiædhal* (**fiaðald*), med *r*-avledning dalmål *fiædålder*, nyisl. *fiðrildi* (**fiðildria-* med metates av *r*; likaså i) sv. *fjäril*; indoeur. **qé-q(ə)l-o-*, **qə-ql-ó*, sskr. *cakrám*, gr. *κύκλος* krets, ags. *hweohl*, *hweoȝol* (§ 31, 3), *hweowol* (§ 41, C, 5), isl. *hjól* : indoeur. **qélo-*, **qoló-*, isl. *hvel*, fsl. *kolo* jul; fht. *wi-um-men* (**wi-wm̥-jan*): *wem-ôn*, *wim-idôn* svalla, bölja; sskr. *ti-ttír-ish,-ás* rapphöna, fsl. *te-tr-ĕvi* fasan, gr. *τε-τρά-ων* årre, isl. *þi-ðurr* tjäder; sskr. *da-dr-ush* (jämte *dar-d-ū-* äfter b nedan; jfr lat. *der-b-iōsus* skabbig av **der-d-viōsus*), ags. *te-ter*, fht. *zi-ttar-oh* hudutslag : gr. *δέρος*, *δορά* hud; holl. *ga-gel-en* snattra, isl. *ga-gl* grågås : *gala* gala; lat. *fi-br-a* bast, isl. *bjórr* (**be-ƀor-R*) läderbit (jfr sskr. *bí-bhar-mi* jag håller, är hållbar); sskr. *ba-bhr-úsh* brun, Ichneumon, lat. *fi-ber*, fsl. *be-br-ŭ*, lit. *bë-br-us*, fht. *bi-bar*, ags. *beo-for*, isl. *bjórr* (**be-ƀor-R*) bäver : gr. *φρ-ῦνος* groda, fht. *br-ûn*, isl. *br-únn*, lit. *béras* brun, fht. *bero* björn, fsv. *Biari*; sskr. *çí-çir-as*, isl. *héla* (**hi-hl-ōn-*) fråst; isl. *ti-tr-a*, fht. *zi-ttar-ôn* darra; pret. såsom got. *haí-hait* (ags. *he-ht*), *laí-laik* (ags. *leo-lc*), *raí-rôþ* (ags. *reo-rd*): resp. *haitan* heta, *laikan* leka, *rêdan* råda.

b) Reduplikatsjonsstavelsen står sist, t. e. lat. *gu-r-g-es*, isl. *kver-k*, fht. *quer-cha* strupe : lat. *vorare* sluka (se anm. 1 åvan); fht. *chel-ch* halssvulst, isl. *kjal-ke* tjäk (i ags. *cea-ce* fsv. *kiæ-ki* tjäk saknas *l* även i första stavelsen såsom i mengl. *mu-mmen* mumla, jfr åvan A, vilket kann vara att härleda av **mu-mul-ōn*, engl. *mumble*, holl. *mommelen*, vars *l* uppfattats som avledning; på samma sätt kann *kiæ-ki* utgå från ett **kiæ-kil*, bildat enligt a åvan): fht. *chela*, lat. *gula* strupe (se anm. 1 åvan); got. *mal-m-a* sand m. m. (se anm. 1 åvan): *malan* mala; lat. *vol-v-ere*, got. *wal-w-jan* rulla; gr. *ϝελ-ϝελ-ίζειν* vinda, isl. *valr* rund, *vel-ta* vält(r)a; got. *faúr-h-ts* (**qr̥-q-tos*, se § 34, 1) rädd, fht., fs. *for-h-ta*

fruktan : lat. *quer-quer-us febris* fråssa; gr. *καρ-καίρ-ειν* darra; gr. *κά-χ-ρυς* (*qha-qh-r-us*) råstat korn, fgutn. *ha-g-ri* (**qha-qh-r-en-*), isl. *ha-f-re* m. m. (se § 31, anm. 1) : lat. *a-vē-na* (**qha-qhe-s-nā*) havre.

Anm. 3. Dylika bildningar utjöra en huvudtjälla till s. k. rotdeterminativ ock även andra sufiks av yngre datum, d. v. s. dublätter sådana som *gur* (*gul*) : *gurg* (*gulg*), *mal* : *malm*, *wol* : *wolw* avgåvo mönster, varäfter andra rötter kunde antaga en motsvarande utbildning med *g-*, *m-*, *w-*»determinativ», resp. -sufiks.

II. Före rotvokalen stå två konsonanter. Av dessa bibehålles vanligen blått endera (vilken som hälst) i den första, däremot båda i den sista stavelsen; något mindre åfta båda i den första, men blått endera i den sista; sällan förekåmma båda i båda stavelserna äller endera (men då alltid densamma) i båda. Härmed är ingalunda sagt, att alla dessa fårmatsjoner äro lika ursprungliga, utan kunna några av dem alltförväl bero på relativt yngre utjämningar, resp. disimilatsjoner, de båda stavelserna emellan. Hurusomhälst härmed må vara, så ägde man redan i uråldrig tid av hithörande rötter icke mindre än sju olika reduplikatsjonstyper, t. e. av uddjudet *st-* följande kombinatsjonsmöjligheter: *s-st*, *t-st*, *st-t*, *st-s*, *st-st*, *s-s*, *t-t*. Av eksämpel må här anföras:

1. Typen *s-st*, t. e. fht. *se-stô-n* ställa i årdning, gr. *ἱ-στά-ναι* (**si-sta-*), lat. *si-st-ere* ställa : *stāre*, gr. *στῆναι*, fht. *stēn* stå m. m.; pret. som got. *gaí-grôt*, *saí-zlêp* (ock *-slêp* jenom utjämning) : resp. *grêtan* gråta, *slêpan* såva; sskr. *sa-smār-a* : *smárāmi* jag minnes.

2. *t-st*, t. e. sskr. *tí-shṭhā-mi* (perf. *ta-sthā-u*) jag står : *stāre* o. s. v. (se 1 åvan); gr. *κο-σκυλ-μάτια* liten avskuren läderbit, lat. *qui-squil-iæ* avfall, sopor (jfr i fråga om betydelsen sv., urspr. dial., *skulor* för **skurdor*, dalmål *åv-stjyrd* avskuren

läder- äller tygbit, isl. *skurðr* sjörd av *skera* sjära); gr. *πα-σπάλη* ståft.

3. *st-t*, t. e. lat. perf. *ste-t-ī*, *spe-* (yngre *spo-*)*pond-ī*, *sci-cid-ī* (jämte *se-scid-ī* enligt 1 ock *sci-scid-ī* enligt 5): resp. *stāre* stå (jfr 1), *spondēre* låva, *scindere* splittra; ags. *on-dreo-rd* : *-drǣdan* frukta; väl även lat. *sta-t-uere* fastställa, isl. *stǫ-ð-va* häjda : *stāre* o. s. v.

4. *st-s*, t. e. isl. pret. *gre-ra*, *sne-ra* (**sne-zō-*), *sle-ra* (**sle-zō-*) : resp. *gróa* gro, *snúa* sno, *slá* slå; fht. *ste-rôz* (**stê-zaut*) : *stôzan* stöta; mht. pl. *spi-r-n* (**spi-z-un*) : *spîen* spy.

5. *st-st*, t. e. got. pret. *staí-stald*, *skaí-skaiþ* : resp. *stal-dan* äga, *skaidan* sjilja; lat. *sci-scid-ī-* : *scindere* (se 3).

6. *s-s*, t. e. umbriskt *se-s-ust* (= lat. *ste-t-erit*) : *stāre* m. m. (se 1). Fht. *sarpf* jämte *scarpf* skarp beror väl på in-flytande från (äller förkårtning av) ett redupl. **se-sarp-* på samma sätt som gr. *πάλη* ståft ersatt **σπάλη* på grund av *παι-πάλη* (se 7) ock i viss mån *πα-σπάλη* (se 2), som dåck just bär vittne om *σ*:ets ursprungliga tillvaro (jfr ock lat. *gula* för **gura* äfter *gurgulio*, anm. 1 åvan, m. m.). Lika-dant är förhållandet mellan isl. *saurr* smuts, »sörja» : fsv. *skør* smutsig (*skør-lifnadher* = isl. *saur-lífe*) ock ? isl. *súrr* : gr. *ξυρός* (**σκυρός*) sur.

7. *t-t*, t. e. gr. *παι-πάλη* ståft (jfr 2); lat. *me-mor-ia* minne : sskr. *smárāmi* jag minnes; perf. sskr. *tu-tód-a*, lat. *tu-tud-ī* (varäfter analågice pres. *tudámi*, *tundō*) stötte : got. *stautan* stöta; lat. *ce-cīd-ī* (varäfter pres. *cædō* för **scædō*; jfr det av samma rot bildade *scindo*, *sci-cid-ī*, se 3, med motsatt utjämning) hugga : got. *skaidan* sjilja, gr. *σχίζειν* klyva m. m. (se § 49, B, 1).

III. Före rotvokalen gå t r e konsonanter. I detta fall bliva naturligtvis konbinatsjonsmöjligheterna mångfaldigt flera, vilket här endast med ett par eksämpel må belysas:

a) Av roten *stre(i)* äller (se § 15, slutet) *stre(u)* trycka, ängsla (jfr det primitivare *ster* i lat. *ter-r-or* av **ter-s-or* förskräckelse) har man sålunda: 1) *tr-st* i lat. *trī-sti-s* betryckt, beklämd, dyster, ags. *prǣ-st-an* klämma, isl. *prý-st-a* trycka hårt, prässa, fs. *thrî-sti*, ags. *prî-ste* dristig, »desperat» (jfr isl. *dapr* betryckt, tung, dyster, fht. *tapfer* tyngande, mht. *tapfer* sammanprässad, kompakt, t. *tapfer*, holl. *dapper* tapper); 2) *tr-str* i ags. *préo-stru* mörker (jfr isl. *dapr-øygr* svagsynt, med »mörk» syn); 3) *t-str* i fs. *thiu-stri*, ags. *péo-stre*, *pŷ-stre* dyster, *péo-stor* mörker; 4) *str-t* i isl. *strí-ð-r* kompakt (»strid ström»), fullviktig (»strid säd»), beklämd (isl. »stríðr hugr»), barsk (isl. »tala strítt»), *strí-ð* betjymmer, strid, *strí-ð-a* plåga, ägga, strida, fs. *strî-d* iver, fht. *ein-strî-ti* motspänstig, »stridig»; 5) *str-s* i fsl. *stra-chŭ* fruktan; 6) *tr-s* i sskr. *trā-s-as* förskräckelse, *trá-sā-mi*, gr. *τρέ-ω* (**tre-sō*, aor. *τρέσσα*) jag darrar; 7) *t-tr* i lat. *tæ-ter* (**tai-tr-o-*) förskräcklig. Till den oredupliserade roten höra förmodligen icke blått gr. *τρέ-μειν*, lat. *tre-mere* darra, utan även de i § 49, A, 1 (början) anförda orden på *(s)tr-*, t. e. lat. *trūdere* tränga, mht. *strotzen* vara fullpråppad, isl. *prútenn* pråppad, nedtyngd (av sårj), svullen, ags. *préatian* hota, *â-préotan*, got. *us-priutan* förtryta, förtreta, besvära, fsv. *prȳzker*, *prēsker* motspänstig, »stridig», *strita*, *streitask* streta emot m. m.

b) Till roten *sqrĕ(i)* frambringa ett »sjärande» jud (av det primitivare *sqer* i t. e. isl. *skera*, ock detta av det ännu primitivare *seq*, i t. e. fsl. *seka*, lat. *secō* jag sjär), vilken föreligger oredupl. t. e. i fht. *scrîan* (§ 9, II, 5) skria, isl. *skrǽkr* skri, sv. *nöt-skrika*, gr. *κρίζειν* sjära tänderna, klappra (som stårken), *κρώζειν* skria, kraksa, got. *hrôps* skri, rop, fht. *hruom* rykte, »(vara i) ropet», *hruoh* nötskrika, ags. *hrôc*, isl. *hrókr* råka (jfr av det primitivare *sqer*, *qer*, t. e. lat. *corvus*, gr. *κίραξ* kårp, *κορώνη*, lat. *cornix* kråka), höra

bl. a. följande redupl. bildningar: 1) *qr-q* i lat. *crō-c-īre* skria, kraksa, gr. aor. *ἔ-κρι-κ-ε* klapprade, sskr. *kra-ka-ṇas,-ras* rapphöna; 2) *qr-qr* i ags. *hrâ-ȝra*, fs. *hrei-era* (**hrai-hra-n*). mht. *rei-ger* häger; 3) *q-qr* i fht. *hei-gir*, isl. *he-gre*, *hére* (**he-hra-n-*) häger, ags. *hi-ȝora*, fht. *he-hara* nötskrika (jfr § 49, B, 2); 4) *q-q* i sskr. *ka-n-ká-s* häger, *ki-kish*, gr. *κίσσα* (**qi-q-ja*) nötskrika, (? *κύ-κ-νος* svan,) lat. *ci-cō-n-ia* stårk, förkårtat till prænest. *cōnia* = isl. *hǿna* höna, på samma sätt som got. *hana* hane motsvarar *-kan-* i sskr. *kra-kaṇas* rapphöna, *kan-kás* häger. Möjligen höra ock hit: 5) *sqr-sqr* i fht. *cri-scri-mmôn* (om uddjudet *c* för *sc* se § 49, anm. 1) jämte 6) *sqr-sq* i *cri-sci-mmôn* sjära tänderna; i så fall måste väl bifårmen *crist-crimmôn* liksom fs. *grist-grimmo* tandagnisslan bero på anslutning till de rötter, som föreligga i isl. *Tanngrisner* »tandgnisslare» ock *grimmr* ilsken.

c) Bland övriga fall inskränka vi oss till att anföra pret. sådana som fht. *scre-rôt* (**skre rauð* äller *-zauð*) : *scrôtan* (**skrauðan*) sjära; pl. *scri-run* (**skri-zun*?, *-run*?) : *scrîan* skria; *pleruzzun* (disimilerat av **ble-lut-un*) : *pluozan* blota.

Anm. 4. Att rötter början de med 2 à 3 konsonanter vanligen, ock väl ursprungligen, upprepa blått 1 à 2 av dessa, torde i en mängd fall bero på dessa rötters sekundära natur. Om t. e. roten *skrē-i,-u* sjära, sjilja (jfr lat. *ex-scrē-mentum* avsöndring, fht. *scrí-an* skria, *scrô-tan* sjära) blått upprepar *sk-* (t. e. got. pret. **skaí-skrô* skriade, **skaí-skraud* skar : **skraian*, **skraudan*; jfr *skaí-skaiþ*, men *gaí-grôt*), så kann detta bero på dess uppkåmst av *sker* (jfr isl. *sker-a* sjära); ock om denna upprepar blott *s* (jfr got. *saí-slêp*, lat. *si-stō* o. d.), så sammanhänger väl detta med dess uppkåmst av *sek* (jfr fsl. *sekǫ*, lat. *secō* jag sjär).

Anm. 5. Av föregående framställning av reduplikatsjonen torde framgå, hurusom jenom densamma kann förklaras en mängd s. k. rotvariatsjoner. Då nämligen flera olika reduplikatsjonstyper (om också icke av samma ålder, så dock)

samtidigt förekåmmo inom samma språk, t. e. lat. *stō* : *si-stō* : *ste-tī* (: umbr. *se-sust*; sskr. *ta-sthāu*; jfr got. *staí-staut* : fht. *ste-rôz* : lat. *tu-tudī* : sskr. *smár-āmi* : *sa-smāra* : lat. *me-moria* o. d.), ags. *hrâ-ʒra* : *hi-ʒora* m. m., så är tydligt, att en mängd utjämningar kunde inträda, ledande till konsonanters försvinnande ock flera andra modifikatsjoner av roten. Vi kunna här blått antyda några av de många fallen:

a) *s* kann försvinna (se § 49, A, 1) på följande sätt. Det mot got. *stautan* stöta svarande lat. ordet bör i perf. urspr. hava varit bildat som flat. *spe-pondī*, *ste-tī*, *sci-cidī* (äller som dettas bifårm *se-scidī*), således **ste-tudī* (äller **se-studī*). Här inträdde en utjämning mellan de båda stavelserna, dels i fråga om vokalerna, såsom i *spo-pondī* för *spe-pondī*, *cu-currī* för *ce-currī* o. d. (jfr sskr. *tu-tṓda* jentemot det på äldre sätt bildade *ba-bhū́va*, ock *su-shā́va* för ved. *sa-sū́va*), dels i fråga om konsonanterna, såsom i *sci-scidī* (underlättat av pres. *scindō*) äller med annan utjämning *ce-cīdī* (vartill analogice pres. *cædō*, jfr got. *skaidan* med bibehållet *s*-); jfr ock got. *saí-slêp* för ock jämte *-zlêp*, *saí-sô* för **-zô* (isl. *se-ra*). På samma sätt som *ce-cīdi* uppkåm då av **ste-tudī*, **stu-tudī* ett *tu-tudī* vartill pres. *tundō* (såsom *scindo* till *sci-scidī*); på väsäntligen likartat sätt sskr. *tudā́mi* (äfter *tu-tṓda* för **tu-stṓda*, bildat som *ta-sthāu*) ock isl. *þjóta* (där även *-jó-* jentemot *-au-* i got. *stautan*, fs. *stôtan*, fht. *stôzan* tyder på nybildning äfter typen *brjóta* o. d.). — På samma sätt kann *s*- försvinna i nomina, t. e. gr. *πα-σπάλη* : *παι-πάλη* : *πάλη* ståft (jfr åvan II, 6) *σκῦτος*, *σκῦλον* : *κο-σκυλ-μάτια* : *κῦτος* hud (jfr lat. *gula* äfter *gur-gul-iō* o. d. åvan anm. 1).

b) *r* kann försvinna (se § 49, B, 2) på unjefär samma sätt. Till lat. *frangere* bryta kann man förutsätta ett flat. perf. **fe-frēgī* l. *fe-frigī* (såsom *se-scidī*, sskr. *sa-smāra*, got. *faí-frais* m. m.), varav antingen **fre-frēgī*, (l. **fre-frigī*), förkårtat *frēgī* (jfr *pēgī* : *pe-pigī*), såsom *scidī* av flat. *sci-scidī* (*cōnia* : *ci-cōnia* o. d., se åvan III, b), äller **fe-fēgī*, **fe-figī*, vartill kunnat bildas ett pres. **fangō* = sskr. *bhanájmi*; dubbelutvecklingen föreligger inom latinet i *fruor* (**frugvor*) : *fungor* (= sskr. *bhunájmi*). — På samma sätt hos nomina. Så t. e. sprides jus över den germ. dubbelfårmen *sk(r)ank-*

skrank, skåp, sjänk (av *sker-* sjära, sjilja), om man beaktar det redupliserade lat. *car-cer* skrank, sjiljovägg, avsjilt rum; o. s. v.

c) *l*-förlust (se § 49, B, 3) kann även förklaras ur reduplikatsjon; jfr åvan I, b om fsv. *kiæki* : isl. *kjalke*, mengl. *mummen* : t. *mummeln*; åvan A om *babbla* : sskr. *bal-balā-*; o. s. v.

d) om inskått av nasal (§ 49, B, 1) se åvan anm. 2.

e) Väksling mellan *r* : *n* ock *l* : *n* (se § 46) kann stundom bero på disimilatsjon vid reduplikatsjon, t. e. gr. *καρ-κίν-ος* (lat. *can-cer*) : sskr. *kar-kaṭas* (-**kar-tas*), m. m., se anm. 1 åvan.

f) Väksling mellan uddjudande media ock media aspirata (se § 44, anm.), resp. eventuällt tenuis ock ten. aspir. (t. e. kannsje i sskr. *právatē* : *φλύει* m. m., § 43, 1), kann bero på en urgammal indoeur. regel för reduplikatsjonen, enligt vilken aspirator behandlades såsom 2 konsonanter ock sålunda (liksom i yngre tid i sskr. ock gr. se § 26, 2, 4, 8, 10, 19, 22, 24) »*h*» förlorades i endera stavelsen (jfr sskr. *ba-bhūva*, gr. *πέ-φευ-γα* o. d.). Sålunda kann t. e. ags. *ȝrafan* gräva : *ceorfan* karva (gr. *γράφειν* rista) bero på olika utjämning av ett indoeur. *ghrebh-* (*gherbh-*) : *ge-ghrōbh* (*ge-ghorbh*) l. *ghe-grōbh* (*ghe-gorbh*), o. s. v.

g) Väksling mellan palatal ock guttural (se § 47, 1) torde likaså kunna återföras till en urgammal regel, enligt vilken en guttural i reduplikatsjonsstavelse (eventuällt blått före palatal vokal) utbyttes mot palatal, möjligen även omvänt (eventuällt blått före icke palatal vokal), unjefär på samma sätt som i yngre tid en guttural i sskr. palataliseras (t. e. *ca-kāra* : *karómi* jag jör), i gr. dels (med palatal som övergångsstadium) dentaliseras (t. e. *τίς* = lat. *quis* vem), dels labialiseras (t. e. *πόθεν* varifrån : lat. *quod* vilket) framför vissa vokaler (se § 26, 21—24). Så t. e. är sskr. *çar-kōṭas* (*ṭ* av *rt*, § 26, 14) jämte *kar-kōṭas* orm tydligen en redupl. bildning med *ç* för *k* i första stavelsen, ock på samma sätt kann förhållandet vara i andra fall, t. e. got. *gal-g-a*, fs., fht. *gal-g-o* galje, brunnsstång, lit. *żal-g-a* stång, indoeur. *ghal-g$_w$h-* av

*$g_w$hal-g_wh- (redupl. enligt B, b åvan); sskr. *çan-khás*, gr. *κόγ-χος*, lat. *con-gius* mussla (jfr f åvan); sskr. *já-n-ghā* ben; lit. *že-n-giù* jag skrider, gr. *κί-χη-μι* upphinner, isl. *ga-n-ga* gånga, »gå ock gå»: fsv *gā*, fht. *gân* gå; gr. *γένος* släkte, lit. *žentas* svärsån (?) ags. *cennan* föda m. m. (§ 47, 1) förbindas med fsl. *žena*, got. *qinô* kvinna jenom lat. *gi-gn-ere* föda, gr. *γί-γν-εσθαι* bliva till (ock ? *γί-γας* gigant), o. s. v.

h) Äntligen kunna på detta sätt förklaras åtsjilliga fall, där i germ. språk uddjudande *ƀ*, *ð*, *ʒ*, *z* väksla med äller trätt uteslutande i stället för resp. *f*, *þ*, *h*, *s* av resp. indoeur. *p*(*h*), *t*(*h*), *k*(*h*), *q*(*h*), *s*, se § 31, anm. 2—5 (jfr § 43, 1). Fht. *bratân* steka (= gr. *πρήθειν* bränna, se § 31, anm. 2) kann ha fått *b* för *f* från ett **ƀi-*, **fi-ƀrḗn* (= gr. *πί-μ-πρη-μι* — av **πιρ-πρη-μι* enligt anm. 1 åvan — såsom fht. *bi-bên* = sskr. *bi-bhḗmi*, se A åvan) äller från sitt eget perf. urgerm. **fe-ƀrṓð* (bildat såsom got. *gaí-grôt* av *grêtan*), yngre **ƀe-ƀrṓð* med utjämning av den »vernerska» väkslingen *f* : *ƀ* (§ 31, 1) i motsatt riktning mot got. *saí-zlêp* > *saí-slêp*, **saí-zô* (isl. *sera*) > *saí-sô*; att pret. sedan påvärkar presens, har talrika analågier i t. e. isl. *hanga* (got. *hâhan*), *falda* (got. *falþan*) m. m., m. m. På samma sätt kann isl. *gørva* förhålla sig till sskr. *karṓmi*; o. s. v. Samma förklaring är tillämplig på nomina. Isl. *gaukr* m. m. (§ 31, anm. 4) förutsätter indoeur. **qóu-qūg$_w$* (jfr sskr. *kō-kū-yatē* ropar, gr. *κό-κκῡξ,-ῡγο-ς*, sskr. *kō-k-ilas* jök) jämte **qu-qóug$_w$* (jfr lat. *cu-cū-lus* av **qu-qou-los* äller möjligen *-goug$_w$-los* jök), varav germ. **hu-ʒáuk*, **ʒu-ʒauk*, **ʒauk* (jfr lat. *ci-cōnia* > *cōnia*, *sci-scidī* > *scidī* o. d.). Likaså ligger reduplikatsjon till grund för konsonantväkslingen i de germ. rotfårmerna *sū-s-* (fht. *sû-sôn* pipa, vissla, susa), *zau-z* (isl. *røyr-r* rör, m. m. se § 31, anm. 5) ock, jenom kontaminatsjon av de båda föregående, *zau-s-* (got. *raụ-sa-* rör), utgående från indoeur. *sáu-s-* (gr. *αὐ-λός* flöjt av **sau-s-los*) jämte *su-s-´* (sskr. *su-sh-irás* rör, flöjt), varav germ. *suz-´*, *z*(*a*)*uz-* (jfr sskr. *çváçuras* < **svaçuras* svärfar, *çáçvant-* < **saçvant-*, sv. dial. *sjärsjild* särsjild, *sjärsjant* sersjant o. d.). O. s. v.

———×———

Rättelser ock tillägg:

Sid. 2 rad. 8—9 läs: enär de betecknas med en ock samma *l*-typ
» 5 » 28 » *r*, *w*, *j*
» 7 » 26 » *un* (annorlunda — i viss mån — Bugge, Beitr. XIII, 328), *nu*.
» 8 » 6 » 144 f.; Bugge, Beitr. XIII, 322 f.
» » » 21 » XXVII, 436 ff.
» » » 25 » s. 178 ock
» 10 » 26 » *i* > *e* vara mycket fåtaliga,
» » » 33 » *ðohtǣr,
» 12 » 2 » *næþan*, mengl. *neðer*:
» » » 9 » anm. 1; Osthoff, Beitr. XIII, 417 f.).
» 13 » 6 » *widhəwā
» 14 » 12 » (*haþuR)
» 15 » 1 » fall (jfr Bremer, Z. f. d. Phil. XXII, 248 ff.)
» 16 » 14 ») jenom jiftermål förbunden;
» 29 » 20—22 » *blôwan* blomstra (jfr
» » » 35 » *-crôdi?)
» 30 » 28—29, sp. 1 läs: ro.
» 33 » 12 » » » *båta?*
» 35 » 1 » » » *sāge?*
» 37 » 18 » » » 89. Sv. *njugg*
» » » » » 2 » Isl. *hnøggr*, ags.
» 41 » 13 » 1 » *sāge?*
» » äfter nr 22 tillägg: 23. Fht. *ruoba* (lat *rāpa*) : *râbe* (fsl. *rěpa*) rova.
» 48 nr 17 utgår.
» 55 rad 8 läs: vara
» » » 10 « fsv. *sudher* (mht. *sût* söm, lat. *sūtus* sydd) : *siudher* (mht. *siut* söm, sskr. *syūtás* säck) pung.
» 57 » 20 » ; ? got.
» 58 » 22 » s. 111; Beitr. XIV, 307 not, 315 f. (ock där anförd literatur), 351;
» 64 » 34 » *wunnia?*
» 92 » 18 » : ? fno.
» 96 » 7 » artikulatsjonsstället.
» » » 21—23 utgår: gr . . . sönder;
» 112 » 2 läs: fht *ēwa*,
» 120 » 29 » hemlig; mht.

